

Årsrapport og
Bærekraftsrapport 2008

KONGSBERG

Godt resultat
Internasjonal vekst
Styrket markedsposisjon
Solid ordreserve

Kongsberg Gruppen (KONGSBERG) er et internasjonalt og kunnskapsbasert konsern som leverer høyteknologiske systemer og løsninger til kunder innen olje- og gassindustrien, handelsflåten, forsvar og romfart.

KONGSBERG GRUPPEN (PR. 31.12.08)	
KONGSBERG MARITIME AS	KONGSBERG DEFENCE & AEROSPACE AS
<ul style="list-style-type: none"> – Offshore & Marine – Subsea – Oil & Gas 	<ul style="list-style-type: none"> – Missile Systems & Aerostructures – Naval Systems & Surveillance – Integrated Defence Systems – Dynamic Systems

KONGSBERG GRUPPEN (PR. 1.1.09)			
KONGSBERG MARITIME	KONGSBERG OIL & GAS TECHNOLOGIES*)	KONGSBERG DEFENCE SYSTEMS	KONGSBERG PROTECH SYSTEMS
<ul style="list-style-type: none"> – Offshore & Marine – Subsea 		<ul style="list-style-type: none"> – Missile Systems – Naval Systems & Surveillance – Integrated Defence Systems – Aerostructures 	

NY ORGANISERING AV KONSERNET FRA 1.1.09

Konsernet gjennomførte en organisasjonsendring med virkning fra 1.1.09. Hovedendringen er at forretningsområdene Kongsberg Maritime og Kongsberg Defence & Aerospace ble delt opp i fire nye forretningsområder. I denne rapporten er alle regnskapstall presentert iht organisasjonen slik den var pr. 31.12.08. Beskrivelsen i den løpende teksten gjenspeiler i all hovedsak den nye organisasjonsstrukturen med fire forretningsområder.

*) Kongsberg Oil & Gas Technologies er et satsingsområde for KONGSBERG, som er under oppbygging. Tallene vil inntil videre bli rapportert som en del av Kongsberg Maritime.

I Konsernet	
Innledning	1
Hovedtall 2008	3
Konsersjef Walter Qvam	4
Hovedtrekk 2008	6
Dette er KONGSBERG	7
Historikk	9
Visjon, mål og strategi	10
II Årsberetning og regnskap	
ÅRSBERETNING	18
REGNSKAP MED NOTER	26
– Konsern	26
– Kongsberg Gruppen ASA	62
Revisjonsberetning	67
III Forretningsområdene	
KONGSBERGS posisjon i offshoremarkedet	70
KONGSBERGS posisjon i handelsflåtemarkedet	72
KONGSBERGS posisjon i forsvarsmarkedet	74
KONGSBERG MARITIME	76
Divisjon Offshore & Marine	76
Divisjon Subsea	80

KONGSBERG OIL & GAS TECHNOLOGIES	81
KONGSBERG DEFENCE SYSTEMS	83
Divisjon Missile Systems	83
Divisjon Aerostructures	86
Divisjon Naval Systems & Surveillance	88
Divisjon Integrated Defence Systems	89
KONGSBERG PROTECH SYSTEMS	90
IV Virksomhetsstyring og finansiell informasjon	
VIRKSOMHETSSTYRING	94
Norsk anbefaling	96
Organisasjon og styring	102
Styret i Kongsberg Gruppen ASA	104
Konsernledelsen	105
FINANSIELL INFORMASJON	106
Aksjer og forholdet til aksjeeierne	106
Finansiell risiko og markedsforhold	109
Viktige eiendelsposter i balansen	110
Økonomiske nøkkeltall	111
V Bærekraftsrapport	
Innledning – om rapporten	114
Aktiviteter – samfunnsansvar og miljø 2008	116

Mål – samfunnsansvar og miljø 2009	117
ØKONOMI OG VERDISKAPING	118
KONGSBERG i verden	120
ETIKK	122
KONGSBERG og forsvarsvirksomhet	124
HELSE, MILJØ OG SIKKERHET	125
SAMFUNNSANSVAR	127
Dialog med våre interessenter	128
Tema: Teknologikompetanse møter kundebehov	129
KONGSBERGS sosiale ansvar	130
MILJØ	131
Miljøregnskap 2008	132
Tema: Miljøteknologi i verdensrommet	135
Bærekraftige nøkkeltall	136
Global Reporting Initiative Index (GRI)	137
Adresser	140
Finanskalender 2009	140

Godt resultat

Driftsinntekter konsernet

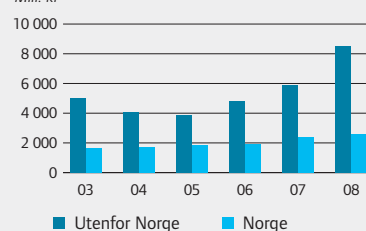
11 056 millioner kroner

Samlet vekst på

33 prosent

DRIFTSINNTEKTER I OG UTEFOR NORGE

Mill. kr

EBITA konsernet

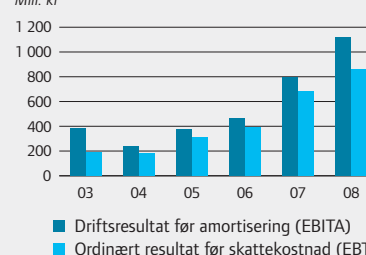
1 122 millioner kroner

En økning på

41 prosent

RESULTAT

Mill. kr

KONGSBERG MARITIME

Driftsinntekter

6 425 millioner kroner

EBITA

691 millioner kroner

Ordreinngang

7 733 millioner kroner

EBITA margin

10,8 prosent

KONGSBERG DEFENCE & AEROSPACE

Driftsinntekter

4 450 millioner kroner

EBITA

416 millioner kroner

Ordreinngang

6 835 millioner kroner

EBITA margin

9,3 prosent

Internasjonal vekst

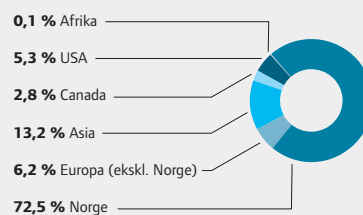
Antall medarbeidere utenfor Norge

1 443

Økning siste år

80 prosent

ANSATTE - GEOGRAFISK

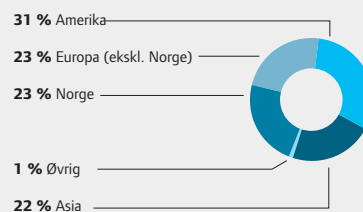

Andel av omsetning til kunder utenfor Norge

77 prosent

av driftsinntektene

DRIFTSINNTEKTER - GEOGRAFISK

Styrket markedsposisjon

Internasjonalt gjennombrudd for sjømålsmissilet NSM

Styrket posisjon innen offshore- og handelsflåtemarkedet i Brasil, India og Kina

Området for autonome undervannsfarkoster og sonarteknologi styrket i 2008

Våpenstyringssystemet Protector befestet sin markedsledende posisjon i løpet av 2008

Solid ordresreserve

Samlet ordresreserve på

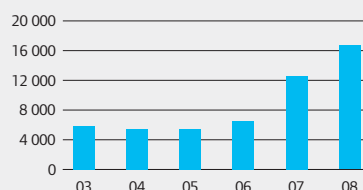
16 692 millioner kroner

En økning på

32 prosent

ORDRESERVE

Mill. kr

Hovedtall 2008

Beløp i mill. kr	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001
DRIFT								
Driftsinntekter	11 056	8 306	6 720	5 791	5 901	6 651	6 980	6 176
– Driftsinntekter utenfor Norge	% 77	71	72	67	69	76	72	74
– Driftsinntekter sivilt	% 62	62	57	59	54	54	58	63
Driftsresultat før amortisering (EBITA)	1 122	796	464	378	239	383	485	437
Driftsmargin før amortisering (EBITA)	% 10,1	9,6	6,9	6,5	4,1	5,8	6,9	7,1
Ordinært resultat før skatt (EBT)	861	685	390	314	180	190	291	191
Årsresultat	587	490	252	262	118	125	216	123
Orderreserve	16 692	12 646	6 472	5 416	5 425	5 913	5 143	6 401
EIERNES VERDIER								
Børsverdi	9 840	10 170	5 250	3 720	2 970	3 180	2 715	2 895
Resultat pr. aksje etter skatt i kr	19,44	16,17	8,30	7,19	3,66	4,23	7,21	4,18
P/E	16,87	20,96	21,08	17,24	27,62	25,06	12,55	23,09
Egenkapitalandel	% 15	30	23	23	26	30	31	27
Egenkapital	1 894	2 758	1 684	1 505	1 626	1 830	1 741	1 538
Utbytte pr. aksje i kr	5,50	5,00	2,50	2,15	2,00	1,30	2,10	0,00

NØKKELTALL PR. FORRETNINGSOMRÅDE Beløp i mill.kr.	DRIFTSINNTEKTER				DRIFTSRESULTAT (EBITA)			
	2008	2007	2006	2005	2008	2007	2006	2005
Kongsberg Maritime	6 425	4 850	3 553	3 034	691	506	329	262
Kongsberg Defence & Aerospace	4 450	3 338	2 997	2 650	416	273	182	135
Øvrig/eliminering	181	118	170	107	15	17	(47)	(19)
Konsern	11 056	8 306	6 720	5 791	1 122	796	464	378

BÆREKRAFTIGE NØKKELTALL	2008	2007	2006	2005	2004	2003
Antall ansatte	5 243	4 205	3 650	3 372	3 495	4 176
Kvinneandel i % av antall ansatte	19	19	19	20	22	21
Kvinner i ledende stillinger i % av totale lederstillinger (Norge)	13	13	12	9	11	10
Turnover i %	4,2	3,9	5,5			
Økonomisk støtte til organisasjoner o.l. (tusen kroner)	2 000	1 900	1 785	1 640	1 350	1 500
Generering av avfall (kg) pr. ansatt	239	285	297	278		
Energiforbruk (MWh) pr. ansatt	11,8	14,0	14,7	15,9		
CO ₂ -utslipp (tonn) pr. ansatt - ekskl. reiser	1,18	1,22	1,19	1,26		

NOTE TIL TABELL OG GRAFER I RAPPORTEN

Tallene er presentert før engangseffekter og for videreført virksomhet.

Tall fra 2003 og tidligere er ikke justert for effekter i forbindelse med overgangen til IFRS, men presentert i henhold til NGAAP.

Konsernsjef Walter Qvam

2008 var resultatmessig tidenes beste år for KONGSBERG. Vi har nådd de fleste av målene vi satte oss, noe som har resultert i at vår markedsposisjon er betydelig styrket i flere av våre segmenter.

"Det er gjort organisasjonsendringer med effekt fra 1. januar 2009, for å sikre at konsernet utnytter mulighetene for ytterligere vekst."

Konsernet har hatt en betydelig vekst, særlig internasjonalt. Driftsinntektene har økt 33 prosent til 11 milliarder kroner, driftsresultatet er opp med 41 prosent og samlet driftsmargin endte på 10,1 prosent. Andelen av våre driftsinntekter relatert til internasjonale kunder var 77 prosent. I løpet av året vokste vi med 1 038 medarbeidere, slik at vi ved årets slutt var totalt 5 243, hvorav 28 prosent arbeider utenfor Norge. Vi har fortsatt å utvide vår virksomhet i Asia og i USA, både gjennom oppkjøp og organisk vekst. Vår virksomhet utenfor Norge utgjør en stadig økende andel av vår verdiskaping relatert til kundestøtte og service, så vel som produksjon. Vi etablerer globale verdikjeder og globale leverandør-nettverk for flere av våre systemer og produkter.

MARITIM- OG OFFSHOREVIRKSOMHET

Vår maritime virksomhet tok betydelige steg fremover i løpet av 2008. Hele året var kjennetegnet av en meget høy leveransetakt på utstyr til skip, rigger og offshore spesialfartøy. I Asia gjennomførte vi

en betydelig styrking av vår kundestøtte- og serviceorganisasjon, og vi etablerte nye virksomheter i Kina og India. I olje- og gassområdet har vi økt vår aktivitet innen integrerte operasjoner, og styrket vår posisjon ytterligere innen prosesskontroll, automasjon og simulering. Blant annet er det inngått en rammeavtale med det amerikanske oljeserviceselskapet Baker Hughes som gjør KONGSBERG til eneleverandør av programvare og integrerte samhandlingsrom til Baker Hughes' installasjoner globalt.

Vi har tatt flere betydelige steg innen vår hydroakustikkvirksomhet i 2008, både i form av produktutvikling og gjennom oppkjøp av amerikanske Hydroid og britiske GeoAcoustics. Vi er meget godt posisjonert i det økende markedet for selvgående undervannsfarkoster (AUV) og vil fortsette å øke satsingen innen dette feltet.

KONGSBERG har en betydelig markedsandel innen dynamiske posisjonerings-, automasjons- og styringssystemer. Vi har også sett en sterk utvikling innen simulering, og oppkjøpet av det amerikanske simulatorselskapet GlobalSim var et ledd i den videre satsingen på dette feltet.

FORSVARS- OG ROMFARTSVIRKSOMHET

2008 har vært et begivenhetsrikt år for forsvars- og romfartsvirksomheten vår. Vår nye, moderne fabrikk for produksjon av flystrukturer i kompositt og titan på Kongsberg ble reist, flyttet inn i og offisielt åpnet. Dagen før åpningen av fabrikkens annonserte den norske regjeringen valget av det amerikanske kampflyet F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF) som etterfølgeren til F-16. Dette valget vil sikre komposittproduksjon på Kongsberg i mange år fremover, og åpner ytterligere muligheter for KONGSBERG blant annet innen missilområdet.

Vår virksomhet innen våpenstyringssystemer ble betraktelig utvidet i 2008. Vi åpnet en fabrikk i Johnstown i Pennsylvania, USA for sammenstilling av våpenstyringssystemer til det amerikanske markedet. Samtidig effektiviserte vi vår mekaniske produksjon og utvidet vår produksjon av våpenstyringssystemer i vår fabrikk på Kongsberg til de øvrige landene vi har kontrakt med. Denne virksomheten var i 2008 konsernets hurtigst voksende, og området hadde driftsinntekter på 2 558 millioner kroner. Markedet for våpenstyringssystemer av ulike slag er meget stort. KONGSBERG har, som klar markedsleder, betydelig potensial i videre utvikling av både produkter og markeder.

Utviklingen av nytt sjømålsmissil (Naval Strike Missile – NSM) er nå avsluttet, og serieproduksjonen av missiler til Det norske sjøforsvaret har startet. Det pågår en betydelig markedsbearbeiding for internasjonalt salg av NSM og videreutvikling av teknologien blant annet til en luftbåren versjon av missilet – Joint Strike Missile (JSM). NSM-missilet fikk sitt internasjonale gjennombrudd i desember 2008 da det ble signert en avtale med Det polske forsvaret. Det ble inngått flere viktige kontrakter innen sjøforsvarssystemer i løpet av året, blant annet oppgradering av norske ubåter i Ula-klassen og norske minerydderfartøy, samt et integrert system for undervannsovervåking til to marinebaser i Tyrkia.

Satellittnedlesingsstasjonen TrollSat i Antarktis ble åpnet i 2008 og realiserte Kongsberg Satellite Services' pol-til-pol-konsept. De kan nå som eneste selskap i verden gi kundene tilbud om nedlesing og levering av data fra satellitter i polare baner når de passerer over både Arktis og Antarktis.

FINANSKRISEN

Siste halvdel av 2008 var preget av global usikkerhet, finanskrisen og svekkede resultater i deler av industrien. Det skjedde en dramatisk korreksjon i de globale pengemarkedene etter flere år med høy vekst. KONGSBERG avsluttet 2008 med et meget høyt aktivitetsnivå, med en rekordhøy ordresreserve, og er finansielt sunt. Vi opererer i markedssegmenter som er lite avhengige av hverandre og som drives av forskjellige faktorer. Dette gir konsernet

en større robusthet i den perioden som verden nå går inn i. Strategisk sett åpner de endringer som oppstår i markeds- og industristrukturene også interessante muligheter for konsernet.

SAMFUNNSANSVAR

KONGSBERG skal drives etisk, miljømessig og sosialt ansvarlig. Vi har bevisst satset på å utvikle klimavennlige løsninger for maritim sektor, i tillegg til å arbeide målbevisst i forhold til klimautfordringene gjennom å fokusere på egne utslipp. I løpet av året har vi iverksatt nye omfattende opplæringsprogram innen etikk. Vi har satt i gang tiltak for å følge opp våre underleverandører på en bedre og systematisk måte, vi tydeliggjør våre oppfølgingsprosedyrer for å sikre etterlevelse og oppfølging av våre mål og vår policy knyttet til samfunnsansvar, anti-korrupsjon og etikk generelt. KONGSBERG har vært tilsluttet FN-initiativet "UN Global Compact" siden 2006, og vi arbeider for å fremme de verdier som ligger til grunn for dette initiativet.

ORGANISERING

KONGSBERG har de seneste årene hatt en betydelig vekst, og vi betjener flere kundegrupper, i til dels nye markeder, sammenliknet med tidligere. Det er gjort organisasjonsendringer med effekt fra 1. januar 2009, for å sikre at konsernet utnytter mulighetene for ytterligere vekst. Vi ønsker å sikre og videreutvikle den posisjonen vi har opparbeidet innen våre kjerneområder i maritim sektor og innen forsvarssystemer. I tillegg ser vi muligheter for ytterligere vekst både innen olje- og gassindustrien og det spesifikke markedet for våpenstyringssystemer. Disse områdene blir derfor organisert som nye forretningsområder. Endringene legger til rette for å videreutvikle konsernet på en offensiv måte, og de har et langsiktig perspektiv.

UTFORDRENDE FREMTID

I 2008 gjennomførte vi en omfattende strategiprosess og konkluderte med en ambisjon for vår videre utvikling de neste tre til fem årene. Vi skal forbedre markedsposisjonene våre innen utvalgte segmenter og nå 20 milliarder i omsetning. Denne ambisjonen og disse strategiene ligger

fast, selv om det er blitt mer utfordrende å planlegge for nærmeste fremtid. Idet vi går inn i 2009, iverksetter vi derfor flere tiltak for å sikre at organisasjonen arbeider så effektivt som mulig, og vi justerer våre kostnader slik at vi beholder en god konkurransedyktighet og finansiell handlingsfrihet. Samtidig bearbeider vi strategiske muligheter og opprettholder et høyt nivå når det gjelder forskning, utvikling og produktutvikling.

Tjenester knyttet til ettersalg vil bli en enda større del av vår totale virksomhet, på grunn av den store økningen i installasjoner med vårt utstyr som vi har hatt de senere årene. Innen vår maritime virksomhet vil vi fortsette å satse innen områdene for AUV-er, hydroakustikk og simulering. Vi vil beholde en høy markedsandel og et betydelig volum på leveranser av utstyr til skip, rigger og spesialfartøy. Olje- og gassvirksomheten vår vil bli styrket ytterligere. Norges valg av JSF som nytt kampfly gir gode muligheter for KONGSBERG. NSM er det mest avanserte sjømålsmissilet i sitt slag som finnes i dag, og mulighetene for salg til andre land er derfor gode. Vi ser betydelige eksportmuligheter knyttet til våre luftvernssystemer. Innen markedet for våpenstyringssystemer skal vi opprettholde vår posisjon som markedsleder og styrke produktporteføljen vår ytterligere.

KONGSBERG er godt rustet for å møte utfordringene og gripe mulighetene som den perioden vi nå går inn i medfører. Konsernet avsluttet 2008 på en god måte og startet 2009 i godt driv. Det er lagt ned en betydelig innsats i å sikre denne gode utviklingen. Jeg vil derfor takke alle medarbeidere i konsernet for en fantastisk innsats i 2008. Jeg vil også takke våre utfordrende og gode kunder, samt våre gode leverandører og partnere for et meget godt samarbeid.

Walter Qvam
Konsernsjef

Hovedtrekk 2008

Konsern

ØKT INTERNASJONALISERING

KONGSBERG'S virksomhet ble i løpet av året betydelig utvidet i Asia og i USA. Mer av verdiskapningen skjer utenfor Norge og vi har styrket våre markedsposisjoner, samt vår kundestøtte- og serviceorganisasjon. Konsernet hadde ved årsskiftet 5 243 medarbeidere, hvorav 28 prosent arbeider utenfor Norge. Det er en økning på 25 prosent i løpet av året, og har gjort konsernet til en mer internasjonal virksomhet.

Kongsberg Defence & Aerospace

REGJERINGEN VALGTE KAMPFLYET JOINT STRIKE FIGHTER

I november kunngjorde den norske regjeringen at de har valgt det amerikanske kampflyet F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF) som erstatter for dagens F-16-jagerfly. KONGSBERG skal produsere flydeler i kompositt og titan til kampflyet. Forhandlinger om konkretisering av industriavtalene pågår med de amerikanske leverandørene Lockheed Martin og Northrop Grumman.

Kongsberg Defence & Aerospace

ETABLERING OG ÅPNING AV KOMPOSITTFABRIKK

KONGSBERG har investert i en fabrikk for avansert produksjon av flydeler i kompositt og titan, hvor det blant annet skal produseres sideror, skrogpaneler og missiloppheng til Norges nye kampfly F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF). Fabrikken, som er på mer enn 30 000 m², ble offisielt åpnet i november 2008.

Kongsberg Maritime

SOLID POSISJON INNEN STYRINGSSYSTEMER TIL BORERIGGER OG -FARTØY

KONGSBERG har opparbeidet en solid posisjon spesielt når det gjelder styrings- og kontrollsystemer til bore-rigger og -fartøy. Ved utgangen av 2008 var det inngått leveranseavtaler på automasjons- og kontrollsystemer til en verdi av over to milliarder kroner.

Kongsberg Defence & Aerospace

VÅPENSTYRINGSSYSTEMER NÅ SOLGT TIL 16 LAND

KONGSBERG har solgt våpenstyringssystemet Protector RWS til totalt 16 land. Seks nye land valgte systemet det siste året. Ordreinngangen var høy og endte på 4,2 milliarder kroner. KONGSBERG har siden 2001 levert totalt over 4 000 Protector RWS-systemer. Dette gjør oss til verdens største produsent av våpenstyringssystemer.

Kongsberg Maritime

VEKST INNEN UNDERVANNSSYSTEMER

Markedet for undervannssystemer er i sterk vekst. KONGSBERG tok betydelige steg i 2008, både i form av produktutvikling og gjennom oppkjøp. Oppkjøpet av det amerikanske AUV-selskapet Hydroid gir bedre markedstilgang, bredere produktportefølje og økt global tilstedeværelse. Oppkjøpet av britiske GeoAcoustics har tilført ytterligere kompetanse på avansert sonarteknologi.

Kongsberg Defence & Aerospace

FØRSTE EKSPORTKONTRAKT PÅ NSM

I desember 2008 ble det inngått en kontrakt verdt 800 millioner kroner med Det polske forsvarsdepartementet som gjelder et kystartillerisystem med Naval Strike Missiles (NSM), samt et kommando- og kontrollsystem. Kontrakten er en viktig referansekontrakt for eksport av NSM, og styrker mulighetene for ytterligere salg i det internasjonale markedet.

Kongsberg Maritime

GJENNOMBRUDDSKONTRAKT INNEN INTEGRERTE OPERASJONER

Det ble inngått en langsiktig rammeavtale med det amerikanske oljeserviceselskapet Baker Hughes som gjør KONGSBERG til eneleverandør av programvare og integrerte samhandlingsrom til Baker Hughes' installasjoner globalt.

Dette er KONGSBERG

RELATERT INFORMASJON
→ www.kongsberg.com

KONGSBERG skal i løpet av tre til fem år ytterligere forbedre markedsposisjonene og nå en omsetning i størrelsesorden

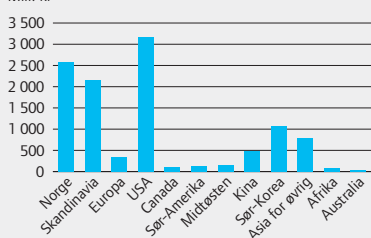
20 milliarder kroner

KONGSBERG leverer blant annet automasjons- og brosystemer til containerskip.

DRIFTSINNTEKTER – GEOGRAFISK FORDELING

Mill. kr

HOVEDMÅL

KONGSBERGs hovedmål er å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom, vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig og internasjonalt perspektiv. Vekst og forbedring står sentralt i konsernets strategi. Høsten 2008 ble det etter en omfattende strategiprosess satt et nytt vekstmål for konsernet: KONGSBERG skal i løpet av tre til fem år ytterligere forbedre markedsposisjonene og nå en omsetning i størrelsesorden 20 milliarder kroner. Dette skal skje både gjennom organisk vekst og oppkjøp i utvalgte segmenter. Det jobbes kontinuerlig med tiltak for økt lønnsomhet i alle deler av konsernet, og i 2008 oppnådde konsernet en driftsmargin på over 10 prosent. Konsernet skal nå sine mål gjennom å videreutvikle førsteklasses kompetansemiljøer og levere ledende systemer, produkter og tjenester i våre internasjonale markedssegmenter og gjennom å drive virksomheten etisk, miljømessig og sosialt ansvarlig.

KOMPETANSE

KONGSBERG er et kunnskapsbasert industrikonsern som konkurrerer i et internasjonalt marked. Riktig kompetanse øker vår verdiskaping og er avgjørende for konsernets konkurransekraft. Den underliggende kompetansen i konsernet er gjennom de siste par års betydelige vekst blitt vesentlig styrket, og dette gir gode forutsetninger for videre positiv utvikling. Konsernets samlede kompetanse er i økende grad globalt sammensatt, og 28 prosent av konsernets medarbeidere er ansatt utenfor Norge. Våre leveranseprosesser gjenspeiler i økende grad dette ved at kompetansemiljø lokaliserer i flere land bidrar under gjennomføringen (globale

verdikjeder). Ca 70 prosent av KONGSBERGs medarbeidere har høyere utdanning.

SYSTEMER OG PRODUKTER

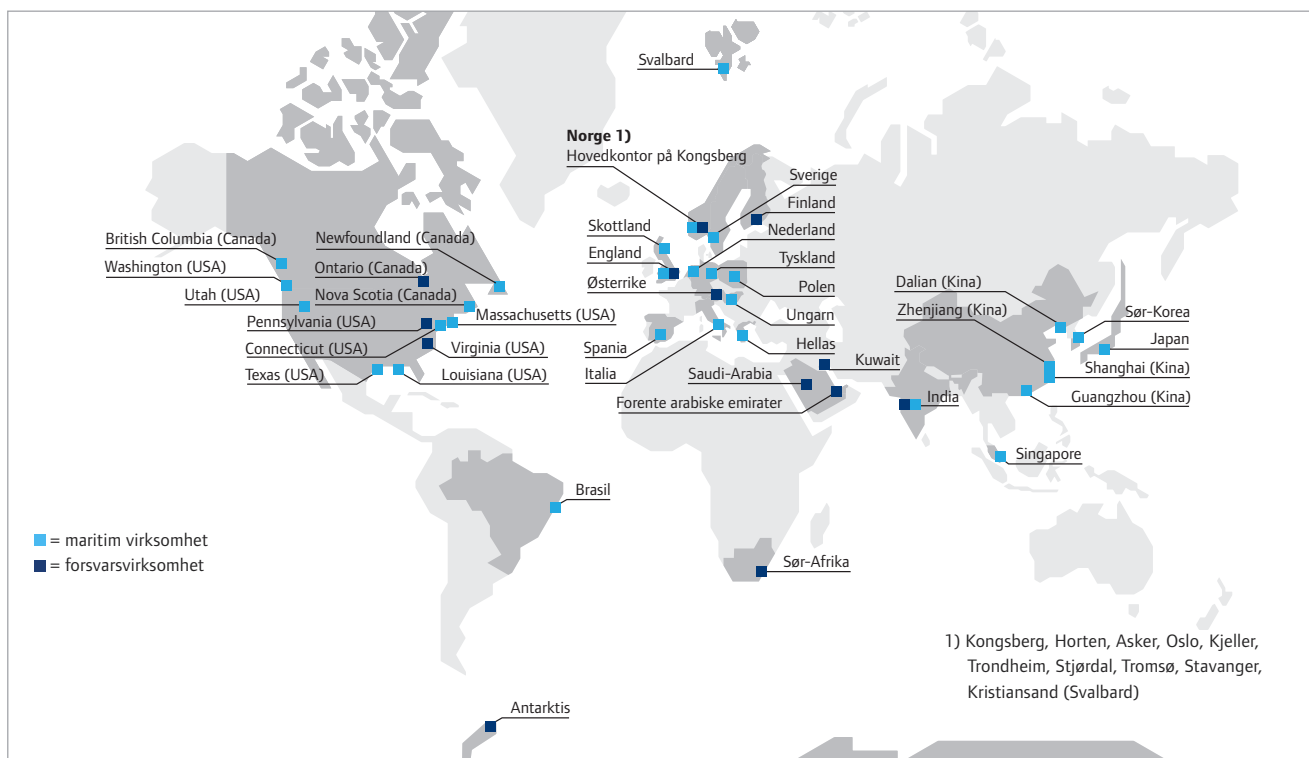
KONGSBERG er et av Norges ledende teknologiskapere og har et av landets største industrielle ingeniørmiljø. Produktene er preget av høyt teknologiinnhold og er utviklet for å fungere i krevende omgivelser; fra multistråleekkolodd som kartlegger sjøbunnen ned til 11 000 meters dyp, til styringsmekanismer for solcellepaneler på romsonder som går i bane 36 000 km ute i verdensrommet i flere år. Kravene til pålitelighet er derfor meget høye.

KUNDER OG MARKEDER

KONGSBERG opererer i mange markeder og har over mange år bygget meget gode og langsiktige kunderelasjoner. God forståelse for våre kunders behov og brukererfaringer gjennom produktenes livssykluser står sentralt i vår markedstenkning. Markedene utenfor Norge blir stadig viktigere, og konsernet har en god geografisk spredning på driftsinntektene. Nærhet til kundene er et mål for å imøtekomme kravene fra de lokale markedene og for å kunne tilføre verdi som en lokal leverandør. I 2008 kom 77 prosent av driftsinntektene fra land utenfor Norge.

FORRETNINGSOMRÅDER

KONGSBERG har hatt en god utvikling og vekst de siste årene, som har ført til at konsernet betjener flere kundegrupper i til dels nye markeder sammenliknet med tidligere. Fra 1. januar 2009 er organisasjonen justert for ytterligere å styrke vår konkurranseposisjon. KONGSBERG har nå fire forretningsområder; Kongsberg Maritime, Kongsberg Oil & Gas Tech-

nologies, Kongsberg Defence Systems og Kongsberg Protech Systems. Kompetanse innen de aktuelle applikasjonsområdene for avansert teknologi og systemer står sentralt for alle våre forretningsområder. Dybdekunnskap innen signalbehandling, reguleringsteknikk (kybernetikk), programvareutvikling og systemintegrering er også et fellestrekk på tvers av konsernet. En fellesnevner for KONGSBERGS gjennomgående produktstrategi er at vi skal være ledende på leveranse av komplekse beslutningsstøttesystemer, integrert med avansert sensorteknologi.

Kongsberg Maritime

Kongsberg Maritime leverer systemer for posisjonering, overvåking, navigasjon og automasjon til handelsskip og til offshore-industrien. Forretningsområdet er blant markedslederne innen dynamisk posisjonering, automasjons- og overvåkings-systemer, prosessautomasjon, satellitt-navigasjon og hydroakustikk. Land med stor offshorevirksomhet og verftsindustri er viktige markeder.

Kongsberg Oil & Gas Technologies

Forretningsområdet leverer systemer for informasjonsinnsamling, beslutningsstøtte, styring og samhandling til den internasio-

nale olje- og gassindustrien. Området leverer også systemer for simulering av tilstanden i lange rørledninger med tanke på strømmingen av olje, gass og vann, tredimensjonal visualisering av reservoarer, boring og operasjoner samt samhandlingsrom for integrerte operasjoner. En del av virksomheten er rådgivning og analyse-tjenester for integrerte operasjoner, boring og produksjon, samt teknologi for fleksible stigerør for olje- og gassproduksjon.

Kongsberg Defence Systems

Forretningsområdet er Norges ledende leverandør av forsvars- og romfartsrelaterte systemer. Porteføljen omfatter produkter og systemer for kommando- og kontroll, våpenstyring og overvåking, kommunikasjonsløsninger og missiler. Området produserer også avanserte kompositt- og mekanikkprodukter for fly- og helikoptermarkedet. Det norske forsvaret er den viktigste kunden. Løsninger utviklet i samarbeid med Det norske forsvaret, internasjonale partnere eller på egen hånd, har vist stor konkurranse-dyktighet internasjonalt. En sentral del av forretningsstrategien er allianser med store internasjonale forsvarsbedrifter. All eksport av forsvarsprodukter godkjennes av norske myndigheter.

Kongsberg Protech Systems

Forretningsområdets hovedprodukt er våpenstyringssystemet Protector RWS for militært personell i pansrede kjøretøy. KONGSBERG er den klart største aktøren innen dette markedet. Systemet er solgt til 16 land og i 2007 ble det inngått en rammeavtale med Den amerikanske hæren verdt 8 milliarder kroner om levering av våpenstyringssystemer til deres CROWS-program. Våpenstyringssystemet er et produkt som er etterspurt for en økende bredde av militære kjøretøy.

AKSJEEIERPOLITIKK

KONGSBERGS hovedmål er å øke eierens verdier over tid. Konsernets policy er at 30 prosent av årlig overskudd fra ordinær drift skal betales tilbake til eierne i form av utbytte. Styret foreslår at det betales et utbytte på kr 5,50 pr. aksje for 2008.

EIERSKAP

Kongsberg Gruppen ASA er notert på Oslo Børs og staten er største aksjeeier med 50,001 prosent eierandel. Totalt antall aksjeeiere var 6 048 pr. 31.12.08.

Historikk

KONGSBERG består etter restrukturering og oppkjøp av mange forskjellige selskaper med hver sin historie og hvert sitt geografiske opprinnelsessted. Vår historie knytter likevel konsernet sterkt til Kongsberg bys utvikling gjennom flere århundrer.

1624–1814

SØLVFUNN

Kongsberg by ble grunnlagt i 1624 av kong Christian IV, basert på sølvfunn i området. Sølvverket og sølvgruvene på Kongsberg spilte en betydelig rolle i Norge i siste halvdel av 1600-tallet og frem til begynnelsen av 1800-tallet. Sølvverket var Norges største bedrift, og rundt 1720 utgjorde inntektene 20 prosent av statsbudsjettet.

1814–1955

KONGSBERG VÅPENFABRIKK OG MARITIMT MILJØ I HORTEN

Nedgangstider for Sølvverket medførte at Kongsberg Våpenfabrikk ble grunnlagt i 1814. De dyktigste bergverksingeniørene ble satt til å utvikle den nye hjørnesteinsbedriften.

På slutten av 1800-tallet ble Krag Jørgensen-geværet introdusert, og ble blant annet valgt som hovedvåpen for Den amerikanske hæren. Dette var en av de første store eksportkontraktene for norsk industri. I Horten ble Marinens Hovedverft etablert i 1849, og det ble bygget opp et solid maritimt miljø i byen.

1955–1987

INDUSTRILOKOMOTIV

Kongsberg Våpenfabrikk spilte en sentral rolle i oppbyggingen av norsk industri etter 2. verdenskrig. I perioden fra 1960 og frem til 1987 utviklet selskapet seg fra å være en mekanisk produksjonsbedrift til en bedrift med betydelig produktutvikling og satsing innen flere markeder med høye krav til ytelse. Markedsområdene omfattet forsvar, bil, gassturbiner, data, offshore, luftfart og romfart.

I 1960 ble flåteplanen for Marinen vedtatt, og dette ble starten på en ny epoke i Hortens "elektroniske utvikling".

1987–1992

KRISE OG NY FREMGANG

I 1987 ble Kongsberg Våpenfabrikk restrukturert, og all sivil virksomhet ble solgt. De enhetene som ble solgt, drives fortsatt med utgangspunkt i Kongsberg-miljøet og har hatt god vekst og lønnsomhet.

Forsvarsvirksomheten ble videreført i selskapet Norsk Forsvarsteknologi AS, som dannet grunnlaget for dagens konsern, Kongsberg Gruppen.

Selskapet la en strategi med sikte på økt satsing i sivile markeder etter Berlinmurens fall i 1989. Samtidig ble det gjort en bevisst dreining fra industriell til teknologisk produksjon. Det ble lagt vekt på å utvide virksomheten innenfor teknologiområder som var beslektet med forsvarsvirksomheten.

1992–2005

MARITIM SATSING, BØRSNOTERING OG VEKST

Denne perioden kjennetegnes av maritim satsing som var en forutsetning for børsnotering og delprivatisering i 1993, og som førte til etableringen av Kongsberg Maritime som eget forretningsområde i 1995. I 1995 endret også selskapet navn til Kongsberg Gruppen. I 1996 ble SIMRAD-konsernet kjøpt og i 2000 Navia.

2005–2008

ORGANISK VEKST OG OPPKJØP

Fritidsbåtvirksomheten ble solgt i 2005 slik at den maritime virksomheten kunne konsentrere seg om industrielle markeder.

Konsernet har hatt god vekst de senere årene og forbedret sine markedsposisjoner. Det er blitt gjort oppkjøp av mindre selskaper med produkter eller markedsposisjoner som passer konsernets strategiske satsingsområder. Samtidig er det foretatt flere utvidelser og nyetableringer, spesielt i Asia og USA.

Visjon, mål og strategi

VISJON

WORLD CLASS – through people, technology and dedication

RELATERT INFORMASJON

→ www.kongsberg.com/InvestorInformasjon

MÅL

KONGSBERG skal være et internasjonalt orientert teknologikonsern med hovedkontor i Norge. Aksjeeiernes verdier skal ivaretas og økes gjennom å utnytte konsernets høye kunnskapsnivå til å utvikle attraktive løsninger for markedet, og gjennom stadige driftsmessige forbedringer:

- For å øke lønnsomheten skal det kontinuerlig gjennomføres forbedringstiltak.
- Vekst og lønnsomhet skal genereres gjennom både organisk vekst, oppkjøp og strukturelle tiltak.
- Konsernet skal være organisert på en måte som utnytter sammenhenger og synergimuligheter.
- Virksomheten skal drives etisk, miljømessig og sosialt ansvarlig, samt ha en tydelig profil og et godt omdømme.

KONGSBERGS fundament kan i store trekk karakteriseres som hvem vi er, hvilke verdier og holdninger vi har, vår samlede kunnskap og kompetanse, hvordan vi samarbeider med våre kunder og medarbeidere og hvordan vi leder team, prosjekter og enheter. Omdømmet vi har hos våre kunder, samarbeidspartnere, medarbeidere og i samfunnet rundt oss er av stor betydning for videreutvikling av vår virksomhet. Det å ta vår del av samfunnsansvaret, blant annet gjennom praktiseringen av våre etiske retningslinjer, står sentralt i denne sammenhengen. KONGSBERG konkurrerer med

de beste i verden innen markedene vi opererer i. Kompetansen våre medarbeidere besitter gjør oss i stand til å utnytte og utvikle teknologien til systemer og produkter som møter avanserte kundebehov og utfordrende driftsforhold. KONGSBERGS medarbeidere setter sin ære i å utvikle, produsere og levere pålitelige og kostnads-effektive systemer og produkter som dekker kompliserte behov.

Strategi

1

VEKST OG STYRKING AV MARKEDSPOSISJONER

Høsten 2008 gjennomførte KONGSBERG en omfattende strategiprosess og fastsatte nye utviklingsmål og strategiske mål, samt et nytt vekstmål: Konsernet skal i løpet av tre til fem år nå en omsetning i størrelsesorden 20 milliarder kroner.

Konsernet har vist en kraftig vekst de senere årene. Dette gjelder både i form av driftsinntekter, resultater, ordreserver og antall ansatte. Vår posisjon er betydelig styrket både innen det maritime markedet og offshore- og forsvarsmarkedet. Denne veksten har ført til at konsernet har utvidet sitt markedsperspektiv, og har også resultert i knoppskytinger og oppkjøp innen tilliggende felt.

KONGSBERG har opparbeidet seg en god posisjon i det maritime markedet og i offshoremarkedet, og har ledende markedsposisjoner innen blant annet dynamisk posisjonering, automasjons- og overvåkingssystemer, prosessautomasjon, satellittnavigasjon, hydroakustikk og simulering. Konsernets aktiviteter innen undervannsteknologi har vokst kraftig de senere årene, og det forventes fortsatt høy vekst innenfor avanserte autonome undervannsfarkoster (AUV), et segment der KONGSBERG tok flere strategiske skritt mot en markedsledende posisjon i 2008.

Innen forsvarsmarkedet er våpenstyringssystemet Protector RWS blitt en stor suksess og har oppnådd en meget høy markedsandel. KONGSBERG har vunnet leveransekontrakter for våpenstyringssystemer til 16 land. Markedet for våpenstyringssystemer vil vokse også i årene som kommer, og det arbeides kontinuerlig med produktutvikling innen dette feltet. Konsernets nye sjømålsmissil, Naval Strike Missile (NSM), er ferdig utviklet og i produksjon for Det norske sjøforsvaret. NSM er verdens mest avanserte sjømålsmissil. En epokegjørende første eksportkontrakt ble inngått med Det polske forsvarsdepartementet i desember. I tillegg pågår det betydelig markedsbearbeiding for mulig eksport av missilet.

KONGSBERGS anerkjente luftvernssystem, NASAMS, har også et godt fotfeste i markedet og det arbeides mot flere nye potensielle kunder.

Konsernet legger vekt på å ha en soliditet som gir finansiell handlefrihet. Finansiering av vekst skal i første rekke være basert på egen inntjening og frigjøring av kapital. Fremmedfinansiering skal til enhver tid være langsiktig og avstemt med konsernets forretningsmessige strategi. Konsernets finanspolicy tar primært sikte på å øke forutsigbarheten og redusere risiko.

Konsernets aktiviteter innen undervannsteknologi har vokst kraftig de senere årene, og det

forventes fortsatt høy vekst

innenfor avanserte autonome undervannsfarkoster (AUV), et segment der KONGSBERG tok flere strategiske skritt mot en markedsledende posisjon i 2008.

2

**VIDEREUTVIKLE KONGSBERGS
ROBUSTHET GJENNOM UAVHENGIGE
MARKEDSDRIVERE**

Regjeringens valg av F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF) som Norges nye kampfly sikrer produksjon av avanserte flyskrogdeler i kompositt og titan for KONGSBERG.

I siste halvdel av 2008 ble det i økende grad klart at verden sto overfor en betydelig nedgangskonjunktur, og starten på 2009 har til fulle bekreftet dette. KONGSBERG har, som stor norsk eksportbedrift, naturlig nok fulgt våre markeder, kunder og leverandører meget tett, og med basis i dette arbeidet lagt beredskapsplaner og tatt forholdsregler. Ved starten på 2009 har konsernet fortsatt et meget høyt aktivitetsnivå og en stor ordreserve. Vår vurdering av de markedseffekter som etter hvert også vil påvirke oss er sammensatt og reflekterer de relativt uavhengige drivere som konsernet er eksponert for. I grove trekk er konsernets aktiviteter påvirket av fire slike drivere, som til sammen bidrar til at KONGSBERG er relativt robust sammenliknet med mange andre industribedrifter.

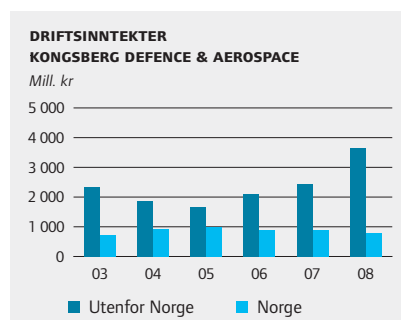
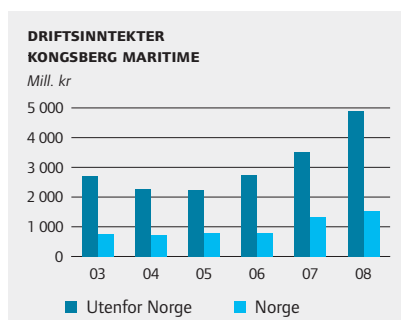
De fire driverne som i størst grad påvirker vår virksomhet, er oppsummert nedenfor:

**MERCHANT MARINE – TRANSPORT
PÅ HAVET**

Markedet for handelsskip omfatter alle typer skip fra enkle tørrlastskip til avanserte skip for transport av flytende naturgass. Passasjerskip i cruise- og fergetrafikk er også en viktig del av dette markedet. Kontrahering av nye skip henger tett sammen med forventet utvikling av transportbehov. Utviklingen i verdensøkonomien påvirker behovet for sjøveis transport av mennesker, energi, råvarer og ferdigvarer. Samtidig genererer strengere miljøkrav også etterspørsel, da dette resulterer i at eldre skip som ikke tilfredsstiller kravene må byttes ut. Nedgangskonjunktoren innen dette segmentet vil påvirke KONGSBERG.

GLOBALT ENERGIBEHOV

Olje-, gass- og offshoremarkedene drives av den globale etterspørselen etter energi. Den over tid stadig økende etterspørselen etter energi, og primært olje og gass, har

drevet utvinningen mot nye og vanskeligere tilgjengelige utvinningsområder. Dette har vært, og vil fortsette å være, en fordel for KONGSBERG, som i høy grad leverer avanserte systemer som er kritiske for å lykkes i komplekse og utfordrende prosjekter, ofte på dypt vann.

KONGSBERG leverer produkter og systemer som har stor verdi for våre kunder. Konsernet er ledende innen dynamisk posisjonering og hydroakustikk. Vi har også prioritert utvikling av systemer for simulering av prosesser og beslutningsstøttesystemer (integreerte operasjoner) for oljeselskaper og operatører innen olje- og gassmarkedet.

Vi forventer at markedet for leveranse av systemer til offshore og olje- og gassindustrien vil bli påvirket av fallet i global etterspørsel og den lave oljeprisen vi har sett den siste tiden. Imidlertid forventer vi at det underliggende behovet for energi, i kombinasjon med behovet for å kompensere for den stadig fallende produksjonen, vil medføre en betydelig etterspørselsøkning på lengre sikt.

NORSKE FORSVARSINVESTERINGER

Forsvarsmarkedet er i stor grad et politisk styrt og relativt proteksjonistisk marked. Markedet er unntatt fra EØS-kravene om konkurranseutjevning. De fleste land velger nasjonale leverandører av sikkerhetshensyn og av hensyn til lokal industri. Det er en etablert internasjonal praksis at en stiller krav om gjenkjøp ved internasjonale anskaffelser. Gjenkjøp vil si at selgerlandet må forplikte seg til å kjøpe forsvarsmateriell fra kjøperlandet til en verdi tilsvarende den opprinnelige kjøpesummen, og er viktig for å opprettholde og videreutvikle en levedyktig nasjonal forsvarsindustri. Gjenkjøp gir mulighet til å sikre oppdrag til norsk industri når Norge gjør store forsvarsanskaffelser fra utenlandske leverandører, og gir betydelige muligheter for videreutvikling av sivil teknologi.

KONGSBERG og Det norske sjøforsvaret inngikk i 1996 en kontrakt om utvikling av et nytt sjømålsmissil – NSM – et av Norges mest teknologisk avanserte utviklingsprosjekter. I 2007 ble det undertegnet en avtale om serieproduksjon av missilet verdt ca 2,5 milliarder kroner. Kontrakten innebærer produksjon av NSM til Det norske

sjøforsvarets nye fregatter i Nansen-klassen og til missiltorpedobåtene i Skjold-klassen.

Den 20. november 2008 valgte den norske regjeringen det amerikanske kampflyet F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF) som arvtaker til F-16-jagerflyene. Dette valget vil sikre produksjon av avanserte flyskrogdeler i kompositt og titan på Kongsberg i mange år fremover, og åpner ytterligere muligheter for KONGSBERG blant annet innen missilområdet.

I 2008 ble det også inngått betydelige kontrakter med Det norske sjøforsvaret som blant annet gjelder oppgradering av ubåtene i Ula-klassen og leveranser til de norske minerydderfartøyene.

Med bakgrunn i denne prosjektporteføljen forventer vi en økning i vårt samarbeid med Det norske forsvaret.

INTERNASJONALE FORSVARS- INVESTERINGER

KONGSBERG er relativt sett en liten aktør i det internasjonale forsvarsmarkedet, men har oppnådd meget gode markedsposisjoner i enkelte nisjer, spesielt innen sjømålsmissiler, våpenstyringssystemer og luftvernssystemer. Vi har utviklet mange konkurransedyktige systemer og produkter, både i samarbeid med Det norske forsvaret, Forsvarets forskningsinstitutt, internasjonale alliansepartnere og på egen hånd.

Våpenstyringssystemet Protector RWS har vært i fullskalaproduksjon siden desember 2001. I dag er KONGSBERG ledende innen produksjon og leveranser av denne typen våpenstyringssystemer. På syv år har selskapet levert mer enn 4 000 systemer til militære kunder i 16 land.

Det er vist stor interesse for sjømålsmissilet NSM fra flere land, og for bruk på forskjellige plattformer (fly, helikopter, kjøretøy etc), noe som åpner dører til nye markeder. Den første eksportkontrakten på systemet ble inngått med Det polske forsvaret i desember 2008. I forbindelse med kampflykjøpet utredes mulighetene for å utvikle et nytt missil – JSM – til kampflyet F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF), basert på NSM-teknologi.

Luftvernssystemet NASAMS er et viktig eksportprodukt for KONGSBERG. Systemet er utviklet sammen med Det norske luftforsvaret og den amerikanske forsvars-

produsenten Raytheon. Den strategiske samarbeidsavtalen med Raytheon går i hovedsak ut på at KONGSBERG leverer beslutningsstøtteverktøy og kommando- og kontrollsystemer, mens Raytheon leverer missiler, radarer og annet utstyr til luftvernssystemene. NASAMS II er en videreutvikling av systemet, og flere land er interesserte i denne mest moderne konfigurasjonen av luftvernssystemet.

Gjenkjøpsavtaler inngått i forbindelse med internasjonale leveranser til Norge har i mange tilfeller vært avgjørende for å oppnå tilgang til markeder utenfor Norge.

Vi forventer en økt proteksjonisme og reduserte budsjetter i forhold til internasjonale forsvarsleveranser i de nærmeste årene. Vi tror ikke at dette vil ha signifikant negativ påvirkning på omsetningsutviklingen for KONGSBERGS nisjeprodukter.

I dag er KONGSBERG ledende innen produksjon og leveranse av våpenstyringssystemer. På syv år har selskapet levert mer enn

4 000 systemer

til militære kunder i

16 land.

3

INTERNASJONALISERING

KONGSBERGS suksess med våpenstyringssystemer i USA har ført til opprettelse av et nytt selskap og en fabrikk i delstaten Pennsylvania.

I løpet av 2008 tok konsernet betydelige steg internasjonalt. Ved årets utgang er 28 prosent av medarbeiderne ansatt utenfor Norge, og vår omsetning fra kunder utenfor hjemmemarkedet er 77 prosent. Konsernet har utviklet seg fra å ha hovedsakelig en internasjonal salgsorganisasjon til å utføre stadig mer av verdiskapingen i Asia, Europa og ikke minst i USA. Det er avgjørende for KONGSBERG å fortsette utviklingen mot internasjonal kundenærhet, globale verdikjeder og ikke minst global kompetanseoppbygging.

Mange av landene KONGSBERG er etablert i, ønsker å bygge opp sin egen industri. Myndighetene i disse landene ønsker størst mulig grad av lokal verdiskaping, utvikling av lokale arbeidsplasser og opp-

bygging av kompetanse. Når vi etablerer våre lokale bedrifter møter vi i stor grad disse behovene. Alle våre internasjonale etableringer gjøres i tråd med KONGSBERGS policy for samfunnsansvar.

Verftsindustrien i Asia er et viktig marked for KONGSBERG. Det har vært en kraftig oppbygging av kapasiteten, og den asiatiske verftsindustrien er nå størst i verden. En konsekvens av denne veksten er at KONGSBERG har utvidet sin kapasitet med antall medarbeidere og økte arealer både i Singapore, Sør-Korea, India og Kina. Den videre utvikling av vår organisasjon i Asia vil påvirkes av den generelle økonomiske og industrielle utvikling i regionen.

Høsten 2007 inngikk KONGSBERG en rammeavtale med Den amerikanske hæren

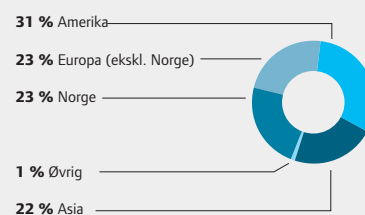
om leveranser av våpenstyringssystemer til CROWS-programmet (Common Remotely Operated Weapon Station). Avtalen har en ramme på ca 8 milliarder kroner og en varighet på fem år. KONGSBERGS suksess i USA har ført til opprettelsen av et nytt datterselskap og en fabrikk i delstaten Pennsylvania for å produsere nye og overhale brukte våpenstyringssystemer for det amerikanske markedet. Våre etableringer i USA styrker konsernets posisjon som den ledende leverandøren innen fjernstyrte våpenstyringssystemer. Vi får tilført erfaren, amerikansk produksjonskompetanse, og valutarisikoen reduseres betydelig.

Ved årets utgang er 28 prosent av medarbeiderne ansatt utenfor Norge,

og eksportandelen av vår omsetning er
77 prosent.

Det er avgjørende for KONGSBERG å fortsette utviklingen mot internasjonal kundenærhet, globale verdikjeder og ikke minst global kompetanseoppbygging.

DRIFTSINNTEKTER - GEOGRAFISK

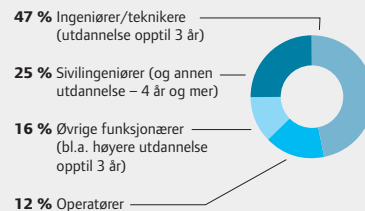

KONKURRANSEDYKTIGHET GJENNOM KUNNSKAP OG KOMPETANSE

KONGSBERG er et internasjonalt, kompetansebasert industrikonsern i sterk utvikling. Flere undersøkelser gjort av uavhengige organisasjoner, viser at KONGSBERG er en attraktiv arbeidsgiver både for ingeniører i etablerte jobber og for studenter med høyere teknisk utdanning. Den intellektuelle kapitalen blir i stadig større grad internasjonal. Riktig kombinasjon av arbeidsmetodikk, kulturforståelse og kompetanse blir viktig for å fortsette den gode utviklingen. For å skaffe oss den nødvendige ekspertisen videreutvikles de teknologimiljøene vi har bygget opp og skaffet oss, både gjennom egne etableringer og gjennom kjøp av selskaper. Konsernet har

i dag meget kompetente teknologimiljøer i Norge, Storbritannia, Polen, USA, Canada, India, Sør-Korea, Kina og Singapore.

ANSATTE FORDELT ETTER UTDANNELSE

Den intellektuelle kapitalen blir i stadig større grad internasjonal. Riktig kombinasjon av

arbeidsmetodikk, kulturforståelse og kompetanse

blir viktig for å fortsette den gode utviklingen.

KONGSBERG har gjennom flere år bygget opp kompetanse på kompositt og produsert deler til fly- og aerospaceindustrien.

TILRETTELEGGE FOR VIDERE VEKST MED FOKUS PÅ FIRE FORRETNINGS- OMRÅDER

Ved årsskiftet gjennomførte konsernet en tilpasning av organisasjonen for å tilrettelegge for en videre positiv vekst og utvikling i våre kjerneområder. Denne justeringen innebærer et tydeligere fokus på fire forretningsområder:

- Kongsberg Maritime
- Kongsberg Oil & Gas Technologies
- Kongsberg Defence Systems
- Kongsberg Protech Systems

I tillegg iverksetter konsernet flere initiativ for å nå de strategiske målene vi har satt oss og tilpasse oss markedsforholdene i tiden fremover.

Disse initiativene er blant andre:

- et konsernovergripende program for forbedret intern effektivitet og produktivitet
 - etableringen av en Corporate Compliance Officer-rolle og videreutvikling av konsernets systemer og prosesser for etterlevelse og oppfølging
 - et fornyet og forbedret opplegg for ledelsesutvikling på tvers i konsernet
- Alle disse initiativene vil bidra til å styrke konsernet og øke beredskapen i forhold til de utfordringer markedene våre vil innebære de nærmeste årene.

II Årsberetning og regnskap

Vekst i omsetning, resultat og ordrereserver

INNHOOLD

Årsberetning	18
Regnskap med noter – konsern	26
Regnskap med noter – ASA	62

Hovedpunkter i 2008

- Betydelig vekst og resultatforbedring
- Ytterligere styrket ordreserver
- Betydelige investeringer i fremtidig vekst

Kampflyet F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF) er et supersonisk, multirolle 5. generasjons stealth-kampfly. KONGSBERG er en viktig norsk industripartner i kampflyproduksjonen.

DRIFTSINNTEKTER

11 056 mill. kr

– en økning på 33 prosent fra 2007

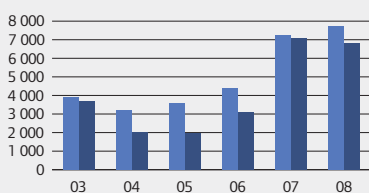
RESULTAT

1 122 mill. kr

– en økning på 41 prosent fra 2007

ORDREINNGANG

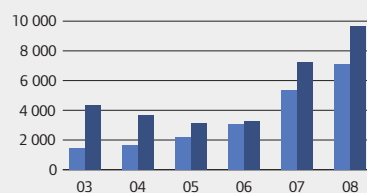
Mill. kr

■ Kongsberg Maritime
■ Kongsberg Defence & Aerospace

ORDRERESERVE

Mill. kr

■ Kongsberg Maritime
■ Kongsberg Defence & Aerospace

Årsberetning

Sterke resultater og høye ambisjoner

2008 ble et begivenhetsrikt år med vekst og gode resultater. Driftsinntektene før engangsposter økte med 33 prosent til 11 056 millioner kroner, ordreserven økte med 32 prosent til 16 692 millioner kroner, og driftsresultatet (EBITA) før engangsposter økte med 41 prosent til 1 122 millioner kroner. Dette gir en EBITA-margin på 10,1 prosent. Resultat pr. aksje før engangsposter ble kr 19,44 (kr 16,17). Styret er fornøyd med utviklingen og foreslår et utbytte pr. aksje på kr 5,50 (kr 5,00), som er i tråd med konsernets utbyttepolitikk.

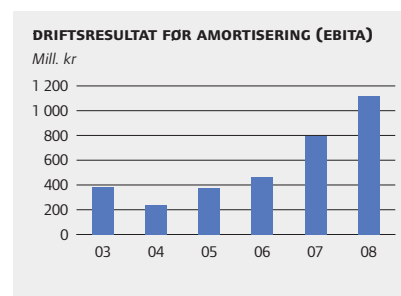
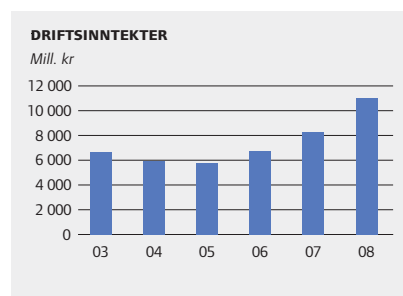
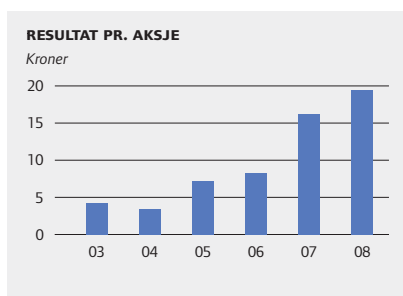
HOVEDFORHOLD I 2008

Begge forretningsområdene i konsernet kan vise til høyere driftsinntekter og driftsresultat sammenliknet med året før.

Ordreinngangen har vært god innenfor både Kongsberg Maritime og Kongsberg Defence & Aerospace. Konsernets ordre-reserve fordelte seg med 43 prosent for Kongsberg Maritime og 57 prosent for Kongsberg Defence & Aerospace.

Forretningsområdet Kongsberg Maritime hadde god drift og høy ordreinngang. Kongsberg Maritime har i løpet av 2008 forbedret sine posisjoner i alle sine markeder, spesielt i Brasil, India og Kina. Dette er viktige og voksende markeder både innen offshore- og handelsflåte-markedet. Forretningsområdet tok viktige strategiske skritt for å styrke sin posisjon som ledende innen simulering- og hydroakustikk-segmentene.

Kongsberg Defence & Aerospace kan også vise til god vekst og sterk marginfor-

bedring. Våpenstyringssystemet Protector befestet i løpet av 2008 sin markedsledende posisjon og systemet er nå solgt til totalt 16 land. I slutten av desember vant forretningsområdet en kontrakt i Polen som blant annet inneholdt leveranse av det nye sjømålsmissilet, Naval Strike Missile (NSM). Dette regnes som et internasjonalt gjennombrudd for det nye missilet. Dessuten ble en ny fabrikk for produksjon av aerostrukturer i kompositt og titan åpnet og første fase av produksjon av deler til F-35 Lightning II (Joint Strike Fighter) har begynt.

KOMMENTARER TIL RESULTATET 2008

Konsernet hadde vesentlige engangseffekter knyttet til eiendomssalg og overgang fra ytelsesbasert til innskuddsbasert pensjonsordning i 2007. I sammenligningene nedenfor er engangspostene holdt utenfor.

Driftsinntekter

Konsernet økte sine driftsinntekter med 33 prosent til 11 056 millioner kroner. Driftsinntektene i Kongsberg Maritime endte på 6 425 millioner kroner, som tilsvarer en vekst på 32 prosent. Kongsberg Defence & Aerospace forbedret driftsinntektene med 33 prosent til 4 450 millioner kroner.

EBITA-utvikling

Driftsresultatet endte på 1 122 millioner kroner i 2008 (796 millioner i 2007). Dette tilsvarer en driftsmargin (EBITA) på 10,1 prosent. Resultatfremgangen var 326 millioner kroner, eller 41 prosent. I Kongsberg Maritime økte driftsresultatet med 185 millioner kroner, og endte på 691 millioner kroner, som tilsvarer en driftsmargin på 10,8 prosent. Kongsberg Defence & Aerospace hadde et driftsresultat i 2008 på 416 millioner kroner, som ga en resultatfremgang på 143 mill kroner og en driftsmargin på 9,3 prosent.

Netto finansposter

Konsernet foretok i løpet av året nedskrivninger av finansielle eiendeler og tok tap i forbindelse med salg av aksjer. I sum utgjorde dette 138 millioner kroner.

Øvrige netto finanskostnader var 39 millioner kroner i 2008, mot 67 millioner kroner i 2007.

Driftsinntekter konsern økte med **33 prosent**

Driftsresultat før amortisering (EBITA) økte med **41 prosent**

Resultat pr. aksje økte med **20 prosent**

Resultat

Resultat før skatt ble 861 millioner kroner (685 millioner kroner). Resultat etter skatt ble 587 millioner kroner, som er en fremgang på 97 millioner kroner. Resultat pr. aksje ble kr 19,44 (kr 16,17).

MARKEDSFORHOLD OG RAMMEBETINGELSER

Kongsberg Maritime

KONGSBERG har opprettholdt sine sterke markedsposisjoner og styrket virksomheten både gjennom interne tiltak og oppkjøp av virksomheter med betydelige synergi muligheter. Et sentralt element i virksomhetens strategi for effektivitetsforbedringer er å utvikle leveransemodeller hvor viktige deler av verdiskapingen etableres nær viktige kundesentra. Ved årsskiftet 2008/2009 arbeidet 691 medarbeidere i Asia, i nær tilknytning til de store verftene i området. Dette gjør at konsernet er rustet til å møte den stadig økende konkurransen fra lokale konkurrenter, spesielt i Asia. Norsk maritim- og offshorenæring har en sterk stilling og er viktig for eksportindustrien. Styret vil derfor understreke behovet for en næringspolitikk som fremmer vekst og utvikling i denne sektoren.

I 2008 opplevde mange verft både forsinkelser og kanselleringer. Det er også blitt vesentlig vanskeligere å få finansiert bygging av fartøy. Mot slutten av året ble kontrakter kansellert i økende tempo, og dette påvirket også til en viss grad Kongsberg Maritime. I 4. kvartal 2008 ble det gjort avsetninger for risiko i forbindelse med situasjonen innen maritim- og offshoreindustrien. Avsetningene bygger på en grundig gjennomgang av forretningsområdets ordresreserve.

I 2008 ble det investert 444 millioner kroner i å kjøpe virksomheter som utvikler og leverer autonome undervannsfarkoster

og sonarteknologi. Dette er teknologiområder som vi forventer vil bli benyttet i økende grad innen offshore, havforskning og militære anvendelser i årene fremover.

Kongsberg Defence & Aerospace

Det norske forsvaret har i samarbeid med KONGSBERG over tid utviklet løsninger som har vist seg konkurransedyktige internasjonalt. Det er av stor betydning for konsernet at dette nasjonale samarbeidet fortsetter. Samarbeidet gir Det norske forsvaret mulighet til å utvikle og ta i bruk teknologi som er spesielt godt egnet for norske forhold – og som samtidig kan vinne frem i internasjonal konkurranse. Internasjonalt har konsernet mange pågående leveranser og nye kontraktsmuligheter, spesielt innen våpenstyringssystemer, luftvern, flydeler og missiler. Mulighetene videre innen markedet for våpenstyringssystemer i USA regnes som betydelige. Tilsvarende vurderes vekstmulighetene innen konsernets luftvern- og missilområde som gode.

Det er en forutsetning for norsk forsvarsindustri at det legges vekt på å få gode gjenkjøpsavtaler i forbindelse med kjøp av forsvarsmateriell fra utlandet – en praksis som med noen få unntak gjelder i alle andre land. Når Det norske forsvaret gjør store investeringer hos utenlandske leverandører, binder dette opp store deler av forsvarsbudsjettet, og investeringer hos nasjonale leverandører begrenses. For å sikre forsvarsleveranser som er godt tilpasset norske forhold gjennom en levetid og konkurransedyktig norsk forsvarsindustri, understrekes viktigheten av norsk deltakelse i slike programmer. Gode gjenkjøpsavtaler bidrar til dette. Både Regjeringen og Stortinget har understreket betydningen av at gjenkjøp er i tråd med internasjonal praksis. En gjenkjøpsavtale til KONGSBERG betyr også økt aktivi-

tet hos flere av de nær 1 500 norske underleverandørene innen konsernets forsvarsvirksomhet.

Forutsigbarhet i eksportregelverket for forsvarsmateriell og praktiseringen av dette er en viktig rammebetingelse for KONGSBERG.

TEKNOLOGI OG FOU

En betydelig andel av KONGSBERGS verdiskaping består i utvikling av høyteknologiske løsninger til det nasjonale og internasjonale markedet. Høy kompetanse og deling av kunnskap er viktige forutsetninger for konkurranseevnen. KONGSBERGS omfattende kunnskap innen dynamisk posisjonering har sin bakgrunn i kompetanse utviklet i forbindelse med styringsystemer for u-båter og missiler. Konsernets systemer og produkter dreier seg i hovedsak rundt fire kjernekompetanseområder: signalbehandling, systemintegrering, reguleringsteknikk (kybernetikk) og softwareutvikling. KONGSBERG satser kontinuerlig på produktutvikling, både egenfinansiert og gjennom kundefinansierte programmer, og total produktutvikling utgjør over tid ca 10 prosent av driftsinntektene.

FINANSIELL SITUASJON OG KAPITALSTRUKTUR

Kontantstrøm fra drift

Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter endte på minus 26 millioner kroner i 2008 (1 037 millioner kroner). Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter består av driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer på 1 319 millioner kroner, økt netto arbeidskapital, betalte skatter og endring i andre tidsavgrensingsposter med til sammen 1 345 millioner kroner. Økningen i netto arbeidskapital skyldes oppbygging

av lager i forbindelse med den økte ordremengden. Kundefordringene økte i takt med veksten. KONGSBERGS virksomhet består av leveransekontrakter, med milepælsbetalinger, som gjør at kontantstrøm fra drift vil kunne svinge fra år til år. Styret har iverksatt et kapitalfrigjøringsprosjekt, som forventes å gi effekt i løpet av 2009.

Kontantstrøm fra investeringer

Det er i løpet av året foretatt utbetalinger i forbindelse med investeringer for 1 484 millioner kroner. Av dette utgjør kjøp av selskaper 544 millioner kroner, hvor kjøpet av eiendelene og virksomheten i selskapet Hydroid Llc utgjør det vesentligste med 402 millioner kroner. Investeringer i bygg og anleggsmidler utgjør 816 millioner kroner, av dette utgjør ca halvparten investeringer knyttet til ny komposittfabrikk på Kongsberg.

Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter

Det er i løpet av 2008 tatt opp lån på 1 017 millioner kroner, hvorav 1 000 millioner kroner er trukket opp i en syndikert lånefasilitet som ble inngått i 2007. Samlet kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter endte på en netto innbetaling på 813 millioner kroner, mot en netto utbetaling på 441 millioner kroner i 2007.

Konsernets kontantbeholdning ble redusert med 664 millioner kroner i løpet av 2008, mot en økning på 236 millioner kroner året før.

Valuta

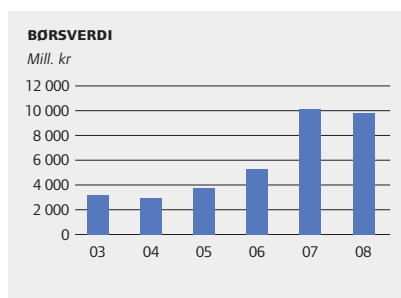
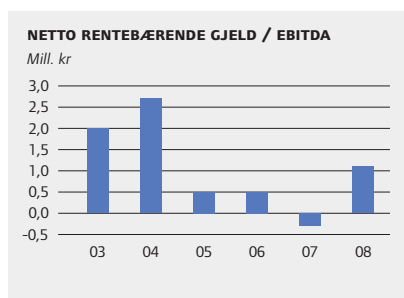
En stor andel av konsernets inntekter genereres utenfor Norge. Dette gjør at konsernets inntekter er påvirket av svingninger i bytteforholdet mellom norske kroner og andre valutaer. Konsernet har som

målsetting å begrense valutarisikoen gjennom en fastsatt valutapolicy. KONGSBERGS valutapolicy innebærer at alle kontraktsfestede valutastrømmer sikres med terminkontrakter (prosjektsikringer). I tillegg sikres en andel av forventet ordreinngang i henhold til fastlagte regler (prognose-sikringer). Reglene styrer hvor stor andel av forventet ordreinngang som sikres, avhengig av tid til forventet ordreinngang og kursnivå. På denne måten søker konsernet å dempe virkningene av valutavvingninger på ett til tre års sikt.

Ved utgangen av 2008 var beholdningen av terminkontrakter knyttet til prosjektsikringer 8 602 millioner kroner målt til avtalte kurser. Disse terminkontraktene hadde en netto mindreverdi pr. 31.12.08 på 1 308 millioner kroner. I tillegg hadde konsernet 10 810 millioner kroner i prognosesikringer målt til avtalte kurser, bestående av terminforretninger for 10 275 millioner kroner, og resten opsjoner (risk reversalstruktur). Prognosesikringene hadde en samlet netto mindreverdi pr. 31.12.08 på 1 454 millioner kroner. Pr. 31.12.07 hadde prognosesikringene en merverdi på 202 millioner kroner. Endringen i virkelig verdi på prognosesikringene skyldes i hovedsak store endringer i bytteforholdet mellom norske kroner og amerikanske dollar / euro i løpet av siste halvdel av 2008. Konsernet har vært i stand til å utnytte kursutviklingen, og gjennomsnittskursen på de inngåtte prosjekt- og prognosesikringene har økt gjennom 2008.

Kapitalstruktur

Konsernets egenkapital pr. 31.12.08 var 1 894 millioner kroner, eller 15 prosent av totalkapitalen. Egenkapitalen er redusert med 1 218 millioner kroner som følge av reduksjonen i virkelig verdi på valuta-

terminkontrakter og opsjoner benyttet til prognosesikringer.

Konsernets netto rentebærende gjeld pr. 31.12.08 var 1 439 millioner kroner, mot en netto kontantbeholdning pr. 31.12.07 på 242 millioner kroner. Konsernets brutto gjeld består av to obligasjonslån på til sammen 700 millioner kroner og en syndikert lånefasilitet på 1 000 millioner kroner. Konsernet har i tillegg en ubenyttet syndikert lånefasilitet på 800 millioner kroner, som løper frem til 31.12.10. Lånene er betinget av at netto rentebærende gjeld ikke overstiger tre ganger EBITDA, men kan være opp til 3,5 ganger EBITDA i maksimalt tre kvartaler. KONGSBERGS gjeldsgrad pr. 31.12.08 (NIBD/EBITDA) var 1,09.

KONGSBERGS virksomhet bærer preg av langsiktighet både i gjennomføring og strategi. Dette stiller krav til forutsigbar kapitaltilgang over tid. Konsernet har derfor som mål å være klassifisert med god kredittverdighet av sine långivere og investorer.

OPPKJØP

KONGSBERG har de senere årene gjort flere mindre og mellomstore oppkjøp. I desember 2007 ble det inngått en avtale om å kjøpe eiendelene og virksomheten i det amerikanske selskapet Hydroid Llc. Kjøpet ble gjennomført i juni 2008. Konsernet kjøpte også to andre, mindre selskaper i 2008: det amerikanske simulatorselskapet GlobalSim Inc. og det britiske sonarselskapet GeoAcoustics Ltd.

Hydroid produserer og leverer selv-gående undervannsfarkoster (autonome undervannsfarkoster – AUV) for både militære og kommersielle markeder verden rundt. Selskapet ble etablert i 2001 for å produsere, supportere og videreutvikle

teknologien rundt undervannsfarkosten REMUS, som ble utviklet og lisensiert gjennom en eksklusiv lisens med Woods Hole Oceanographic Institution.

Kjøpet av GlobalSim styrker konsernets aktivitet innenfor treningssimulatorer for maritime og offshoreanvendelser, som er markeder i stadig vekst. Selskapet har bred erfaring innenfor simulering, og hovedproduktet er kranosimulatorer for optimalisering av kranoperasjoner og trening av kranoperatører. De viktigste kundene er verdens store havner og Det amerikanske forsvaret.

Det britiske selskapet GeoAcoustics har 30 års erfaring innen undervannsakustikk og har et godt omdømme i markedet, særlig for såkalte "side scan" (sidesøkende) sonarer og teknologi for "sub-bottom" profilering (under sjøbunnen). Kjøpet vil forbedre KONGSBERGS markedsposisjon ved at GeoAcoustics' produkter vil utvide produktporteføljen.

I tillegg til de ovennevnte oppkjøpene, er det gjort flere små, strategiske oppkjøp.

DRIFTSFORHOLD I FORRETNINGS- OMRÅDENE

Kongsberg Maritime

Forretningsområdet økte driftsinntektene med 32 prosent fra foregående år. Det ordinære driftsresultatet (EBITA) ble 691 millioner kroner (506 millioner kroner), med en EBITA-margin på 10,8 prosent (10,4 prosent).

Forretningsområdet har god drift og sterke resultater i et konkurranseutsatt marked. Lønnsomhetsforbedringene er oppnådd som en effekt av positive markedsforhold og fokus på effektiv gjennomføring, blant annet ved at deler av verdiskapingen er flyttet nærmere kunden. Den sterke ordreserven gir et godt grunnlag

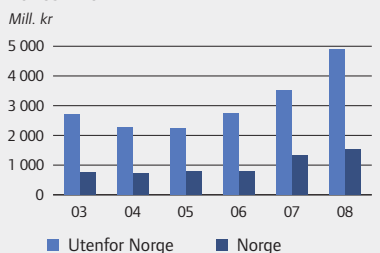
for 2009. På grunn av usikkerhet i markedene, som følge av uroen i verdensøkonomien, følges utviklingen nøye, og det er igangsatt tiltak for å redusere risiko. Ordreinngangen i 2008 var 7 733 millioner kroner, og økte med 7 prosent i forhold til 2007. Ordreserven ved utgangen av 2008 endte på 7 105 millioner kroner, noe som gir en økning på 1 772 millioner kroner i 2008. Den høye aktiviteten innen forretningsområdet har gjort det nødvendig å øke leveransekapasiteten, og i løpet av 2008 økte antall ansatte med ca 500 personer i Kongsberg Maritime. I tillegg kommer i underkant av 300 nye medarbeidere i oppkjøpte selskap.

Kongsberg Maritime kan vise til god ordreinngang og høy leveransetakt i alle divisjoner i 2008. Det er blitt gjennomført mange store og viktige leveranser. Blant disse er leveranser av prosesskontrollsystemer til et flytende produksjonsfartøy (FPSO) som skal operere på Marathon Oils oljefelt Alvheim på norsk sokkel i Nordsjøen, Aker Floating Productions' første flytende produksjonsskip – "AF Dhirubhai 1". Det er også gjennomført betydelige leveranser til verdens største cruiseskip "Oasis of the Seas". Dynamiske posisjoneringssystemer til offshorefartøy har vært et suksessprodukt i mange år, og veksten innen dette området fortsatte i 2008. Kongsberg Maritime har opprettholdt sin sterke posisjon i riggmarkedet, spesielt innen produktområdene dynamisk posisjonering, navigasjon og automasjon. I løpet av året leverte Kongsberg Maritime blant annet utstyr til to av verdens største bore-rigger, "Aker Spitsbergen" og "Aker Barents", som er bygget for bruk i polare strøk. Innen subseaområdet fortsatte veksten i 2008 og virksomheten er styrket gjennom oppkjøpene av selskapene

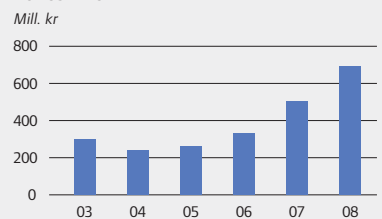
Kongsberg Maritimes ordreserve ved utgangen av 2008 endte på

7 105 millioner kroner

DRIFTSINNTEKTER
KONGSBERG MARITIME

DRIFTSRESULTAT FØR AMORTISERING (EBITA)
KONGSBERG MARITIME

Hydroid Llc. og GeoAcoustics Ltd. AUV-selskapet Hydroid gir bedre markeds-tilgang, bredere produktportefølje og økt global tilstedeværelse. GeoAcoustics tilfører ytterligere kompetanse innen avansert sonarteknologi.

Divisjonen Oil & Gas ble fra 1. januar 2009 skilt ut som eget forretningsområde; Kongsberg Oil & Gas Technologies. Finansielt vil området fortsatt rapportere under Kongsberg Maritime.

Kongsberg Defence & Aerospace

Ordinære driftsinntekter økte med 33 prosent i forhold til 2007. Driftsresultatet (EBITA) ble 416 millioner kroner (273 millioner kroner), med en EBITA-margin på 9,3 prosent (8,2 prosent). Største bidragsyter til resultatforbedringen er våpenstyringssystemer, som oppnår forbedret lønnsomhet som følge av et godt marked og høyere volum.

Forretningsområdet hadde en ordreinngang på 6 835 millioner kroner (7 085 millioner kroner). Det ble i løpet av året bestilt for totalt 2,52 milliarder kroner under rammekontrakten CROWS II, som forretningsområdet inngikk i 2007. For våpenstyringssystemer totalt ble det, inkludert bestillingene under rammekontrakten på CROWS, inngått kontrakter for 4,2 milliarder kroner. I desember 2008 ble det inngått en kontrakt med Det polske forsvaret som gjelder det nye sjømålsmissilet NSM. Dette er den første eksportkontrakten for systemet og regnes som et internasjonalt gjennombrudd for et system som vil være i markedet i tiår fremover. Spesielt med denne kontrakten var at den også inneholder et kommando- og våpenkontrollsystem for kystartilleri tilsvarende KONGSBERGS anerkjente luftvernssystem NASAMS. Dette gir konsernet god aner-

kjennelse som systemintegrator. Det ble underskrevet kontrakter med Brasil og Tyrkia på leveranse av Penguin-missilet til bruk fra helikopter. Penguin-missilet har vært i markedet i over 30 år og er, med jevnlig oppdateringer og moderniseringer, fortsatt blant de mest avanserte missilene i sin klasse. I løpet av 2008 ble det også inngått viktige kontrakter på oppgradering av norske mineryddere og ubåter i Ula-klassen. Ordreserven i Kongsberg Defence & Aerospace var 9 629 millioner kroner ved utgangen av 2008 (7 232 millioner kroner).

I november bestemte Forsvarsdepartementet seg for at dagens F-16 erstattes med nye kampfly av typen F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF). KONGSBERG startet i 2007 byggingen av en ny komposittfabrikk på Kongsberg for produksjon av flydeler i kompositt og titan til Norges kommende kampfly. En initiell kontrakt ble undertegnet med Lockheed Martin i juli 2008 om produksjon av deler til de første F-35-flyene. Kontrakten hadde et omfang på ca 1 milliard kroner. Norges valg av kampfly sannsynliggjør at denne kontrakten blir utvidet til å gjelde alle F-35 som blir produsert, og vil da få et betydelig omfang og sikre komposittproduksjon på Kongsberg i flere tiår fremover.

Produksjonskapasiteten på våpenstyringssystemet Protector ble økt betydelig i løpet av 2008. Ved utgangen av året var kapasiteten doblet i forhold til ett år tidligere. Kapasitetsutvidelsen har i hovedsak skjedd i USA. Leveransene til US Army, den største enkeltkunden på dette systemet, skal i hovedsak skje fra fabrikk i USA. Den vil benytte seg av amerikanske underleverandører, noe som også reduserer valutarisikoen i prosjektene betraktelig. De første systemene ble levert høsten 2008.

Fra 1. januar 2009 er Kongsberg Defence & Aerospace delt i to forretningsområder: Kongsberg Defence Systems og Kongsberg Protech Systems. Kongsberg Defence Systems leverer missiler, luftvernssystemer, aerostrukturer, kommando- og kontrollsystemer, romfartsrelaterte produkter og overvåkingssystemer. Kongsberg Protech Systems leverer våpenstyringssystemet Protector.

RISIKOFAKTORER OG RISIKOSTYRING

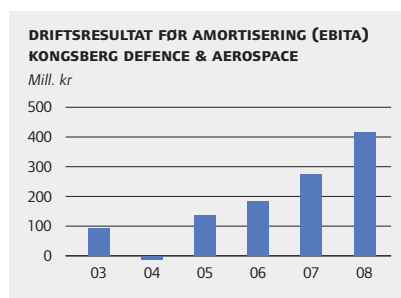
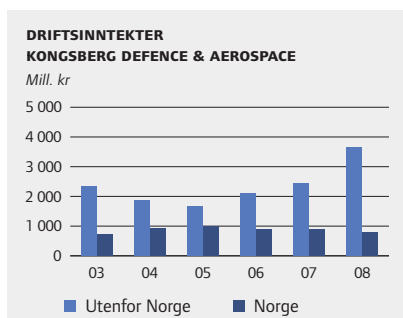
Konsernet er eksponert for ulike former for risiko, og styret følger utviklingen innenfor de ulike risikoområdene nøye.

Styret gjennomgår månedlige driftsrapporter, samt kvartalsvise risikoreporter som utarbeides av administrasjonen. Styret anser at det er god balanse mellom den samlede risiko og konsernets risikobærende evne. I tillegg til den løpende risikostyringen gjennomfører styret og administrasjonen dedikerte risikoanalyser i forbindelse med større investeringer, satsinger og oppkjøp.

Finansiell risiko

KONGSBERG har en sentralisert styring av finansiell risiko. Styret har vedtatt retningslinjer for den finansielle risikostyringen, som er nedfelt i konsernets "Finanspolicy". KONGSBERG har som mål å begrense finansiell risiko og skape forutsigbarhet, men samtidig utnytte finans som et konkurranseelement. KONGSBERG er eksponert for finansiell risiko knyttet til kreditt-, likviditets- og refinansierings-, valuta-, rente- og markedsrisiko knyttet til finansielle investeringer.

Kredittrisiko er risiko for tap dersom en kontraktspartner ikke oppfyller sine forpliktelser. Kundemassen er differensiert og består i hovedsak av offentlige institusjo-

Kongsberg Defence & Aerospace
ordreserver ved utgangen av 2008
endte på

**9 629 millioner
kroner**

ner og større private selskaper. Historisk sett har konsernet hatt beskjedne tap på fordringer. Utviklingen i verdensøkonomien generelt og verfts- og rederieringen spesielt, har imidlertid ført til at kredittrisikoen har økt. Som følge av at risikonivået er økt, er det iverksatt tiltak for å begrense risikoeksponeringen.

Likviditets- og refinansieringsrisiko er risiko for at KONGSBERG ikke vil kunne oppfylle sine finansielle forpliktelser etter hvert som de forfaller. KONGSBERG har som mål å ha en gjennomsnittlig restløpetid på sine langsiktige lånerammer på over to år. Pr. 31.12.08 har konsernet en ubenyttet syndikert lånefasilitet på 800 millioner kroner, som løper til desember 2010. I tillegg har konsernet en lånefasilitet på 1 000 millioner kroner som løper frem til 2013, samt to obligasjonslån på henholdsvis 400 millioner kroner og 300 millioner kroner, med løpetid til 10.6.09 og 30.3.12. KONGSBERG hadde pr. 31.12.08 en netto rentebærende gjeld på 1 439 millioner kroner.

KONGSBERG har med sin høye eksportandel en betydelig valutaeksponering. Konsernets viktigste handelsvalutaer utenfor Norge er amerikanske dollar og euro. KONGSBERG har som policy å begrense valutarisiko, men samtidig ha et aktivt forhold til valutaens betydning som konkurranseparameter. Alle kontraktsfestede valutastrømmer sikres, og det blir også foretatt sikringer av deler av konsernets forventede ordreinngang.

For ytterligere beskrivelse av konsernets finansielle risikostyring henvises det til note 5 "Styring av kapital og finansiell risiko".

Operasjonell risiko

Konsernets verdiskaping består i hovedsak av systemer med høy teknologisk kompleksitet. Leveransene er i hovedsak organisert som prosjekter. Effektiv styring av prosjekter er en viktig suksessfaktor for å redusere operasjonell risiko. KONGSBERG har etablert en prosjektledelsesprosess basert på intern og ekstern "Best practice". Alle prosjektledere gjennomgår et internt opplæringsprogram i prosjektledelsesprosessen.

Prosjektenes inntekter er kontraktsfestet, og usikkerheten er derfor knyttet til vurdering av gjenstående kostnader og

periodisering av prosjektets inntekter. Konsernet har etablert prinsipper for kategorisering av prosjekter i forhold til teknologisk kompleksitet og utviklingsinnhold. Dette legger grunnlaget for vurdering av "Profit at risk" og resultatuttak i prosjektene. "Profit at risk" er resultat som holdes tilbake i prosjektene inntil usikkerheten er avklart.

I lys av usikkerheten i verftsindustrien, oppfatter styret at risikoen for kanselleringer og utsettelser av leveranser har økt. Situasjonen følges nøye, og det er igangsatt tiltak for å redusere konsernets eksponering ved eventuelle kanselleringer.

Risiko relatert til manglende etterlevelse av ikke-finansielle forhold

Konsernet arbeidet gjennom hele 2008 med å oppdatere og utvikle regelverk og oppfølgingssystemer for håndtering av risiko relatert til ikke-finansielle forhold som anti-korrupsjon, konkurranseregulering, helse, miljø og sikkerhet, etc. Fra 1. januar 2009 ble det opprettet en ny konsernfunksjon kalt Compliance Officer og arbeidet med å videreutvikle etterlevels- og rapporteringssystemer går inn i en ny fase. Compliance Officer er ansvarlig for å utvikle, vedlikeholde og følge opp konsernets Compliance-system.

Konsernets Compliance-system skal sikre overholdelse av relevante regler og reguleringer, KONGSBERGs forretningssetiske retningslinjer, og konsernets styringsdokumenter. Styret har det overordnede ansvaret for at konsernet har et godt Compliance-system. Ansvaret for opplæring og trening samt daglig overholdelse av lover, retningslinjer og styringsdokumenter ligger i linjeledelsen. Konsernsjefen har ansvar for at konsernet er organisert på en måte som muliggjør dette.

Markedsmessig risiko

Forretningsmessig risiko er knyttet til markedforhold, konkurrenter og andre rammebetingelser i de markedene KONGSBERG opererer innen.

KONGSBERG har gode posisjoner i shipping-, offshore- og forsvarsmarkedet og en rekordhøy ordreservert. På kort sikt ventes derfor konsernets resultater ikke å bli påvirket i særlig grad av tilbakegangen i verdensøkonomien. Kanselleringer innen verftsindustrien, reduserte forsvarsbud-

sjetter i flere land og en generell og vedvarende konjunkturedgang har økt konsernets risiko. Dette kan over tid påvirke konsernets aktivitetsnivå. Konsernet opererer i flere markeder som i stor grad påvirkes av uavhengige drivere. Generelle konjunktursvingninger vil ramme disse markedene både i ulik grad og på ulikt tidspunkt.

SAMFUNNSANSVAR OG MILJØ

Styret legger vekt på at KONGSBERG skal drive sin virksomhet etisk, miljømessig og sosialt ansvarlig. KONGSBERG skal stå for en bærekraftig utvikling hvor det er god balanse mellom økonomiske resultater og samfunns- og miljøansvar.

Konsernets forretningssetiske retningslinjer ble revidert våren 2008. De skal som et minimum evalueres hvert annet år. Dette gjøres for å holde retningslinjene oppdatert på den generelle utvikling innen området. I løpet av 2009 skal samtlige medarbeidere ha gjennomført opplæring i de reviderte retningslinjene.

KONGSBERGs aktiviteter består i hovedsak av utvikling av programvare og systemintegrasjon. Konsernet er i liten grad påvirket av miljøreguleringer i forhold til egen drift. Styret er likevel opptatt av at konsernet har fokus på aktive miljøtiltak og reduserte klimautslipp. Dette skjer både innen produktutvikling og internt rettede tiltak. For en nærmere beskrivelse av konsernets arbeid i forhold til samfunnsansvar og miljø henvises det til miljødelen av bærekraftsrapporten, som er godkjent av styret.

HELSE, MILJØ OG SIKKERHET (HMS)

Styret er opptatt av at helse, miljø og sikkerhet tas hånd om på en måte som skaper høy trivsel og et godt arbeidsmiljø. Et grunnleggende prinsipp er at HMS-arbeidet skal være forebyggende. Ansvaret for at HMS ivaretas er tillagt den lokale leder, men engasjement og gode rutiner på alle nivåer i organisasjonen er en forutsetning for å lykkes med dette. Styret har en tett oppfølging av HMS-arbeidet, og gjennomgår HMS-rapportene hvert kvartal. I løpet av 2008 har det vært fokusert spesielt på HMS-opplæring for linjeledere og stressmestringskurs for ansatte, samt ytterligere forbedring av rutinene for rapportering av hendelser i for-

retningsområdene. Rapporteringsrutinene fra de utenlandske datterselskapene er etter hvert blitt gode, og tall på sykefravær og arbeidsuhell fra de internasjonale kontorene er en naturlig del av HMS-rapporten. I 2008 er det dessuten blitt innført delt sykefraværsmelding (operatører og funksjonærer) i Norge.

I løpet av 2008 hadde konsernet totalt 33 arbeidsuhell, mot 28 arbeidsuhell i 2007. Av disse var 15 mindre uhell som ikke krevde noen form for behandling eller oppfølging og syv uhell utløste legebehandling. 11 arbeidsuhell ble klassifisert som nestenulykker, hvorav åtte krevde oppfølging. Konsernet hadde ingen høyrisikohendelser i 2008. Det er ikke registrert yrkessykdommer eller arbeidsrelaterte dødsfall i løpet av året 2008. Totalt sykefravær gikk ned fra 2,5 prosent i 2007 til 2,4 prosent i 2008.

HMS-arbeidet tas hånd om i de enkelte forretningsområdene. Alle medarbeidere i Norge har tilgang til bedriftshelsetjeneste. I de utenlandske virksomhetene varierer dette i tråd med lokal praksis og lovgivning.

KONGSBERG har mange medarbeidere ansatt utenfor Norge og antallet er økende. Dette krever større oppmerksomhet og innsikt i problemstillinger knyttet til helse, arbeidsmiljø og sikkerhet i de aktuelle land.

AKSJER OG AKSJEIEERFORHOLD

Kursen på KONGSBERG-aksjen ble redusert fra kr 339,- ved utgangen av 2007 til kr 328,- ved utgangen av 2008. Dette gir en børsverdi ved utgangen av 2008 på 9 840 millioner kroner. Inkludert utbytte på kr 5,00 pr. aksje var avkastningen i 2008 på minus 1,8 prosent. Hovedindeksen på Oslo Børs hadde i samme periode en negativ avkastning på 54 prosent. Pr. 31.12.08 hadde KONGSBERG 6 048 aksjeeiere, noe som er en økning på 678 fra året før. Aksjen hadde 415 utenlandske eiere som til sammen hadde 5,79 prosent av aksjene (3,78 prosent). Staten ved Nærings- og handelsdepartementet er største eier med 50,001 prosent av aksjene, og de 10 største eierne hadde ved årsskiftet til sammen 82,21 prosent (83,18) av aksjene.

I 2008 ble det omsatt ca 3 millioner (ca 4,2 millioner) KONGSBERG-aksjer fordelt på

14 703 (5 158) transaksjoner. Likviditeten i aksjen er fortsatt på et lavt nivå, men selskapet arbeider aktivt med å øke interessen for aksjen gjennom økt aktivitet mot investormarkedet.

Sommeren 2008 ble konsernets årlige aksjeprogram for ansatte gjennomført for ellefte gang. Det ble solgt 133 612 (144 112) aksjer til en kurs på kr 300,- (20 prosent rabatt på markedskurs). 1 441 (875) ansatte benyttet seg av tilbudet. Se note 25 "Aksjekapital og overkurs" for en nærmere beskrivelse av aksjeprogrammet.

Pr. 31.12.08 eier over 1 500 (1 000) ansatte totalt ca 750 000 (650 000) aksjer i Kongsberg Gruppen. Dette tilsvarer ca 2,5 (2,2) prosent av aksjene.

PERSONAL OG ORGANISASJON

Konsernet arbeider kontinuerlig med å tilpasse organisasjonen til KONGSBERGS markeder. Konsernet hadde ved årsskiftet 5 243 medarbeidere, hvorav 28 prosent arbeidet utenfor Norge. I Kongsberg Maritime og i Kongsberg Defence & Aerospace var det ved årsskiftet ansatt henholdsvis 3 309 og 1 831 personer. I morselskapet, Kongsberg Gruppen ASA, var det ansatt 41 personer.

Konkurransen om gode ingeniørressurser i Norge er høy, men på tross av dette har konsernet hatt en tilfredsstillende tilgang på kompetanse i 2008. Det satses også i økende grad på å utnytte konsernets internasjonale etableringer. Dette er både kostnadseffektivt og gir lokal tilhørighet. Ett av konsernets mål er at de utenlandske selskapene i størst mulig grad skal være bemannet med lokale medarbeidere.

En viktig forutsetning for å lykkes langsiktig er at KONGSBERG forvalter medarbeidernes kompetanse på en god måte. For å øke evnen til fornyelse og bedre beslutninger er det et mål å utvikle og øke mangfoldet i konsernet slik at ulik erfaring, kultur, utdanning og tenkemåte er representert. Det arbeides med økt utveksling av kunnskap og medarbeidere mellom forretningsområdene. Gode arbeidsprosesser og utviklingsmuligheter er viktige virkemidler for å rekruttere og beholde gode medarbeidere.

KONGSBERG legger stor vekt på kompetanseutvikling, og arbeider kontinuerlig med å videreutvikle og koordinere tilbudet

av kurs og opplæringstiltak for våre ansatte.

KONGSBERG investerer i ledelsesutvikling. Høy kompetanse og kapasitet hos lederne i konsernet er en av de mest sentrale elementer i realiseringen av KONGSBERGS strategi. I 2008 ble derfor programmet "Neste generasjons ledelsesutvikling i KONGSBERG" startet. Med dette programmet vil konsernet videreutvikle systemer og prosesser for utvikling, oppfølging og måling av ledere, og gjennom dette over tid bygge større lederkapasitet, kompetanse, mobilitet og robusthet.

Ved årsskiftet var det 1 025 kvinner (19,5 prosent) ansatt i konsernet (19,5 prosent i 2007). Av det totale antall lederstillinger i konsernet var 90 (13,3 prosent) besatt av kvinner (13 prosent i 2007). Andelen kvinner som rekrutteres til konsernet, er på nivå med den andelen som utdannes innen de teknologiområdene som er mest dominerende i KONGSBERG. Generelt er det fortsatt få kvinner i høyere lederstillinger, og KONGSBERG vil derfor fortsatt arbeide for å øke andelen kvinner i ledelse og tekniske stillinger. I konsernets styre er to av fem aksjeeiervalgte styremedlemmer kvinner.

Samarbeidet med de ansattes organisasjoner gjennom de etablerte samarbeids- og representasjonsordningene er godt, og gir verdifulle bidrag til å møte konsernets utfordringer på en konstruktiv måte. Styret takker alle medarbeidere for god innsats og fin fremgang for konsernet i 2008. I lys av den gode resultatfremgangen gjennom 2008, har styret besluttet å utbetale bonus til alle ansatte, på nivå med fjoråret.

EIERSTYRING OG SELSKAPLEDELSE

KONGSBERG har som mål å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom, vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig og internasjonalt perspektiv. God eierstyring og selskapsledelse skal sikre størst mulig verdiskaping, samtidig som selskapets ressurser skal utnyttes på en effektiv og bærekraftig måte. Verdiene som skapes, skal komme aksjeeiere, ansatte og samfunnet til gode. Styret legger vekt på at konsernets styringsdokumenter gjennomgås årlig og oppdateres slik at de i størst mulig grad er i overensstemmelse med "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse".

Beskrivelsen på sidene 96–101 er basert på siste reviderte utgave av den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse (4.12.07).

Godtgjørelse til konsernledelsen og styret er gjengitt i note 31 til konsernregnskapet.

UTSIKTER FOR 2009

Kongsberg Maritime har som mål å opprettholde sine sterke markedsposisjoner. Satsingen mot offshoremarkedet er viktig og fortsetter. I markedet for handelsskip har verftene høy kapasitetsutnyttelse og leveringstiden for nye skip er som følge av dette lang. Det forventes lavere kontraheringstakt ved verftene i en periode fremover. KONGSBERG opplever en økning innen ettersalg og kundestøtte.

Kongsberg Maritime opererer innen markeder som blir påvirket av uroen i verdensøkonomien. Det kan komme både kanselleringer og utsettelse i markedene. Etter styrets vurdering, vil kapasitetsutnyttelse og oppdragsmengde være god i det meste av 2009, men utviklingen følges nøye og det er igangsatt flere tiltak for å redusere risiko.

Kongsberg Defence Systems og Kongsberg Protech Systems forventer fortsatt god ordreinnngang og aktivitet. Satsingen innen avanserte komposittkomponenter til flyindustrien fortsetter og det pågår en betydelig markedsbearbeiding for salg og videreutvikling av missiler. Den gode ordreinngangen i markedet for våpenstyringssystemer forventes å fortsette. Det er betydelige nye muligheter i dette markedet, både hos eksisterende og nye kunder.

Kongsberg Gruppen har gode posisjoner i shipping-, offshore- og forsvarsmarkedet

og en rekordhøy ordreservere. På kort sikt ventes derfor konsernets resultater ikke å bli påvirket i særlig grad av tilbakegangen i verdensøkonomien. Kanselleringer innen verftsindustrien, reduserte forsvarsbudsjetter i flere land og en generell og vedvarende konjunkturedgang har økt konsernets risiko og kan over tid påvirke konsernets aktivitetsnivå.

Forholdet mellom norske kroner og amerikanske dollar og euro har stor betydning for konsernet. Det gjennomføres løpende tiltak for å redusere konsernets valutaeksponering. I tillegg til at alle inngåtte kontrakter sikres, terminsikres en andel av forventet ordreinnngang.

Det er igangsatt aktiviteter for å styrke konsernets balanse gjennom bedret kontaktstrøm og effektivisering av kapitalbindingen.

KONGSBERG er i en god posisjon ved inngangen til 2009, noe som gir gode forutsetninger for driften. Det er imidlertid usikkert hvordan konsernets markeder vil utvikle seg i siste del av 2009. Styret følger situasjonen nøye, og i tillegg til igangsatte tiltak vurderes ytterligere tilpasninger av virksomheten fortløpende.

NY KONSERNSJEF

Jan Erik Korssjøen, som var konsernsjef i Kongsberg Gruppen fra 1999, valgte å gå av med pensjon 1. mars 2008. Gjennom hans tid som konsernsjef har KONGSBERG hatt stor fremgang og styret takker Korssjøen for hans betydelige bidrag i denne vellykkede utviklingen. Styret ansatte Walter Qvam som Korssjøens etterfølger. Qvam har bred erfaring fra ledelse av norske og internasjonale selskaper innen flere bransjer, og tiltrådte som konsernsjef 1. mars 2008.

ÅRSRESULTAT OG DISPONERINGER

Morselskapet Kongsberg Gruppen ASA hadde i 2008 et negativt årsresultat på 102 millioner kroner. Styret foreslår følgende disponeringer i Kongsberg Gruppen ASA:

Utbytte	165 millioner kroner
Fra annen egenkapital	(267) millioner kroner
Totalt disponert	(102) millioner kroner

Forslaget til utbytte utgjør ca 30 prosent av årets resultat før engangsposter, som er i tråd med selskapets utbyttepolitikk.

Selskapets frie egenkapital pr. 31.12.08 var 114 millioner kroner.

ERKLÆRING FRA STYRETS MEDLEMMER OG DAGLIG LEDER

Vi bekrefter at årsregnskapet for perioden 1. januar til 31. desember 2008, etter vår beste overbevisning, er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder og at opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av foretakets og konsernets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet og at opplysninger i årsberetningen gir en rettviseende oversikt over utviklingen, resultatet og stillingen til foretaket og konsernet, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer foretaket står overfor.

Kongsberg, 19. mars 2009

Finn Jebsen
Styrets leder

Benedicte Berg Schilbred
Styrets nestleder

Erik Must
Styremedlem

Siri Hatlen
Styremedlem

John Giverholt
Styremedlem

Roar Marthiniusen
Styremedlem

Audun Solås
Styremedlem

Kai Johansen
Styremedlem

Walter Qvam
Konsernsjef

Regnskap med noter

Resultatregnskap 1.1.–31.12.

Kongsberg Gruppen (konsern)

<i>Beløp i mill. kr</i>	<i>Note</i>	<i>2008</i>	<i>2007</i>	<i>2006</i>
Driftsinntekter	7	11 056	8 306	6 720
Gevinst ved salg av eiendom	7	-	253	-
Sum inntekter		11 056	8 559	6 720
Varekostnader	8	(4 822)	(3 378)	(2 802)
Personalkostnader	9, 10	(3 365)	(2 822)	(2 326)
Engangseffekt knyttet til oppgjør av pensjonsordning	10	-	341	-
Andre driftskostnader	11	(1 550)	(1 140)	(965)
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)		1 319	1 560	627
Avskrivninger	12	(197)	(170)	(163)
Driftsresultat før amortiseringer (EBITA)		1 122	1 390	464
Amortiseringer	13	(84)	(44)	(16)
Driftsresultat (EBIT)		1 038	1 346	448
Finansinntekter	16	71	5	6
Tap og verdifall på finansielle eiendeler	16, 19, 20	(138)	-	-
Andre finanskostnader	16	(110)	(72)	(64)
Resultat før skatt		861	1 279	390
Skattekostnad	17	(274)	(293)	(138)
Årsresultat		587	986	252
Hvorav:				
Majoritetsinteresser		583	981	249
Minoritetsinteresser		4	5	3
<i>Resultat pr. aksje i kr</i>				
- for årets resultat / utvannet resultat pr. aksje	18	19,44	32,71	8,30
- for resultat før engangsposter	18	19,44	16,17	8,30

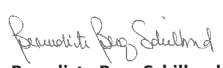
Balanse 31.12.

Kongsberg Gruppen (konsern)

Beløp i mill. kr	Note	31.12.08	31.12.07
EIENDELER			
<i>Anleggsmidler</i>			
Eiendom, anlegg og utstyr	12	1 863	1 206
Goodwill	13, 14	1 737	1 364
Andre immaterielle eiendeler	13, 14	642	397
Aksjer tilgjengelige for salg	19	260	356
Andre langsiktige eiendeler	20	161	152
		4 663	3 475
<i>Omløpsmidler</i>			
Varelager	8	2 693	1 534
Fordringer	21	2 515	1 690
Prosjekter under utførelse	22	1 610	968
Prosjektperiodiseringer eiendel	22	560	114
Derivater	23	126	486
Betalingsmidler	24	283	947
		7 787	5 739
Sum eiendeler		12 450	9 214
EGENKAPITAL, FORPLIKTELSER OG AVSETNINGER			
<i>Egenkapital</i>			
Selskapskapital		150	150
Overkursfond		832	832
Sikringsreserve		(963)	284
Aksjer virkelig verdi		24	90
Omregningsdifferanser		38	(54)
Opptjent egenkapital		1 797	1 445
		1 878	2 747
Minoritetsinteresser		16	11
Sum egenkapital	25, 26	1 894	2 758
<i>Langsiktige forpliktelser og avsetninger</i>			
Langsiktige rentebærende lån	23	1 722	705
Pensjonsforpliktelser	10	323	336
Derivater	23	13	6
Avsetninger	27	102	106
Utsatt skatt	17	332	772
Andre langsiktige forpliktelser	28	60	217
		2 552	2 142
<i>Kortsiktige forpliktelser og avsetninger</i>			
Forskudd fra kunder	22	1 320	1 938
Prosjektperiodiseringer forpliktelser	22	808	575
Derivater	23	2 903	34
Avsetninger	27	370	357
Andre kortsiktige forpliktelser	28	2 603	1 410
		8 004	4 314
Sum forpliktelser og avsetninger		10 556	6 456
Sum egenkapital, forpliktelser og avsetninger		12 450	9 214

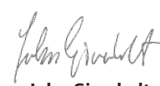
Kongsberg, 19. mars 2009

Finn Jebsen
 Styrets leder

Benedicte Berg Schilbred
 Styrets nestleder

Erik Must
 Styremedlem

Siri Hatlen
 Styremedlem

John Giverholt
 Styremedlem

Roar Marthiniusen
 Styremedlem

Audun Sólás
 Styremedlem

Kai Johansen
 Styremedlem

Walter Qvam
 Konsernsjef

Kontantstrømoppstilling 1.1.–31.12.

Kongsberg Gruppen (konsern)

Beløp i mill. kr	Note	2008	2007
Årsresultat		587	986
Avskrivninger på eiendom, anlegg og utstyr		197	170
Amortiseringer på immaterielle eiendeler		84	44
Nedskrivning/tap finansielle eiendeler		138	-
Netto andre finansposter		39	67
Gevinst ved salg av eiendom		-	(253)
Gevinst ved endring av pensjonsordning		-	(341)
Skattekostnad		274	293
Driftsresultat før avskrivninger, amortiseringer og engangsposter		1 319	966
<i>Justert for</i>			
Endring i forskudd fra kunder		150	441
Endring i prosjektperiodiseringer		233	304
Endring i andre kortsiktige forpliktelses		917	348
Endring i varelager		(1 159)	(421)
Endring i fordringer		(617)	(186)
Endring i prosjekter under utførelse		(245)	(230)
Endring i andre tidsavgrensninger		(475)	(159)
Betalte skatter		(149)	(26)
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter		(26)	1 037
<i>Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter</i>			
Innbetaling ved salg av eiendomsaksjer		-	571
Salg av eiendom, anlegg og utstyr	12	5	10
Kjøp av eiendom, anlegg og utstyr	12	(816)	(432)
Aktivert egenutviklede immaterielle eiendeler	13	(55)	(72)
Kjøp av datterselskaper og minoriteter	6	(544)	(281)
Netto utbetaling ved utlån og kjøp av aksjer	19, 20	(74)	(134)
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		(1 484)	(338)
<i>Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter</i>			
Opptak av lån		1 017	-
Nedbetaling av lån		-	(300)
Mottatte renter		80	5
Betalte renter		(120)	(59)
Netto inn- og utbetaling ved kjøp/salg av egne aksjer		(14)	(12)
Utbytte		(150)	(75)
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		813	(441)
Effekt av valutakursendringer på betalingsmidler		33	(22)
Netto endring betalingsmidler		(664)	236
Betalingsmidler ved begynnelsen av året		947	711
Betalingsmidler ved årets slutt		283	947

Oppstilling over innregnede inntekter og kostnader 1.1.–31.12.

Kongsberg Gruppen (konsern)

Beløp i mill. kr	Note	2008	2007	2006
<i>Endring i virkelig verdi aksjer og sikringsinstrumenter og utsatt inntekt ved kontantstrømsikring</i>				
– Endring prognosesikringer valuta	16, 23	(1 728)	270	(11)
– Endring rentebytteavtaler	16, 23	(4)	14	29
– Endring aksjer tilgjengelig for salg	19	(66)	(25)	87
Estimatavvik pensjoner	10	(112)	26	(118)
Omregningsdifferanser valuta		92	(29)	(20)
Skatt på poster innregnet direkte mot egenkapitalen		516	(87)	28
Inntekter og kostnader innregnet mot egenkapitalen		(1 302)	169	(5)
Årets resultat		587	986	252
Sum innregnede inntekter og kostnader	26	(715)	1 155	247
Hvorav:				
Majoritetsinteresser		(719)	1 150	244
Minoritetsinteresser		4	5	3

Noter

Kongsberg Gruppen (konsern)

1 Generell informasjon

Kongsberg Gruppen ASA er et allmennaksjeselskap med begrenset ansvar og har sitt hovedkontor i Kongsberg, Norge. Selskapets aksjer omsettes på Oslo Børs. Kongsberg Gruppens konsernregnskap for regnskapsåret 2008 ble vedtatt i styremøte den 19. mars 2009. Konsernregnskapet for 2008 inkluderer morselskapet og datterselskaper (samlet referert til som "KONGSBERG" eller "konsernet") samt konsernets andeler i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter.

2 Grunnlag for utarbeidelse av konsernregnskap

Regnskapet er presentert i norske kroner (NOK), og alle tall er oppgitt i hele millioner, bortsett fra der hvor annet er angitt.

Konsernregnskapet er avlagt i samsvar med EU-godkjent International Financial Reporting Standards (IFRS) og tilhørende fortolkninger som skal anvendes pr. 31.12.08, samt de ytterligere norske opplysningskrav som følger av regnskapsloven pr. 31.12.08.

Konsernregnskapet har blitt utarbeidet basert på historisk kost med unntak for følgende eiendeler og forpliktelser:

- Finansielle derivater (valutaterminkontrakter, valutaopsjoner og rentebytteavtaler), som er verdsatt til virkelig verdi
- Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg, som er verdsatt til virkelig verdi
- Finansielle instrumenter, som ikke kvalifiserer for sikring, og som er vurdert til virkelig verdi, og endringer i virkelig verdi blir ført over resultatet
- Forpliktelse for kontantbasert opsjonsordning til ansatte, som er verdsatt til virkelig verdi. Prinsipper for fastsettelse av virkelig verdi er nærmere beskrevet i note 4 "Virkelig verdi"

ESTIMATUSIKKERHET OG VURDERING AV REGNSKAPSPRINSIPPER

Under utarbeidelsen av årsregnskapet har selskapets ledelse benyttet estimater basert på beste skjønn, samt forutsetninger som er vurdert å være realistiske basert på historisk erfaring. Estimatenes vurderes fortløpende. Det vil kunne oppstå situasjoner som kan føre til endrede estimater og forutsetninger, som igjen vil påvirke selskapets eiendeler, forpliktelser, inntekter og kostnader. Estimaterendringer er innregnet i perioden hvor de endres, og i fremtidige perioder der dette er aktuelt.

For nærmere informasjon om estimatusikkerhet, som kan medføre en vesentlig justering av beløpene innen neste regnskapsår, henvises det til følgende noter:

- Virksomhetssammenslåing, allokering av anskaffelseskost, jfr. note 6 "Kjøp av virksomhet"
- Inntektsføring, estimat av fremdrift og kontraktsfortjeneste i forbindelse med anleggskontrakter, jfr. note 3 c) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Inntektsføring" og note 22 "Prosjekter under utførelse"
- Estimater på om egenutviklet forskning og utvikling vil generere en fremtidig økonomisk fordel, jfr. note 3 f) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Immaterielle eiendeler" og note 13 "Immaterielle eiendeler" >>>

- ▶ ■ Test av verdifall på goodwill, beregning av gjenvinnbart beløp på kontantstrømgenererende enheter, jfr. note 14 "Test av verdifall på goodwill og immaterielle eiendeler"
- Test av verdifall på immaterielle eiendeler som ikke er goodwill, herunder beregning av gjenvinnbart beløp jfr. note 14 "Test av verdifall på goodwill og immaterielle eiendeler"
- Estimerer knyttet til pensjonsforpliktelser, jfr. note 10 "Pensjoner og andre langsiktige ansattøyelser"
- Estimerer knyttet til avsetninger for tap på kundefordringer, jfr. note 21 "Fordringer og kredittisiko"
- Estimerer knyttet til nedskrivninger av balanseført verdi av prosjekter under utførelse knyttet til risiko for kanselleringer, jfr. note 22 "Prosjekter under utførelse"
- Estimerer knyttet til fremtidige garantiforpliktelser, jfr. note 27 "Avsetninger"

3 Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper

Konsernet har anvendt de samme prinsippene som ved tidligere år i forbindelse med utarbeidelsen av konsernregnskapet for 2008.

A) BASIS FOR KONSOLIDERING

Datterselskaper

I konsernregnskapet er de selskaper hvor KONGSBERG har kontroll, medtatt som datterselskaper. Kontroll er makt til å styre et foretaks finansielle og driftsmessige prinsipper i den hensikt å oppnå fordeler av foretakets aktiviteter. Kontroll oppnås normalt når konsernet, direkte eller indirekte, eier mer enn 50 % av aksjene i selskapet, eller når konsernet er i stand til å utøve kontroll over selskapet gjennom avtaler eller vedtekter. I vurdering av kontroll er også potensielle stemmeretter som umiddelbart kan utøves eller er convertible, tatt med i vurderingen.

Ved kjøp av datterselskaper regnskapsføres disse til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet. Virkelig verdi henføres til identifiserte eiendeler og gjeld. Merverdi som ikke kan henføres til bestemte eiendeler, er oppført som goodwill. Se note 4 "Virkelig verdi" for beregning av virkelig verdi, samt note 6 "Kjøp av virksomhet". Ved kjøp av nye datterselskaper er disse tatt med i konsernregnskapet fra oppkjøpstidspunktet. Oppkjøpstidspunktet er det tidspunktet hvor KONGSBERG oppnår kontroll over det oppkjøpte selskap. Normalt vil kontroll oppnås når alle betingelser i avtalen er oppfylt. Konsekvensen ved manglende oppfyllelse er heving av avtalen. Eksempler kan være godkjenning av styret, generalforsamling eller godkjenning av konkurransemyndighetene. Ved trinnvise oppkjøp legges verdiene ved tidspunkt for kontroll til grunn. Merverdi i form av goodwill er beregnet ved det enkelte kjøp. Selskaper som inngår i konsernet, fremgår av note 32 "Oversikt over konsernselskaper". Datterselskaper som er solgt i løpet av året, er tatt med i resultatregnskapet for konsernet frem til det tidspunktet når kontroll opphører. Normalt vil kontroll opphøre når alle betingelser i avtalen er oppfylt. Konsekvensen ved manglende oppfyllelse er heving av avtalen. Virksomheter solgt i perioden som utgjør et selvstendig virksomhetsområde, presenteres som virksomhet under avhendelse på en egen linje i resultatregnskapet for hele regnskapsåret og i sammenligningstallene.

Tilknyttede selskaper

Tilknyttede selskaper er enheter hvor konsernet har betydelig innflytelse, men ikke kontroll (typisk ved eierandel på mellom 20 % og 50 %) over den finansielle og operasjonelle styringen. Betydelig innflytelse er makt til å delta i finansielle og driftsmessige prinsippavgjørelser i det investerte selskapet, men hvor KONGSBERG likevel ikke har kontroll eller felleskontroll. Ved eierandel under 20 % må det klart demonstreres at betydelig innflytelse foreligger, for eksempel gjennom aksjeeieravtaler. Konsernregnskapet inkluderer konsernets andel av resultat fra tilknyttede selskaper regnskapsført etter egenkapitalmetoden fra det tidspunkt betydelig innflytelse oppnås og inntil slik innflytelse opphører. Når konsernets andel av negativt resultat overstiger verdi av investeringen, reduseres balanseført verdi av investeringen til null og innregning av ytterligere negativt resultat opphører. Unntaket er de tilfeller hvor konsernet har forpliktelse til å dekke negative resultater.

Felleskontrollerte virksomheter

Felleskontrollerte selskaper presenteres med bruk av forholdsmessig konsolidering. Felles kontroll er den kontraktmessige avtalte delingen av kontroll over en økonomisk aktivitet, og foreligger bare når de strategiske finansielle og driftsmessige beslutningene knyttet til aktiviteten krever enstemmighet mellom partene

For nærmere informasjon om vesentlige områder for kritisk skjønn i anvendelsen av regnskapsprinsipper som har størst effekt på beløp innregnet i konsernregnskapet, henvises det til følgende noter:

- Inntektsføring av anleggskontrakter, jfr. note 3 c) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Inntektsføring"
- Anvendelse av prinsippene for aktivering av kostnader i forbindelse med forskning og utvikling, jfr. note 3 f) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Immaterielle eiendeler"
- Finansielle instrumenter herunder sikringsbokføring (virkelig verdi eller kontantstrømsikring), jfr. note 3 j) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Finansielle instrumenter" og note 23 "Finansielle instrumenter"
- Salg og tilbakeleie knyttet til eiendom, vurdering av operasjonelle versus finansielle leieavtaler, jfr. note 3 h) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Leieavtaler salg og tilbakeleie" og note 30 "Salg og tilbakeleie"

som deler kontrollen (deltakerne). Forholdsmessig konsolidering betyr at de enkelte eiendelene, forpliktelsene, inntektene og kostnadene til et felleskontrollert foretak blir slått sammen post for post med liknende poster i konsernets finansregnskap.

Eliminering av transaksjoner

Konsernmellomværende og urealiserte gevinster og tap oppstått mellom konsernselskaper blir eliminert ved konsolidering. Urealisert gevinst oppstått som følge av transaksjoner med tilknyttede selskaper elimineres forholdsmessig mot investeringen. Urealisert tap elimineres tilsvarende såfremt det ikke er verdifall. Alle konserninterne transaksjoner elimineres i konsolideringsprosessen.

Minoritetsinteresser

Minoritetsinteresser er inkludert i konsernets egenkapital på egen linje. Minoritetsandel av resultatet er inkludert i årets resultat. Minoritetsinteressen inkluderer minoritetens andel av balanseført verdi av datterselskaper inkludert andel av identifiserte merverdier på oppkjøpstidspunktet.

Tap i et konsolidert datterselskap som kan henføres til minoritetsinteressen, kan ikke overstige minoritetens andel av egenkapitalen i det konsoliderte datterselskapet. Overstigende tap regnskapsføres mot majoritetsinteressens andel i datterselskapet i den grad minoriteten ikke er forpliktet og kan dekke sin del av tapet. Om datterselskapet begynner å gå med overskudd, skal majoritetens andel av datterselskapets egenkapital justeres inntil minoritetsinteressens andel av tidligere tap er dekket.

B) UTENLANDSK VALUTA

Konsernregnskapet presenteres i norske kroner, som også er morselskapets funksjonelle valuta. Hver enhet i konsernet vurderer sin funksjonelle valuta, og hver transaksjon i regnskapet til de enkelte enhetene blir målt i sin funksjonelle valuta. Transaksjoner i utenlandsk valuta blir ved første gangs innregning målt til den funksjonelle valuta på dato for transaksjonen. Kundefordringer, andre fordringer, leverandørgjeld og andre forpliktelser i utenlandsk valuta er omregnet til balansedagens kurs, og valutakursdifferansene er innregnet i resultatet. Differanser som oppstår ved omregning av kontantstrømsikringer, og som tilfredsstiller kriteriene for sikringsbokføring, er innregnet mot egenkapitalen. Gevinster og tap knyttet til disse postene i utenlandsk valuta og som er en del av varekretsløpet, er klassifisert som driftsinntekter og -kostnader. Øvrige gevinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta er klassifisert som finansinntekter eller -kostnader.

Omregning av utenlandske datterselskaper

Eiendeler og forpliktelser i utenlandske virksomheter, herunder goodwill og justeringer til virkelig verdi i forbindelse med oppkjøp, omregnes til norske kroner med valutakurs på balansedagen. Inntekter og kostnader i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner med valutakurs på transaksjonstidspunktet. Siden KONGSBERG ikke har sesongvariasjoner eller store enkelttransaksjoner i utenlandsk valuta, omregnes inntekter og kostnader i utenlandsk valuta til norske kroner med gjennomsnittskurser for hele året. Omregningsdifferanser innregnes direkte mot egenkapitalen. Når en utenlandsk virksomhet avhendes helt eller delvis, resultatføres tilhørende akkumulerte omregningsdifferanser.

►► C) INNTEKTSFØRING

I forhold til inntektsføring skiller KONGSBERG mellom anleggskontrakter, varer/standardproduksjon/tjenester og lisenssalg med tilhørende tjenester.

Anleggskontrakter/systemleveranser

KONGSBERGs aktivitet består i det alt vesentlige av utvikling og produksjon av produkter og systemer på basis av inngåtte ordrer.

En anleggskontrakt er en kontrakt som er fremforhandlet for tilvirkning av en eiendel eller en kombinasjon av eiendeler som er tett relatert eller innbyrdes avhengige. KONGSBERG har lagt følgende kriterier til grunn for at det skal være en anleggskontrakt:

- 1) Bindende avtale som er forhandlet individuelt og som hensyntar kundens spesielle krav
- 2) Tilvirket spesielt basert på kundens spesifikasjon som medfører individuell design og/eller utvikling
- 3) Kontrakten er rettsgyldig og kansellering vil medføre at kunden som et minimum dekker påløpte kostnader knyttet til tilvirkningen
- 4) Tilvirkningen foregår over flere regnskapsperioder
- 5) De ulike elementene/komponentene/tjenestene i kontraktene kan ikke selges separat

Opparbeidet verdi på kontrakter under utførelse inngår i driftsinntekter. I balansen er opparbeidet verdi som ikke er fakturert, presentert som prosjekter under utførelse. Opparbeidet verdi er fastsatt som påløpne tilvirkningskostnader med tillegg av andel av vurdert opptjent kontraktsfortjeneste. Tilvirkningskostnadene omfatter direkte lønn, direkte materialer og en forholdsmessig andel av de enkelte forretningsområdenes indirekte kostnader fordelbare til prosjekter, mens generelle utviklingskostnader, salgskostnader og felles administrasjonskostnader ikke inngår i tilvirkningskostnader.

Opptjent kontraktsfortjeneste er fastsatt etter at det er tatt hensyn til renteinntekter på kundeforskudd som overstiger estimert kapitalbinding i de enkelte prosjektene. Vurdert opptjent kontraktsfortjeneste skal høyst utgjøre en forholdsmessig andel av forventet total kontraktsfortjeneste. Den forholdsmessige andel av kontraktsfortjenesten beregnes ut fra det enkelte prosjekts fullføringsgrad, som i hovedsak fastsettes på grunnlag av påløpne kostnader i forhold til forventede totale kostnader på vurderingstidspunktet. Dersom kontraktsfortjenesten ikke kan estimeres med rimelig grad av sikkerhet, inntektsføres prosjektet uten fortjeneste inntil usikkerheten er håndterbar. Alle prosjekter følges opp løpende med prosjektkalkyler. Så snart en kalkyle viser forventet tap på gjenværende del av et prosjekt, kostnadsføres dette umiddelbart i sin helhet.

Konsernet rapporterer balanseførte verdier knyttet til langsiktige tilvirkningskontrakter til brutto, som separate linjer i balansen. Bruttobeløp skyldig fra kunder for kontraktsarbeid (prosjekter under utførelse) er klassifisert som en eiendel, og bruttobeløp skyldig til kunder for kontraktsarbeid (forskudd fra kunder) og periodiserte prosjektkostnader er klassifisert som en eiendel eller forpliktelse. Prosjekter under utførelse er nettobeløpet av akkumulerte opptjente driftsinntekter minus akkumulert fakturering for alle løpende kontrakter der akkumulerte driftsinntekter overstiger akkumulert fakturering. Forskudd fra kunder er nettobeløpet av akkumulerte opptjente driftsinntekter minus akkumulert fakturering for alle løpende kontrakter der akkumulert fakturering overstiger akkumulerte driftsinntekter. Prosjektperiodiseringer eiendel er nettobeløpet av akkumulerte variable kostnader påløpt i henhold til prosjektets fullføringsgrad minus akkumulerte direktekostnader bokført på prosjektet, for alle kontrakter der akkumulerte direktekostnader overstiger akkumulerte variable kostnader. Prosjektperiodiseringer forpliktelse er nettobeløpet av akkumulerte variable kostnader påløpt i henhold til prosjektets fullføringsgrad minus akkumulerte direktekostnader bokført på prosjektet, for alle kontrakter der akkumulerte variable kostnader overstiger akkumulerte direktekostnader.

Tilleggskontrakter er definert som utvidelse av eksisterende leveransekontrakter. Tilleggskontrakter hensyntas i prosjektkalkylen på det tidspunktet sannsynligheten for kontraktsinngåelse kan fastslås med stor grad av sikkerhet. Kontraktsfestede tilleggssytelser og estimerte tilleggskostnader inkluderes i den opprinnelige prosjektkalkylen og inntektsføres i takt med totalprosjektet.

Serieleveranser er vurdert å være en serie like leveranseinnhold, inngått i en kontrakt, eller i flere kontrakter inngått med samme kjøper på samme tidspunkt, og hvor de enkelte leveranser ikke kunne ha vært forhandlet hver for seg til de samme betingelser. Serieleveranser inntektsføres med felles kontraktsfortjeneste og felles fullføringsgrad.

I særskilte tilfeller vil arbeid på prosjekter bli påbegynt og kostnader balanseføres uten at det foreligger inngåtte kontrakter med kunder. Dette forutsetter at det er overveiende sannsynlighet for kontraktsinngåelse.

Varer/standardproduksjon/tjenester

Ordinært varesalg og standard produksjon, som ikke er en del av en anleggskontrakt, innregnes normalt ved leveranse. Leveranse anses gjennomført når kunden overtar det vesentligste av risiko og fordeler for en levert vare.

I tillegg til overtakelse av risiko og fordeler må følgende kriterier være oppfylt før innregning:

- det er sannsynlig at vederlaget vil inndrives
- inntekten kan måles pålitelig

Innregningen måles til virkelig verdi av mottatt vederlag eller fordring.

Tjenester som leveres og som ikke er en del av en anleggskontrakt eller lisenssalg inntektsføres etter hvert som tjenesten leveres slik som beskrevet under anleggskontrakter.

Lisensinntekter

Konsernet har også salg av lisenser for bruk av programvare. Lisensinntekter blir inntektsført i sin helhet når programvaren er levert til kjøper. Leveransetidspunktet defineres som det tidspunktet hvor risiko og avkastning er overført til kunden, se beskrivelse under "varer/standardproduksjon/tjenester" ovenfor. Hvis salget av lisensen er betinget av aksept fra kunden, vil ikke lisensinntektene bli innregnet før kunden har akseptert. Når det blir utført tilpasninger eller tilleggsarbeid i tilknytning til lisenssalget blir det samlede vederlag inklusive vederlaget for lisensen inntektsført i takt med leveransen slik som beskrevet under "anleggskontrakter/systemleveranser". Vedlikeholdstjenester og service/support tjenester blir inntektsført etter hvert som tjenesten utføres eller lineært over den perioden tjenesten utføres.

Kombinerte leveranser for varer, tjenester og lisenssalg

Innregningskriteriene skal anvendes separat for hver transaksjon. Ved tilfeller hvor det er kombinerte leveranser med ulike innregningskriterier, må de ulike elementene identifiseres og inntektsføres separat. Ved salg av varer med tilhørende vedlikeholdstjeneste, vil varene inntektsføres ved levering mens vedlikeholdstjenestene blir utsatt inntekt og inntektsføres over den perioden tjenesten utføres.

Når prisene for de ulike elementene som leveres er fastsatt i en kontrakt, vil inntekten baseres på disse prisene og fastsatt pris for lisens vil bli innregnet ved levering. For service og vedlikehold vil fastsatt pris på tjenesten bli utsatt og innregnet lineært over den perioden service og vedlikehold utføres.

Ved salg av ulike elementer hvor det i avtale bare er fastsatt en pris, har KONGSBERG følgende prinsipper for innregning og måling av inntekten:

- Identifisering av de ulike elementene som leveres for eksempel lisens, service, vedlikehold og konsulenttjenester.
- Forventet kost estimeres for hvert element som service, vedlikehold og konsulenttjenester. Videre estimeres en rimelig fortjenestemargin på de ulike elementene som service, vedlikehold og konsulenttjenester. Metode og forutsetninger for estimeringen må være konsistent fra periode til periode.
- Estimert kost pluss fortjenestemargin blir utsatt inntekt og innregnes lineært i den perioden tjenestene utføres.
- Gjenværende del av kontraktssummen, etter å ha redusert med estimert inntekt for de ovennevnte elementene, estimeres som lisensinntekt og innregnes ved levering.

D) SKATTER

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endringen i utsatt skatt. Endringen i utsatt skatt reflekterer de fremtidige betalbare skatter som oppstår som følge av årets aktiviteter. Utsatt skatt er den skatten som påhviler det akkumulerte resultatet, men som kommer til betaling i senere perioder. Det er beregnet utsatt skatt av netto skatteøkende midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige balanseverdier etter utligning av skattereduserende midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring etter gjeldsmetoden.

For langsiktige tilvirkningskontrakter med resultatansvar er det lagt til grunn at skattemessig inntektsføring først skal finne sted når ansvar og risiko overdras til kunden. Som følge av pågående store og langsiktige kontrakter foreligger det derfor betydelige skatteøkende midlertidige forskjeller.

Eiendel ved utsatt skatt er bare balanseført i den utstrekning det er sannsynlig at det vil foreligge en fremtidig skattepliktig inntekt som den skattereduserende forskjellen kan utnyttes mot. Eiendel ved utsatt skatt er vurdert for hver periode og vil bli reversert dersom det ikke lenger er sannsynlig at skattefordelen vil bli realisert.

E) FINANSINTEKTER OG FINANSKOSTNADER

Finansinntekter består av renteinntekter, utbytte, valutagevinst, endringer i verdi på eiendeler til virkelig verdi over resultat, og gevinst ved realisasjon på eiendeler ►►

► tilgjengelig for salg hvor verdiendringer er ført mot egenkapitalen. Renteinntekter innregnes etter hvert som de påløper ved bruk av effektiv rentemetode, mens utbytte blir innregnet på dato for beslutning i generalforsamlingen som vedtar utbytte.

Finanskostnader består av rentekostnader, valutatap, nedskrivning på investeringer som er tilgjengelig for salg, endringer i verdi på eiendeler til virkelig verdi over resultat, og tap ved realisasjon av eiendeler for salg hvor verdiendringer er ført mot egenkapitalen. Rentekostnader innregnes etter hvert som de påløper ved bruk av effektiv rentemetode.

F) IMMATERIELLE EIENDELER

Goodwill

Goodwill oppstår ved kjøp av virksomhet (foretaksintegrasjon) hvis vederlaget overstiger verdien av identifiserbare eiendeler og forpliktelser. Goodwill innregnes i balansen til anskaffelseskost, fratrukket eventuelle akkumulerte verdifall. Goodwill allokteres til kontantstrømgenererende enheter som forventes å ha økonomisk utbytte av synergi som oppstår i foretaksintegrasjonen. En kontantstrømgenererende enhet er den minste identifiserbare gruppe som genererer inngående konstantstrøm som i alt vesentlig er uavhengig fra andre eiendeler eller grupper. Goodwill avskrives ikke, men testes årlig for verdifall i 4. kvartal og ellers når det er indikasjoner for verdifall på balansedagen. Verdifall beregnes ved å sammenlikne gjenvinnbart beløp med den enkelte kontantstrømgenererende enhets balanseførte verdi. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av bruksverdi og netto salgsverdi. I vurdering av bruksverdi er forventet fremtidig kontantstrøm diskontert til nåverdi ved å benytte en diskonteringsrente før skatt som reflekterer dagens markedsvurderinger på tidsverdien og den spesifikke risikoen på eiendelen. Goodwill er beskrevet i note 14 "Test av verdifall på goodwill og immaterielle eiendeler". Se også note 3 i) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Verdifall på ikke-finansielle eiendeler".

Forskning

Utgifter til forskningsaktiviteter herunder utviklingsprosjekter i forskningsfase kostnadsføres når de påløper. Forskning er originale og planlagte undersøkelser som foretas for å oppnå ny vitenskapelig eller teknisk kunnskap og forståelse, for eksempel søking etter ny kunnskap, eller søking etter alternativer når det gjelder materialer, innretninger, produkter, prosesser, systemer eller tjenester.

Utvikling

Utgifter knyttet til utviklingsaktiviteter, herunder utviklingsprosjekter i utviklingsfasen, blir balanseført dersom utviklingsaktiviteten eller utviklingsprosjektet tilfredsstillende definerte krav til balanseføring. Utvikling involverer plan eller design for produksjon av nye eller vesentlig forbedrede materialer, innretninger, produkter, prosesser, systemer eller tjenester før kommersiell produksjon eller bruk kommer i gang. I vurderingen av om det er utvikling av et nytt system, ny funksjonalitet eller modul må det som utvikles kunne operere uavhengig av eksisterende systemer/produkter som selges. KONGSBERG har vurdert kriterier for vesentlig forbedring til å være en økning på mer enn 20 % av verdien fra før utviklingen eller i forhold til gjenanskaffelseskost for systemet. Balanseføring krever at utviklingskostnader kan bli målt pålitelig, at produktet eller prosessen er teknisk og kommersielt gjennomførbar, fremtidige økonomiske fordeler er sannsynlige og at KONGSBERG har til hensikt, og har tilstrekkelige ressurser til å fullføre utviklingen, samt til å bruke eller selge eiendelen. Andre utviklingskostnader kostnadsføres etter hvert som de påløper.

Når kriterier for balanseføring er oppfylt, vil kostnader som påløper balanseføres. Kostnadene inkluderer materialkostnader, direkte lønnskostnader og en andel av direkte henførbare fellesutgifter. Når utviklingskostnader innregnes i balansen, gjøres dette til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte amortiseringer og tap ved verdifall. Amortiseringer fastsettes basert på forventet utnyttbar levetid, fordelt på totale produksjonsenheter eller antall år. Gjenværende forventet utnyttbar levetid og forventet utraneringsverdi vurderes hvert år.

Beregning av økonomiske fordeler gjennomføres basert på de samme prinsipper og metoder som ved test for verdifall. Det bygges på langtidsbudsjetter som styret har godkjent. For nærmere redegjørelse om beregning se note 13 "Immaterielle eiendeler".

Vurdering av oppfyllelse av kriteriene for balanseføring av utviklingskostnader skjer i takt med fremdriften i pågående utviklingsprosjekter. Underveis i utviklingsfasen besluttes det, basert på teknisk suksess og markedsvurderinger, hvorvidt man skal ferdigstille utviklingen og starte balanseføring.

Vedlikehold

Vedlikehold er det arbeid som må utføres på produktene eller systemene for å sikre forventet økonomisk utnyttbar levetid. Gjennomføres det en vesentlig forbedring

på produktet eller systemet som for eksempel medfører at livssyklusen forlenges, eller at kunden er villig til å betale mer for forbedringen, er dette å anse som utvikling. Utgifter knyttet til vedlikehold kostnadsføres når de påløper.

Teknologi og andre immaterielle eiendeler

Teknologi og andre immaterielle eiendeler som er kjøpt og som har bestemt utnyttbar levetid, måles til anskaffelseskost med fradrag for akkumulerte amortiseringer, samt akkumulert tap ved verdifall. Amortiseringer fastsettes basert på forventet utnyttbar levetid basert på totale produksjonsenheter eller antall år. Forventet utnyttbar levetid og fastsettelse av avskrivningstakt vurderes hver periode.

G) EIENDOM, ANLEGG OG UTSTYR

Eiendom, anlegg og utstyr regnskapsføres til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte avskrivninger og tap ved verdifall. Anskaffelseskost inkluderer utgifter som er direkte henførbare til kjøp av eiendelene. Eiendom, anlegg og utstyr avskrives lineært over forventet utnyttbar levetid. Når enkeltleder av en eiendom, et anlegg eller utstyr har ulik utnyttbar levetid, og som er betydelig i forhold til enhetens samlede anskaffelseskost, avskrives disse separat. Forventet utraneringsverdi hensyntas ved fastsetting av avskrivningsplanen. Gjenværende forventet utnyttbar levetid og forventet utraneringsverdi vurderes hvert år. Gevinst eller tap ved salg av eiendom, anlegg og utstyr fastsettes som differansen mellom salgssum og balanseført verdi av enheten, og innregnes netto som annen inntekt i resultatet.

Utgifter påløpt etter at driftsmidlet er tatt i bruk, slik som løpende vedlikehold, resultatføres, mens øvrige utgifter som forventes å gi fremtidige økonomiske fordeler, og som kan måles pålitelig, blir balanseført.

H) LEIEAVTALER SALG OG TILBAKELEIE

Leieavtaler eller salg med tilbakeleie hvor KONGSBERG i det vesentligste overtar all risiko og alle fordeler forbundet med eierskap, klassifiseres som finansielle leieavtaler. Ved førstegangsinnregning måles eiendelen til det laveste av virkelig verdi og nåverdi av avtalt minimumsleie. Etter førstegangsinnregning brukes samme regnskapsprinsipp som for tilsvarende eiendel. Andre leieavtaler er operasjonelle leieavtaler og innregnes ikke i konsernets balanse. KONGSBERG'S salgs- og tilbakeleieavtaler er vurdert å oppfylle kriteriene for operasjonelle leieavtaler. Der hvor salg- og tilbakeleieavtalen blir definert å være en tapskontrakt i henhold til International Accounting Standards (IAS) 37, innregnes nåverdien av det forventede tapet.

I) VERDIFALL PÅ IKKE-FINANSIELLE EIENDELER

Alle ikke-finansielle eiendeler med unntak av varelager og utsatt skattefordel vurderes for hver rapporteringsperiode om det er indikasjoner for verdifall. Hvis indikasjon for verdifall eksisterer, blir gjenvinnbart beløp beregnet. For goodwill blir gjenvinnbart beløp pr. kontantstrømgenererende enheter beregnet hvert år på samme tidspunkt. Test for verdifall er beskrevet i note 14 "Test av verdifall på goodwill og immaterielle eiendeler".

Gjenvinnbart beløp av en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet er det høyeste av bruksverdi og netto salgsverdi. Bruksverdi er beregnet som nåverdien av fremtidige kontantstrømmer. I nåverdiregningen benyttes det en diskonteringsrente, som er før skatt, og som reflekterer dagens markedsvurderinger på tidsverdien og den spesifikke risikoen på eiendelen. Gjenvinnbart beløp er beregnet med utgangspunkt i forventet fremtidig kontantstrøm basert på konsernets budsjett og planer for den kommende femårsperioden, samt estimert nominell vekst ut over denne perioden. Budsjettet er godkjent av Kongsberg Gruppens ledelse og styre.

Et verdifall blir innregnet hvis balanseført verdi av en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet er større enn gjenvinnbart beløp. En kontantstrømgenererende enhet er den minste identifiserbare gruppen som genererer en inngående kontantstrøm som i det alt vesentlige er uavhengig av andre eiendeler eller grupper. Verdifall relatert til kontantstrømgenererende enheter blir først regnet mot enhetens goodwill, for så å redusere balanseført verdi på de andre eiendelene i enheten pro rata. Disse eiendelene vil normalt være eiendom, anlegg og utstyr og andre immaterielle eiendeler.

Et verdifall på goodwill reverseres ikke. Andre eiendeler som har vært gjenstand for verdifall, blir vurdert for hver periode om det foreligger indikasjoner på at verdifallet er redusert eller ikke lenger er til stede. Reversering av tidligere verdifall blir begrenset oppad til den balanseførte verdien eiendelen ville ha hatt etter avskrivninger og amortiseringer hvis ikke verdifall hadde blitt innregnet.

J) FINANSIELLE INSTRUMENTER

Finansielle eiendeler og forpliktelser

Finansielle eiendeler og forpliktelser består av derivater, investeringer i aksjer, kundefordringer og andre fordringer, betalingsmidler, lån, leverandørgjeld og andre ►►

► betalingsforpliktelser. Et finansielt instrument blir innregnet når konsernet blir part i instrumentets kontraktsmessige bestemmelser. Finansielle eiendeler og forpliktelser blir ved første gangs innregning vurdert til virkelig verdi pluss direkte henførbare kostnader. Unntaket er finansielle instrumenter hvor endring i virkelig verdi føres over resultatet, da kostnadsføres direkte henførbare kostnader. Et alminnelig kjøp eller salg av finansielle eiendeler innregnes og fraregnes på avtaletidspunktet. Finansielle eiendeler er fraregnet når konsernets rett til å motta kontantstrømmer fra eiendelen utløper, eller når konsernet overfører eiendelen til en annen part og konsernet ikke har kontroll eller overfører praktisk talt all risiko og avkastning på eiendelen. Finansielle forpliktelser fraregnes når konsernets plikt spesifisert i kontrakt er oppfylt, utløpt eller kansellert.

Klassifisering

Konsernet klassifiserer finansielle eiendeler og forpliktelser innenfor følgende kategorier:

- i) virkelig verdi med verdiendringer over resultatet (holdt for handelsformål),
- ii) finansielle forpliktelser og lån holdt til forfall,
- iii) finansielle eiendeler tilgjengelig for salg, og
- iv) andre forpliktelser.

Fordringer og forpliktelser knyttet til den løpende driften er vurdert til amortisert kost som i praksis innebærer nominell verdi med eventuelt verdifall for forventet tap. Selskapets innlån er vurdert som finansiell forpliktelse holdt til forfall. Disse regnskapsføres til amortisert kost med bruk av den effektive rentemetoden.

Alle aksjer som ikke er datterselskaper eller felleskontrollerte selskaper i balansen pr. 31.12.08, er definert under kategorien finansielle instrumenter tilgjengelig for salg. Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg måles til virkelig verdi på balansedagen. Verdiendringer på finansielle eiendeler tilgjengelig for salg føres direkte mot egenkapital, med unntak av verdifall, som føres over resultatet. Se note 4 "Virkelig verdi" for nærmere beskrivelse av hvordan virkelig verdi fastsettes for finansielle eiendeler og forpliktelser.

Verdifall finansielle eiendeler

Dersom det er objektive bevis for at en finansiell eiendels verdi er lavere enn kostpris, skal eiendelens tap ved verdifall innregnes i resultatet. Et verdifall for eiendeler målt til amortisert kost beregnes ved å ta differansen mellom bokført verdi og nåverdien av estimert fremtidig kontantstrøm diskontert med den opprinnelige effektive renten. Når det gjelder eiendeler tilgjengelig for salg anses det som et verdifall når nåværende virkelig verdi er lavere enn kost og verdifallet anses som vesentlig eller ikke er forbigående. Normalt vil KONGSBERG legge til grunn at et verdifall på mer enn 20 % i forhold til kost er vesentlig og at en verdinedgang som er på mer enn 9 måneder ikke er av forbigående karakter.

Akkumulert tap som er innregnet mot egenkapitalen, skal overføres til resultat på de eiendeler som har verdifall. Verdifall blir reversert hvis reverseringen kan relateres til vesentlig økning i verdien som har skjedd etter at verdifallet var innregnet. For finansielle eiendeler som er målt til amortisert kost og obligasjoner tilgjengelig for salg, skal reverseringen innregnes i resultatet. Ved reversering av finansielle eiendeler som er investeringer i egenkapitalinstrumenter, innregnes verdiendringen mot egenkapitalen.

Derivater

Derivater i KONGSBERG omfatter valutaterminkontrakter, valutaopsjoner og rente-bytteavtaler. Ved førstegangs innregning blir derivater målt til virkelig verdi, og henførbare transaksjonskostnader blir resultatført når de påløper. Endring i virkelig verdi på derivater er innregnet i resultatet, med mindre de kvalifiserer for sikringsbøkføring.

Sikring

Før en sikringstransaksjon gjennomføres, foretar KONGSBERGS finansavdeling en vurdering av hvorvidt et derivat (eventuelt et annet finansielt instrument) skal brukes til:

- i) sikring av virkelig verdi av en balanseført eiendel eller forpliktelse eller en ikke innregnet bindende avtale (prosjektsikringer),
- ii) sikring av fremtidig kontantstrøm fra en balanseført eiendel eller forpliktelse, en identifisert svært sannsynlig fremtidig transaksjon eller, i tillegg valutarisiko, en ikke innregnet bindende avtale (prognosesikringer og rentesikringer), eller
- iii) sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet (egenkapitalsikringer). Sikring av valutarisiko gjøres basert på sikringsinstrumentets terminkurs.

KONGSBERGS kriterier for å klassifisere et derivat eller annet finansielt instrument som et sikringsinstrument er som følger:

- (1) sikringen er forventet å være svært effektiv ved at den motvirker endringer i virkelig verdi eller kontantstrømmer til et identifisert objekt,

- (2) sikringseffektiviteten kan måles pålitelig,
- (3) det er etablert tilfredsstillende dokumentasjon ved inngåelse av sikringen som blant annet viser at sikringen er effektiv,
- (4) for prognosesikringer og rentesikringer, at den forestående transaksjonen har høy sannsynlighet, og
- (5) sikringen evalueres løpende og har vist seg å være effektiv, normalt innenfor intervallet 80–125 %.

(i) Sikring av virkelig verdi (prosjektsikringer)

KONGSBERG har som policy å sikre alle kontraktsfestede valutastrømmer. Derivater klassifisert som sikringsinstrumenter er vurdert til virkelig verdi, og endringer i virkelig verdi føres brutto mot balansen med tilsvarende justering av sikringsobjektet. Sikringsbøkføring opphører dersom:

- (a) sikringsinstrumentet er forfalt, terminert, utøvd eller solgt,
- (b) sikringen ikke tilfredsstiller ovennevnte krav til sikring, eller
- (c) konsernet av andre grunner velger å avslutte sikringsbøkføring.

(ii) Kontantstrømsikring (prognosesikringer og rentesikringer)

KONGSBERG har som policy å begrense valutarisiko, men samtidig ha et aktivt forhold til valutaens betydning som konkurranseparameter. Deler av fremtidig prognostiserte valutastrømmer sikres i henhold til fastlagt strategi (prognosesikringer). KONGSBERG har sikret deler av sine lån med rentebytteavtaler hvor det inngår bytte fra flytende til fast rente (rentesikringer). Den effektive delen av endringer i virkelig verdi på et sikringsinstrument innregnes direkte mot egenkapitalen. Den ineffektive delen av sikringsinstrumentet som er utenfor intervallet 80–125 %, innregnes i resultatet.

Når den sikrede transaksjonen inntreffer, fraregnes den akkumulerte verdiendring på sikringsinstrumentet egenkapitalen og innregnes i resultatet.

Dersom sikring av en forventet transaksjon senere medfører innregning av en finansiell eiendel eller forpliktelse, omklassifiseres tilhørende gevinst eller tap fra egenkapitalen til resultatregnskapet i samme periode(r) som eiendelen eller forpliktelsen påvirker resultatet. Eksempelvis at gevinst/tap ved innløsning/rullering av valutaterminene balanseføres så lenge sikringsforholdet er opprettholdt. Gevinst/tap blir resultatført i takt med prosjektets fremdrift. Med rullering menes at eksisterende valutaterminer blir innløst og nye terminer inngått.

Dersom sikringsinstrumentet utløper uten å bli rullert, eller dersom sikringsforholdet opphører, forblir akkumulerte gevinster og tap som er innregnet mot egenkapitalen frem til dette tidspunktet i egenkapitalen, og innregnes i resultatregnskapet i henhold til ovenstående retningslinjer når transaksjonen inntreffer.

Dersom den sikrede transaksjonen ikke lenger er forventet å inntreffe, resultatføres akkumulerte urealiserte gevinster eller tap på sikringsinstrumentet som tidligere er ført direkte mot egenkapitalen umiddelbart.

(iii) Sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet

(egenkapitalsikringer)

Sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet regnskapsføres på tilsvarende måte som kontantstrømsikring. Gevinst eller tap på sikringsinstrumentet knyttet til den effektive andelen av sikringen som har vært regnskapsført mot egenkapitalen som en del av omregningsdifferansen, skal innregnes i resultatet ved avhendingen av den utenlandske virksomheten.

Oppfølging av sikringseffektivitet

Valutaterminene er forventet å være effektive gjennom hele perioden. KONGSBERG benytter rullering av valutaterminer fra prognose til prosjektsikring ved kontraktsinngåelse. I tillegg rulleres valutaterminene (prosjektsikringene) i de tilfeller hvor inn-/utbetalingen kommer på et senere tidspunkt enn først antatt. KONGSBERG benytter i tillegg banksaldo i utenlandsk valuta dersom innbetaling forekommer før terminen forfaller, slik at veksling av valuta fra valutakonto faller innenfor samme periode som endelig forfall av terminforretningen. Sikringseffektiviteten vil derfor være høy gjennom hele perioden.

K) KLASIFISERING

Eiendeler som er tilknyttet vare-/tjenestekretsløpet, eller som forfaller innen 12 måneder, klassifiseres som kortsiktige. Andre eiendeler klassifiseres som langsiktige. Tilsvarende klassifiseres forpliktelser som er tilknyttet vare-/tjenestekretsløpet, eller som forfaller innen 12 måneder, som kortsiktige. Andre forpliktelser klassifiseres som langsiktige.

L) VARER

Varer er vurdert til det laveste av anskaffelseskost og netto salgsverdi. For råvarer og varer i arbeid beregnes netto salgsverdi til estimert salgspris i ordinær virksomhet av ferdig tilvirkede varer redusert for gjenværende tilvirkningskostnader og ►►

► kostnader for gjennomføring av salget. For ferdigvarer beregnes netto salgsverdi til estimert salgspris i ordinær virksomhet redusert med kostnader for gjennomføring av salget. For varer i arbeid og ferdigvarer beregnes anskaffelseskost til direkte og indirekte kostnader. Varelageret vurderes basert på gjennomsnittlig anskaffelseskost.

M) FORDRINGER

Kundefordringer og andre fordringer er finansielle eiendeler med faste eller bestemte betalinger som ikke er omsatt i et aktivt marked. Disse blir vurdert til amortisert kost ved hjelp av effektiv rentemetode, men på grunn av kort løpetid vil kundefordringer og andre fordringer i praksis oppføres til pålydende etter fradrag for tap ved verdifall. Kundefordringer i utenlandsk valuta måles til balansedagens kurs.

N) BETALINGSMIDLER

Betalingsmidler inkluderer kontanter i kasse- og bankbeholdning og kortsiktige likvide investeringer som omgående kan konverteres til kontanter med et kjent beløp og med en maksimal løpetid på 3 måneder.

O) EGENKAPITAL

(i) Egne aksjer

Ved tilbakekjøp av egne aksjer føres kjøpspris inklusive direkte henførbare kostnader som endring i egenkapital. Egne aksjer presenteres som reduksjon av egenkapital. Tap eller gevinst på transaksjoner med egne aksjer blir ikke innregnet i resultatet.

(ii) Kostnader ved egenkapitaltransaksjoner

Transaksjonskostnader direkte knyttet til en egenkapitaltransaksjon og skatteeffekt på egenkapitaltransaksjon blir innregnet direkte mot egenkapitalen etter fradrag for skatt.

(iii) Sikringsreserver

Sikringsreserver inkluderer samlede akkumulerte nettoendringer i virkelig verdi for finansielle instrumenter benyttet som kontantstrømsikringer (prognose og rentesikringer).

(iv) Aksjer virkelig verdi

Aksjer virkelig verdi inkluderer samlede akkumulerte nettoendringer i virkelig verdi for finansielle instrumenter klassifisert som tilgjengelig for salg, inntil investeringen er avhendet eller hvor det er fastslått at investeringen ikke har verdi.

(v) Omregningsdifferanser

Omregningsdifferanser innregnes direkte mot egenkapitalen. Når en utenlandsk virksomhet avhendes helt eller delvis, resultatføres tilhørende akkumulerte omregningsdifferanser. Se også note 3 b) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Utenlandsk valuta".

P) AVSETNINGER

Avsetninger innregnes når konsernet har en forpliktelse som følge av en tidligere hendelse, og når det er sannsynlig at det vil skje et økonomisk oppgjør som følge av denne forpliktelsen og beløpets størrelse kan måles pålitelig. Generelt estimeres avsetninger basert på historisk informasjon og vektning av mulige utfall mot deres sannsynlighet. Dersom tidsverdien er vesentlig, skal avsetningen være nåverdien av forpliktelsen.

Garanti

Avsetninger for garantiforpliktelser innregnes når de underliggende produkter eller tjenester selges. Garantiaavsetningen er basert på historisk informasjon om garantier og en vektning av mulige utfall mot deres sannsynlighet for å inntreffe. Garantiforpliktelser kostnadsføres løpende i takt med fullføringsgraden i prosjektene og omklassifiseres til garantiaavsetning ved leveranse.

Restrukturering

Restruktureringsavsetninger innregnes når konsernet har godkjent en detaljert og formell restruktureringsplan, og restruktureringen enten har begynt eller har blitt kunngjort blant berørte parter.

Tapskontrakt

Avsetning for tapsbringende kontrakter innregnes når KONGSBERGS forventede inntekter fra en kontrakt er lavere enn unngåelige kostnader som forventes å påløpe for å innfri forpliktelsen etter kontrakten.

KONGSBERG har inngått salgs- og tilbakeleieavtaler for deler av eiendomsmassen. KONGSBERG bærer ingen risiko og nyter ingen fordeler knyttet til eierskap av den solgte bygningsmassen ut over leieperioden. Leasingforholdene er derfor vurdert til å være operasjonell lease. Leiebetalinger kostnadsføres lineært over leieperioden. I forbindelse med salg og tilbakeleie ble det inngått fremleieavtaler til lavere leie enn den avtalte innleie. I tillegg har konsernet påtatt seg et drifts- og vedlikeholdsansvar for fremleide bygg. Dette netto tapet er vurdert å være en tapskontrakt i henhold til IAS 37, og nåverdien av fremtidig tap er avsatt i regnskapet. Gjenstående avsetningsbehov vurderes årlig.

Q) YTELSER FOR ANSATTE

Innskuddsbaserte pensjonsordninger

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning for alle ansatte i Norge under 52 år med virkning fra og med 1.1.08. Ansatte i ytelsesordninger, som var 52 år og eldre på overgangstidspunktet ble fortsatt værende i denne ordningen. De fleste av KONGSBERGS selskaper i utlandet har innskuddsbaserte pensjonsordninger. Innskuddet kostnadsføres når det påløper og er vist under lønnskostnader i resultatregnskapet.

Ytellesbaserte pensjonsordninger

De fleste ansatte i Norge som var 52 år eller eldre på overgangstidspunktet har ytelsesbaserte pensjonsordninger. Pensjonsytelsene er basert på antall opptjeningsår og lønnsnivået ved pensjonsalder. I tillegg foreligger tidligpensjonsordninger for enkelte ledere. For å sikre en enhetlig beregning av konsernets pensjonsforpliktelser har samtlige konsernselskaper benyttet en og samme aktuar ved beregningene. I resultatregnskapet er årets netto pensjonskostnad etter fradrag for forventet avkastning på pensjonsmidlene vist under lønnskostnader. I balansen vises netto pensjonsforpliktelser inklusive arbeidsgiveravgift. Endringer i estimatavvik for forpliktelsen og pensjonsmidlene føres mot egenkapitalen. De økonomiske og aktuarmessige forutsetninger er gjenstand for årlig vurdering. Diskonteringsrenten fastsettes med utgangspunkt i den langsiktige statsobligasjonsrenten med et tillegg som reflekterer tidshorisonten for oppgjør av pensjonsforpliktelsen.

Aktuarmessige gevinster eller tap knyttet til endringer i grunnlagsdata, estimater og endringer i forutsetninger innregnes direkte mot egenkapitalen.

Konsernets juridiske forpliktelse påvirkes ikke av den regnskapsmessige behandlingen.

Aksjetransaksjoner med ansatte

Konsernet har i flere år gjennomført aksjeprogram for alle ansatte, hvor de ansatte får tilbud om kjøp av aksjer til en rabattert pris og med en opsjon knyttet til aksjene dersom aksjene eies i mer enn to år. Rabatter ved salg av aksjer samt verdi på opsjon beregnet på balansedagen kostnadsføres som lønnskostnader. Disse opsjonene er med kontantoppgjør, og verdien av opsjonene måles til virkelig verdi. Virkelig verdi av opsjonene fordeles over perioden frem til utøvelse og avsettes som en forpliktelse i balansen. Forpliktelsen blir vurdert for hver periode frem til utøvelse, og endringene blir innregnet over resultat som en lønnskostnad. Opsjonsdelen av aksjeprogrammet ble avsluttet i 2007.

R) IKKE VIDEREFØRT VIRKSOMHET OG ANLEGGSMIDLER HOLDT FOR SALG

Ikke videreført virksomhet er definert som en foretaksdel som representerer en vesentlig del av konsernets virksomhet eller et separat og vesentlig geografisk område som har blitt solgt, avviklet eller klassifisert som holdt for salg. Klassifisering som ikke videreført virksomhet oppstår ved salg eller på et tidligere tidspunkt hvis virksomheten tilfredsstillende kriteriene for å bli klassifisert som holdt for salg. Når virksomhet er klassifisert som ikke videreført virksomhet, blir sammenlignbare tall endret som om virksomheten hadde blitt avviklet/solgt i begynnelsen av den sammenlignbare perioden.

S) SEGMENT

Et segment er en identifiserbar del av konsernet som tilbyr beslektede produkter eller tjenester (forretningsområder) eller produkter eller tjenester innenfor bestemte områder (geografisk segment), med en risiko og avkastning som er ulik andre segmenter. Segmentinformasjon presenteres både for forretningsområder og geografiske segmenter med førstnevnte som primærformat. Forretningsområdene (virksomhetssegmentene) baseres på konsernets ledelses- og internrapportering.

Forretningsområder (virksomhetssegmenter)

Konsernet er frem til 31.12.08 organisert i to forretningsområder; Kongsberg Defence & Aerospace og Kongsberg Maritime.

Forretningsområdene utgjør basis for den primære segmentrapporteringen.

Transaksjoner mellom segmentene er basert på markedsvilkår. I segmentrappor-

► teringen er transaksjoner innen de enkelte segmentene eliminert. Videre er internfortjeneste ved salg mellom de ulike segmentene eliminert.

Segmentinformasjon inkluderer inntekter, kostnader, eiendeler og forpliktelser som er direkte knyttet til det enkelte segment, samt elementer som kan fordeles på et fornuftig grunnlag. Aksjeeierkostnader og enkelte felleskostnader er ikke allokert til segmentene. Det samme gjelder skatt, betalingsmidler, rentebærende gjeld og eiendommer som benyttes av andre enn konsernets egne enheter.

Geografiske segment

Ved presentasjon av geografiske segmenter fordeles segmentinntekter på grunnlag av kundenes geografiske plassering, mens segment eiendeler er fordelt på grunnlag av eiendelenes fysiske plassering.

Finansiell informasjon vedrørende forretningssegmenter og geografiske segmenter er presentert i note 7 "Segmentinformasjon".

T) RESULTAT PR. AKSJE

Konsernet presenterer ordinært resultat pr. aksje og utvannet resultat pr. aksje. Ordinært resultat pr. aksje blir beregnet som forholdet mellom årets resultat som tilfaller de ordinære aksjeeierne og vektet gjennomsnittlig utestående ordinære aksjer. Utvannet resultat pr. aksje er resultatet som tilfaller de ordinære aksjeeierne og vektet utestående aksjer justert for alle utvanningseffekter knyttet til aksjeopsjoner.

U) IFRS OG IFRIC GODKJENT AV EU/EØS SOM ENNÅ IKKE ER TATT I BRUK

IFRS og fortolkninger som er godkjent av EU/EØS frem til 19. mars 2009 og som ikke er obligatoriske å anvende pr. 31.12.08 er ikke tatt i bruk av KONGSBERG.

Vedtatte IFRS-er og IFRIC-er som forventes å bli anvendt fra og med 1. januar 2009:

- IFRS8 – Driftssegmenter
- IAS1 (revidert) – Presentasjon av finansregnskap
- IFRIC 13 – Customer loyalty programmes
- IFRIC 14 – IAS 19 – the limit on a defined benefit asset, minimum funding requirements and their interaction

Vedtatte IFRS-er og IFRIC-er som forventes å bli anvendt fra og med 1. januar 2010 eller senere:

- IFRS3 (revidert) – Virksomhets sammenslutninger
- IAS27 (revidert) – Konsernregnskap og separat finansregnskap
- Endring til IAS39 Finansielle instrumenter – innregning og måling – Eligible Hedged Items

- IFRIC 16 – Hedges of a net investment in a foreign operation
- IFRIC 17 – Distributions of non-cash assets to owners

Med unntak av at IFRS 8 – Driftssegmenter kan komme til å medføre endrede måleregler for segmentresultat, segmenteiendeler og segmentforpliktelser, forventes det ikke at implementeringen av endringene listet opp ovenfor vil få vesentlig effekt på konsernregnskapet på implementeringstidspunktet.

IASBs årlige forbedringsprosjekter

Det er vedtatt endringer i flere standarder med ikrafttredelse i løpet av 2009.

Nedenfor er det listet opp de viktigste endringene som kan få effekt for innregning, måling og noteopplysninger:

- IFRS5 – Anleggsmidler holdt for salg og avvirket virksomhet
 - IAS 1 – Presentasjon av finansregnskap
 - IAS 19 – Ytelser til ansatte
 - IAS 28 – Investeringer i tilknyttet foretak, og IAS 31 – Andeler i felleskontrollert foretak
 - IAS 36 – Verdifall på eiendeler
 - IAS 39 – Finansielle instrumenter – innregning og måling
- Ingen av endringene vil medføre endring i konsernets anvendelse av regnskapsprinsipper eller noteopplysninger.

V) NYE IFRS OG IFRIC TATT I BRUK I REGNSKAPET 2008

KONGSBERG har tatt i bruk IFRIC 11 og 14 uten vesentlig effekt for rapporterte tall.

4 Virkelig verdi

KONGSBERGs regnskapsprinsipper og noter krever beregning av virkelig verdi både for finansielle og ikke-finansielle eiendeler og forpliktelser. Virkelig verdi har for både måling og for informasjon i noter blitt beregnet som beskrevet nedenfor. Der det er relevant, vil det bli gitt ytterligere informasjon om forutsetninger benyttet i beregningen av virkelig verdi under de notene som gjelder de enkelte eiendelene og forpliktelsene.

IMMATERIELLE EIENDELER

I forbindelse med kjøp av datterselskaper og innmat (eiendeler og virksomhet) innregnes immaterielle eiendeler til virkelig verdi. Virkelig verdi på immaterielle eiendeler, som teknologi, software og kunderelasjoner, som er ervervet gjennom oppkjøp, er beregnet til nåverdien av forventet fremtidig kontantstrøm fra eiendelen diskontert med et risikojustert avkastningskrav. Merkenavn er beregnet til nåverdien av estimerte besparelser i royaltykostnader for å kunne benytte merkenavnet. Virkelig verdi av kunderelasjoner er basert på diskontert netto merinntjening fra tilhørende eiendel. Se note 6 "Kjøp av virksomhet" for nærmere redegjørelse.

EIENDOM, ANLEGG OG UTSTYR

I forbindelse med oppkjøp innregnes eiendom, anlegg og utstyr til virkelig verdi. Virkelig verdi på eiendom, anlegg og utstyr er markedsverdi. Markedsverdi av eiendom er basert på hva eiendommen kan bli omsatt for på dagen for verdsettelsen mellom en kjøper og selger i en transaksjon på "armlengdes avstand". Markedsverdien på anlegg og utstyr er basert på innhentede vurderinger fra uavhengige takstmenn. For mindre utstyr og anlegg vil det ved oppkjøp forutsettes at bokført verdi er estimert på antatt markedsverdi. Se note 6 "Kjøp av virksomhet" for nærmere redegjørelse.

VARELAGER

Virkelig verdi av varelager ervervet gjennom oppkjøp er beregnet basert på en estimert salgspris for normal løpende drift med fradrag for salgskostnader og en rimelig fortjeneste for salgssinnsatsen. Se note 6 "Kjøp av virksomhet" for nærmere redegjørelse.

INVESTERINGER I EGENKAPITALINSTRUMENTER

Virkelig verdi på finansielle eiendeler tilgjengelig for salg er verdsatt ved å benytte siste noterte kurs på balansedagen. Noterte aksjer er enten notert på Oslo Børs eller på Fondsmeglerforbundets OTC-liste. Dersom det ikke har vært omsatt aksjer over en lengre periode, blir det vurdert om siste noterte kurs gir et riktig bilde på virkelig verdi. Alternativet er å ta utgangspunkt i siste omsatte kurs og justere for vesentlige hendelser i perioden fra siste transaksjon og frem til balansedagen. For investeringer som ikke er notert, benyttes siste pris på aksjetransaksjonen eller emisjon som et estimat på virkelig verdi. I de tilfeller hvor det ikke har vært transaksjoner, benyttes beregning av diskontert kontantstrøm på aksjen. På investeringer med uvesentlig verdi benyttes anskaffelseskost som estimat på virkelig verdi.

KUNDEFORDRINGER OG ANDRE FORDRINGER

Virkelig verdi av kundefordringer og andre fordringer er estimert til nåverdien av fremtidig kontantstrøm diskontert med en markedsrente på balansedagen.

DERIVATER

Virkelig verdi på valutaterminkontrakter verdsettes basert på notert markedsverdi hvis den er tilgjengelig. KONGSBERG benytter Reuters priser på de ulike valuta-terminer. Reuters priser er basert på flere aktører i markedet. Hvis ikke slik notert pris er tilgjengelig, blir virkelig verdi beregnet ved å diskontere forskjellen mellom ►►

- avtalt terminkontraktpris og nåværende terminpris for gjenværende løpetid for kontrakten ved å bruke risikofri rente basert på statsobligasjoner.

Virkelig verdi på rentebytteavtaler og valutaopsjoner er innhentet fra banker som er kontraktspart.

AKSJEBASERT BETALING

Virkelig verdi på de ansattes opsjoner beregnes ved å bruke Black-Scholes-modellen. Input til modellen er aksjekurs på balansedagen, utøvelseskurs, forventet volatilitet, forventet utbytte og risikofri rente basert på statsobligasjoner.

5 Styring av kapital og finansiell risiko

KONGSBERG har en sentralisert finansfunksjon som er ansvarlig for konsernets finansiering, valutarisiko, renterisiko, kreditt risiko og likviditetsstyring. Datterselskaper i konsernet har begrenset mulighet til å etablere selvstendig finansiering.

FINANSIERING OG KAPITALSTYRING

KONGSBERG'S virksomhet bærer preg av langsiktighet med forsvarsprosjekter som strekker seg over 3 til 5 år, samtidig som konsernet i begge forretningsområder har en langsiktig markedsstrategi. Dette krever trygghet i kapitaltilgangen over tid og KONGSBERG har som mål å være klassifisert med god kredittverdighet av sine långivere og investorer.

KONGSBERG har som policy at ca 30 % av konsernets årsresultat fra ordinær drift etter skatt skal betales tilbake til eierne i form av utbytte.

KONGSBERG legger vekt på finansiell fleksibilitet, og har krav til kapitalstruktur for å balansere likviditets- og refinansieringsrisiko. Lån skal reforhandles i god tid før forfall, og gjennomsnittlig løpetid for løpende lån skal være minimum 2 år.

KONGSBERG har som mål å ha et diversifisert sett av finansieringskilder. Dette betyr bruk av banker gjennom syndikerte lånefasiliteter og utstedelse av gjeldsinstrumenter i det norske kapitalmarkedet. Konsernet har tilfredsstillende kapitaltilgang i norske kroner i markedet og har således konkludert med at det ikke er behov for å bli underlagt offentlig rating. Konsernet rates imidlertid av sine långivere, og er vurdert til BBB.

Beløp i mill. kr	Totalt						
	31.12.08	<1 år	1–2 år	2–3 år	3–4 år	4–5 år	>5 år
Rentebærende gjeld							
Obligasjonslån	700	400	-	-	300	-	-
Banklån	1 000	-	-	-	-	1 000	-
Sum rentebærende gjeld	1 700	400	-	-	300	1 000	-

I tillegg til ovennevnte banklån inngikk KONGSBERG en avtale om en ny syndikert lånefasilitet i løpet av 2008 på 800 mill. kr med 2 års løpetid som en likviditetsreserve.

KONGSBERG benytter lånefasiliteter, kortsiktige sertifikatlån og konsernkontosystemet til å dekke kortsiktig likviditetsbehov. Kortsiktige lån skal ikke overstige de tilgjengelige lånerammer med løpetid lenger enn ett år.

I tråd med kravet til god kredittverdighet skal KONGSBERG ha en moderat gjeldsgrad (netto rentebærende gjeld/EBITDA). Netto rentebærende gjeld skal ikke overstige 3 ganger EBITDA, men kan være opptil 3,5 ganger EBITDA i maksimalt 3 kvartaler. KONGSBERG har ingen andre betingelser enn gjeldsgrad i sine låneavtaler.

LIKVIDITETSSTYRING

KONGSBERG har et konsernkontosystem som hovedsakelig alle datterselskaper er tilknyttet. Konsernkontosystemet optimaliserer tilgjengelighet og fleksibilitet i likviditetsstyringen. Datterselskapene avgir jevnlig likviditetsprognoser slik at den sentrale finansfunksjonen i konsernet kan optimalisere likviditetshåndteringen.

VALUTARISIKO

KONGSBERG har en stor andel av sine inntekter knyttet til eksportkontrakter, med en relativ liten andel innkjøp i samme valuta. Dette gjør at KONGSBERG har en betydelig valutaeksponering. KONGSBERG har som policy å sikre alle kontrakt-festede valutastrømmer (prosjektsikringer). I tillegg har konsernet en valutapolicy der forventet ordreinngang sikres (prognosesikringer) i henhold til en matrise. Matrisen er konstruert slik at konsernet sikrer en kombinasjon av større volum lengre frem i tid på gode kurser og mindre volum med kortere horisont på dårligere

kurser. På denne måten søker konsernet å dempe virkningene av valutasingninger på 1–3 års sikt.

Sikringsinstrumentene som benyttes er i hovedsak terminkontrakter. Opsjoner benyttes i liten grad. I tillegg benyttes valutakonti i konsernkontosystemet til sikring av mindre beløp med korte løpetider.

I tillegg til finansielle instrumenter gjøres det operasjonelle tiltak for å redusere valutaeksponeringen.

KONGSBERG har etablert et finanssystem som håndterer alle valutatransaksjoner. I tillegg er det etablert en egen risikostyringsfunksjon, med ansvar for å overvåke alle finansielle transaksjoner.

Det vises til note 23 b) "Finansielle instrumenter – Valutarisiko og sikring av valuta" for ytterligere informasjon.

RENTERISIKO

Pr. 31.12.08 hadde KONGSBERG et obligasjonslån på tilsammen 700 mill. kr og en syndikert bankfasilitet på 1 000 mill. kr som var fullt trukket, tilsammen 1 700 mill. kr. Deler av den flytende renteeksponeringen knyttet til obligasjonsgjelden er sikret med rentebytteavtale.

KONGSBERG har som policy å vektlegge forutsigbarhet i forhold til rentekostnader i perioder der endringer i rentenivået har en vesentlig påvirkning på konsernets resultat.

Styret blir forelagt finansieringsplan hvert år der vurdering av renteeksponering inngår.

Det vises til note 23 d) "Finansielle instrumenter – renterisiko knyttet til lån" for ytterligere informasjon.

KREDITTRISIKO

KONGSBERG hadde ved utgangen av 2008 2 659 mill. kr i brutto utestående fordringer, hvorav 2 241 mill. kr utgjør kundefordringer. Dette er fordringer med varierende grad av risiko, avhengig av kunde, løpetid og om det er avgitt betalingsgarantier eller liknende.

Historisk har KONGSBERG hatt beskjedne tap på fordringer. Kongsberg Defence & Aerospace har i stor grad statlige kunder, og er i liten grad eksponert for kreditt risiko.

Kongsberg Maritime har i hovedsak kunder fra privat sektor, og er mer eksponert for kreditt risiko. Uroen i verdensøkonomien generelt og verfts- og rederinæringen spesielt, har ført til økt kreditt risiko i markedene Kongsberg Maritime retter seg mot. Det er foretatt økte avsetninger i Kongsberg Maritime for å ta hensyn til den økte kreditt risikoen.

Kongsberg Maritime har iverksatt operasjonelle tiltak for å redusere kreditt eksponeringen. Kredittforsikring benyttes i beskjeden grad, men vurderes i enkelte tilfeller.

Konsernet har en policybeslutning om at det skal være en forsvarlig balanse mellom å oppnå økt salg til gode marginer og rentekostnader og risikoen for tap. Videre opererer store deler av konsernet etter tilpassede kredittmanualer med tilhørende rutiner for inkasso. I lys av uroen i finansmarkedene har denne funksjonen blitt styrket gjennom 2008.

I forhold til motpartsrisiko har KONGSBERG satt strenge krav til kredittverdighet og satt begrensninger på aggregert kreditt eksponering.

Det vises til note 21 "Fordringer og kreditt risiko" for ytterligere informasjon.

MARKEDSRISIKO KNYTTET TIL FINANSIELLE INVESTINGER

Verdien av konsernets finansielle investeringer er eksponert for svingninger i aksjemarkedet. Investeringene verdivurderes og følges opp sentralt. Det foretas jevnlig rapportering av verdiutviklingen.

Det vises til note 19 "Aksjer tilgjengelige for salg" for ytterligere informasjon.

6 Kjøp av virksomhet

2008

GlobalSim Inc.

Kongsberg Maritime kjøpte 27.2.08 100 % av aksjene i det amerikanske simulator-selskapet GlobalSim Inc. til en estimert anskaffelseskost på 83 mill. kr. Anskaffelseskosten består av kontantvederlag, oppkjøpskostnader og estimert tilleggsvederlag knyttet til "earn-out". Estimert netto merverdi på 68 mill. kr er ved merverdiallokeringen fordelt på teknologi og goodwill. Fra oppkjøpstidspunktet, som er 27.2.08, og frem til 31.12.08, har virksomheten bidratt med 31 mill. kr i driftsinntekter og 12 mill. kr i driftsresultat (EBITDA).

GeoAcoustics Ltd.

Forretningsområdet Kongsberg Maritime kjøpte i 3. kvartal 100 % av aksjene i det britiske sonarselskapet GeoAcoustics Ltd. Estimert anskaffelseskost er på 42 mill. kr. Estimert merverdi på 4 mill. kr er allokert til goodwill. GeoAcoustics Ltd. har siden oppkjøpet bidratt i konsernet med driftsinntekter på 19 mill. kr og et driftsresultat (EBITDA) på 3 mill. kr.

Hydroid Llc

Kongsberg Maritime har gjennom sitt datterselskap Simrad North America Inc. kjøpt eiendelene og virksomheten i det amerikanske selskapet Hydroid Llc med et kontantvederlag på 402 mill. kr. Kjøpet ble sluttført 13.6.08 og anskaffelseskost er estimert til 430 mill. kr. Anskaffelseskosten består av kontantvederlag, oppkjøpskostnader og estimert tilleggsvederlag knyttet til "earn-out". Virksomheten produserer og leverer selvgående undervannsfarkoster for både militære og kommersielle markeder verden rundt. Hovedkontoret ligger i Pocasset i Massachusetts i USA. Fra oppkjøpstidspunktet, som er 13.6.08, og frem til 31.12.08, har virksomheten bidratt med 106 mill. kr i driftsinntekter og 25 mill. kr i driftsresultat (EBITDA).

Merverdiallokering ved kjøp av virksomheter i 2008

Beløp i mill. kr	Innregnede verdier ved overtagelse	Justeringer av virkelig verdi	Bokført verdi før oppkjøp
Teknologi	202	182	20
Kunderelasjoner	11	11	-
Andre immaterielle eiendeler	5	-	5
Øvrige eiendeler	137	-	137
Gjeld	(87)	-	(87)
Netto identifiserbare eiendeler og forpliktelser	268	193	75
Goodwill ved kjøp	318		
Betalt kontantvederlag inkl. oppkjøpskostnader og tilleggsvederlag	586		
Estimert tilleggsvederlag og oppkjøpskostnader	(28)		
Kontanter overtatt	(14)		
Netto utgående kontantstrøm	544		

Beregningen av virkelig verdi på teknologirettighetene bygger på fremtidige inntekter knyttet til teknologi. Virkelig verdi av kunderelasjonene er beregnet basert på en merinntjeningsbasert metode. Goodwill er residualen, og er i hovedsak knyttet til ansattes kompetanse, forventede synergier og fremtidig inntjening knyttet til fremtidig utvikling av teknologi. Forventet utnyttbar levetid er 8–10 år for både teknologi og kunderelasjonene.

Dersom overtakelsen av virksomhetene hadde vært med virkning fra og med 1.1.08, ville ikke dette i 2008 vært av vesentlig betydning for konsernets totale omsetning eller for det konsoliderte driftsresultatet.

Endring av anskaffelseskost for tidligere oppkjøp

Ved oppkjøp av Kongsberg Intellifield AS (tidligere Sense Intellifield AS) i 2007 ble forventet tilleggsvederlag knyttet til "earn-out" tillagt anskaffelseskost. Urealisert andel av "earn-out" på 32 mill. kr er i 2008 tilbakeført mot goodwill.

2007

KONGSBERG inngikk 27.12.06 en avtale om å kjøpe 100 % av teknologiselskapet Sense Intellifield AS med et kontantvederlag på 266 mill. kr. Kjøpet ble sluttført 23.1.07 og anskaffelseskost var estimert til 324 mill. kr. Anskaffelseskost besto av kontantvederlag, oppkjøpskostnader og estimert tilleggsvederlag knyttet til "earn-out". Sense Intellifield leverer produkter innen fagområdet integrerte operasjoner for olje- og gassmarkedet. Integrerte operasjoner har økende betydning innen både leting og produksjon av olje og gass. Oppkjøpstidspunktet er 23.1.07. Selskapet har for perioden 1.1.07 til 31.12.07 bidratt med 161 mill. kr i driftsinntekter, og driftsresultatet (EBITDA) var negativt med 3 mill. kr.

Merverdiallokering ved kjøp av virksomheter i 2007

Beløp i mill. kr	Innregnede verdier ved overtagelse	Justeringer av virkelig verdi	Bokført verdi før oppkjøp
Teknologi	152	121	31
Kunderelasjoner	21	21	-
Øvrige eiendeler	57	-	57
Gjeld	(75)	(40)	(35)
Netto identifiserbare eiendeler og forpliktelser	155	102	53
Goodwill ved kjøp	184		
Betalt kontantvederlag inkl. oppkjøpskostnader og tilleggsvederlag	339		
Estimert tilleggsvederlag og oppkjøpskostnader	(58)		
Kontanter overtatt	-		
Netto utgående kontantstrøm	281		

Beregning av virkelig verdi av teknologien er inntjeningsbasert og bygger på fremtidige lisensinntekter. Verdi på teknologi utgjør 152 mill. kr og består av 4 ulike applikasjoner/systemer. Lisensinntektene er forutsatt å øke de neste 2 årene, for så å avta da fremtidig utvikling ikke er reflektert i de estimerte lisensinntektene. Forventet utnyttbar levetid er 7–10 år på teknologien. Virkelig verdi av kunderelasjonene er basert på en merinntjeningsbasert metode og har en verdi på 21 mill. kr. Forventede driftsinntekter innenfor avanserte konferanserom, konsulenttjenester og service er forutsatt å være relatert til kunderelasjonene. Forventet utnyttbar levetid er 6 år på kunderelasjonene.

Goodwill er residualen, og er i hovedsak knyttet til ansattes kompetanse, forventede synergier og fremtidig inntjening knyttet til fremtidig utvikling av teknologi. Fremtidige kontantstrømmer er diskontert med en prosjektspesifikk diskonteringsrente. Estimatenes er basert på historiske erfaringer, forventninger om fremtidige lisensavtaler, teknisk vurdering av teknologien og eksterne markedstrender. Estimatenes er avhengige av at forutsetninger inntrer. Endringer i disse kan ha vesentlig effekt på fremtidige resultater.

7 Segmentinformasjon

Forretningsområder er konsernets primære rapporteringsformat, og geografi er konsernets sekundære rapporteringsformat.

FORRETNINGSSEGMENT

Konsernets virksomhet er frem til 31.12.08 delt inn i to forretningsområder, Kongsberg Maritime og Kongsberg Defence & Aerospace, som er organisert og ledet separat. Forretningsområdene selger forskjellige produkter, retter seg mot forskjellige markeder og har ulik risiko- og avkastningsprofil.

Kongsberg Maritime

Kongsberg Maritime leverer produkter og systemer for dynamisk posisjonering, navigasjon og automasjon til handelsskip og offshoreinstallasjoner, samt produkter og systemer for sjøbunnskartlegging, overvåking, treningsimulatorer og til fiskefartøy og fiskeriforskning. Forretningsområdet er blant markedslederne innen disse områdene. Land med stor offshorevirksomhet og verftsindustri er viktige markeder.

Kongsberg Defence & Aerospace

Kongsberg Defence & Aerospace er Norges ledende leverandør av forsvars- og romfartsrelaterte systemer. Det norske forsvaret er den viktigste kunden. Løsninger utviklet i samarbeid med Det norske forsvaret er internasjonalt konkurransedyktige og har de siste årene oppnådd en betydelig eksportandel. All eksport av forsvarsprodukter godkjennes av norske myndigheter. En sentral del av markedsstrategien er allianser med store internasjonale forsvarsbedrifter. Kongsberg Defence & Aerospace leverer systemer for kommando- og våpenkontroll, våpenstyring og overvåking, kommunikasjonsløsninger og missiler.

Aksjeeierkostnader og enkelte felleskostnader er ikke allokert til segmentene.

Det samme gjelder skatt, finansielle instrumenter og eiendommer som benyttes av andre enn konsernets egne enheter.

Transaksjoner mellom forretningsområdene er basert på markedsvilkår.

Segmentinntekter, segmentkostnader og segmentresultat inkluderer transaksjoner mellom segmenter. Det samme gjelder fordringer og forpliktelser knyttet til varekretsløpet. Transaksjoner innen de ulike forretningsområdene er eliminert.

GEOGRAFISK SEGMENT

Konsernets aktiviteter er i hovedsak fordelt på Norge, øvrige Europa, Amerika og Asia.

FORRETNINGSSEGMENTDATA

RESULTAT	Kongsberg						Ikke allokert/ øvrig virksomhet			Eliminerings			Konsolidert		
	Kongsberg Maritime			Defence & Aerospace			2008	2007	2006	2008	2007	2006	2008	2007	2006
Beløp i mill. kr	2008	2007	2006	2008	2007	2006	2008	2007	2006	2008	2007	2006	2008	2007	2006
Inntekter fra eksterne kunder	6 391	4 830	3 528	4 428	3 285	2 985	237	191	207	-	-	-	11 056	8 306	6 720
Gevinst ved salg av eiendom	-	212	-	-	-	-	-	41	-	-	-	-	-	253	-
Interne transaksjoner	34	20	25	22	53	12	-	-	-	(56)	(73)	(37)	-	-	-
Sum inntekter	6 425	5 062	3 553	4 450	3 338	2 997	237	232	207	(56)	(73)	(37)	11 056	8 559	6 720
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)¹⁾	795	965	412	506	517	254	18	78	(39)	-	-	-	1 319	1 560	627
Avskrivninger	(104)	(81)	(83)	(90)	(79)	(72)	(3)	(10)	(8)	-	-	-	(197)	(170)	(163)
Driftsresultat før amortiseringer (EBITA)¹⁾	691	884	329	416	438	182	15	68	(47)	-	-	-	1 122	1 390	464
Amortiseringer	(43)	(23)	(2)	(41)	(21)	(14)	-	-	-	-	-	-	(84)	(44)	(16)
Segmentresultat (EBIT)¹⁾	648	861	327	375	417	168	15	68	(47)	-	-	-	1 038	1 346	448
Nedskrivning / tap finansielle eiendeler													(138)		
Netto andre finanskostnader													(39)	(67)	(58)
Skattekostnader													(274)	(293)	(138)
Årsresultat													587	986	252
1) Inkl. engangseffekt knyttet til oppgjør av pensjonsordning	-	166	-	-	165	-	-	10	-	-	-	-	-	341	-

EIENDELER OG FORPLIKTELSER

Beløp i mill. kr	Kongsberg				Øvrig virksomhet		Konsolidert	
	Kongsberg Maritime		Defence & Aerospace		31.12.08	31.12.07	31.12.08	31.12.07
Segment eiendeler	7 021	5 251	4 718	2 448	-	-	11 739	7 699
Ikke allokerte eiendeler	-	-	-	-	-	-	711	1 515
Totale eiendeler	7 021	5 251	4 718	2 448	-	-	12 450	9 214
Segment rentefrie forpliktelser	4 497	2 747	3 885	2 620	-	-	8 382	5 367
Ikke allokerte forpliktelser	-	-	-	-	-	-	2 174	1 088
Sum forpliktelser	4 497	2 747	3 885	2 620	-	-	10 556	6 455
Investeringer i eiendom, anlegg og utstyr	169	148	640	278	16	8	825	434
Investeringer i immaterielle eiendeler	527	386	33	58	-	-	560	444
Kontantstrøm	(398)	(206)	(939)	409	673	33	(664)	236

► GEOGRAFISK SEGMENT

Beløp i mill. kr	Norge			Øvrige Europa			Amerika			Asia			Annet			Total		
	2008	2007	2006	2008	2007	2006	2008	2007	2006	2008	2007	2006	2008	2007	2006	2008	2007	2006
Inntekter fra eksterne kunder	2 570	2 417	1 892	2 483	1 981	1 764	3 403	2 038	1 512	2 479	1 762	1 415	121	108	137	11 056	8 306	6 720
Inntekter i % av total	23 %	29 %	28 %	23 %	24 %	26 %	31 %	25 %	23 %	22 %	21 %	21 %	1 %	1 %	2 %	-	-	-
Gevinst ved salg av eiendom	-	253	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	253	-
Sum inntekter	2 570	2 670	1 892	2 483	1 981	1 764	3 403	2 038	1 512	2 479	1 762	1 415	121	108	137	11 056	8 559	6 720
Segment eiendeler	9 330	7 644	6 066	698	454	380	1 593	644	555	828	472	355	1	-	-	12 450	9 214	7 356
Investeringer i eiendom, anlegg, utstyr og immaterielle eiendeler	734	794	279	53	10	11	587	14	178	11	60	8	-	-	-	1 385	878	476

8 Varelager

Konsernets samlede varebeholdninger fordeler seg som følger:

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Råvarer	1 716	877
Varer i arbeid	625	387
Ferdigvarer	352	270
Sum	2 693	1 534
Periodens nedskrivning av varelager	54	51

Økningen i lager skyldes økt ordreservert.

9 Personalkostnader

Lønn og andre personalkostnader utgjør alle kostnader forbundet med avlønning av personell ansatt i konsernet.

Beløp i mill. kr	2008	2007	2006
Lønn	2 561	2 131	1 767
Arbeidsgiveravgift	386	279	252
Pensjonskostnad ytelsesplaner (note 10)	84	151	128
Pensjonskostnad innskuddsplan (note 10)	138	10	8
Bonuskostnader inklusive arbeidsgiveravgift	99	100	68
Andre ytelser	97	151	103
Totale lønnskostnader	3 365	2 822	2 326

En nærmere beskrivelse av bonus til ledende ansatte er beskrevet i note 31 "Nærstående parter".

Andre ytelser inneholder aksje-/opsjonsprogram til ansatte med 12 mill. kr i 2008 og henholdsvis 17 mill. kr og 7 mill. kr for 2007 og 2006.

GJENNOMSNIITTLIG ANTALL ÅRSVERK/ANSATTE

	2008	2007	2006
Norge	3 618	3 264	2 907
Europa	317	200	188
Amerika	292	198	173
Asia	543	319	207
Øvrig	2	5	10
Totalt	4 772	3 986	3 485

OPSJONER TIL ANSATTE

Konsernet har i flere år gjennomført aksjeprogram for alle ansatte, hvor de ansatte får tilbud om kjøp av aksjer til en rabattert pris. Til og med 2006 var det i tillegg knyttet opsjoner til aksjeprogrammet. Rabatter ved salg av aksjer er klassifisert som lønnskostnader. Virkelig verdi på opsjonene ble beregnet på balansedagen og kostnadsført som lønnskostnader over opptjeningsperioden.

I aksjeprogrammet for 2006 kunne det kjøpes aksjer for inntil kr 30 000,- pr. ansatt inklusive en rabatt på 20 %, og det ble tildelt opsjoner tilsvarende halvparten av antall aksjer den enkelte kjøpte. Opsjonene hadde en innløsningskurs på kr 168,-. Markedsverdien av aksjen på innløsningsstidspunktet i 2008 var kr 392,- (kr 242,50).

Beløp i mill. kr	2008	2007	2006
Antall utestående opsjoner 1.1.	41 999	113 217	142 215
Antall tildelte opsjoner	-	-	41 999
Antall utøvd opsjoner	(34 963)	(54 031)	(42 008)
Antall utgåtte opsjoner	(7 036)	(17 187)	(28 989)
Utestående opsjoner 31.12.	-	41 999	113 217

For opsjoner til ansatte er det, inklusive arbeidsgiveravgift, kostnadsført 10 mill. kr i 2007 og 4 mill. kr i 2006. Det er ikke kostnadsført noe i 2008.

10 Pensjoner og andre langsiktige ansattetylser

KONGSBERG har en tjenestepensjonsordning, som består av en innskuddsordning og en ytelsesordning. Tjenestepensjonsordningen gjelder alle ansatte i konsernet i Norge. Pr. 31.12.08 er det i Norge 3 800 ansatte som er tilknyttet ordningene. Utfor Norge er 466 ansatte med i ordningene.

Innskuddsordningen

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning i 2007 for alle ansatte under 52 år pr. 1.1.08. Innskuddssatsene er 0 % av lønnsgrunnlaget opp til 1G, 5 % av lønnsgrunnlaget mellom 1 og 6 G, og 8 % av lønnsgrunnlaget fra 6 G og opp til 12 G. De ansatte kan påvirke forvaltningen av midlene gjennom tre investeringsvalg, med henholdsvis 30, 50 og 80 % aksjer i porteføljen. Konsernet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert innskuddsordning for lønn mellom 12 og 15G. Bedriftens innskudd i denne ordningen er 18 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G, oppad begrenset til 15G. De ansatte har samme investeringsvalg i tilleggsoordningene som i hovedordningen. Ansatte som var 52 år og eldre på overgangstidspunktet ble fortsatt værende i ytelsesordningen. KONGSBERG's selskaper i utlandet har i all vesentlighet innskuddsplaner. Pr. 31.12.08 var 2 814 ansatte i Norge og 350 ansatte i utlandet omfattet av disse planene. Innskuddet kostnadsføres når det påløper.

Ytelsesordningen

Ytelsesordningen er forsikret gjennom Vital – DnB NOR. Deler av pensjonen blir dekket ved utbetalinger fra Folketrygden. Slike utbetalinger beregnes ut fra Folketrygdens grunnbeløp (G) som årlig godkjennes av Stortinget. Pensjonsytelsen fra ytelsesordningen er bestemt ut fra antall opptjeningsår og lønnsnivå for den enkelte ansatte. Pensjonskostnaden fordeles over de ansattes opptjeningsår. Ordningen gir rett til 65 % av sluttlønn inklusive ytelse fra Folketrygden inntil fylte 77 år, deretter reduseres tjenestepensjonsdelen med 50 %. Konsernet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert ytelsesordning for lønn mellom 12 og 15G. Ytelsen tilsvarer 65 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G inntil fylte 77 år, deretter reduseres ytelsen til 50 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G. Denne tilleggsoordningen ble lukket i forbindelse med overgang til innskuddsbasert pensjon i 2007.

Konsernledelsen hadde frem til 2006 en avtale om at de kunne bli fristilt fra arbeidsplikt fra fylte 60 år. Forutsatt minimum 10 års opptjeningsår var ytelsen 90 % ved fristillelse fra 60 år og denne ble trappet ned med 10 % pr. år til 60 % av lønn fra 63 til 67 år.

Det ble i 2006 innført nye regler for førtidspensjon for nyansatte ledere i konsernledelsen. Reglene innebar gjensidig rett for selskap og ansatt i konsernledelsen til å kreve fristilling fra arbeidsplikt fra fylte 62 år, mot en ytelse på 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjeningsår. Styret vedtok i 2008 ytterligere endringer i reglene for førtidspensjon, som er i henhold til Statens eiermelding. De nye reglene innebærer førtidspensjon senest fra 65 år, men med gjensidig rett for selskapet og ansatt i konsernledelsen å kreve førtidspensjon fra 63 år. Ytelsen er 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjeningsår. Dersom ansatt fratrer mellom 63 og 65 år vil det imidlertid gi redusert pensjonsopptjening for den innskuddsbaserte alderspensjon som gjelder fra fylte 67 år.

Ved beregning av de fremtidige pensjoner i ytelsesordningen er følgende forutsetninger lagt til grunn:

	31.12.08	31.12.07	31.12.06
Økonomiske forutsetninger			
Diskonteringsrente	4,0 %	5,0 %	4,5 %
Forventet avkastning	6,0 %	6,0 %	5,5 %
Lønnsregulering	3,5 %	4,5 %	4,0 %
G-regulering	3,5 %	4,5 %	4,0 %
Pensjonsregulering	1,0 %	2,0 %	1,5 %

	31.12.08	31.12.07	31.12.06
Demografiske forutsetninger			
Dødelighet	K 2005	K 2005	K 2005
Uførhet	IR 73	IR 73	IR 73
Frivillig avgang	4,5 % for alle aldre	4,5 % for alle aldre	4 % for alle aldre
Førtidspensjon	40 % ved 62 år	40 % ved 62 år	20 % ved 62 år

K2005 er utarbeidet av Finansnæringsens Hovedorganisasjon, og tar for seg tariffen for dødelighet. IR73 tar for seg tabeller for forventet uførhet.

Risikoen for død og uførhet baserer seg på offentlige tabeller og observasjoner for uførhet i KONGSBERG.

Sannsynligheten for at en ansatt i en gitt aldersgruppe blir ufør eller dør innen ett år, samt forventet levealder er følgende:

Alder	Uføreprosent		Dødsprosent		Forventet levealder	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
20	0,1	0,2			80	84
40	0,3	0,4	0,1	0,1	80	84
60	1,4	1,8	0,6	0,5	82	85
80			6,2	4,5	87	89

Uføretariffen IR 73 er valgt ut fra at denne tariffen er den beste tilnærmingen til uførestatistikken for KONGSBERG. Dette er basert på KONGSBERG's historikk der ca 25 % av uførepensjonen er blitt tilbakebetalt gjennom en internasjonal pool.

Årets pensjonskostnad fremkommer slik:

Beløp i mill. kr	2008	2007	2006
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	67	110	95
Rentekostnad av påløpt pensjonsforpliktelse	60	75	63
Forutsatt avkastning på pensjonsmidlene	(56)	(53)	(47)
Amortisering planendringer	3	-	1
Periodisert arbeidsgiveravgift	10	19	16
	84	151	128
Oppgjør av pensjonsordning	-	(341)	-
Årets netto pensjonskostnad	84	(190)	128
Kostnader ved innskuddsplaner Norge	123	-	-
Kostnader ved innskuddsplaner utlandet	15	10	8

►► **ENDRING AV NETTO BALANSEFØRT PENSJONSFORPLIKTELSE**

Beløp i mill. kr	2008			2007		
	Fondert	Ufondert	Totalt	Fondert	Ufondert	Totalt
<i>Endringer i brutto pensjonsforpliktelse</i>						
Brutto pensjonsforpliktelse 1.1.	1 086	203	1 289	1 624	175	1 799
Netto endring i arbeidsgiveravgift	(2)	-	(2)	(45)	(5)	(50)
Planendring	-	2	2	-	-	-
Nåverdien av årets opptjening	55	12	67	99	11	110
Rentekostnad av pensjonsforpliktelse	51	9	60	68	7	75
Oppgjør av pensjonsordning	-	-	-	(299)	-	(299)
Aktuariell tap/gevinst	84	5	89	(17)	25	8
Overgang til bruttometoden	-	-	-	(10)	-	(10)
Utbetalinger av pensjoner/fripoliser	(35)	(16)	(51)	(334)	(10)	(344)
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	1 239	215	1 454	1 086	203	1 289
<i>Endringer i brutto pensjonsmidler</i>						
Virkelig verdi pensjonsmidler 1.1.	950	-	950	1 049	-	1 049
Forventet avkastning på pensjonsmidler	56	-	56	53	-	53
Aktuariell tap/gevinst	(9)	-	(9)	31	-	31
Overgang til bruttometoden	-	-	-	(9)	-	(9)
Premieinnbetalinger	167	-	167	160	-	160
Utbetalinger av pensjoner/fripoliser	(35)	-	(35)	(334)	-	(334)
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12.	1 129	-	1 129	950	-	950
Netto pensjonsforpliktelse	(110)	(215)	(325)	(136)	(203)	(339)
Ikke innregnede planendringer	-	2	2	-	3	3
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12.	(110)	(213)	(323)	(136)	(200)	(336)

Prosentvis fordeling av pensjonsmidlene på investeringskategorier pr. 31.12.08 og tidligere var:

	2008	2007	2006	2005
Anleggsobligasjoner	29 %	28 %	30 %	27 %
Pengemarked	14 %	7 %	5 %	17 %
Obligasjoner	30 %	21 %	20 %	18 %
Aksjer	4 %	25 %	30 %	23 %
Eiendom	17 %	16 %	13 %	12 %
Annet	6 %	3 %	2 %	3 %
Faktisk avkastning pensjonsmidler	1,9 %	11,8 %	7,5 %	7,3 %

	2008	2007	2006	2005
Netto forpliktelse 1.1.	(336)	(747)	(665)	(456)
Netto endring i arbeidsgiveravgift	2	50	(11)	(26)
Innregnet pensjonskostnad	(74)	(132)	(112)	(87)
Oppgjør pensjonsordning	-	299	-	-
Premiebetalinger	167	160	129	150
Premiebetalinger, planendringer	-	-	14	-
Utbetalinger AFP	16	10	7	7
Nedbemanning	-	-	-	3
Kjøp/salg	-	-	(3)	16
Overgang til bruttometoden	-	1	-	(9)
Aktuariell tap/gevinst	(98)	23	(106)	(263)
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12.	(323)	(336)	(747)	(665)

Aktuariell tap/gevinst er ført direkte mot egenkapitalen.

Historisk informasjon

Beløp i mill. kr	2008	2007	2006	2005	2004
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	1 454	1 289	1 799	1 674	1 328
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12.	1 129	950	1 049	1 005	868
Netto pensjonsforpliktelse 31.12.	(325)	(339)	(750)	(669)	(460)
Estimatavvik pensjonsforpliktelse 31.12.	89	8	76	234	77
Estimatavvik pensjonsmidler 31.12.	(9)	31	(30)	(29)	4

Aldersgrensen for å ta ut avtalefestet pensjon (AFP) er 62 år. Konsernets utvidede pensjonsforpliktelse er tatt inn i regnskapet i samsvar med aktuarberegning med utgangspunkt i redusert pensjonsalder, 40 % uttakstilbøyelighet, 25 % arbeidsgiverfinansiering og forøvrig samme forutsetninger som for ordinær pensjon. Så vel faktisk uttakstilbøyelighet som endelig finansiering kan medføre endringer i de endelige pensjonsforpliktelse.

Årets pensjonskostnad er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuariemessige forutsetninger ved årets begynnelse. Brutto pensjonsforpliktelse er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuariemessige forutsetninger ved årets slutt. I beregningen av bruttoverdien av pensjonsmidlene er det forutsatt en avkastning på 0 % som var forventningen pr. 31.12.08. Den faktiske avkastningen ble 1,9 %,

men dette er ikke hensyntatt i de balanseførte verdiene. Forventet pensjonspremieinnbetaling til ytelsesordninger er for 2009 ca 160 mill.kr. Pensjonsytelsene er basert på antall opptjeningsår og lønnsnivået ved pensjonsalder. Netto pensjonsforpliktelser er fastsatt basert på aktuarberegninger, som bygger på forutsetninger blant annet knyttet til diskonteringsrente, fremtidig lønnsvekst, pensjonsreguleringer, forventet avkastning på pensjonsmidlene og ansatteturnover. Disse forutsetningene oppdateres årlig. Diskonteringsrenten fastsettes med utgangspunkt i den langsiktige statsobligasjonsrenten med et tillegg på 30 basispunkter, som reflekterer tidshorisonten for oppgjør av pensjonsforpliktelsen. Balansen viser netto pensjonsforpliktelser inklusive arbeidsgiveravgift. ►►

►► **SENSITIVITETSANALYSE PENSJONSBEREGNING**

Følgende estimater er basert på fakta og omstendigheter pr. 31.12.08, forutsatt at alle andre parametre er konstante. Faktiske resultater kan i vesentlig grad avvike fra disse estimatene.

Endring i pensjon	Diskonteringsrente		Årlig lønnsvekst/ grunnbeløp		Årlig regulering av pensjoner		Fratredelsesrate	
	1 %	-1 %	1 %	-1 %	1 %	-1 %	1 %	-1 %
Endring i % er prosentpoeng								
Pensjonsforpliktelse (PBO)	20-22 %	20-22 %	10-12 %	10-12 %	15-17 %	15-17 %	2-3 %	2-3 %
Periodens netto pensjonskostnader	22-24 %	22-24 %	18-20 %	18-20 %	10-12 %	10-12 %	2-3 %	2-3 %

11 Godtgjørelse til revisor

Beløp i 1 000 kr	Morselskap	2008			Morselskap	2007		Sum 2007
		Datterselska- per i Norge	Datterselska- per i utlandet	Sum 2008		Datterselska- per i Norge	Datterselska- per i utlandet	
<i>Konsernrevisor Ernst & Young</i>								
Lovpålagt revisjon	890	6 284	727	7 901	850	5 520	1 230	7 600
Andre attestasjonstjenester	55	301	-	356	66	376	-	442
Skatterådgivning	-	390	147	537	-	673	140	813
Andre tjenester	316	-	-	316	-	910	-	910
Sum honorar Ernst & Young	1 261	6 975	874	9 110	916	7 479	1 370	9 765
<i>Andre revisorer</i>								
Beregnet revisjonshonorar	-	242	610	852	-	89	-	89

12 Eiendom, anlegg og utstyr

Beløp i mill. kr	Maskiner og anlegg	Tomter, bygg og annen driftsløse		Totalt
		Driftsløse	fast eiendom	
<i>Anskaffelseskost</i>				
1.1.07	362	889	995	2 246
Tilgang	59	127	246	432
Avgang	(6)	(12)	(153)	(171)
Tilgang ved kjøp av virksomhet	-	2	-	2
Omregningsdifferanser	(6)	(4)	(7)	(17)
31.12.07	409	1 002	1 081	2 492
1.1.08	409	1 002	1 081	2 492
Tilgang	230	228	358	816
Avgang	(7)	(5)	(1)	(13)
Tilgang ved kjøp av virksomhet	8	1	-	9
Omregningsdifferanser	3	15	26	44
31.12.08	643	1 241	1 464	3 348
<i>Akkumulerte av- og nedskrivninger</i>				
1.1.07	226	643	309	1 178
Årets avskrivninger	35	100	35	170
Avgang	(5)	(13)	(35)	(53)
Omregningsdifferanser	(4)	(3)	(2)	(9)
31.12.07	252	727	307	1 286
1.1.08	252	727	307	1 286
Årets avskrivninger	31	129	37	197
Avgang	(2)	(5)	(1)	(8)
Omregningsdifferanser	-	6	4	10
31.12.08	281	857	347	1 485
Balanseført verdi 1.1.07	136	246	686	1 068
Balanseført verdi 31.12.07	157	275	774	1 206
Balanseført verdi 1.1.08	157	275	774	1 206
Balanseført verdi 31.12.08	362	384	1 117	1 863
Utnyttbar levetid	3-10 år	3-10 år	10-33 år ¹⁾	
Årlig leie av ikke balanseført eiendom, anlegg og utstyr	8	1	136	145

1) Tomter som inngår i gruppen har ubegrenset levetid, og blir heller ikke avskrevet.

- Av årets anleggsinvesteringer er omlag halvparten knyttet til etablering av komposittfabrikken på Arsenalet i Kongsberg. Fabrikken dekker et areal på 33 099 m². Komposittfabrikken ble tatt i bruk i juli 2008 og ble offisielt åpnet 21. november 2008. Frem til full kapasitetsutnyttelse er oppnådd vil det bli gjennomført vesentlige investeringer i maskiner og infrastruktur på fabrikkområdet. Full kapasitetsutnyttelse forventes først oppnådd i 2014.

13 Immaterielle eiendeler

Beløp i mill. kr	Goodwill	Teknologi	Aktivert egenutvikling	Andre	Totalt
				immaterielle eiendeler	
<i>Kostpris</i>					
1.1.07	1 587	190	25	10	1 812
Omregningsdifferanser	-	2	-	-	2
Tilgang	-	-	72	1	73
Tilgang ved kjøp av virksomheter	197	153		21	371
31.12.07	1 784	345	97	32	2 258
1.1.08	1 784	345	97	32	2 258
Omregningsdifferanser	87	58	-	3	148
Tilgang	-	-	55	-	55
Tilgang ved kjøp av virksomheter	286	202	-	17	505
31.12.08	2 157	605	152	52	2 966
<i>Akkumulerte amortiseringer og nedskrivninger</i>					
1.1.07	420	30	-	3	453
Omregningsdifferanser	-	-	-	-	-
Amortiseringer og nedskrivninger	-	38	2	4	44
31.12.07	420	68	2	7	497
1.1.08	420	68	2	7	497
Omregningsdifferanser	-	5	-	1	6
Amortiseringer og nedskrivning	-	55	24	5	84
31.12.08	420	128	26	13	587
<i>Balanseført verdi</i>					
1.1.07	1 364	160	25	25	1 574
31.12.07	1 364	277	95	25	1 761
1.1.08	1 364	277	95	25	1 761
31.12.08	1 737	477	126	39	2 379
Utnyttbar levetid		7–10 år	5år	8–10 år	
Gjenværende utnyttbar levetid		1–9 år	3–5 år	4–9 år	

Teknologi er i hovedsak knyttet til oppkjøpet av Hydroid (2008), Global Sim (2008), Kongsberg Intellifield (2007) Gallium og Fantoft (2006), jfr. note 6 "Kjøp av virksomhet". Med unntak av goodwill er amortiseringen av immaterielle eiendeler enten lineært over utnyttbar levetid eller i henhold til produserte enheter.

FORSKNING OG UTVIKLING FØRT OVER RESULTATET

Kostnader knyttet til egenfinansiert forskning og utvikling:

Beløp i mill. kr	2008			2007			2006		
	Produkt-vedlikehold	Utviklingskostnader	Totalt	Produkt-vedlikehold	Utviklingskostnader	Totalt	Produkt-vedlikehold	Utviklingskostnader	Totalt
Kongsberg Maritime	99	353	452	97	244	341	71	219	290
Kongsberg Defence & Aerospace	28	111	139	52	130	182	16	101	117
Sum	127	464	591	149	374	523	87	320	407

BALANSEFØRING AV EGENUTVIKLING

Utviklingsprosjekter hvor kundene finansierer utviklingen blir ikke aktivert, men KONGSBERG søker å oppnå eierrettigheter til det utviklede produktet. Vurdering av oppfyllelse av kriteriene for balanseføring av utviklingskostnader som er egenfinansiert skjer løpende. Underveis i utviklingsfasen besluttes det, basert på teknisk suksess og markedsvurderinger, hvorvidt man skal ferdigstille utviklingen og starte balanseføring av gjenværende utviklingsutgifter. For konsernet samlet er det i løpet av 2008 aktivert 55 mill. kr (72 mill. kr i 2007) som egenutvikling.

I forretningsområdet Kongsberg Defence & Aerospace er det i 2008 aktivert egenutvikling med totalt 33 mill. kr (58 mill. kr i 2007). Aktiveringene er i hovedsak relatert til utvikling av radiolinjesamband samt videreutvikling av våpenstyringssystemet Protector. Forutsetningene som er benyttet for å beregne den økonomiske fordelene er basert på de samme prinsipper som beskrevet i note 14 "Test av verdifall på goodwill og immaterielle eiendeler" under Kongsberg Defence & Aerospace. Den økonomiske fordelene er diskontert med en prosjektspesifikk diskonteringsrente.

Aktivert egenutvikling i 2008 utgjør 22 mill. kr (14 mill. kr i 2007) i forretningsområdet Kongsberg Maritime, og gjelder utvikling i tilknytning til dynamisk posisjonering og integrerte operasjoner. Resterende egenfinansierte utviklingsprosjekter hos Kongsberg Maritime inneholder i utgangspunktet mange prosjekter med begrenset totalomfang. Det er vurdert at disse utviklingsprosjektene ikke tilfredsstiller de strenge kriteriene for aktivering av utvikling. For mange av prosjektene er det usikkerhet knyttet til om prosjektet er teknologisk gjennomførbart og hvordan den endelige løsningen blir. Så lenge det er usikkerhet om endelig teknologisk løsning, er det også vanskelig å estimere markedsverdi. Det vil derfor først være sent i utviklingsprosjektet at kriterier for aktivering blir oppfylt. Gjenværende kostnader vil ofte være ubetydelige. Forutsetningene som er benyttet for å beregne den økonomiske fordelene er basert på de samme prinsipper som beskrevet i note 14 "Test av verdifall på goodwill og immaterielle eiendeler" under Kongsberg Maritime. Den økonomiske fordelene er diskontert med en prosjektspesifikk diskonteringsrente.

14 Test av verdifall på goodwill og immaterielle eiendeler

A) TEST AV VERDIFALL PÅ GOODWILL

Goodwill anskaffet gjennom oppkjøp er allokert til hvert av forretningsområdene. KONGSBERG har gjennomført test av verdifall i 4. kvartal 2008 på hvert av forretningsområdene, som er konsernets rapporteringssegmenter, og som også er klassifisert som kontantstrømsgenererende enheter.

Balanseført goodwill

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Kongsberg Maritime	1 602	1 231
Kongsberg Defence & Aerospace	135	133
Sum balanseført goodwill	1 737	1 364

Bruksverdi og viktige forutsetninger

Test for verdifall på goodwill er basert på forretningsområdenes bruksverdi. For å fastsette bruksverdien er det benyttet diskontert pengestrømsmetode. Forventet kontantstrøm bygger på forretningsområdenes budsjetter og langtidsplaner, som er godkjent av styret og konsernledelsen. Langtidsplanene dekker en periode på 5 år. Normalt blir kontantstrømmene som benyttes for test av goodwill, justert noe lavere enn langtidsplanene, da regnskapsreglene krever at fremtidige forbedringer på produkter og nyutvikling ikke kan reflekteres i fremtidig kontantstrøm. Etter de 5 årene med konkrete planer beregnes det en terminalverdi basert på en konstant vekstrate.

Kongsberg Maritime

Driftsinntektene er basert på forventet utvikling i de markedene hvor Kongsberg Maritime opererer. Det er forventet at forretningsområdets sterke posisjoner generelt vil opprettholdes, men at det kan komme økninger og svekkelser av posisjonene innen enkeltmarkeder. Forventninger om totalmarkedenes utvikling er basert på eksterne markedsforventninger, som for eksempel antall planlagte nybygg av skip og rigger. Det er forventet en vekst i markedet på ca 5 % pr. år. Kongsberg Maritime opererer innen markeder som blir påvirket av uroen i verdensøkonomien. Kanselleringer innen verftsindustrien og en generell og vedvarende konjunkturedgang har økt forretningsområdets risiko og kan over tid påvirke forretningsområdets aktivitetsnivå. Ordreservene er historisk høy, og på kort sikt ventes derfor forretningsområdets resultater ikke å bli påvirket i særlig grad av utviklingen i verdensøkonomien. Forventet dekningsbidrag og lønnsomhetsnivå er basert på historisk nivå.

I beregningen er det benyttet en diskonteringsrente på 11,3 % før skatt, som er konsernets Weighted Average Cost of Capital (WACC). Det er forutsatt en konstant vekstrate på 2 % for å beregne terminalverdien.

Kongsberg Defence & Aerospace

Driftsinntektene er basert på de enkelte lands anskaffelsesplaner for forsvarsmateriell hvor forretningsområdets andel av disse planene er lagt til grunn for å estimere fremtidige driftsinntekter. Tilgjengelige markeder er vurdert å ha en gjennomsnittlig vekst på 12 %. Ordreservene innenfor området er imidlertid historisk høy, og forretningsområdet har sterke posisjoner innen nisjemarkeder. Uroen i

verdensøkonomien kan føre til reduserte forsvarsbudsjetter i flere land, og en generell og vedvarende konjunkturedgang har økt forretningsområdets risiko og kan over tid påvirke forretningsområdets aktivitetsnivå. Forventet dekningsbidrag og lønnsomhetsnivå er basert på historisk nivå.

I beregningen er det benyttet en diskonteringsrente på 11,3 % før skatt, som er konsernets WACC. Det er forutsatt en konstant vekstrate på 1 % for å beregne terminalverdien.

Sensitivitet

Kongsberg Maritime

Pr. 31.12.08 er bruksverdien for den kontantstrømsgenererende enheten Kongsberg Maritime betydelig høyere enn balanseført verdi. Dette viser at beregningene ikke er sensitive i forhold til verdifall på goodwill ved vesentlige endringer i forutsetningene.

Kongsberg Defence & Aerospace

Pr. 31.12.08 er bruksverdien for den kontantstrømsgenererende enheten Kongsberg Defence & Aerospace betydelig høyere enn balanseført verdi. Dette viser at beregningene ikke er sensitive i forhold til verdifall på goodwill ved vesentlige endringer i forutsetningene.

B) TEST AV VERDIFALL PÅ IMMATERIELLE EIENDELER MED BESTEMT

UTNYTTBAR LEVETID

KONGSBERG har 642 mill. kr i andre immaterielle eiendeler med bestemt utnyttbar levetid. En vesentlig del av dette er anskaffet gjennom oppkjøp. KONGSBERG gjennomfører kvartalsvise vurderinger av hvorvidt det er indikasjoner på verdifall på andre immaterielle eiendeler. Dersom det foreligger indikasjoner på verdifall blir det gjennomført test for verdifall.

Gallium Visual Systems Inc., datterselskap av Kongsberg Defence & Aerospace AS

Det canadiske datterselskapet Gallium Visual Systems Inc. har 17 mill. canadiske dollar (98 mill. kr) i bokførte immaterielle eiendeler, som er knyttet til teknologi. Selskapet gikk med underskudd i 2008, og det ble derfor gjennomført en test av verdifall for de immaterielle eiendelene i 4. kvartal 2008.

Test for verdifall på de immaterielle eiendelene er basert på selskapets bruksverdi. For å fastsette bruksverdien er det benyttet diskontert pengestrømsmetode. Forventet kontantstrøm bygger på selskapets budsjetter og langtidsplaner, som er godkjent av styret og konsernledelsen. Langtidsplanene dekker en periode på 5 år. Etter de 5 årene med konkrete planer beregnes det en terminalverdi basert på en konstant vekstrate.

Selskapets driftsinntekter er basert på forventet utvikling i de markedene hvor selskapet opererer. Det er forventet at selskapets posisjoner vil opprettholdes. Forventninger om totalmarkedenes utvikling er basert på eksterne markedsforventninger. Tilgjengelige markeder er vurdert å ha en gjennomsnittlig vekst på 13 % pr. år.

I beregningen er det benyttet en diskonteringsrente på 12,0 % før skatt, som er konsernets WACC korrigeret for selskapsespesifikk risiko. Det er forutsatt en konstant vekstrate på 1 % for å beregne terminalverdien.

►► Sensitivitet – Gallium Visual Systems Inc.

Det kan komme endringer i de benyttede basisforutsetningene, som kan føre til at bokført verdi av de immaterielle eiendelene i selskapet overstiger bruksverdien. Bruksverdien overstiger de bokførte verdiene med 6 mill. CAD (35 mill. kr) basert på basisforutsetningene.

Markedene selskapet opererer innenfor kan bli påvirket ved en vedvarende konjunkturedgang. Det er forutsatt en gjennomsnittlig vekst på 13 % pr. år for markedene som er tilgjengelige for selskapet.

Selskapets dekningsgrad påvirkes av volumendringer. Dersom den faktiske veksten blir lavere enn forutsatt som følge av en vedvarende konjunkturedgang, vil dette igjen påvirke selskapets dekningsgrad negativt.

En reduksjon i markedets veksttakt på 4 prosentpoeng, kombinert med et fall i gjennomsnittlig dekningsgrad på 4 prosentpoeng vil føre til at bruksverdien reduseres med 6 mill. CAD (35 mill. kr).

15 Investeringer i felleskontrollerte virksomheter

Kongsberg Satellite Services AS er konsolidert proporsjonalt etter bruttomethoden. Kongsberg Terotech AS har fra og med 2007 blitt reklassifisert fra felleskontrollert virksomhet til aksjer tilgjengelige for salg, da investeringen er å anse som uvesentlig for KONGSBERGS konsernregnskap. Balanseført verdi på 3 mill. kr er reklassifisert til aksjer tilgjengelige for salg.

Sammenfattet finansiell informasjon om det felleskontrollerte selskapet:

Beløp i mill. kr	Driftsinntekter	Årsresultat	Anleggs- midler	Omløps- midler	Egenkapital	Langsiktige forpliktelser	Kortsiktige forpliktelser
Kongsberg Satellite Services AS 50 % (Tromsø)	102	14	94	43	87	17	33

Tabellen ovenfor viser KONGSBERGS andel av de nevnte postene. Selskapet er ikke børsnotert, og det foreligger derfor ingen observerbare markedsverdier.

16 Finansinntekter og finanskostnader

Beløp i mill. kr	Note	2008	2007
Renteinntekter		56	5
Agioinntekter		15	-
Finansinntekt		71	5
Rentekostnader		93	59
Tap og verdifall på finansielle eiendeler	19	138	-
Diskontering langsiktige avsetninger	27	12	5
Andre finanskostnader		5	8
Finanskostnader		248	72
Netto finansposter innregnet i resultatet		(177)	(67)

Tap og verdifall på finansielle eiendeler består av nedskrivning av aksjer som følge av verdifall med 89 mill. kr, nedskrivning av langsiktige fordringer med 32 mill. kr og tap ved salg av aksjer med 17 mill. kr.

17 Skatt

SKATTEKOSTNAD

Beløp i mill. kr	2008	2007	2006
Betalbar skatt	201	101	16
Endring utsatt skatt	73	192	122
Skattekostnad	274	293	138
Effektiv skattesats	32 %	23 %	35 %

RESULTAT FØR SKATT

Beløp i mill. kr	2008	2007	2006
Resultat før skatt	861	1 279	390
Skatt beregnet til skattesats 28 % av resultat før skatt	241	358	109
Effekt av skattesatsforskjeller og ikke hensyntatte skattefordeler i utlandet	9	2	14
Skatteeffekt av gevinst/tap ved salg aksjer og nedskrivning av aksjer	22	(68)	-
Andre permanente forskjeller	2	1	15
Skattekostnad	274	293	138

For langsiktige tilvirkningskontrakter er det lagt til grunn at skattemessig inntektsføring skjer ved levering. Betalbar skatt vil som følge av dette svinge over tid.

EIENDEL UTSATT SKATT OG UTSATT SKATT FORPLIKTELSE

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
<i>Eiendel utsatt skatt</i>		
Pensjoner	90	94
Avsetninger	270	241
Netto derivater	781	-
Eiendel utsatt skatt – brutto	1 141	335
<i>Utsatt skatt forpliktelse</i>		
Goodwill, eiendom, anlegg og utstyr	222	225
Prosjekter under utførelse	1 251	758
Netto derivater	-	124
Utsatt skatt forpliktelse – brutto	1 473	1 107
Netto regnskapsført utsatt skatt forpliktelse	(332)	(772)

Endring i utsatt skatt som er regnskapsført rett mot egenkapitalen er som følger:

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Pensjoner	(32)	7
Kontantstrømsikring	(485)	80
Utsatt skatt ved oppkjøp	4	32
Avgang utsatt skatt ved salg	-	(12)
Sum	(513)	107

Utdeling av utbytte til morselskapets aksjeeiere påvirker verken selskapets betalbare eller utsatte skatt.

Det er ikke avsatt utsatt skatt på latente skatteforpliktelser (kildeskatt) knyttet til investeringer i utenlandske datterselskaper.

18 Resultat pr. aksje

Beløp i mill. kr	2008	2007	2006
Årets resultat som tilfaller innehavere av aksjer			
Resultat fra videreført virksomhet etter skatt	587	986	252
Minoritetens andel av resultatet	4	5	3
Årets resultat / utvannet resultat som tilfaller innehavere av ordinære aksjer	583	981	249
Årets resultat før engangseffekter / utvannet resultat før engangseffekter som tilfaller innehavere av ordinære aksjer	583	485	249

Gjennomsnittlig vektet antall utestående aksjer 31.12. i mill. aksjer (note 25 "Aksjekapital og overkurs")

Antall aksjer	2008	2007	2006
Gjennomsnittlig vektet antall utestående aksjer 1.1.	30,00	30,00	30,00
Effekt av egne aksjer	(0,01)	(0,01)	0,00
Gjennomsnittlig vektet antall aksjer 31.12.	29,99	29,99	30,00
Effekt av ansatteopsjoner	-	-	0,01
Gjennomsnittlig vektet antall utestående aksjer 31.12. utvannet	29,99	29,99	30,01

Beløp i kr	2008	2007	2006
Årets resultat pr. aksje	19,44	32,17	8,30
Årets resultat pr. aksje, utvannet	19,44	32,17	8,30
Årets resultat pr. aksje før engangseffekter	19,44	16,17	8,30

19 Aksjer tilgjengelige for salg

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Aksjer tilgjengelige for salg		
Børsnoterte aksjer	214	250
Unoterte aksjer (OTC-listen)	8	39
Aksjer verdsatt basert på transaksjonskurs/emisjonpris	-	38
Andre aksjer	38	29
Aksjer tilgjengelige for salg	260	356

Aksjer tilgjengelige for salg er regnskapsført til virkelig verdi. Børsnoterte aksjer pr. 31.12.08 består av aksjer i Kitron ASA (19 % eierandel) og Roxar ASA (15 % eierandel). Aksjene er innregnet til børskurs. Aksjene i Wavefield Inseis ASA ble solgt i løpet av 2008. Aksjer notert på OTC-listen består av Remora ASA i 2008. I prosent av total markedsverdi utgjør børsnoterte og unoterte aksjer (OTC) 85 % av aksjer tilgjengelige for salg.

Endring i virkelig verdi for aksjer, som ikke er verdifall, er innregnet direkte mot egenkapitalen. Verdifall er innregnet over resultatet. Det er i løpet av 2008 innregnet 104 mill. kr over resultatet i verdifall. Endring i virkelig verdi for aksjer, som ikke er verdifall, er belastet egenkapitalen med 66 mill. kr. Andre aksjer har ikke noen observerbar markedsverdi, og det er ikke mulig å beregne verdien på en pålitelig måte. Disse aksjene er derfor regnskapsført til kost.

Når det gjelder investeringen i Kitron på 19 %, har KONGSBERG vurdert om det foreligger betydelig innflytelse selv om eierandelen er under grensen på 20 %.

AKSJER MED EIERANDEL OVER 10 % SOM IKKE KONSOLIDERES

Ved utgangen av året eide KONGSBERG aksjer og andeler i følgende selskaper hvor eierandelen var mer enn 10 % eller investeringen utgjorde mer enn 50 % av bokført egenkapital, og hvor disse ikke ble konsolidert eller innarbeidet etter egenkapitalmetoden:

Aksjer tilgjengelige for salg	31.12.08			31.12.07		
	Eierandel	Balanseført verdi	Markedsverdi	Eierandel	Balanseført verdi	Markedsverdi
Kitron ASA	19 %	82	82	19 %	119	119
Roxar ASA	15 %	131	131	4 %	66	66
Kongsberg Terotech AS	50 %	3	3	50 %	3	3
Kongsberg Technology Training Center AS	40 %	5	5	0	0	0

20 Andre langsiktige eiendeler

Beløp i mill. kr	Note	31.12.08	31.12.07
Rentebytteavtale utpekt som sikringsinstrument	23	-	1
Lån til ansatte		29	21
Andre langsiktige eiendeler		132	130
Sum andre langsiktige eiendeler		161	152

Andre langsiktige eiendeler inneholder fordringer mot selskaper hvor KONGSBERG har mindre eierinteresser. Disse fordringene utgjør 87 mill. kr i 2008 (118 mill. kr). 71 mill. kr av disse er fordringer på Navico AS knyttet til en selgerkreditt utstedt i forbindelse med salget av fritidsbåtvirksomheten. Det er konsernets vurdering at fordringen på Navico AS vil bli tilbakebetalt.

Antakelse om slik innflytelse foreligger ved eierandel over 20 %. Når betydelig innflytelse foreligger, skal investeringen regnskapsføres som tilknyttet selskap etter egenkapitalmetoden. Selv om KONGSBERG er representert i styret til Kitron og selskapet er en leverandør til KONGSBERG, vurderes dette ikke som tilstrekkelig til å kunne demonstrere at betydelig innflytelse foreligger.

VIRKELIG VERDI PÅ AKSJER

Aksjene skal verdsettes til markedsverdi på balansedagen. Markedsverdien fremkommer som følger:

- 1) Siste omsatte kurs på børs eller siste omsatte kurs på OTC-listen (Norges Fondsmeglerforbunds liste)
- 2) Pris på siste aksjetransaksjon som salg/kjøp eller emisjon for aksjer som ikke er notert
- 3) Verdsattelse basert på neddiskontert kontantstrøm
- 4) Anskaffelseskost som estimat på markedsverdi. Dette gjelder investeringer uten vesentlig verdi

SENSITIVITETSANALYSE PÅ INVESTERINGER I AKSJER

En endring i børskursene på de børsnoterte aksjene og OTC-noterte aksjene med 10 % vil medføre en økning/-reduksjon av merverdien på 22 mill. kr som innregnes mot egenkapitalen pr. 31.12.08 (29 mill. kr basert på balanseførte verdier 31.12.07).

21 Fordringer og kredittrisiko

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Brutto kundefordringer	2 241	1 496
Avsetning tap kundefordringer	(144)	(40)
Netto kundefordringer	2 097	1 456
Andre fordringer	249	151
Forskudd til leverandører	169	83
Sum fordringer	2 515	1 690

▶ EKSPONERING FOR KREDITTRISIKO

For redegjørelse av KONGSBERGS kreditt risiko og håndtering av denne se note 5 "Styring av kapital og finansiell risiko"

Balanseført verdi av finansielle eiendeler representerer maksimal kreditt eksponering:

Beløp i mill. kr	Note	31.12.08	31.12.07
Brutto fordringer	21	2 659	1 730
Andre langsiktige eiendeler	20	160	152
Prosjekter under utførelse	22	1 610	968
Betalingsmidler	24	283	947
Valutaterminkontrakter og rentebytteavtaler som er brukt som sikring	23	126	486
Totalt eksponering for kreditt risiko		4 838	4 283

Brutto kundefordringer fordelt på region:

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Norge	252	271
Øvrige Europa	727	412
USA og Canada	658	394
Sør-Amerika	41	23
Asia	417	376
Andre land	146	20
Totalt	2 241	1 496

Brutto kundefordringer fordelt på kundetype:

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Offentlige institusjoner	877	294
Private selskaper	1 364	1 202
Totalt	2 241	1 496

22 Prosjekter under utførelse

Konsernets aktivitet består i stor grad av utvikling og produksjon av produkter og systemer på basis av inngåtte ordrer. Konsernet rapporterer balanseførte verdier knyttet til langsiktige tilvirkningskontrakter til brutto. Bruttobeløp tilgode fra kunder for kontraktsarbeid (prosjekter under utførelse) er klassifisert som en eiendel, og bruttobeløp skyldig til kunder for kontraktsarbeid (forskudd fra kunder) og periodiserte prosjektkostnader er klassifisert som en eiendel eller en forpliktelse.

Prosjekter under utførelse er nettobeløpet av akkumulerte opptjente driftsinntekter minus akkumulert fakturering for alle løpende kontrakter der akkumulerte driftsinntekter overstiger akkumulert fakturering. Forskudd fra kunder er nettobeløpet av akkumulerte opptjente driftsinntekter minus akkumulert fakturering for alle løpende kontrakter der akkumulert fakturering overstiger akkumulerte driftsinntekter.

Periodiserte prosjektkostnader er nettobeløpet av variable kostnader påløpt i henhold til prosjektets fullføringsgrad minus akkumulerte direktekostnader bokført på prosjektet.

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Prosjekter under utførelse	1 610	968
Forskudd fra kunder	(1 320)	(1 938)
Periodiserte prosjektkostnader	(248)	(461)
Netto prosjekter under utførelse	42	(1 431)

Tap ved verdifall

Aldersfordelte kundefordringer og avsetning for tap på kundefordringer:

Beløp i mill. kr	31.12.08		31.12.07	
	Brutto	Avsetning tap på kundefordringer	Brutto	Avsetning tap på kundefordringer
Ikke forfalt	1 287	-	600	-
Forfalt 1-30 dager	405	(7)	336	(1)
Forfalt 31-90 dager	211	(9)	239	(3)
Forfalt 91-180 dager	143	(46)	62	(13)
Forfalt mer enn 180 dager	195	(82)	259	(23)
Totalt	2 241	(144)	1 496	(40)

Historisk sett har konsernet hatt beskjedne tap på kundefordringer, og kreditt-risikoen er historisk sett vurdert som lav. Uroen i verdensøkonomien har imidlertid ført til at risikoen for tap på krav har økt. For ytterligere informasjon om konsernets kreditt risiko vises det til note 5 "Styring av kapital og finansiell risiko"

Uroen i verdensøkonomien og risikoen for at kunder ikke er i stand til å betjene sine forpliktelser, kan medføre ytterligere avsetningsbehov.

Endring i avsetning tap på kundefordringer:

Beløp i mill. kr	2008	2007
Avsetning 1.1.	(40)	(54)
Konstaterte tap	3	13
Avsatt	(106)	(9)
Reversert	9	10
Omregningsdifferanse	(10)	-
Avsetning 31.12.	(144)	(40)

Konsernet har langsiktige tilvirkningskontrakter innenfor begge forretningsområdene. Innenfor Kongsberg Maritime er hoveddelen av prosjektene av kortere varighet enn 2 år, og inntekten på de enkelte prosjektene utgjør hver for seg en begrenset andel av de samlede inntekter. For Kongsberg Defence & Aerospace er prosjektene av lengre varighet og samlede inntekter for de enkelte prosjektene utgjør vesentlige beløp i forhold til konsernets aktivitet.

I lys av usikkerheten i verftsindustrien er det foretatt en vurdering av prosjekter under utførelse i Kongsberg Maritime, med hensyn til risiko for kanselleringer. Basert på denne vurderingen er det identifisert prosjekter hvor sannsynligheten for kanselleringer er vurdert som høy, og det er som følge av dette gjort nedskrivninger av balanseført verdi av prosjekter under utførelse.

Oppsummering av vesentlige kontraktsdata fremgår nedenfor:

Beløp i mill. kr	2008	2007
Samlet ordre	24 923	23 916
Årets driftsinntekter	5 201	4 607
Akkumulerte driftsinntekter	15 832	15 677
Akkumulerte variable kostnader	12 187	12 306
Gjenstående driftsinntekter	9 091	8 239
Mottatte forskudd	1 320	1 938
Gjenstående variabel kost på tapsprosjekter	139	75

► **ESTIMATUSIKKERHET**

Inntektsføringen av kontraktene skjer i takt med beregnet fremdrift. Fremdrift beregnes normalt som påløpte tilvirkningskostnader i forhold til forventede totale tilvirkningskostnader. I enkelte tilfeller beregnes fremdrift som en funksjon av påløpte timekostnader, eller oppnådde milepæler. Kontraktens inntekter er avtalt. Forventede totale tilvirkningskostnader estimeres basert på en kombinasjon av erfaringstall, systematiske estimeringsprosedyrer, oppfølging av effektivitetsmål og beste skjønn. Normalt vil en stor andel av totale tilvirkningskostnader være antall gjenværende timer som ansatte må bruke for å utvikle eller ferdigstille prosjektet. Usikkerheten i estimatene påvirkes av prosjektets varighet og tekniske kompleksitet. Det er etablert prinsipper for kategorisering av prosjekter i forhold til tekno-

logisk kompleksitet og utviklingsinnhold. Dette danner grunnlaget for vurdering av risiko og resultatuttak i prosjektene. Prosjektene evalueres minimum hvert kvartal.

Usikkerheten i verftsindustrien, og risikoen for kanselleringer og kundens manglende evne til å oppfylle kontraktens bestemmelser, kan medføre ytterligere nedskrivningsbehov. Kontraktene og rettspraksis sikrer at pådratte kostnader kan kreves dekket dersom kunden velger å kansellere kontrakter. Situasjonen følges nøye, og det er igangsatt tiltak for å redusere eksponeringen for kanselleringer.

23 Finansielle instrumenter

A) DERIVATER

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
<i>Andre langsiktige eiendeler</i>		
Rentebytteavtale knyttet til lån	-	1
Sum derivater andre langsiktige eiendeler	-	1
<i>Omløpsmidler</i>		
Merverdi valutaterminer, prognosesikringer	15	196
Merverdi valutaopsjoner, prognosesikringer	-	14
Merverdi valutaterminer, prosjektsikringer	108	274
Merverdi lånesikringer	3	2
Sum derivater omløpsmidler	126	486
<i>Langsiktige forpliktelser</i>		
Rentebytteavtaler knyttet til salg og tilbakeleie og lån	13	6
Sum derivater langsiktige forpliktelser	13	6
<i>Kortsiktige forpliktelser</i>		
Mindreverdi valutaterminer, prognosesikringer	1 388	8
Mindreverdi valutaterminer, prosjektsikringer	1 403	26
Mindreverdi valutaopsjoner, prognosesikringer	81	-
Valutaterminer som ikke tilfredsstiller sikringskriteriene	28	-
Rentebytteavtale knyttet til lån	3	-
Sum derivater kortsiktige forpliktelser	2 903	34

Valutasikring

Pr. 31.12. hadde konsernet følgende sikringer av utenlandsk valuta, fordelt på sikringskategori:

2008	Verdi i NOK pr. 31.12.08 basert på avtalte kurs	Netto mer- (+)/ mindreverdi (-) i NOK 31.12.08	Total sikret beløp i USD 2008	Gj.snittlig sikret kurs i USD 31.12.08	Totalt sikret beløp i EUR 31.12.08	Gj.snittlig sikret kurs i EUR 31.12.08
<i>Beløp i mill.</i>						
<i>Sikringskategori</i>						
Terminforretninger, prognosesikringer ¹⁾	10 275	(1 373)	810	6,39	600	8,49
Valutaopsjoner, prognosesikringer ²⁾	535	(81)	45	-	30	-
Sum prognosesikringer	10 810	(1 454)	855	-	630	-
Prosjektsikringer (verdisikring)	8 602	(1 308)	912	6,02	350	8,71
Lånesikringer (verdisikring) ³⁾	756	-	81	7,07	1	9,83
Samlet	20 168	(2 762)	1 848	-	981	-

B) VALUTARISIKO OG SIKRING AV VALUTA

For redegjørelse av KONGSBERGS valutarisiko og håndtering av denne se note 5 "Styring av kapital og finansiell risiko".

KONGSBERGS eksponering for valutarisiko knyttet til balanseførte kunde- fordringer og leverandørgjeld i amerikanske dollar (USD) og euro (EUR) var som følger, basert på nominelle beløp:

Beløp i mill.	31.12.08		31.12.07	
	USD	EUR	USD	EUR
Kundefordringer	389	74	106	25
Leverandørgjeld	(26)	(13)	(4)	(4)
Netto eksponering før valutasikring	363	61	102	21
Valutaterminkontrakter				
prosjektsikringer	912	350	615	207

Oppgitte valutaterminkontrakter nevnt ovenfor skal sikre alle kontraktfestede valutastrømmer. Det betyr at valutaterminene i tillegg til å sikre balanseførte kundefordringer i utenlandsk valuta også skal sikre gjenstående fakturering på inngåtte kontrakter. KONGSBERG er også eksponert mot andre valutaer, men disse er ubetydelige sammenliknet med eksponeringen i USD og EUR.

Vesentlige valutakurser benyttet i konsernregnskapet gjennom året:

	Gjennomsnittlig kurs		Spotkurs pr. 31.12.	
	2008	2007	2008	2007
USD	5,60	5,90	7,00	5,41
EUR	8,21	8,03	9,87	7,96

2007	Verdi i NOK pr. 31.12.07 basert på avtalte kurs	Netto mer- (+)/ mindreverdi (-) i NOK 31.12.07	Total sikret beløp i USD 2007	Gj.snittlig sikret kurs i USD 31.12.07	Total sikret beløp i EUR 31.12.07	Gj.snittlig sikret kurs i EUR 31.12.07
<i>Beløp i mill.</i>						
<i>Sikringskategori</i>						
Terminforretninger, prognosesikringer ¹⁾	3 292	188	208	6,30	243	8,14
Valutaopsjoner, prognosesikringer ²⁾	261	14	45	-	-	-
Sum prognosesikringer	3 553	202	253	-	243	-
Prosjektsikringer (verdisikring)	5 263	248	615	5,81	207	8,19
Lånesikringer (verdisikring) ³⁾	123	2	-	-	-	-
Samlet	8 939	452	868	-	450	-

- 1) Mer- eller mindreverdi knyttet til sikringseffektive prognosesikringer (terminforretninger og valutaopsjoner) innregnes direkte mot egenkapitalen. Den del som ikke er sikringseffektiv blir innregnet over resultatet.
- 2) Valutaopsjonene er tunnelopsjoner ("risk reversal"), hvor KONGSBERG har kjøpt salgsoptioner i USD til gjennomsnittlig kurs 5,81 og solgt kjøpsoptioner til gjennomsnittlig kurs rundt 6,21. Tilsvarende for EUR er kjøpt salgsoptioner til gjennomsnittlig kurs 7,77 og solgt kjøpsoptioner til gjennomsnittlig kurs 8,52. Samlet vil verdien av optionene bli positiv når USD og EUR faller og negativ ved kursoppgang.
- 3) Lånesikringer er valutasisikringer knyttet til lån i utenlandsk valuta.

Resultatført virkelig verdi av sikring som gjelder transaksjoner som ikke lenger forventes å inntreffe utgjør prognosesikringer for 18 mill. EUR, med en resultat-effekt på 28 mill. kr (driftsrelatert).

Virkelig verdi på valutaterminer er i tillegg til valutakursen 31.12. påvirket av fremtidige rentepunkter. De fremtidige rentepunktene innenfor de ulike tidsintervallene mottas fra "Reuters" som igjen henter informasjon fra ulike markedsaktører. Det vises forøvrig til note 4 "Virkelig verdi"

Sensitivitetsanalyse

En 20 % styrking av norske kroner mot USD og EUR pr. 31. desember 2008 ville ha økt egenkapitalen med beløp nevnt nedenfor. Analysen forutsetter at øvrige variabler holdes konstante. Da KONGSBERG har en sikringsstrategi som i hovedsak sikrer alle kontraktfestede valutastrømmer og fordringer i utenlandsk valuta vil ikke en valutaendring fullt ut påvirke lønnsomheten i inngåtte kontrakter vesentlig selv om valutaen endres. Eventuell endring i verdi på valutaopsjonene er ikke hensyntatt i tabellen nedenfor. I sensitivitetsanalysen som ble gjennomført 31.12.07 ble det analysert effekten av 10 % styrking av norske kroner mot USD og EUR.

Beregnet egenkapitaleffekt (etter skatt):

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
USD	816	81
EUR	852	140
Totalt	1 668	221

En tilsvarende svekkelse av NOK mot ovenstående valutaer ville hatt samme beløpmessige effekt, men med motsatt fortegn, og med forutsetninger om at alle andre variabler holdes konstante.

C) KONTANTSTRØMSIKRINGER

Oversikt over periodene hvor kontantstrømmer knyttet til derivater som er kontantstrømsikringer (prognosesikringer og rentesikringer) forventes å oppstå:

Beløp i mill. kr	31.12.08					31.12.07				
	Balanseført beløp	Forventet kontant- strøm	2009	2010	2011	Balanseført beløp	Forventet kontant- strøm	2008	2009	2010
<i>Rentebytteavtaler</i>										
Eiendeler	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-
Forpliktelser	(3)	(3)	(3)	-	-	-	-	-	-	-
<i>Valutaterminkontrakter</i>										
Eiendeler	15	15	6	6	3	196	196	129	61	6
Forpliktelser	(1 388)	(1 438)	(721)	(449)	(268)	(8)	(8)	(8)	-	-
<i>Valutaopsjoner</i>										
Eiendeler	-	-	-	-	-	14	14	-	14	-
Forpliktelser	(81)	(81)	(60)	-	(21)	-	-	-	-	-
Samlet	(1 457)	(1 507)	(778)	(443)	(286)	203	203	121	76	6

►► Oversikt over periodene hvor kontantstrømmer knyttet til derivater som er kontantstrømsikringer (prognosesikringer og rentesikringer) forventes å påvirke resultatet:

Beløp i mill. kr	31.12.08					31.12.07				
	Balanseført beløp	Forventet kontantstrøm	2009	2010	2011	Balanseført beløp	Forventet kontantstrøm	2008	2009	2010
Rentebytteavtaler										
Eiendeler	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-
Forpliktelser	(3)	(3)	(3)	-	-	-	-	-	-	-
Valutaterminkontrakter										
Eiendeler	15	15	3	6	6	196	196	63	96	37
Forpliktelser	(1 388)	(1 438)	(389)	(574)	(475)	(8)	(8)	(4)	(4)	-
Valutaopsjoner										
Eiendeler	-	-	-	-	-	14	14	-	14	-
Forpliktelser	(81)	(81)	(60)	(21)	-	-	-	-	-	-
Samlet	(1 457)	(1 507)	(449)	(589)	(469)	203	203	59	107	37

Forventet kontantstrøm er udiskontert verdi av valutaterminene. For 2007 var diskonteringseffekten vurdert som uvesentlig, mens for 2008 ble diskonteringseffekten vesentlig som følge av høyere volum i terminkontrakter og vesentlig høyere netto verdi av valutaterminene.

D) RENTERISIKO KNYTTET TIL LÅN

Langsiktige rentebærende lån

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Usikrede obligasjonslån	700	700
Lånefasilitet	1 000	-
Andre lån	22	5
Sum langsiktige rentebærende lån	1 722	705

Samtlige lån er til flytende rente.

Beløp i mill. kr	Forfall	År til regulering 31.12.08	Rentesats	Mer- (+)/ mindreverdi (-)		Mer- (+)/ mindreverdi (-)	
				Beløp 2008	31.12.08	Beløp 2007	31.12.07
Rentebytteavtale 2	17.6.09	0,5	5,4 %	300	(3)	300	1
Rentebytteavtale 3	17.12.08	-	5,6 %	-	-	100	-
Sum rentebytteavtaler				300	(3)	400	1

Rentebytteavtalene dekker renterisikoen i deler av konsernets låneportefølje som har flytende rente, jfr. spesifikasjonen nedenfor om lån.

Rentebytteavtale 3 dekket deler av obligasjonslån (100 mill. kr pr. 31.12.07) og ble innløst i 2008. Rentebytteavtale 2 dekker obligasjonslån med flytende rente.

Rentesikringene er definert som kontantstrømsikringer, og mer-/mindreverdi er ført mot konsernets egenkapital.

Øvrige rentebytteavtaler

KONGSBERG har inngått rentebytteavtaler fra flytende til fast rente for et nominelt beløp på 150 mill. kr. Avtalene er tilknyttet husleieavtaler inngått ved salgs- og tilbakeleieavtaler som omtalt i note 30 "Salg og tilbakeleie". Verdiendringen på rentebytteavtalen innregnes over resultatregnskapet.

Pr. 31.12.08 hadde rentebytteavtalen følgende verdi:

Beløp i mill. kr	Forfall	Mill. kr	År til regulering	Rentesats	Mer- (+)/	Mer- (+)/
					mindreverdi (-)	mindreverdi (-)
					31.12.08	31.12.07
Rentebytteavtale	2.11.11	150	2,8	6,3 %	(13)	(6)

►► Lån og lånerammer

Beløp i mill. kr	Pr. 31.12.08 hadde konsernet følgende lån og lånerammer					Pr. 31.12.07 hadde konsernet følgende lån og lånerammer				
	Forfall	Nominell	Rest-	Nominelt beløp	Balanseført verdi	Forfall	Nominell	Rest-	Nominelt beløp	Balanseført verdi
		rente 2008	løpetid 2008				rente 2007	løpetid 2007		
Lånefasilitet 1	1.7.13	3,8 %–6,3 %	4,5	1 000	1 000					
Obligasjonslån ISIN 00103 6178.5	30.3.12	6,4 %	3,3	300	300	30.3.12	6,4 %	4,3	300	300
Obligasjonslån ISIN 00101 2638.4	10.6.09	6,8 %	0,4	400	400	10.6.09	6,8 %	1,4	400	400
Andre lån				22	22				5	5
Sum lån			3,3	1 722	1 722				705	705
Lånefasilitet 2 (utrukket låneramme)	19.12.10		2,0	800	0	1.7.13		5,5	1 000	0

Obligasjonslånet som forfaller i 2009 er klassifisert som langsiktig, da lånet kan bli refinansiert innenfor ubenyttet låneramme på lånefasilitet 2 som har forfall 19.12.10.

Lånefasilitet 1 pr. 31.12.08 er en syndikert lånefasilitet på til sammen 1 000 mill. kr. Avtalen er inngått med 4 banker: DnB NOR, Nordea, SEB og Fokus Bank. Avtalen er gjort gjennom Norsk Tillitsmann og har løpetid frem til 2013. Rentebetingelser er 1-3-6 mnd NIBOR + margin som er avhengig av forholdet mellom netto rentebærende lån/EBITDA og kan være fra 0,20 % til 0,575 %.

Lånefasilitet 2 pr. 31.12.08 er en syndikert lånefasilitet på 800 mill. kr. Avtalen er inngått med 4 banker: DnB NOR, Nordea, SEB og Fokus Bank. Avtalen er gjort gjennom Norsk Tillitsmann og har løpetid frem til 19.12.10. Rentebetingelsen er 1-3-6 mnd NIBOR + 2 %.

Obligasjonslånene er utstedt i norske kroner og notert på Oslo Børs. Rentebetingelsene er for lån pålydende 400 mill. kr 3 mnd NIBOR + 0,75 % og 3 mnd NIBOR + 0,50 % for obligasjonslån pålydende 300 mill. kr. Lånene er balanseført til amortisert kost ved bruk av effektiv rentemethode.

Andre lån er mindre låneopptak i enkelte av konsernets datterselskaper i lokale banker.

Lånefasilitetene krever at netto rentebærende gjeld ikke skal overstige 3 ganger EBITDA, men kan være opp til 3,5 gang i maksimalt 3 kvartaler. Kravene i låneavtalene er oppfylt.

Sensitivitetsanalyse av kontantstrøm for instrumenter med variabel rente

En endring av renten med 50 basispunkter (bp) på balansedagen ville ha økt (reduert) egenkapitalen og resultatet med beløpene vist nedenfor. Analysen forutsetter at øvrige variabler holdes konstante. Analysen er utført på samme grunnlag for 2007.

Effekt av rentøkning på 50 bp

Beløp i mill. kr	31.12.08		31.12.07	
	Resultatet	Egenkapitalen	Resultatet	Egenkapitalen
Plasseringer med flytende rente	1	-	5	-
Lån med variabel rente	(9)	-	(4)	-
Rentebytteavtaler	1	1	2	2
Kontantstrømsensitivitet (netto)	(7)	1	3	2

E) LIKVIDITETSRIKIKO

Forfall i henhold til kontrakt for finansielle forpliktelse inkluderer rentebetalinger. Forpliktelse som offentlige avgifter og skatter er ikke finansielle forpliktelse og derfor ikke inkludert. Det samme gjelder forskuddsbetalinger fra kunder og periodisering av prosjekter under utførelse.

31.12.08

Beløp i mill. kr	Balanseført beløp	Kontraktmessige kontantstrømmer						2014 og senere
			2009	2010	2011	2012	2013	
<i>Finansielle forpliktelse som ikke er derivater</i>								
Lånefasilitet 1	1 000	(1 210)	(52)	(52)	(52)	(52)	(1 026)	-
Usikrede obligasjonslån	700	(831)	(435)	(14)	(14)	(303)	-	-
Andre lån og langsiktige forpliktelse	79	(80)	(23)	(57)	-	-	-	-
Leverandører og andre kortsiktige forpliktelse	1 271	(1 271)	(1 271)	-	-	-	-	-
<i>Finansielle forpliktelse som er derivater</i>								
Valutaterminkontrakter utpekt som sikring (brutto mindreverdi)	2 819	(2 888)	(1 757)	(723)	(346)	(34)	(28)	-
Valutaopsjon	81	(81)	(60)	(21)	-	-	-	-
Totalt	5 950	(6 361)	(3 598)	(867)	(412)	(389)	(1 054)	-

►► 31.12.07

Beløp i mill. kr	Balanseført beløp	Kontrakt-	2008	2009	2010	2011	2012	2013 og senere
		messige kontantstrømmer						
<i>Finansielle forpliktelser som ikke er derivater</i>								
Usikrede obligasjonslån og andre lån	700	(822)	(46)	(433)	(19)	(19)	(305)	-
Andre lån og langsiktige forpliktelser	215	(215)	5	(147)	(63)	-	-	-
Leverandører og andre kortsiktige forpliktelser	487	(487)	(487)	-	-	-	-	-
<i>Finansielle forpliktelser som er derivater</i>								
Valutaterminkontrakter utpekt som sikring (brutto mindreverdi)	35	(35)	(30)	(4)	(1)	-	-	-
Totalt	1 437	(1 559)	(558)	(584)	(83)	(19)	(305)	-

F) OPPSUMMERING FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSE

Beløp i mill. kr	2008		Lån og fordringer	Tilgjengelig for salg	Andre finansielle forpliktelser	Ikke finansielle eiendeler og forpliktelser	Total
	Derivater benyttet som sikring	Derivater som ikke kvalifiserer for sikring					
<i>Eiendeler – anleggsmidler</i>							
Investering i aksjer tilgjengelig for salg	-	-	-	260	-	-	260
Andre langsiktige eiendeler	-	-	156	-	-	4	160
<i>Eiendeler – omløpsmidler</i>							
Derivater	126	-	-	-	-	-	126
Fordringer	-	-	2 346	-	-	169	2 515
Prosjekter under utførelse	-	-	1 610	-	-	-	1 610
Betalingsmidler	-	-	283	-	-	-	283
<i>Finansielle forpliktelser – langsiktige</i>							
Rentebærende lån	-	-	-	-	1 722	-	1 722
Derivater	-	13	-	-	-	-	13
Andre langsiktige forpliktelser	-	-	-	-	57	3	60
<i>Finansielle forpliktelser – kortsiktige</i>							
Derivater	2 875	28	-	-	-	-	2 903
Leverandører og andre forpliktelser	-	-	-	-	1 271	1 348	2 619

Beløp i mill. kr	2007		Lån og fordringer	Tilgjengelig for salg	Andre finansielle forpliktelser	Ikke finansielle eiendeler og forpliktelser	Total
	Derivater benyttet som sikring	Derivater som ikke kvalifiserer for sikring					
<i>Eiendeler – anleggsmidler</i>							
Investering i aksjer tilgjengelig for salg	-	-	-	356	-	-	356
Andre langsiktige eiendeler	1	-	139	-	-	12	152
<i>Eiendeler – omløpsmidler</i>							
Derivater	486	-	-	-	-	-	486
Fordringer	-	-	1 456	-	-	234	1 690
Prosjekter under utførelse	-	-	968	-	-	-	968
Betalingsmidler	-	-	947	-	-	-	947
<i>Finansielle forpliktelser – langsiktige</i>							
Rentebærende lån	-	-	-	-	705	-	705
Derivater	-	6	-	-	-	-	6
Andre langsiktige forpliktelser	-	-	-	-	210	7	217
<i>Finansielle forpliktelser – kortsiktige</i>							
Derivater	34	-	-	-	-	-	34
Leverandører og andre forpliktelser	-	-	-	-	487	923	1 410

►► *Finansielle instrumenter innregnet direkte mot egenkapitalen*

<i>Beløp i mill. kr</i>	2008	2007	2006
Effektiv andel av endring i virkelig verdi knyttet til prognosesikringer inklusiv utsatt gevinst	(1 663)	298	17
Virkelig verdi knyttet til prognosesikringer inklusiv utsatt gevinst overført til resultatet	(66)	(28)	(28)
Effektiv andel av endring virkelig verdi knyttet til rentebytteavtaler	(5)	8	7
Virkelig verdi knyttet til rentebytteavtaler overført til resultatet	1	6	22
Netto endring i virkelig verdi av aksjer tilgjengelige for salg	(66)	(25)	87
Skatt på poster innregnet direkte mot egenkapitalen	485	(80)	(5)
Finansielle instrumenter innregnet direkte mot egenkapitalen, etter skatt	(1 314)	179	100
<i>Henføres til</i>			
Eiere i morselskapet	(1 314)	179	100
Minoritetsinteresser	-	-	-
Finansielle instrumenter innregnet direkte mot egenkapitalen, etter skatt	(1 314)	179	100
<i>Innregnet i</i>			
Aksjer virkelig verdi	(66)	(25)	87
Sikringsreserve	(1 248)	204	13
Finansielle instrumenter innregnet direkte mot egenkapitalen, etter skatt	(1 314)	179	100

<i>Tall før skatt i mill. kr</i>	2008				2007			
	<i>Prognose-sikringer og utsatt gevinst¹⁾</i>	<i>Rentebytte-avtaler</i>	<i>Aksjer tilgjengelige for salg</i>	<i>Totalt</i>	<i>Prognose-sikringer og utsatt gevinst¹⁾</i>	<i>Rentebytte-avtaler</i>	<i>Aksjer tilgjengelige for salg</i>	<i>Totalt</i>
Mer-/(mindreverdi) pr. 1.1.	394	1	90	485	124	(13)	115	226
Endringer i mer-/(mindreverdi) i perioden	(1 663)	(5)	(66)	(1 734)	298	8	(25)	281
Innregnet gevinst/tap i perioden	(66)	1	-	(65)	(28)	6	-	(22)
Mer-/(mindreverdi) 31.12.	(1 335)	(3)	24	(1 314)	394	1	90	485

1) Utsatt gevinst på kontantstrømsikringer utgjør 119 mill. kr pr. 31.12.08 (192 mill. kr pr. 31.12.07) henført til prosjekter. Gevinsten oppstår når terminene til prognosesikringene blir realisert og nye terminer inngås for prosjektene. Eventuell gevinst/tap som oppstår, blir utsatt og realiseres i takt med fremdrift.

Oversikt over virkelig verdi og balanseført verdi på finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser

<i>Beløp i mill. kr</i>	Balanseført verdi/ virkelig verdi	
	31.12.08	31.12.07
<i>Finansielle eiendeler</i>		
Betalingsmidler	283	947
Aksjer tilgjengelige for salg	260	356
Andre langsiktige fordringer	156	139
Fordringer	2 346	1 456
Valutaterminkontrakter, prosjektsikringer	108	274
Valutaterminkontrakter, prognosesikringer	15	196
Valutaopsjon, prognosesikringer	-	14
Valutaterminkontrakter, lånesikringer	3	2
Rentebytteavtaler for sikring av gjeld, rentesikringer	-	1

<i>Beløp i mill. kr</i>	Balanseført verdi/ virkelig verdi	
	31.12.08	31.12.07
<i>Finansielle forpliktelser</i>		
Rentebærende lån	1 722	705
Andre langsiktige forpliktelser	57	210
Leverandører og andre forpliktelser	1 271	487
Rentebytteavtaler for sikring av gjeld, rentesikringer	3	-
Rentebytteavtaler knyttet til salg og tilbakeleie	13	6
Valuta terminkontrakter, prosjektsikringer	1 403	26
Valuta terminkontrakter, prognosesikringer	1 388	8
Valutaterminkontrakter som ikke tilfredsstiller sikringskriteriene	28	-
Valutaopsjon, prognosesikringer	81	-

Virkelig verdi på rentebærende lån pr. 31.12.08 er 1 635 mill. kr. Det ble ikke beregnet virkelig verdi på rentebærende lån pr. 31.12.07, da forskjellen fra bokført verdi ble ansett som uvesentlig.

Virkelig verdi på rentebærende lån er basert på nåverdien av fremtidige renteutbetalinger og nedbetaling av hovedstol, diskontert med den markedsrenten man kunne forvente å måtte betale for tilsvarende lån pr. 31.12.08.

Renten som brukes til å diskontere estimerte kontantstrømmer, hvor dette er aktuelt, er basert på Norges Banks rentekurve på balansedagen med tillegg for et konstant kredittrisikotillegg.

24 Betalingsmidler

Nominelt beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Kortsiktig plassering i pengemarkedet	-	700
Bankinnskudd, driftskonti	283	247
Sum	283	947

Likviditetsstyringen i konsernet er sentralisert til Kongsberg Gruppen ASA og håndteres av konsernets sentrale finansfunksjon.

25 Aksjekapital og overkurs

AKSJEKAPITAL

Aksjekapitalen består pr. 31.12.08 av 30 000 000 aksjer, hver pålydende kr 5,-.

UTVIKLING I AKSJEKAPITAL

Type utvidelse	Dato	Antall aksjer	Pålydende	Beløp mill. kr	Korr.-faktor	Aksjekap. mill. kr
Børsintroduksjon	13.12.93	5 850 000	20	117		117
Rettet emisjon mot ansatte	1996	6 000 000	20	3		120
Aksjesplitt	1997	24 000 000	5		1:4	120
Emisjon	1999	30 000 000	5	30		150

OVERSIKT OVER DE STØRSTE AKSJEIEIERNE PR. 31.12.08

Aksjeeiere	Antall aksjer	%-andel
Staten v/ Nærings- og Handelsdepartementet	15 000 400	50,00 %
Folketrygdfondet	2 946 810	9,82 %
Arendals Fossekompani	2 388 199	7,96 %
MP Pensjon	1 203 200	4,01 %
Skagen Vekst	730 000	2,43 %
Orkla ASA	711 800	2,37 %
Verdipapirfondet Odin Norge	668 540	2,23 %
Verdipapirfondet Odin Norden	547 637	1,83 %
Odin Offshore	250 000	0,83 %
DNB NOR Norge (IV)	217 672	0,73 %
Sum	24 664 258	82,21 %
Øvrige (eierandel < 0,85 %)	5 335 742	17,79 %
Totalt antall aksjer	30 000 000	100,00 %

FORDELING AV AKSJEIEIERE ETTER BEHOLDNINGSTØRRELSE

Antall aksjer	Antall eiere	Beholdning %
1 – 100	3 322	0,67 %
101 – 1 000	2 251	2,46 %
1 001 – 10 000	391	3,17 %
10 001 – 100 000	67	8,19 %
100 001 – 1 000 000	13	13,72 %
Over 1 000 000	4	71,80 %
Sum	6 048	100,00 %

Av de 6 048 aksjeeiere pr. 31.12.08 var 415 utenlandske, med en samlet beholdning på 5,79 %.

EGNE AKSJER

KONGSBERG har pr. 31.12.08 en beholdning på 17 594 egne aksjer til bruk i aksje-program. Aksjene er kjøpt i henhold til fullmakt gitt på ordinær generalforsamling, og gir rom for tilbakekjøp av inntil 5 % av utestående aksjer.

Antall aksjer

Beholdning egne aksjer pr. 31.12.07	18 585
Kjøp av egne aksjer	150 000
Egne aksjer avhendet til ansatte	150 991
Beholdning egne aksjer pr. 31.12.08	17 594

Avhendelsen av egne aksjer er ført til markedsverdi på salgstidspunktet, mens rabatten til de ansatte er kostnadsført som lønn med 10,4 mill. kr i 2008 og 7 mill. kr i 2007.

UTBYTTE

	2008	2007
Betalt utbytte i mill. kr	150	75
Betalt utbytte i kr pr. aksje	5,00	2,50

Styret har foreslått et utbytte for 2008 på 165 mill. kr. Dette tilsvarer kr 5,50 pr. aksje.

26 Egenkapital

KONSOLIDERT EGENKAPITALAVSTEMMING

Beløp i mill. kr	Majoritetsinteresser							Minoritetsinteresser	Sum egenkapital	
	Aksje-kapital	Over-kursfond	Egne aksjer	Sikrings-reserve	Aksjer virkelig verdi	Omregnings-diff. for utenlandsk valuta	Opptjent kapital			
Egenkapital pr. 1.1.07	150	832	-	80	115	(25)	522	1 674	10	1 684
Sum innregnede inntekter og kostnader	-	-	-	204	(25)	(29)	1 000	1 150	5	1 155
Egne aksjer	-	-	-	-	-	-	(2)	(2)	-	(2)
Utbytte	-	-	-	-	-	-	(75)	(75)	-	(75)
Endring minoritetsinteresser	-	-	-	-	-	-	-	-	(4)	(4)
Egenkapital pr. 31.12.07	150	832	-	284	90	(54)	1 445	2 747	11	2 758
Egenkapital pr. 1.1.08	150	832	-	284	90	(54)	1 445	2 747	11	2 758
Sum innregnede inntekter og kostnader	-	-	-	(1 247)	(66)	92	502	(719)	4	(715)
Egne aksjer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Utbytte	-	-	-	-	-	-	(150)	(150)	-	(150)
Endring minoritetsinteresser	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Egenkapital pr. 31.12.08	150	832	-	(963)	24	38	1 797	1 878	16	1 894

27 Avsetninger

LANGSIKTIGE AVSETNINGER

Beløp i mill. kr	Salg og tilbakeleie
1.1.08	106
Avsatt	13
Effekt av diskontering	6
Oppløst	(9)
Benyttet avsetning	(14)
31.12.08	102

KONGSBERG har i perioden 1999 til 2007 solgt deler av eiendomsmassen i Kongsberg Næringspark. Eiendommene er leid tilbake på langsiktige kontrakter som utløper i perioden 2014 til 2025. I forbindelse med salg og tilbakeleie ble det inngått fremleieavtaler til lavere leie enn summen av innleie, eier- og rehabiliteringskostnader for de fremleide byggene. Dette netto tapet er vurdert å være en tapskontrakt i henhold til IAS 37, og nåverdien av fremtidig tap er avsatt i regnskapet. Det er i tillegg foretatt avsetning knyttet til leiebortfall. Gjenstående avsetningsbehov vurderes årlig. Effekt av diskontering er kostnadsført som finanskostnader.

KORTSIKTIGE AVSETNINGER

Beløp i mill. kr	Garanti	Andre	Sum
1.1.08	294	63	357
Avsatt	134	33	167
Oppløst	(8)	(4)	(12)
Benyttet avsetning	(142)	-	(142)
31.12.08	278	92	370

Garantiavsetninger

Garantiavsetninger er avsetninger for garantikostnader på avsluttede leveranser. Ubenyttede garantiavsetninger løses opp ved utløp av garantiperioden. Garantiavsetningene er estimert basert på en kombinasjon av erfaringstall, konkrete beregninger og beste skjønn. Garantiperiodene varierer fra 1 til 2 år innenfor Kongsberg Maritime. Garantiperiodene innenfor Kongsberg Defence & Aerospace kan strekke seg normalt fra 1-5 år, men kan i enkelte tilfeller være inntil 30 år.

Andre avsetninger

Avsetninger regnskapsføres når konsernet har en forpliktelse som følge av en tidligere hendelse, når det er sannsynlig at det vil skje et økonomisk oppgjør som følge av denne forpliktelsen og beløpets størrelse kan måles pålitelig. Avsetninger gjelder forhold hvor det er uenighet med kontraktspartene, agenter, samt forventet oppgjør knyttet til produktansvar.

28 Andre forpliktelser

ANDRE LANGSIKTIGE FORPLIKTELSE

Beløp i mill. kr	Note	31.12.08	31.12.07
Forpliktelser knyttet til eiendomssalget i 2007		22	160
Estimert tilleggsvederlag knyttet til "earn-out" ifm kjøp av virksomhet	6	35	50
Andre poster		3	7
Sum		60	217

ANDRE KORTSIKTIGE FORPLIKTELSE

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Leverandørgjeld	1 124	444
Skyldige offentlige avgifter	267	176
Betalbar skatt	155	81
Avsatte feriepenger	247	184
Forpliktelser knyttet til eiendomssalget i 2007	147	43
Forpliktelser knyttet til bonus	192	129
Andre poster	471	353
Sum	2 603	1 410

29 Pantstillelser og garantier

Opplysninger om pantsatte eiendeler viser hvilke av konsernets eiendeler som vil være disponible for panthavere i en konkurs- eller avviklingssituasjon.

PANTSTILLELSER

Konsernets låneavtaler, både obligasjonslåneavtalene og avtalen om syndikert kredittfasilitet, er basert på negativ pant. Konsernet har ikke stilt eiendeler som sikkerhet for lån.

FORSKUDD- OG GJENNOMFØRINGSGARANTIER

Konsernets selskaper har stilt garantier for forskudd og gjennomføring i tilknytning til prosjekter. Garantiene er utstedt av norske og utenlandske banker og forsikringselskaper. Kongsberg Gruppen ASA står ansvarlig for alle garantiene.

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Forskudd og gjennomføringsgarantier overfor kunder	1 768	960

Kongsberg Gruppen ASA har ukommiterte rammeavtaler om garantistillelser med banker og forsikringselskaper.

30 Salg og tilbakeleie

KONGSBERG har i perioden 1999 til 2007 solgt deler av eiendomsmassen i Kongsberg Næringspark. Eiendommene er leid tilbake på langsiktige kontrakter som utløper i perioden 2014 til 2025. Tilbakeleiekontraktene er ansett som operasjonelle leieavtaler.

I tillegg til leiebeløpene er KONGSBERG ansvarlig for visse kostnader knyttet til avgifter og vedlikehold av eiendommene. Utleiekontraktene har en varighet fra 3 måneder til 17 år. Med unntak av eiendommene som ble solgt i 2007 er eiendommene i hovedsak utleid til eksterne leietakere. Avsetninger knyttet til dette er omtalt i note 27 "Avsetninger".

Beløp i mill. kr	Salgsår	Gjenværende			Leiebeløp 2009	Veiet gj.snittlig utleieperiode	
		Årlig leie 2009	Leiebeløp 2010–2014	Leiebeløp utover 2014			
Avtale 1 – Til sammen 28 000 m ² industri/kontor	1999	38	205	-	6 år	34	6 år
Avtale 2 – Til sammen 38 000 m ² industri/kontor	2001	31	166	146	10 år	33	2 år
Avtale 3 – Til sammen 6 000 m ² industri/kontor	2002	6	31	20	9 år	6	5 år
Avtale 4 – Til sammen 10 000 m ² industri/kontor	2006	16	85	133	13 år	17	13 år
Avtale 5 – Til sammen 39 000 m ² industri/kontor	2007	20	261	606	16 år	20	16 år
Totalt		111	748	905		110	

For avtale 1, 3 og 4 har konsernet forkjøpsrett etter markedsforhold. Konsernet har rett til forlengelse av leieperioden for 5 år av gangen for alle leieavtalene. Leiebeløpet er fast med 2,5 % årlig justering på leie for avtale 1, leiebeløpet er fast med 2,25 % årlig justering på leie for avtale 2 og 3. Avtale 4 og 5 justeres med 100 % av endringen i konsumprisindeksen, som er forutsatt lik 2 % årlig. Leien for avtale 1 påvirkes også av rentenivå, hvor 60 % er basert på fastrente frem til 2011 og 40 % er basert på flytende rente.

Utleien justeres årlig i henhold til konsumprisindeks.

Avtale 5 ble inngått i forbindelse med det gjennomførte eiendomssalget i 2007. Kongsberg Maritime AS har inngått en langsiktig leieavtale for hele innleieperioden. Leieavtalen består av to bygg, hvorav det ene er under oppføring, og skal stå ferdig 1.1.10. Leiebeløpene justeres årlig i henhold til konsumprisindeks. Konsernet har rett til forlengelse av leieperioden for 5 år av gangen til eksisterende vilkår.

31 Nærstående parter

GODTGJØRELSE TIL KONSERNLEDELSEN OG STYRET

Fastssettelse av lønn og godtgjørelser

Styret har utarbeidet denne erklæringen med retningslinjer for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte. Erklæringen vil bli fremlagt for den ordinære generalforsamlingen til vedtak i samsvar med allmennaksjelovens regler.

Konsernsjefens betingelser fastsettes av styret. Styret gjennomfører årlig en grundig vurdering av lønn og annen godtgjørelse til konsernsjef. Vurderingen baserer seg på markedsundersøkelser for tilsvarende stillinger. Strukturen i belønningssystemet for de øvrige medlemmene av konsernledelsen fastsettes av styret, og legges frem for generalforsamlingen til rådgivende avstemming. Betingelsene foreslås av konsernsjefen og godkjennes av styrets leder.

HOVEDPRINSIPPER FOR SELSKAPETS LEDERLØNNSPOLITIKK

Lederlønnene i Kongsberg Gruppen ASA og konsernselskaper ("KONGSBERG") fastsettes ut fra følgende hovedprinsipper:

- Lederlønnen skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende – KONGSBERG skal tiltrekke seg og beholde dyktige ledere. Lønningene (summen av godtgjørelse som mottas) skal normalt ligge rundt gjennomsnittet av lederlønninger for tilsvarende ledere i sammenlignbare

virksomheter i det aktuelle landet hvor lederen er hjemmehørende.

- Lederlønnen skal være motiverende – lønnen skal være slik sammensatt at den motiverer for ekstra innsats for stadig forbedring av virksomheten og KONGSBERGS resultater. Hovedelementet i lederlønnene skal være fastlønn, men det kan gis variable tilleggssytelser av en slik art at det virker motiverende på ledernes innsats for KONGSBERG. Variable ytelser skal fremstå som rimelige ut fra KONGSBERGS resultat det aktuelle året. For at de variable ytelsene skal fungere som incentiv for ekstra innsats, skal kriteriene være knyttet til faktorer som den enkelte har mulighet til å påvirke. KONGSBERG ønsker at lønnsystemet skal bygge opp om en lagånd internt i konsernet og stimulere til innsats som gir resultater utover den enkeltes ansvarsområde.
- Lønnsystemet skal oppfattes som forståelig og akseptabelt både internt i KONGSBERG og eksternt.
- Lønnsystemet skal være fleksibelt – slik at tilpasning kan skje når behovene endres. For å kunne tilby konkurransedyktig lønn må vi ha et fleksibelt lønnsystem med rom for spesialtilpasninger. Ansettelse av ledere som er hjemmehørende i andre land reiser særlige spørsmål i forhold til avlønning. KONGSBERG skal ha

- lønninger som er konkurransedyktige i forhold til å kunne tiltrekke seg og beholde utenlandske ledere, og lønnsystemet må åpne for at det kan avtales spesialløsninger som er tilpasset slike lederes særlige behov.

PRINSIPPER FOR YTELSER SOM KAN GIS I TILLEGG TIL FASTLØNN

Utgangspunktet for lønnsfastsettelsen er det samlede nivået av fastlønn og andre ytelser. Dette nivået skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende. Fastlønnen skal normalt være hovedelementet i lederens lønn.

Nedenfor kommenteres de enkelte ytelser som benyttes mer spesifikt. Når noe annet ikke fremgår nedenfor, skal det ikke gjelde spesielle vilkår, rammer eller tildelingskriterier for de nevnte godtgjørelsene.

a) Bonusordning

KONGSBERG'S øverste ledelse og viktigste beslutningstakere skal på en direkte måte ha sine økonomiske interesser knyttet sammen med utviklingen av KONGSBERG, og skal ha kompensasjonsordninger som stimulerer til forbedringer. De langsiktige bonusordningene fastsettes av styret, og kostnadsføres som lønnskostnader.

KONGSBERG har en bonusordning for ledere som er fastsatt av styret. Ordningen omfatter ca 90 ledere. Det nåværende bonussystemet ble vedtatt av styret i 2006. Ordningen vurderes årlig. Både i 2007 og 2008 ble det foretatt noen justeringer. Styret tar sikte på å videreføre ordningen i 2009, tilpasset konsernets nye organisasjon.

Bonussystemet er knyttet til utvikling i resultat og kapitalbruk. Bonusen er vektet mellom eget ansvarsområde og overordnede nivåer. I tillegg tildeles en viss bonus for oppnådde personlige, ikke-finansielle mål.

Bonussystemet hviler på tre uavhengige komponenter, hvorav endring i årets driftsresultat (EBITA) er den viktigste. Opptjent bonus blir således positiv ved resultatfremgang og negativ ved større resultat tilbakegang. Årets opptjente bonus, positiv eller negativ, godskrives bonusbank, hvoretter 1/3 av eventuell positiv saldo i bonusbanken utbetales når regnskapet er endelig godkjent av styret. Bonussystemet skiller mellom opptjent bonus (inn i bonusbank) og utbetalt bonus (ut av bonusbank). Årlig opptjening til bonusbanken kan for den enkelte deltaker maksimalt utgjøre 75 % av fastlønn, mens utbetaling fra bonusbanken maksimalt kan utgjøre 50 % av fastlønn. Bonusbanken vil som hovedregel ikke bli utbetalt ved fratredelse før pensjonering. Målet med bonusordningen er at ledere som gjør det bra over tid skal oppnå en bonus på 20–30 % av fastlønn.

b) Opsjoner og andre former for godtgjørelse som er knyttet til aksjer eller utviklingen av aksjekursen

KONGSBERG har ingen ordning for tildeling av aksjeopsjoner, eller andre instrumenter knyttet til KONGSBERG'S aksjer, til KONGSBERG'S ledende ansatte i forbindelse med deres arbeid for KONGSBERG. Det er ingen planer om å innføre slike ordninger.

c) Pensjonsordninger

Det er inngått og kan inngås avtaler om førtidspensjonering. KONGSBERG ønsker imidlertid å begrense bruken av slike avtaler.

Det ble i 2006 innført nye regler for førtidspensjon for nyansatte ledere i konsernledelsen. Reglene innebar gjensidig rett for selskap og ansatt i konsernledelsen til å kreve fristilling fra arbeidsplikt fra fylte 62 år, mot en ytelse på 65 % av årslønn, forutsatt min 15 års opptjeningstid. Styret vedtok i 2008 ytterligere endringer i reglene for førtidspensjon, som er i henhold til Statens eiermelding. De nye reglene innebærer førtidspensjon senest fra 65 år, men med gjensidig rett for KONGSBERG og ansatt i konsernledelsen å kreve førtidspensjon fra 63 år. Ytelsen er 65 % av årslønn, forutsatt min 15 års opptjening. Dersom ansatt fratrer mellom 63 og 65 år vil det imidlertid gi redusert pensjonsopptjening for den innskuddsbaserte alderspensjon som gjelder fra fylte 67 år. Konsernledelsen hadde frem til 2006 en avtale om at de kunne bli fristilt fra arbeidsplikt fra fylte 60 år. Forutsatt minimum 10 års opptjeningstid var ytelsen 90 % ved fristilling fra 60 år og denne ble trappet ned med 10 % pr år til 60 % av lønn fra 63 til 67 år.

Ledende ansatte skal normalt ha pensjonsordninger som sikrer dem en pensjonsutbetaling som står i forhold til lønnsnivået de har i arbeid.

I hovedsak oppfylles dette ved at de ledende ansatte er medlemmer av KONGSBERG'S kollektive pensjonsordning. I 2007 besluttet KONGSBERG å gå over til innskuddspensjon for alle som var under 52 år pr 1. januar 2008, samt alle nyansatte. Dette gjelder også for ledende ansatte. Det er i tillegg en egen ordning for ledere med lønnsgrunnlag utover 12G.

Styret vedtok i 2008 at pensjonsopptjeningen for lønn over 12 G gjøres om til en driftsbasert innskuddsordning fra og med 1. januar 2009. I denne ordningen er bedriftens innskudd 18 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G, med samme investeringsvalg som i hovedordningen. Dagens medlemmer som var under 52 år pr 1. januar 2008, samt alle nye medlemmer vil gå over i innskuddsordningen,

mens medlemmer som var 52 år eller eldre pr 1. januar 2008 blir stående i en lukket, driftsbasert ytelsesordning som spiller konsernets gamle ytelsesplan.

d) Etterlønsordninger

KONGSBERG'S konsernsjef bør normalt ha en avtale som ivaretar KONGSBERG'S behov for å kunne be konsernsjefen fratru umiddelbart dersom dette anses å være i KONGSBERG'S interesse. Etterlønsordningen må derfor være tilstrekkelig gunstig til at konsernsjefen aksepterer en avtale om redusert oppsigelsesvern. Konsernsjefens etterlønsordning er beskrevet nedenfor. Det er inngått og kan inngås avtaler om etterlønn også for andre i konsernledergruppen, for å ivareta KONGSBERG'S behov for til enhver tid å sikre at sammensetningen av ledere er i overensstemmelse med KONGSBERG'S behov. Slike avtaler vil i henhold til arbeidsmiljøloven ikke være bindende for andre ledere enn øverste leder.

Etterlønsordninger skal søkes utformet slik at de vil oppfattes som akseptable internt og eksternt. Slike ordninger skal ikke gi rett til lønn og godtgjørelser i mer enn 12 måneder utover oppsigelsestiden. Dette gjelder også for medlemmene av konsernledelsen forutsatt at det er KONGSBERG som ønsker fratreden.

e) Naturalytelser

Lederne vil normalt tildeles naturalytelser som er vanlige for sammenlignbare stillinger, så som fri telefon, fri bredbåndoppkobling, aviser, firmabil/bilordning og parkering. Det gjelder ingen særskilte begrensninger for hva slags naturalytelser som kan avtales.

f) Andre ytelser

Det kan benyttes andre variable elementer i godtgjørelsen eller tildeles andre særskilte ytelser enn det som er nevnt ovenfor, dersom dette anses formålstjenelig for å tiltrekke seg og/eller beholde en leder. Det gjelder ingen særskilte begrensninger for hva slags andre ytelser som kan avtales.

LEDERLØNNSFASTSETTELSE I ANDRE SELSKAPER I

KONGSBERG GRUPPEN-KONSERNET

Andre selskaper i Kongsberg Gruppen-konsernet skal følge hovedprinsippene for KONGSBERG'S lederlønnspolitikk slik disse er beskrevet over. Det er et mål å koordinere lønnspolitikken i konsernet og de ordningene som benyttes for variable ytelser.

GODTGJØRELSEN TIL KONSERNJSJEF

Walter Qvam overtok stillingen som konsernsjef 1.3.08. Konsernsjefens godtgjørelse består av en fast lønn på 3 250 000 pr. år og en resultatavhengig lønn som beskrevet under Bonusordning. Konsernsjefen har en gjensidig oppsigelsestid på 6 måneder. Ut over oppsigelsestiden kan konsernsjefen opprettholde full lønn inntil eventuell inntreden i ny stilling, begrenset oppad til 12 måneder og forutsatt at det er KONGSBERG som ønsker at han fratrer. Konsernsjefen har en avtale om fratreden mot førtidspensjon på kroner 1 400 000 pr år fra fylte 65 år til 67 år. Konsernsjefen og KONGSBERG kan gjensidig kreve fratreden med førtidspensjon fra 63 eller 64 år, og da med henholdsvis kroner 1 300 000 eller kroner 1 350 000 pr år frem til fylte 65 år. Ved 67 år er det avtalt en alderspensjon, som inklusive folketrygden (forutsatt full opptjening) og KONGSBERG'S ordinære pensjonsordning gir en ytelse på kroner 1 200 000 fra 67 til 77 år og kroner 1 000 000 fra 77 år og livet ut. De nevnte beløp inflasjonsjusteres pr. 1.1. med basis i konsumprisindeksen pr 15.11.07

REDEGJØRELSE FOR LEDERLØNSPOLITIKK OG VIRKNINGEN AV AVTALER OM GODTGJØRELSE I FOREGÅENDE REGNSKAPSÅR

Lederlønnspolitikken i KONGSBERG for regnskapsåret 2008 er blitt gjennomført i henhold til de retningslinjer for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse utarbeidet av styret 11. mars 2008 og behandlet av KONGSBERG'S ordinære generalforsamling i 2008.

I konsernregnskapet for 2008 er det opptjent bonus inklusive arbeidsgiveravgift for 56 mill. kr (60 mill. kr i 2007). Det er i løpet av 2008 utbetalt 31 mill. kr i bonus, inklusive arbeidsgiveravgift, til ledende ansatte.

KONGSBERG har for øvrig ikke inngått eller endret noen avtaler om godtgjørelser som har vesentlige virkninger for KONGSBERG eller aksjeeierne i det foregående regnskapsår.

►► KOSTNADSFØRTE GODTGJØRELSE OG ANDRE FORDELER SPESIFISERT PÅ MEDLEMMENE AV KONSERNLEDELSEN FOR 2008 OG 2007

Beløp i 1 000 kr	År	Lønn	Andre fordeler innberettet i		Sum utbetalte ytelser	Opsjonskostnader	Opptjent bonus ³⁾	Årets pensjonsopptjening	Sum kostnadsførte ytelser
			Utbetalt bonus ¹⁾	regnskapsåret ²⁾					
<i>Konsernledelse</i>									
Walter Qvam	2008	3 033	0	177	3 210	0	2 269	2 507	7 986
Jan Erik Korssjøen, konsernsjef frem til 1.3.08 ⁴⁾	2008	471	1 102	28	1 601	0	325	50	874
	2007	2 802	692	176	3 670	13	2 100	783	5 874
Arne Solberg, finansdirektør	2008	1 664	614	164	2 442	28	1 155	272	3 283
	2007	1 554	387	162	2 103	13	1 168	284	3 181
Stig Trondvold, konserndirektør, Forretningsutvikling	2008	1 593	586	159	2 338	28	1 114	815	3 709
	2007	1 480	471	155	2 106	13	1 112	799	3 559
Even Aas, konserndirektør, Kommunikasjon og samfunnskontakt	2008	1 330	465	183	1 978	22	866	190	2 591
	2007	1 178	393	177	1 748	10	885	528	2 778
Ellen Christine Orvin Raaholt, konserndirektør, Human Resources	2008	1 360	507	217	2 084	28	942	780	3 327
	2007	1 299	318	164	1 781	13	968	848	3 292
Sum lønn, bonus og godtgjørelse til ledelsen i morselskapet	2008	9 451	3 274	928	13 653	106	6 671	4 614	21 770
Sum lønn, bonus og godtgjørelse til ledelsen i morselskapet	2007	8 313	2 261	834	11 408	62	6 233	3 242	18 684
Torfinn Kildal, adm. direktør, Kongsberg Maritime	2008	2 285	816	147	3 248	4	1 553	419	4 408
	2007	2 128	516	175	2 819	13	1 547	442	4 305
Tom Birch Gerhardsen, adm. direktør, Kongsberg Defence & Aerospace	2008	2 102	776	154	3 032	28	1 531	424	4 239
	2007	1 968	491	139	2 598	13	1 470	331	3 921
Sum lønn, bonus og godtgjørelse til konsernledelsen	2008	13 838	4 866	1 229	19 933	138	9 755	5 457	30 417
Sum lønn, bonus og godtgjørelse til konsernledelsen	2007	12 409	3 268	1 148	16 825	88	9 250	4 015	26 910

- 1) Utbetalt bonus for 2008 utgjør 1/3 av opptjent bonus fra 2006 og 2007, som er kostnadsført i tilsvarende periode. Bonus kostnadsføres det året bonus er opptjent.
- 2) Andre fordeler enn kontanter gjelder kostnadsført rabatt på aksjer gitt i forbindelse med aksjeprogrammet til alle ansatte, skattepliktig del av ulykke- og gruppelevforsikring, rentefordel knyttet til billån, bilgodtgjørelse og fordel av fri bil for dem som ikke har billån.
- 3) Opptjent bonus er knyttet til bonussystemet. Det opptjente bonusbeløpet overføres en bonusbank, hvorfra 1/3 utbetales. Resterende bonusbank utbetales i senere år, blant annet betinget av fremtidig måloppnåelse og fortsatt ansettelse i selskapet.
- 4) Jan Erik Korssjøen var konsernsjef frem til 1.3.08. Lønn og godtgjørelser omfatter perioden frem til 1.3.08.

ANDRE FORHOLD KNYTTET TIL KONSERNLEDELSEN

	År	Antall aksjer	Opsjoner innløst	Utøvelseskurs	Betingelser for eksisterende		Billån i kr	Gjeldsbrev fra	Avdragsplan	Utestående beløp i kr	Rentesats
					Opsjoner utestående	aksjeopsjoner					
<i>Konsernledelse</i>											
Walter Qvam, konsernsjef	2008	940	-	-	-	se note 9	627 000	20.2.08	10 år	569 525	3 %
Jan Erik Korssjøen, konsernsjef frem til 1.3.08	2008	6 930	-	-	-	se note 9	547 000	31.12.04	10 år	328 168	3 %
	2007	6 930	198	106	125	se note 9	547 000	31.12.04	10 år	382 876	1 %
Arne Solberg, finansdirektør	2008	7 590	125	168	-	se note 9	572 000	20.1.06	10 år	400 388	3 %
	2007	7 284	198	106	125	se note 9	572 000	20.1.06	10 år	457 592	1 %
Stig Trondvold, konserndirektør, Forretningsutvikling	2008	3 334	125	168	-	se note 9	539 000	20.4.04	10 år	269 480	3 %
	2007	3 109	198	106	125	se note 9	539 000	20.4.04	10 år	323 384	1 %
Even Aas, konserndirektør, Kommunikasjon og samfunnskontakt	2008	2 386	100	168	-	se note 9					
	2007	2 186	75	106	100	se note 9					
Ellen Christine Orvin Raaholt, konserndirektør, Human Resources	2008	1 247	125	168	-	se note 9	558 000	20.4.05	10 år	348 750	3 %
	2007	1 022	198	106	125	se note 9	558 000	20.4.05	10 år	404 550	1 %
Torfinn Kildal, adm. direktør, Kongsberg Maritime	2008	8 369	125	168	-	se note 9					
	2007	8 144	198	106	125	se note 9					
Tom Birch Gerhardsen, adm. direktør, Kongsberg Defence & Aerospace	2008	6 817	125	168	-	se note 9					
	2007	6 592	198	106	125	se note 9					

AKSJER EID AV, OG GODTGJØRELSE TIL STYRETS MEDLEMMER

Styre-
godtgjørelse i kr

	År	Antall aksjer		
Styret				
Finn Jebsen, styreleder	2008	5 000	(gjennom selskapet Fateburet AS)	330 667
	2007	5 000	(gjennom selskapet Fateburet AS)	313 333
Benedicte Berg Schilbred, nestleder	2008	17 500	(gjennom selskapet Odd Berg AS)	175 667
	2007	17 500	(gjennom selskapet Odd Berg AS)	166 667
Erik Must ¹⁾ , styremedlem	2008	131 500	(eid personlig og gjennom selskapet Must Invest AS)	155 000
	2007	131 150	(eid personlig og gjennom selskapet Must Invest AS)	146 667
Siri Beate Hatlen, styremedlem	2008	-		155 000
	2007	-		146 667
Roar Marthiniusen, styremedlem	2008	3 350		155 000
	2007	3 279		146 667
Jan Erik Hagen, styremedlem	2007	506		46 667
Kai Johansen, styremedlem fra 8.5.07	2008	-		155 000
	2007	-		100 000
Audun Solås, styremedlem	2008	-		155 000
	2007	1		146 667
John Giverholt ²⁾ , styremedlem	2008	-		155 000
	2007	-		146 667
Samlet godtgjørelse til styret	2008	-		1 436 334
Samlet godtgjørelse til styret	2007	-		1 360 002

1) Erik Must er styreformann i Arendals Fossekompagni ASA som eier 2 388 199 aksjer i Kongsberg Gruppen

2) John Giverholt er finansdirektør i Ferd AS som eier 150 000 aksjer i Kongsberg Gruppen

KOSTNADSFØRTE YTELSE TIL KONSERNLEDELSEN

Beløp i 1 000 kr	2008	2007	2006
Kortsiktige ytelser	18 319	16 640	17 228
Pensjonsytelser	5 457	4 050	4 339
Andre langsiktige ytelser	6 503	6 167	5 582
Aksjebasert betaling	138	88	78
	30 417	26 945	27 227

Andre langsiktige ytelser er 2/3 av opptjent bonus.

TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE PARTER

Staten som største eier

Staten ved Nærings- og handelsdepartementet er KONGSBERGS største eier (50,001 % av aksjene i Kongsberg Gruppen ASA). Staten ved Forsvarsdepartementet utgjør en viktig kunde for konsernet. Salg til Forsvaret er regulert av EØS-avtalen og Anskaffelsesregelverket for Forsvaret, som sikrer likeverdig behandling av alle tilbydere. KONGSBERGS tilgodehavende overfor statlige kunder er 38,6 mill. kr pr. 31.12.08, mens gjeldsposter overfor statlige leverandører utgjør 7,7 mill. kr pr. 31.12.08. KONGSBERG har i 2008 fakturert statlige kunder med 550 mill. kr. Varer og tjenester kjøpt fra statlige leverandører i 2008 utgjør 31 mill. kr.

32 Oversikt over konsernselskaper

Følgende selskaper er konsolidert:

Selskapsnavn	Hjemland	Eierandel	
		31.12.08	31.12.07
Kongsberg Gruppen ASA	Norge	Mor	Mor
Kongsberg Defence & Aerospace AS	Norge	100	100
Kongsberg Spacetec AS	Norge	100	100
Kongsberg Satellite Services AS	Norge	50	50
Kongsberg Terotech AS1)	Norge	50	50
Kongsberg Procurement Center AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringspark AS	Norge	100	100
Kongsberg Asset Management AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringseiendom AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsparkutvikling AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 2 AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 3 AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 5 AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 6 AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 7 AS	Norge	100	100
Kongsberg Seatex AS	Norge	100	100
Vehicle Tracking and Information Systems AS	Norge	100	100
Nerion AS	Norge	100	100
Kongsberg Maritime AS	Norge	100	100
Kongsberg Norcontrol IT AS	Norge	100	100
SeaFlex AS	Norge	100	100
Applied Radar Physics AS	Norge	100	53,6
Kongsberg Intellifield AS	Norge	100	100
Sense Vision AS	Norge	Fusjonert	100
Systems in Motion AS	Norge	100	100
Kongsberg Maritime Engineering AS	Norge	100	-
Kongsberg Maritime Srl.	Italia	100	100
Simrad Srl	Italia	100	100
Kongsberg Maritime Holland BV	Nederland	100	100
Kongsberg Shipmedics Sp. zo.o.	Polen	51	51
Simrad Spain SL	Spania	100	100
Kongsberg Maritime Sweden AB	Sverige	100	100
Kongsberg Defence Oy	Finland	100	-
Kongsberg Maritime GmbH	Tyskland	100	100
Kongsberg Intellifield GmbH	Østerrike	100	100
Kongsberg Reinsurance Ltd.	Irland	100	100
Kongsberg Norcontrol IT Ltd.	Storbritannia	100	100
Seatex Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Maritime Holding Ltd.	Storbritannia	100	100

1) Kongsberg Terotech AS er reklassifisert som tilgjengelig for salg

Selskapsnavn	Hjemland	Eierandel	
		31.12.08	31.12.07
Kongsberg Maritime Ltd.	Storbritannia	100	100
Simrad Leasing Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Process Simulation Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Intellifield Ltd	Storbritannia	100	100
GeoAcoustics Ltd	Storbritannia	100	-
Gallium Visual Systems Inc	Canada	100	100
Kongsberg Maritime Simulation Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Maritime Canada Ltd	Canada	100	100
Kongsberg Mesotech Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Maritime Simulation Inc.	USA	100	100
Simrad North America Inc.	USA	100	100
Kongsberg Maritime Inc.	USA	100	100
Kongsberg Underwater Technology Inc.	USA	100	100
Kongsberg Defense Corporation Inc.	USA	100	100
Kongsberg Process Simulation Inc.	USA	100	100
Kongsberg Intellifield LLC	USA	100	100
Geo Acoustics Inc	USA	100	-
Seaflex Riser Technology Inc	USA	100	100
GlobalSim Inc	USA	100	-
Hydroid Inc	USA	100	-
Kongsberg Maritime Brasil d.o.	Brasil	100	-
Kongsberg Asia Pacific Ltd.	Hong Kong	100	100
Kongsberg Maritime Hoi Tung Holding Ltd.	Hong Kong	90	65
- Kongsberg Maritime China (Shanghai) Ltd.	Kina	100	100
- Kongsberg Maritime China (Zenhjang) Ltd.	Kina	56,2	-
Kongsberg Maritime Ship Systems	Sør-Korea	100	100
Kongsberg Maritime Korea Ltd.	Sør-Korea	96,9	96,9
Kongsberg Norcontrol IT Pte.	Singapore	100	100
Kongsberg Maritime Pte. Ltd.	Singapore	100	100
GeoAcoustics Asia Pacific Pte Ltd	Singapore	100	-
Kongsberg Process Simulation PVT Ltd.			
(Fantoft Process Technologies Ltd)	India	100	100
GeoAcoustics India	India	100	-
Kongsberg Maritime India Pvt. Ltd.	India	100	-
Kongsberg Norcontrol IT Pty. Ltd.	Sør-Afrika	100	100
Kongsberg Hungaria Engineering Service			
Development and Trading Llc	Ungarn	100	100

33 Valutakurser

Valutakurs	Gjennomsnittlig valutakurs		Valutakurs
	1.1.08	2008	
Danske kroner (DKK)	1,0675	1,1012	1,3238
Svenske kroner (SEK)	0,8455	0,8541	0,9042
Britiske pund (GBP)	10,8100	10,3276	10,1210
Amerikanske dollar (USD)	5,4110	5,5952	6,9989
Canadiske dollar (CAD)	5,5300	5,2733	5,7744
Singapore dollar (SGD)	3,7650	3,9609	4,8728
Euro (EUR)	7,9610	8,2100	9,8650
Koreanske won (KRW)	0,5781	0,5140	0,5406
Kinesiske yuan (CNY)	0,7407	0,8067	1,0259
Emiratisk dirham (AED)	1,4751	1,5222	1,9228

Valutakurs	Gjennomsnittlig valutakurs		Valutakurs
	1.1.08	2008	
Hong Kong dollar (HKD)	0,6937	0,7189	0,9034
Indiske rupi (INR)	0,1374	0,1279	0,1434
Japanske yen (JPY)	4,8281	5,4431	7,7570
Sørafrikanske rand (ZAR)	0,7979	0,6883	0,7520
Ungarske forinter (HUF)	3,1423	0,0328	0,0370
Australske dollar (AUD)	4,7634	4,7422	4,8503
Sveitsiske franc (CHF)	4,8029	5,1882	6,6375
New Zealand dollar (NZD)	4,2019	3,9690	4,0618
Polske zloty (PLN)	2,2160	2,3458	2,3644

Resultat, balanse og kontantstrømoppstilling

Kongsberg Gruppen ASA

RESULTATREGNSKAP 1.1.–31.12.

Beløp i mill. kr	Note	2008	2007
Driftsinntekter		167	290
Personalkostnader	4, 5	(88)	(83)
Avskrivninger		(4)	(3)
Andre driftskostnader	4	(90)	(68)
Sum driftskostnader		182	154
Driftsresultat (EBIT)		(15)	136
Renter fra konsernselskaper		109	88
Tap ved salg av aksjer		(17)	-
Nedskrivning aksjer / fordringer		(116)	(2)
Valutakursgevinst/(-tap)		7	1
Renter til konsernselskaper		(88)	(58)
Annen rentekostnad		(40)	(54)
Mottatt konsernbidrag		48	60
Netto finansposter		(97)	35
Resultat før skatt		(112)	171
Skattekostnad	6	10	2
Årsresultat		(102)	173
<i>Disposisjoner og egenkapitaloverføringer</i>			
Foreslått utbytte		(165)	(150)

KONTANTSTRØMOPPSTILLING

Beløp i mill. kr	2008	2007
Resultat før skatt	(112)	171
Gevinst ved salg av aksjer	-	(190)
Avskrivninger	4	3
Nedskrivning / tap finansielle eiendeler	133	-
Endring tidsavgrensninger, m.v.	1	33
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	26	17
<i>Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter</i>		
Kjøp av varige driftsmidler	(1)	(3)
Innbetalinger ved salg av aksjer	22	557
Utbetalinger ved kjøp av aksjer, etc.	(88)	(241)
Netto kontantstrøm fra (brukt i) investeringsaktiviteter	(67)	313
<i>Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter</i>		
Økning av lån	1 000	-
Nedbetaling av lån	-	(300)
Utbetaling av utbytte	(150)	(75)
Netto inn-/utbetaling av kjøp/salg av egne aksjer	(14)	(12)
Endring mellomværende konsernselskaper	(1 501)	773
Endring kassekreditt	6	(66)
Netto kontantstrøm fra (brukt i) finansieringsaktiviteter	(659)	320
Netto økning (reduksjon) i betalingsmidler	(700)	650
Betalingsmidler i begynnelsen av året	700	50
Betalingsmidler ved årets slutt	-	700

BALANSE PR. 31.12.

Beløp i mill. kr	Note	2008	2007
Eiendeler			
<i>Anleggsmidler</i>			
Utsatt skattefordel	6	57	44
Varige driftsmidler		6	9
Aksjer i datterselskaper	3	2 023	2 023
Andre aksjer		197	231
Langsiktige fordringer på datterselskaper		2 281	1 231
Andre langsiktige fordringer		94	124
		4 658	3 662
<i>Omløpsmidler</i>			
Fordringer på datterselskaper		159	145
Betalingsmidler		-	700
		159	845
Sum eiendeler		4 817	4 507
Egenkapital, forpliktelser og avsetninger			
Aksjekapital		150	150
Overkursfond		832	832
Sum innskutt egenkapital		982	982
Annen egenkapital		171	439
Sum opptjent egenkapital		171	439
Sum egenkapital	2	1 153	1 421
<i>Langsiktige forpliktelser og avsetninger</i>			
Pensjonsforpliktelser	5	130	118
Langsiktige rentebærende lån	7	1 700	700
Langsiktig gjeld til datterselskaper		1 146	1 583
Annen langsiktig gjeld		22	160
		2 998	2 561
<i>Kortsiktige forpliktelser og avsetninger</i>			
Avsatt utbytte		165	150
Annen kortsiktig gjeld		235	115
Kassekreditt		266	260
		666	525
Sum egenkapital, forpliktelser og avsetninger		4 817	4 507

Noter

Kongsberg Gruppen ASA

1 Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet for Kongsberg Gruppen ASA er satt opp i samsvar med regnskapslovens bestemmelser og god regnskapsskikk i Norge.

DATTERSELSKAPER OG TILKNYTTETE SELSKAPER

Datterselskaper og tilknyttede selskaper vurderes etter kostmetoden i selskapsregnskapet. Investeringen er vurdert til anskaffelseskost for aksjene med mindre nedskrivning har vært nødvendig. Det er foretatt nedskrivning til virkelig verdi når verdifall skyldes årsaker som ikke kan antas å være forbigående og det må anses nødvendig etter god regnskapsskikk. Nedskrivninger er reversert når grunnlaget for nedskrivning ikke lenger er til stede. Utbytte og andre utdelinger er inntektsført samme år som det er avsatt i datterselskapet.

KLASSIFISERING OG VURDERING AV BALANSEPOSTER

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet, samt poster som knytter seg til varekretsløpet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmidler/langsiktig gjeld. Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptakstidspunktet. Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost med fradrag for avskrivninger, men nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som ikke forventes å være forbigående. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet.

FORDRINGER

Kundefordringer og andre fordringer er oppført i balansen til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene. I tillegg gjøres det for øvrige kundefordringer en uspesifisert avsetning for å dekke antatt tap.

VALUTA

Pengeposter i utenlandsk valuta er vurdert til kursen ved regnskapsårets slutt.

KORTSIKTIGE PLASSERINGER

Kortsiktige plasseringer (aksjer og andeler vurdert som omløpsmidler) vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi på balansedagen. Mottatt utbytte og andre utdelinger fra selskapene inntektsføres som annen finansinntekt.

PENSJONER

Innskuddsordningen

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning i 2007 for alle ansatte under 52 år pr. 1.1.08. Ansatte som var 52 år og eldre på overgangstidspunktet ble fortsatt værende i ytelsesordningen. Innskuddet kostnadsføres når det påløper.

Ytelsesordningen

Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser beregnes etter lineær opptjening basert på forventet sluttlønn. Beregningen er basert på en rekke forutsetninger, herunder diskonteringsrente, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra Folketrygden, fremtidig avkastning på pensjonsmidler samt aktuariemessige forutsetninger om dødelighet og frivillig avgang. Pensjonsmidler er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelser i balansen.

SKATT

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endring i utsatt skatt. Utsatt skatt er beregnet med 28 % på grunnlag av de midlertidige forskjeller som eksisterer mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier, samt skattemessig underskudd til fremføring ved utgangen av regnskapsåret. Skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller som reverserer eller kan reverseres i samme periode, er utliknet. Netto utsatt skattefordel balanseføres i den grad det er sannsynlig at denne kan bli nyttegjort.

KONTANTSTRØMOPPSTILLING

Kontantstrømoppstillingen er utarbeidet etter den indirekte metode. Betalingsmidler omfatter kontantbeholdning, bankinnskudd og andre kortsiktige likvide plasseringer.

2 Egenkapitalavstemming

Beløp i mill. kr	Aksje- kapital	Over- kursfond	Annen egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital pr. 31.12.06	150	832	422	1 404
Årets resultat	-	-	173	173
Egne aksjer	-	-	(2)	(2)
Utbytte for 2007	-	-	(150)	(150)
Estimatavvik pensjoner	-	-	(4)	(4)
Egenkapital pr. 31.12.07	150	832	439	1 421
Årets resultat	-	-	(102)	(102)
Egne aksjer	-	-	-	-
Utbytte for 2008	-	-	(165)	(165)
Estimatavvik pensjoner	-	-	(1)	(1)
Egenkapital pr. 31.12.08	150	832	171	1 153

Øvrig informasjon om selskapets aksjekapital er gitt i note 25 "Aksjekapital og overkurs" til konsernregnskapet.

3 Aksjer i datterselskap

Beløp i mill. kr	Anskaffelses- tidspunkt	Forretnings- kontor	Eier-/ stemme- andel %	Balanseført verdi 31.12.
Kongsberg Defence & Aerospace AS	1997	Kongsberg	100	506
Kongsberg Næringspark AS	1987	Kongsberg	100	5
Kongsberg Holding AS	1987	Kongsberg	100	0
Kongsberg Basetec AS	1992	Kongsberg	100	106
Kongsberg Maritime AS ¹⁾	1992	Kongsberg	89	1 101
Kongsberg Forsvar AS	1995	Kongsberg	100	0
Kongsberg Asset Management AS	1995	Kongsberg	100	5
Norsk Forsvarsteknologi AS	1987	Kongsberg	100	0
Kongsberg Næringsseidom AS	1997	Kongsberg	100	198
Kongsberg Næringsparkutvikling AS	2005	Kongsberg	100	48
Kongsberg Næringsbygg 2 AS	2006	Kongsberg	100	25
Kongsberg Næringsbygg 3 AS	2006	Kongsberg	100	24
Kongsberg Næringsbygg 5 AS	2007	Kongsberg	100	0
Kongsberg Næringsbygg 6 AS	2007	Kongsberg	100	0
Kongsberg Næringsbygg 7 AS	2007	Kongsberg	100	0
Nerion AS	2002	Trondheim	100	0
Kongsberg Hungaria KFT ²⁾	2003	Budapest	10	0
Autronica AS	2003	Trondheim	100	0
Kongsberg Reinsurance LTD	2001	Dublin	100	4
Kongsberg Procurement Center AS ³⁾	2005	Kongsberg	20	1
Sum				2 023

1) De resterende aksjene i Kongsberg Maritime AS er eiet av Kongsberg Basetec AS med 11 %.

2) De resterende aksjene i Kongsberg Hungaria KFT er eiet av Kongsberg Defence & Aerospace AS med 90 %.

3) De resterende aksjene i Kongsberg Procurement Center AS er eiet av Kongsberg Defence & Aerospace AS og Kongsberg Maritime AS med 40 % hver.

4 Lønnskostnader og godtgjørelser

Vedrørende lønn og godtgjørelse til konsernledelsen og styrets medlemmer vises det til note 31 "Nærstående parter" i konsernregnskapet

GODTGJØRELSE TIL REVISOR

Beløp i 1 000 kr	2008	2007
<i>Konsernrevisor Ernst & Young</i>		
Lovpålagt revisjon	890	850
Andre attestasjonstjenester	55	66
Andre tjenester	316	300
Sum honorar Ernst & Young	1 261	1 216

LØNSKOSTNADER

Beløp i mill. kr	2008	2007
Lønn	48	44
Arbeidsgiveravgift	9	10
Pensjon	15	6
Andre ytelser	16	23
Totale lønnskostnader	88	83

5 Pensjoner

KONGSBERG har en tjenstepensjonsordning, som består av en innskuddsordning og ytelsesordning. Tjenstepensjonsordningen gjelder alle ansatte i konsernet i Norge.

Innskuddsordningen

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning i 2007 for alle ansatte under 52 år pr. 1.1.08. Innskuddssatsene er 0 % av lønnsgrunnlaget opp til 1G, 5 % av lønnsgrunnlaget mellom 1 og 6G, og 8 % av lønnsgrunnlaget fra 6G og opp til 12G. De ansatte kan påvirke forvaltningen av midlene gjennom tre investeringsvalg, med henholdsvis 30, 50 og 80 % aksjer i porteføljen. Konsernet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert innskuddsordning for lønn mellom 12 og 15G. Bedriftens innskudd i denne ordningen er 18 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G, oppad begrenset til 15G. De ansatte har samme investeringsvalg i tilleggordsordningen som i hovedordningen. Ansatte som var 52 år og eldre på overgangstidspunktet ble fortsatt værende i ytelsesordningen. Innskuddet kostnadsføres når det påløper.

Ytelsesordningen

Ytelsesordningen er forsikret gjennom Vital - DnB NOR. Deler av pensjonen blir dekket ved utbetalinger fra Folketrygden. Slike utbetalinger beregnes ut fra Folketrygdens grunnbeløp (G) som årlig godkjennes av Stortinget. Pensjonsytelsen fra ytelsesordningen er bestemt ut fra antall opptjeningsår og lønnsnivå for den enkelte ansatte. Pensjonskostnaden fordeles over de ansattes opptjeningsår. Ordningen gir rett til 65 % av sluttlønn inklusive ytelse fra Folketrygden inntil fylte 77 år, deretter reduseres tjenstepensjonsdelen med 50 %. Konsernet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert ytelsesordning for lønn mellom 12 og 15G. Ytelsen tilsvarende 65 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G inntil fylte 77 år, deretter reduseres ytelsen til 50 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G. Denne tilleggordsordningen ble lukket i forbindelse med overgang til innskuddsbasert pensjon i 2007.

Konsernledelsen hadde frem til 2006 en avtale om at de kunne bli fristilt fra arbeidsplikt fra fylte 60 år. Forutsatt minimum 10 års opptjeningsår var ytelsen 90 % ved fristillelse fra 60 år og denne ble trappet ned med 10 % pr. år til 60 % av lønn fra 63 til 67 år.

Det ble i 2006 innført nye regler for førtidspensjon for nyansatte ledere i konsernledelsen. Reglene innebar gjensidig rett for selskap og ansatt i konsernledelsen til å kreve fristilling fra arbeidsplikt fra fylte 62 år, mot en ytelse på 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjeningsår. Styret vedtok i 2008 ytterligere endringer i reglene for førtidspensjon, som er i henhold til Statens eiermelding. De nye reglene innebærer førtidspensjon senest fra 65 år, men med gjensidig rett for selskapet og ansatt i konsernledelsen til å kreve førtidspensjon fra 63 år. Ytelsen er 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjening. Dersom ansatt fratrer mellom 63 og 65 år vil det imidlertid gi redusert pensjonsopptjening for den innskuddsbaserte alderspensjon som gjelder fra fylte 67 år.

Ved beregning av de fremtidige pensjoner i ytelsesordningen er følgende forutsetninger lagt til grunn:

	31.12.08	31.12.07
Diskonteringsrente	4,0 %	5,0 %
Forventet avkastning	6,0 %	6,0 %
Lønnsregulering	3,5 %	4,5 %
G-regulering	3,5 %	4,5 %
Pensjonsregulering	1,0 %	2,0 %
Frivillig avgang	4,5 %	4,5 %

Årets pensjonskostnad fremkommer slik:

Beløp i mill. kr	2008	2007
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	5	6
Rentekostnad av påløpt pensjonsforpliktelse	5	4
Forutsatt avkastning på pensjonsmidlene	(1)	(1)
Oppgjør av pensjonsordning	-	(5)
Amortisering planendringer	3	1
Periodisert arbeidsgiveravgift	1	1
Årets netto pensjonskostnad	13	6
Kostnader ved innskuddsplaner	2	-

Beløp i mill. kr	2008	2007
Sum brutto pensjonsforpliktelser	(135)	(122)
Brutto verdi av pensjonsmidlene	19	15
Netto pensjonsforpliktelser	(116)	(107)
Ikke resultatførte planendringer	2	3
Arbeidsgiveravgift	(16)	(14)
Netto balanseførte pensjonsforpliktelser / midler	(130)	(118)

Årets pensjonskostnad er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuarmessige forutsetninger ved årets begynnelse. Brutto pensjonsforpliktelser er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuarmessige forutsetninger ved årets slutt.

6 Skatt

SKATTEKOSTNAD

Beløp i mill. kr	2008	2007
Betalbar skatt	3	3
Endring utsatt skatt	(13)	(5)
Skatteinntekt/-kostnad	(10)	(2)

Beløp i mill. kr	2008	2007
Resultat før skatt	(112)	(171)
Skatt beregnet til skattesats 28 % av resultat før skatt	(31)	48
Gevinst ved salg av aksjer	(7)	(53)
Nedskrivning av aksjer	28	-
Andre permanente forskjeller	-	3
Skatteinntekt/-kostnad	(10)	(2)

UTSATT SKATT OG UTSAKT SKATTEFORDEL

Beløp i mill. kr	2008	2007
Pensjon	36	33
Annet	21	11
Regnskapsført utsatt skattefordel	57	44

7 Langsiktig gjeld til kredittinstitusjoner

Beløp i mill. kr	2008	Forfall
Lånefasilitet 1	1 000	1.7.13
Obligasjonslån ISIN 00103 6178.5 (flytende rente)	300	30.3.12
Obligasjonslån ISIN 00101 2638.4 (flytende rente)	400	10.6.09
Sum	1 700	
Lånefasilitet 2 (uttrukket låneramme)	800	19.12.10

Obligasjonslånet som forfaller i 2009 er klassifisert som langsiktig, da lånet kan bli refinansiert innenfor uttrukket låneramme på lånefasilitet 2 som har forfall 19.12.10.

Obligasjonslånene er utstedt i norske kroner og notert på Oslo Børs. Lånene er balanseført til amortisert kost.

Lånefasilitet 1 pr. 31.12.08 er en syndikert lånefasilitet på til sammen 1 000 mill. kr og lånefasilitet 2 er en syndikert lånefasilitet på 800 mill. kr. Avtalene er inngått med 4 banker: DnB NOR, Nordea, SEB og Fokus Bank. Avtalene er gjort gjennom Norsk Tillitsmann og lånefasilitet 1 har løpetid frem til juli 2013 og lånefasilitet 2 har løpetid frem til desember 2010. Lånefasilitetene har følgende krav til finansielle nøkkeltall:

a) netto rentebærende gjeld skal ikke overstige 3 ganger EBITDA, men kan være opp til 3,5 gang i maksimalt 3 kvartaler. Kravene i låneavtalene er oppfylt.

All opplåning i konsernet er sentralisert til Kongsberg Gruppen ASA og håndteres av konsernets sentrale finansfunksjon, Kongsberg Finans.

8 Garantier

Kongsberg Gruppen ASA har i perioden 1999 til 2007 solgt deler av eiendomsmassen i Kongsberg Næringspark. Eiendommene er leid tilbake på langsiktige kontrakter som utløper i perioden 2014 til 2025. Tilbakeleiekontraktene er ansett som operasjonelle leieavtaler.

I tillegg til leiebeløpene er Kongsberg Gruppen ASA ansvarlig for visse kostnader knyttet til avgifter og vedlikehold av eiendommene. Utleiekontraktene har en varighet fra 3 måneder til 17 år. Med unntak av eiendommene som ble solgt i 2007 er eiendommene i hovedsak utleid til eksterne leietakere. Avsetninger knyttet til dette er omtalt i note 27 "Avsetninger" til konsernregnskapet.

Samlet leiebeløp som morselskapet har garantert for, knyttet til salg og tilbakeleieavtalene, er 1 764 mill. kr.

FORSKUDD- OG GJENNOMFØRINGSGARANTIER

Konsernets selskaper har stilt garantier for forskudd og gjennomføring i tilknytning til prosjekter. Garantiene er utstedt av norske og utenlandske banker og forsikringselskaper. Kongsberg Gruppen ASA står ansvarlig for alle garantiene.

	2008	2007
Forskudds- og gjennomføringsgarantier overfor kunder	1 768	960

Kongsberg Gruppen ASA har ukommiterte rammeavtaler om garantistillelser med banker og forsikringselskaper.

Revisjonsberetning for 2008

Stiftelsesnummer revisorfor
Ernst & Young AS
Christen Frederiks gate 10, 02411 04 Oslo
Oslo Akershus, P.O. Box 25, NO-1991 Oslo
Funksjonsnummer, NO 973 320 267 MVA
Tlf.: +47 24 20 24 00
Faks: +47 24 20 24 01
www.ey.com
Medlemsnummer av Den Norske Revisorforening

Til generalforsamlingen i
Kongsberg Gruppen ASA

Revisjonsberetning for 2008

Vi har revidert årsregnskapet for Kongsberg Gruppen ASA for regnskapsåret 2008, som viser et underskudd på kr 102 millioner for morselskapet og et overskudd på kr 697 millioner for konsernet. Vi har også revidert opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til dekning av underskuddet. Årsregnskapet består av selskapsregnskap og konsernregnskap. Selskapsregnskapet består av resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og notisopplysninger. Konsernregnskapet består av resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling, oppstilling over innregnede inntekter og kostnader og notisopplysninger. Regnskapslovens regler og god regnskapskikk i Norge er anvendt ved utarbeidelsen av morselskapets regnskap. Internasjonal Financial Reporting Standards som fastsatt av EU er anvendt ved utarbeidelse av konsernregnskapet. Årsregnskapet og årsberetningen er avgitt av selskapets styre og konsernsjef. Vår oppgave er å uttale oss om årsregnskapet og øvrige forhold i henhold til revisorlovens krav.

Vi har utført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonskikk i Norge, herunder revisjonsstandarder vedtatt av Den norske Revisorforening. Revisjonsstandardene krever at vi planlegger og utfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon. Revisjon omfatter kontroll av utvalgte deler av materialet som underbygger informasjonen i årsregnskapet, vurdering av de benyttede regnskapsprinsipper og vesentlige regnskapsestimater, samt vurdering av innholdet i og presentasjonen av årsregnskapet. I den grad det følger av god revisjonskikk, omfatter revisjon også en gjennomgåelse av selskapets formuetsforvaltning og regnskaps- og interne kontroltsystemer. Vi mener at vår revisjon gir et forsvarlig grunnlag for vår uttalelse.

Vi mener at

- selskapsregnskapet er avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets økonomiske stilling 31. desember 2008 og av resultatet og kontantstrømmene i regnskapsåret i overensstemmelse med god regnskapskikk i Norge
- konsernregnskapet er avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av konsernets økonomiske stilling 31. desember 2008 og av resultatet, kontantstrømmene og endringene i egenkapital i regnskapsåret i overensstemmelse med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU
- ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordenlig og oversikkelig registrering og dokumentasjon av morselskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge
- opplysningene i årsberetninger om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til dekning av underskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Oslo, 19. mars 2009
ERNST & YOUNG AS

Knut Åker
stiftelsesnummer revisor

III Forretningsområdene

Betydelig vekst og resultatforbedring

INNHOOLD

KONGSBERGS posisjon i markedene	70
Kongsberg Maritime	76
Kongsberg Oil & Gas Technologies	81
Kongsberg Defence Systems	83
Kongsberg Protech Systems	90

Hovedpunkter i 2008

- Splitting av forretningsområdene Kongsberg Maritime og Kongsberg Defence & Aerospace i fire nye forretningsområder fra 1.1.09
- Styrking av markedsposisjonene i Kina, India, Brasil og USA
- Nye strategiske kontrakter inngått

ORDREINNGANG

Kongsberg Maritime

7 733 mill. kr

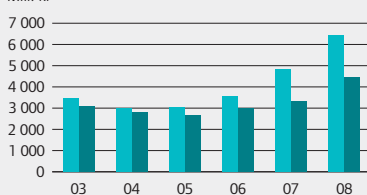
ORDREINNGANG

Kongsberg Defence & Aerospace

6 835 mill. kr

DRIFTSINNTÆKTER

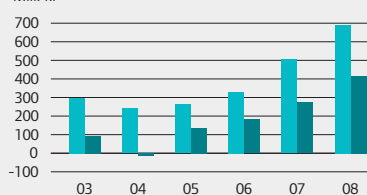
Mill. kr

■ Kongsberg Maritime
■ Kongsberg Defence & Aerospace

DRIFTSRESULTAT FØR AMORTISERING (EBITA)

Mill. kr

■ Kongsberg Maritime
■ Kongsberg Defence & Aerospace

KONGSBERGS posisjon i offshoremarkedet

Offshoremarkedet omfatter leting, utbygging, utvinning og transport av olje og gass. I tillegg kommer støttefunksjoner som forsyningstjenester og driftsstøtte, samt vedlikehold og service på plattformer og fartøy. KONGSBERG er leverandør av produkter og tjenester til alle disse segmentene.

Forbruket av olje og gass er økende, og utgjør i dag størstedelen av det totale energiforbruket.

Det er høy aktivitet for å øke tilgjengelige reserver, både når det gjelder å øke utnyttelsesgraden på eksisterende felt, og å finne nye forekomster.

I 2008 hadde KONGSBERG en god ordre-inngang på offshore spesialfartøy, bore-rigger og flytende produksjonsfartøy (FPSO). FPSO er kompliserte fartøy, hvor KONGSBERG har gode forutsetninger for å kunne få store leveranser i årene fremover.

KONGSBERG har styrket sin markedsposisjon gjennom økte markedsandeler og en stadig økende aksept for sin integrerte produktfilosofi.

Den store kontraheringen av nye offshorefartøy og -plattformer de seneste årene, har lagt beslag på betydelige deler av kapasiteten til verftene. Dette har resultert i økte priser og lang leveringstid, en situasjon som synes å redusere kontraheringstakten i 2009.

Dynamisk posisjonering er et av KONGSBERGS viktigste og mest anerkjente produkter. Sammen med automasjons- og overvåkingsystemer har dette bidratt til en fortsatt sterk posisjon i offshoremarkedet, og nye anvendelsesområder bidro til en vekst i ordreinngangen for 2008.

Et viktig satsingsområde for konsernet er integrerte operasjoner. Dette er et forholdsvis nytt marked, og vi er godt posisjonert for å bli en betydelig aktør.

KONGSBERG leverer blant annet dynamiske posisjoneringssystemer til offshore supplyskip.

Markedsdrivere og trender

INVESTERINGSAKTIVITETEN I VERDIKJEDEN

Stigende etterspørsel etter olje og gass forventes å gi en økende aktivitet innen:

- Leteaktiviteter, spesielt innen dypvannssegmentet
- Utbygging generelt og senfaseproduksjon

VEKST I ULIKE GEOGRAFISKE OMRÅDER

Investeringene varierer mellom de ulike geografiske områdene. Dette styres gjerne av oljereserver og nivået på lete- og produksjonsaktivitetene.

- Brasil og Vest-Afrika er internasjonale vekstområder
- På noe sikt vil Barentshavet være et vekstområde
- Nordsjøbassenget er stabilt, og er fortsatt et viktig utgangspunkt for leverandørindustriens muligheter for internasjonal suksess, for eksempel i Barentshavet

Våre viktigste produktområder for offshoremarkedet

DYNAMISKE POSISJONERINGS-SYSTEMER

- Styringsystemer som gjør det mulig å holde et fartøy eller en plattform i samme posisjon under krevende værforhold.

SUBSEA (UNDERVANNSAKTIVITETER)

- Høyteknologiske hydroakustiske produkter for sjøbunnskartlegging, undervannskommunikasjon og -posisjonering.

AUTOMASJONS- OG OVERVÅKINGS-SYSTEMER

- Systemer for overvåking og styring av maskin, last, manøvrering og fremdrift i fartøy.
- Simulatorer og opplæringsystemer for de fleste systemproduktene.

PROSESSAUTOMASJON

- Systemer for styring og samkjøring av operasjonen på en oljeplattform eller et produksjonsskip.
- Sikkerhetssystemer for varsel eller nedstenging av produksjonen ved utstyrsfeil, når mennesker er i fare eller ved brann og gasslekkasje.
- Dynamiske prosesssimulatorer for å designe og verifisere prosessanlegg og kontrollsystemer.
- Integreerte operasjoner.

NAVIGASJONSSYSTEMER

- Utrustning til skipsbroer.

- Flere av feltene i Nordsjøen forventes å nå sluttfasen av produksjonsperioden i løpet av de neste fem årene. Det vil stimulere til økte investeringer i teknologi for effektiv senfaseproduksjon
- Feltene i Midtøsten er stabile, mens aktivitetene i Mexicogulven er svakt økende

NY TEKNOLOGI - NYE MARKEDSNISJER

Mer krevende olje- og gassfelt skaper nye nisjer i markedet. Dette skaper behov for nye teknologiske løsninger.

- Økt senfaseproduksjon og fokusering på utvinning av mindre felt
- Bedre utnyttelse av eksisterende infrastruktur
- Forbedret produksjonsteknologi og -metoder – integrerte operasjoner

KONGSBERGS posisjon i handelsflåtemarkedet

Markedet for handelsskip omfatter alle typer skip, fra enkle tørrlastskip til avanserte tankskip for transport av flytende naturgass (LNG/LPG). Passasjerskip i cruise- og fergetrafikk er også en viktig del av handelsflåten.

Kontrahering av nye skip henger tett sammen med forventet utvikling av transportbehov. Strengere miljøkrav rettet mot internasjonal skipsfart er en stadig viktigere faktor som påvirker bestilling av nye skip. Etterspørselen etter nye handelsskip har de siste årene vært høy, og de ledende skipsbyggerne har ved utgangen av 2008 fylt opp sin produksjonskapasitet for de nærmeste årene.

I 2008 hadde KONGSBERG en vekst i ordreinngangen til handelsskip.

KONGSBERG leverer systemer for navigasjon, posisjonering, overvåking og kontroll

av lasthåndtering og maskineri til ulike handelsskip. Leveransene øker i omfang og verdi jo mer avansert skipet er. Konsernet er global markedsleder innen systemintegrasjon, automasjon og overvåkingssystemer til handelsskip.

KONGSBERG er et sterkt merkenavn i de internasjonale maritime miljøene. Selskapet har bygget opp et omfattende distribusjons- og servicenettverk, og har egne lokale datterselskaper i de viktigste vekstmarkedene. Det er viktig å være til stede i disse markedene, da leverandører med lokal forankring har fortrinn.

Konkurransen i markedet er stor. KONGSBERGS systemer representerer "nervesystemet" i den operative driften av moderne handelsskip, og ved å inkludere så mange funksjoner som mulig, skaffer konsernet seg et konkurransefortrinn. Et verdensomspennende supportnettverk gjør at kundene ved behov får hjelp når som helst og hvor som helst.

KONGSBERG har levert system for kjele- og steamkontroll, gasskontroll, tankmåling, samt et integrert automasjonssystem til LNG-skipet "Arctic Lady".

Markedsdrivere og trender

SKIPSBYGGING

- Verftskapasiteten øker, først og fremst i Kina og Sør-Korea. Begge land bygger nye verft, samtidig som produktiviteten øker hos de etablerte skipsbyggerne. I tillegg kommer nye verft i Vietnam, Filippinene og India.
- De ledende skipsverftene i Asia har fulle ordrebøker, og middels store verft i Sør-Korea og Kina har en ordreservert som tilsvarer nær tre års kapasitet. Situasjonen i verdensøkonomien gjør imidlertid ordreserven noe usikker.

TYPE SKIP OG GEOGRAFISK FORDELING

- Det er svært sentralt å være tidlig ute i forhold til nye trender. Nye trender gir sterkere vekst enn veksten i det generelle markedet. Dette gjelder for de fleste typer skip og innen de fleste ulike geografiske områder.
- Vektlegging av mer miljøvennlig energi medfører behov for omlegging av kraftproduksjon fra kull og olje til naturgass. Dette genererer behov for flere LNG-tankere. På kort sikt avhenger nye kontraheringer av at nye gassfelt blir

Våre viktigste produktområder for handelsflåtemarkedet

DYNAMISKE POSISJONERINGS-SYSTEMER

- Styringssystemer som gjør det mulig å holde et fartøy eller en installasjon i samme posisjon under krevende værforhold.

NAVIGASJONSSYSTEMER

- Utrustning til skipsbroer.

AUTOMASJONS- OG OVERVÅKINGS-SYSTEMER

- Systemer for overvåking og styring av maskin, last, manøvrering og fremdrift i fartøy.

SIMULATORER OG TRENINGSSYSTEMER

- Systemer både til handelsflåte og til andre anvendelser.

PROSESSAUTOMASJON

- Systemer for styring og samkjøring av prosessene på skip for gasstransport (LNG). Dynamiske prosesssimulatorer for å designe og verifisere prosessanlegg og kontrollsystemer.

besluttet utbygget og at terminaler blir ferdigstilt. LNG-produksjonsskip er en løsning som i noen tilfeller kan redusere utbygging av terminaler.

- Antatt asymmetri mellom produksjon og etterspørsel av olje antas å gi positive konsekvenser for tankskipmarkedet i et lengre perspektiv.

KONGSBERGS posisjon i forsvarsmarkedet

Forsvarsmarkedet etterspør produkter og systemer til landbasert, luftbasert og sjøbasert forsvar. Markedet er unntatt fra internasjonale avtaler om frihandel, noe som medfører at de fleste land velger nasjonale leverandører, eller gjør krav om gjenkjøp ved anskaffelser fra utenlandske leverandører.

Det amerikanske markedet er det største forsvarsmarkedet og står for nær 50 prosent av de totale globale forsvarsinvesteringene. Markedet er imidlertid svært vanskelig å komme inn på for utenlandske aktører.

KONGSBERG har opparbeidet seg en posisjon i det amerikanske markedet gjennom direkte leveranser av egne systemer og gjennom samarbeid med amerikanske alliansepartnere. 57 prosent av driftsinntektene fra forsvarskunder kom i 2008 fra det amerikanske markedet. KONGSBERG har

gode forutsetninger for å vokse videre i USA. Det er bygget opp en produksjonslinje for våpenstyringssystemet Protector RWS i Pennsylvania. Planen er at alle leveranser av denne typen systemer til Det amerikanske forsvaret skal skje fra USA. Markedet for våpenstyringssystemer er forholdsvis nytt, og har stort potensial. I november 2008 gikk regjeringen inn for at F-16-jagerflyenes erstatter skal bli det amerikanske F-35 Lightning II (Joint Strike Fighter – JSF). KONGSBERG har tidligere forhandlet rammeavtaler med de amerikanske selskapene Lockheed Martin og Northrop Grumman knyttet til produksjon av deler i avansert kompositt- og titanmateriale til flyene. En helt ny fabrikk er bygget på Kongsberg med tanke på dette, og det er ventet at de første flydelene ferdigstilles i løpet av 2009. Det arbeides også med utvikling og integrasjon av missilet Joint Strike Missile (JSM) på JSF. Dersom KONGSBERG lykkes med dette, vil det kunne ha et meget stort potensial.

Dagens forsvarsanskaffelser er i større grad enn tidligere rettet mot forsvar som deltar i flernasjonale og fredsbevarende operasjoner. Det legges stor vekt på beskyttelse av eget personell og høy grad av sikkerhet. KONGSBERG er godt posisjonert

Prinsippet for KONGSBERGS våpenstyringssystem Protector er at våpen og sensorer er montert på utsiden av kjøretøyet, mens operatøren fjernstyrer systemet fra en beskyttet posisjon inne i kjøretøyet.

Markedsdrivere og trender

INVESTERINGSNIVÅET I NORSK FORSVAR

- Det norske forsvaret er inne i en omfattende omstillingsprosess. Det forventes blant annet at prosessen vil medføre rasjonaliseringsgevinster på ikke-operativ drift. Gevinsten ventes benyttet til å styrke prioritert operativ aktivitet og materiellinvesteringer. Dette betyr at investeringsmidler for de nærmeste årene i betydelig grad er bundet opp i eksisterende programmer.

FORSVARETS INVESTERINGSKONTRAKTER TIL NORSE LEVERANDØRER

- Ca 40 prosent av Det norske forsvarets investeringskontrakter går til norske leverandører.
- Forsvaret har valgt å anskaffe det amerikanske kampflyet F-35 Lightning II, JSF, som nytt kampfly. Gjenkjøpsavtaler fra denne investeringen vil medføre stor aktivitet for KONGSBERG i forbindelse med mekanisk produksjon og produksjon av flydeler i avansert kompositt.

Våre viktigste produktområder til forsvarsmarkedet

KOMMANDO- OG VÅPENKONTROLLSYSTEMER

- Ulike typer kommando- og kontrollsystemer til landbasert, luftbasert og sjøbasert forsvar.

OVERVÅKINGSSYSTEMER

- Maritime og landbaserte overvåkingsystemer for sivile, militære og andre offentlige installasjoner.

DYNAMISKE SYSTEMER

- Våpenstyringssystemer for personellkjøretøy, utviklet for å beskytte personell i armerte militære kjøretøy.

KOMMUNIKASJONSLØSNINGER

- Ulike typer taktiske radio- og kommunikasjonssystemer, hovedsakelig utviklet og levert til landbasert forsvar.

SJOMÅLSMISSILER

- Utvikler og produserer sjømålsmissilene Penguin og NSM (Naval Strike Missile).

FLYSTRUKTURER

- Avanserte deler i kompositt og titan til kampflyet F-35 (JSF).

gjennom blant annet våpenstyringssystemet Protector RWS. Det er i tillegg økt fokus på overvåking av naturressurser, samt å sikre eget land mot terrorhandlinger og miljøkriminalitet.

I internasjonal målestokk er KONGSBERG en liten aktør. En liten aktør i et marked

med mange store må i stor grad satse på nisjeprodukter for å lykkes. Vi har utviklet mange systemer og produkter som har vist seg konkurransedyktige internasjonalt, både på egenhånd og i samarbeid med internasjonale alliansepartnere.

MARKEDSPROTEKSJONISME

- På grunn av strenge sikkerhetskrav og vern av ulike lands egen forsvarsindustri, er det ofte vanskelig for en forsvarsleverandør å vinne forsvarskontrakter utenfor egne landegrenser. Det er betydelig proteksjonisme både i USA og Europa. Likevel er det muligheter gjennom langsiktige relasjoner og nisjeprodukter. Dette er til dels ivarettatt gjennom relasjoner KONGSBERG har med store utenlandske forsvarsbedrifter.

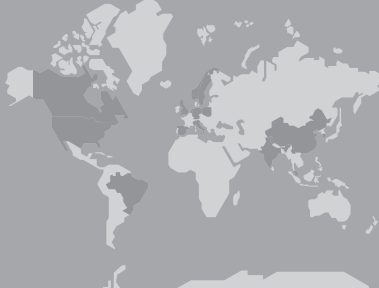
Forretningsområdet

Kongsberg Maritime

KONGSBERG MARITIME

Offshore & Marine
Subsea

KARTET VISER DE LAND KONGSBERG MARITIME HAR ETABLERTE VIRKSOMHETER I

Norge, Sverige, England, Skottland, Tyskland, Italia, Nederland, Polen, Spania, Kina, India, Japan, Sør-Korea, Singapore, Canada, USA, Brasil

Antall ansatte 3 068

Antall ansatte i Norge 1 822
Antall ansatte utenfor Norge 1 246

Divisjon Offshore & Marine

Divisjonen leverer systemer for dynamisk posisjonering og navigasjon, marin automasjon, lastkontroll og nivåsensorer, maritime opplæringsimulatorer og posisjonsreferanse-systemer.

2008 var et godt år for Offshore & Marine. I løpet av året ble det gjennomført store leveranser til prosjekter som Marathon Oils oljefelt Alvheim på norsk sokkel i Nordsjøen, Aker Floating Productions første flytende produksjonsskip i India "Aker Smart" og til verdens største cruiseskip, "Oasis of the Sea", som opereres av Royal Caribbean International. Divisjonens produkter har opprettholdt gode markedsandeler.

Dynamiske posisjoneringssystemer til offshorefartøy har vært et suksessprodukt gjennom mange år, og veksten i segmentet fortsatte i 2008. I riggmarkedet har KONGSBERG en solid posisjon, spesielt når det gjelder dynamisk posisjonering, navigasjon og automasjon. I løpet av det siste året har divisjonen levert utstyr til 12 rigger og skip. To av riggene som har KONGSBERG-utstyr om bord, er verdens største borerigger, "Aker Spitsbergen" og

"Aker Barents", som er bygget for bruk i arktiske strøk.

Fartøysautomasjon til handelsskip omfatter systemer for styring av maskin, last og fremdrift. Ordreinngangen til handelsskip er betydelig. KONGSBERG har i en årrekke hatt en sterk tilstedeværelse og gode relasjoner til verftene i Kina og Sør-Korea. Dette har lagt grunnlaget for en solid posisjon i dette markedet.

Divisjonen leverer også automasjons- og styringssystemer for gasstransportskip (LNG – Liquefied Natural Gas), og er involvert i en rekke LNG-fartøy som er i ordre, under bygging eller i drift. Divisjonen leverer systemer til seneste generasjons LNG-fartøy. De har konvensjonelle fremdriftssystemer der avgassing av den stadig mer verdifulle lasten gjøres flytende igjen (relikvidifisering), istedenfor å brukes til kjelefyring og fremdrift. I løpet av 2008 leverte dessuten divisjonen sitt første

regassanlegg til LNG-skipet "Golar Spirit" som ligger til kai i Brasil. Skipet blir brukt som ilandføringsterminal for gass.

Navigasjon omfatter integrert broutrustning til handelsskip og offshorefartøy, og er med på å komplettere divisjonens produktspekter.

I løpet av 2008 er det foretatt strategiske oppkjøp og samarbeidsavtaler for å komplettere produktporteføljen ytterligere. Dette omfatter selskap med produkter innenfor lavspent kraftdistribusjon på handelsskip, optimal drift av skipsmotorer og ulike måle- og stabilitetsverktøy.

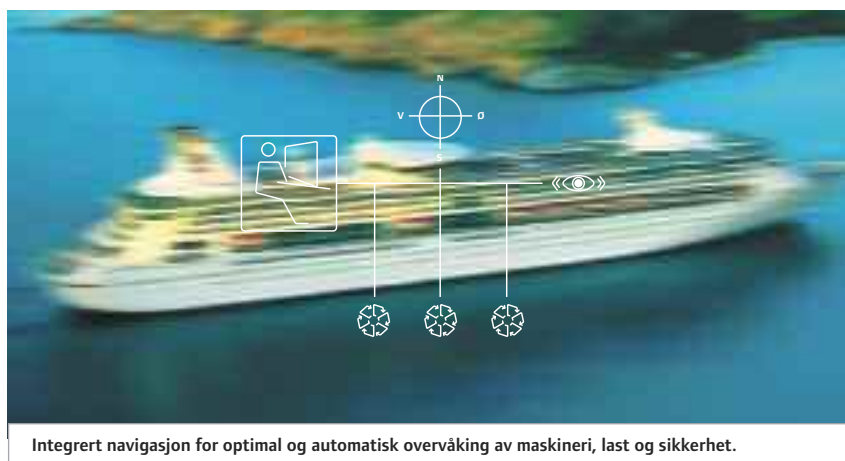
Datterselskapet Kongsberg Seatex leverer avanserte posisjonsreferansesystemer til maritime fartøy og offshore-installasjoner. Selskapet har hatt et godt år, spesielt innen seismikk og referansesystemer til dynamisk posisjonering.

Divisjonen ansatte omlag 150 nye medarbeidere i 2008, med den største økningen i India, Kina og Sør-Korea. Den økte etterspørselen innen handelsflåten og offshore er også årsaken til at divisjonen har økt antall ansatte i New Orleans fra 17 til 40 i løpet av året. Denne tilførselen av ny kunnskap og kompetanse kombinert med medarbeidere med solid erfaring, blir svært viktig for divisjonen i tiden fremover.

I riggmarkedet har KONGSBERG en

solid posisjon,

spesielt når det gjelder dynamisk posisjonering, navigasjon og automasjon.

TEMA

Innovasjon er viktig for å nå våre mål

I et stadig mer konkurranseutsatt marked stilles det store krav til Kongsberg Maritimes evne til kontinuerlig fornyelse, differensiering og innovasjon. Drivkraften er ønsket om å nå våre mål på både kort og lang sikt. Over tid er innovasjon det viktigste middelet for å nå disse målene.

I 2020 vil verdenshavene bli trafikkert av skip som slipper ut vesentlig mindre karbondioksid (CO₂), har lavere kostnader og økt sikkerhet. Arbeidsplassen på broen vil bli langt mer tilrettelagt med integrerte og intelligente systemer.

Arktisk skipsfart og Green shipping er to av utviklingsprosjektene det satses på, for å møte fremtidens krav.

Norsk skipsfart slipper ut like mye CO₂ som resten av landet til sammen. Med dagens kjente teknologier kan utslippet halveres i løpet av de neste tiårene. Fremtidens skip vil få endret form på skrogene, andre typer propeller, bedre motorer og redusert hastighet. Antakelig vil skipene utnytte både vind- og solenergi.

Samtidig som fartøyenes design og maskineri forbedres, vil fartøyenes elektroniske utrustning også endres. Drivkreftene er krav til sikker sjøtransport, redusert belastning på miljøet og kostnadseffektiv drift.

Vi vil også få bedre systemer for å styre og overvåke maskineriet. Systemene vil i større grad peke på hva som bør justeres eller repareres og når dette bør skje. Andre systemer vil beregne hvordan fartøyet bør lastes og trimmes for å utnytte de forbedrede skrogene optimalt. Kommunikasjon med driftsorganisasjonen på land vil sikre tilgang til ekspertise som ikke finnes om bord på hvert fartøy, og vil bidra til at problemer løses raskere og at erfaringer deles mellom fartøyene.

Vi vil også se nye måter å presentere informasjonen på, som en følge av den økende informasjonsmengden. Fremtidens systemer vil i større grad enn i dag være i stand til å filtrere ut informasjon som er uvesentlig for den operasjon skipet

til en hver tid utfører. Slik vil systemene bidra til sikrere seilas uten at kravene til mannskapet øker.

KONGSBERG MARITIME ER TUFET PÅ INNOVASJON

Utviklingen av dynamisk posisjonering er et godt eksempel på ingeniørkunst, innovasjonsevne og pågangsmot. Grunnlaget for suksess ble lagt i andre halvdel av 70-tallet, med ideskaping i forskningsmiljøet ved Norges tekniske høyskole i Trondheim (nåværende NTNU), "produktifisering" på Kongsberg og satsing overfor redemæringen.

Utviklingen av dynamisk posisjonering vant i 1999 2. plass i "Århundrets ingeniørbragd 1900-2000", som ble arrangert av Teknisk Ukeblad. Kåringen var basert på kriterier som teknisk dristighet, fantasi, innovasjon og samfunnsmessig betydning. Dynamisk posisjonering er også den største kommersielle suksessen i Kongsberg Maritime. Oljeutvinningen i Nordsjøen hadde praktisk talt ikke vært mulig uten dynamisk posisjonering.

Vår fremtid er avhengig av at vi klarer å skape nye suksesshistorier. Vi må stadig forbedre dagens løsninger og produkter skritt for skritt, men også våge å tenke helt nytt. En forutsetning for vellykket innovasjon er kommersialisering og økt verdiskaping.

PRODUKT

Dynamisk posisjonering

Dynamisk posisjonering er en metode for å holde et fartøy i samme posisjon over havbunnen uten bruk av anker, men ved hjelp av fartøyets egne propeller. Posisjoneringsystemet samler data om vind, bølger, strømpåvirkning, retning og nåværende posisjon. Ved hjelp av avansert reguleringsteknikk (kybernetikk) beregnes det hvor mye motorkraft som skal settes på de forskjellige propeller og thrustere (sidepropeller) for å holde fartøyet i en konstant posisjon og sikre en rolig operasjon.

KONGSBERGS system for dynamisk posisjonering (DP-systemer) er et av konsernets viktigste og mest anerkjente produkter, og fikk sitt gjennombrudd på midten av 70-tallet. Siden den gang har KONGSBERG solgt ca 2 100 DP-systemer. Bare i 2008 er det levert ca 350 systemer til verft og redere rundt om i verden. Verftene er KONGSBERGS største kunder, med

rederne som den nest største kundegruppen.

DP-systemer benyttes i dag på en hel rekke forskjellige fartøy, fra bore- og produksjonsfartøy til cruiseskip. KONGSBERG leverer alle typer DP-systemer. Systemene er også utformet for å redusere drivstofforbruket, slitasje på propellsystemet og med tanke på sikkerhet. Fartøy som benytter dynamisk posisjonering er for eksempel forsyningsfartøy som benyttes i olje- og gassindustrien. En kollisjon mellom et forsyningsfartøy og en oljeplattform vil kunne få katastrofale følger. Et DP-system sørger for å holde fartøyet i trygg og korrekt avstand til plattformen.

Med utgangspunkt i aktiviteten i Nordsjøen har markedet utviklet seg internasjonalt, spesielt i Sør-Korea, Kina, India, USA og Brasil. Det har aldri vært inngått flere kontrakter på dynamisk posi-

sjonering enn i 2008. Ordrebøkene er fulltregnede, og ordreserven er solid. KONGSBERG har en sterk, global lederposisjon, og det ventes at denne posisjonen opprettholdes.

Dynamiske posisjoneringssystemer muliggjør komplekse operasjoner under ekstreme forhold

KONGSBERG satser grønt

Klimagassutslipp fra skipstrafikk er en av våre største miljøutfordringer, og KONGSBERG'S nye "Green Ship"-strategi skal bidra til reduserte utslipp og lavere drivstofforbruk for skipsflåten. Sentralt i strategien er et helhetlig system som både tar hensyn til hvordan skipet navigeres optimalt gjennom vær og havstrømmer og hvordan skipets maskiner og andre systemer utnyttes mest effektivt.

Skipet "Höegh Detroit" tester Kongsberg Maritimes integrerte skipssystem som gir mannskapet best mulig oversikt for å kunne seile på en mest mulig effektiv måte.

En fersk rapport fra IMO (International Maritime Organization) viser at skipsfarten årlig slipper ut 1,12 milliarder tonn CO₂ på verdensbasis. Det betyr at 3,5 prosent av verdens samlede CO₂-utslipp finner sted til sjøs.

Det fokuseres på å spare energi og redusere utslipp i hele shippingindustrien. Kongsberg Maritime har satset bevisst på å utvikle kostnadseffektive løsninger som kan gjøre skipsfarten mer miljøvennlig.

HELHETLIG TANKEGANG

I disse løsningene har KONGSBERG valgt en helhetlig tankegang som både tar hensyn til skipet selv og forholdene det seiler under. Ideen er å gi mannskapet en best mulig oversikt for å kunne seile skipet på den mest effektive måten. Resultatet er et komplett system som overvåker, kontrollerer og optimaliserer driften i maskinrommet, samtidig som det gir anvisninger for optimal hastighet, ballast og seilingsrute. Systemet er modulbasert, og målet er å integrere det grønne konseptet i hele produkt-spekteret til Kongsberg Maritime.

OPTIMAL MASKINBASERT DRIFT

Flere av modulene i KONGSBERG'S grønne konsept er utviklet i samarbeid med andre. I et samarbeidsprosjekt med det østerrikske selskapet AVL har Kongsberg Maritime integrert en sensor i skipsmaskineriet som sørger for kontinuerlig overvåking av trykket inne i sylindrene i maskinen. Sammen med data om drivstoff, turbetrykk og svært nøyaktig måling av dreiemomentet på propellerakslingen, gir det operatøren mulighet til å finjustere maskinen til

å yte optimalt hele tiden. Resultatet er redusert energiforbruk og utslipp av klimagasser.

INTELLIGENT RUTEPLANLEGGING

Med KONGSBERG-utstyr kan planleggingen av ruten optimaliseres ved å ligge i forkant av været. Kongsberg Maritime har sammen med amerikanske Jeppesen Marine utviklet et system for å integrere skips- og værdata i en tredimensjonal modell. Modelleringen gir mannskapet bakgrunnsinformasjon til å velge optimal fart og rute etter vær og havstrømmer.

Videre har Kongsberg Maritime laget funksjoner for å finne optimal ballasting i forhold til skipet og dets last, en optimalisering som reduserer motstanden gjennom vannet og følgelig energiforbruket. Dette er gjort sammen med det norske selskapet Lodic.

VIRKNING FOR MILJØET

Med det utstyret KONGSBERG i dag tilbyr, viser beregninger en reduksjon i drivstofforbruket på 6–10 prosent, og tilsvarende for utslipp av CO₂.

Foreløpige beregninger viser at investeringene knyttet til å ta i bruk det nye KONGSBERG-utstyret vil være tjent inn i løpet av ett år.

SAMARBEID MED HÖEGH

KONGSBERG samarbeider med rederiet Höegh om utviklingen av konseptet som har fått betegnelsen "Green Ship". Höegh har de siste årene jobbet hardt for å finne løsninger som møter miljøkravene i shippingindustrien. Ett av rederiets skip, "Höegh

Detroit", har installert KONGSBERG'S integrerte skipssystem for å teste det ut i 18 måneder.

– Fra vårt ståsted er det viktigste for et overvåkingssystem å sikre at maskinene kjører med optimal ytelse. Dette setter oss i stand til å operere fartøyet på den mest økonomiske måten. En tilleggsfordel er at systemet gjør det mulig å oppdage potensielle katastrofale feil tidlig, som for eksempel problemer med uvanlig høye temperaturer. Dette kan gi store besparelser, både når det gjelder å erstatte ødelagt utstyr og ikke minst for å unngå driftsstans for fartøyet, sier Per Bjørnsen, Senior Maintenance Intendant i Höegh.

Divisjon Subsea

Divisjonen opererer hovedsakelig innenfor markedene offshore olje og gass, surveying (kartlegging, oppmåling og undersøkelser av havbunnen), forsvar, fiskeri og havforskning. Produktene er basert på hydroakustikk, sensorkunnskap, avansert signalbehandling og undervannsteknikk.

Divisjonen hadde god ordreinngang og oppnådde gode resultater i 2008, og har forbedret sin posisjon i de ulike markedene. De største kontraktene omfatter levering av utstyr for oppgradering av norske ubåter i Ula-klassen og utrustning av flere forskningsfartøy. Virksomheten er ytterligere styrket gjennom oppkjøpene av selskapene Hydroid og GeoAcoustics. Integrasjonen av de nye virksomhetene er godt i gang.

Offshore olje- og gassvirksomhet representerte det største markedssegmentet i 2008. Dette førte til gode resultater både for undervannskameraer og sonaranven-

delse på kabelstyrte undervannsfarkoster (ROV). Etterspørselen etter akustiske posisjoneringssystemer (HiPAP) og nødkommunikasjonssystemer til "Blowout Preventers" (enhet for å stenge av en utilsiktet utblåsing fra en brønn under boring) har vært stor i 2008. HiPAP benyttes blant annet som posisjonsreferanse for dynamiske posisjoneringssystemer, som viktig instrument i surveying-industrien og til posisjonering i forbindelse med konstruksjonsarbeid under vann.

Markedene for selvgående (autonome) undervannsfarkoster (AUV) er i stor vekst. Oppkjøpet av det amerikanske AUV-sel-

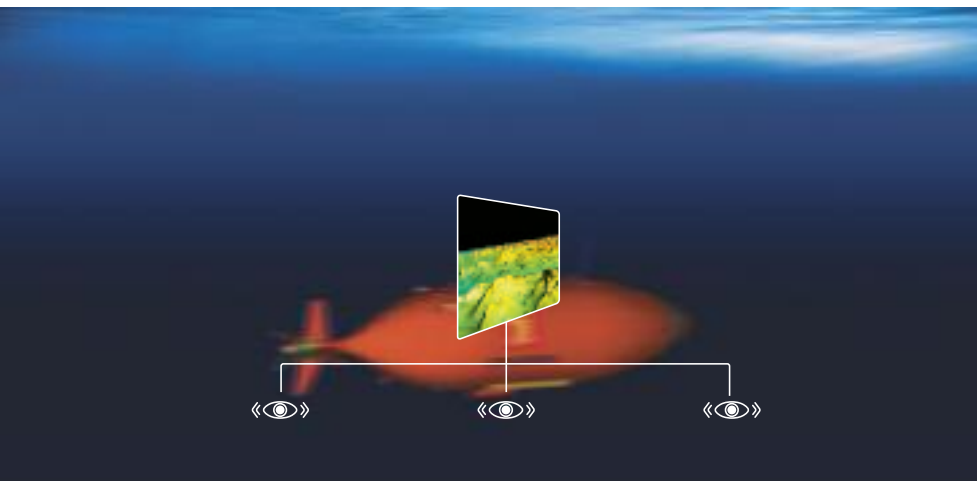
skapet Hydroid gir bedre markedstilgang, bredere produktportefølje og økt global tilstedeværelse. Oppkjøpet av britiske GeoAcoustics har tilført divisjonen ytterligere kompetanse på avansert sonar-teknologi.

Divisjonen har hatt økt ordreinngang når det gjelder produkter til både surveying- og fiskerimarkedene. Begge områdene har lansert produkter som viser nye dimensjoner i ytelse og pålitelighet. I surveyingmarkedet omfatter dette blant annet multistråle-ekkoloddsystemer for sjøbunnskartlegging på store havdyp. Det er levert et større antall av den nye storsonaren som effektiviserer og muliggjør fangst av fisk som er relativt vanskelig tilgjengelige.

Innenfor forsvarsmarkedet har divisjonen produkter til blant annet kartlegging, minejakt, anti-ubåt-krigføring og overvåking. Aktiviteten i dette markedet har vært god, og divisjonen kan vise til fremgang innenfor dette produktområdet i 2008.

Det er avgjørende for divisjonen å opprettholde et høyt nivå på forskning og utvikling for å beholde sin posisjon i de forskjellige markedene. Dette ivaretas ved å satse på kompetanse- og egenutvikling. I tillegg har divisjonen et forpliktende samarbeid med utdannings- og forskningsinstitusjoner i Norge og i utlandet. I en stadig fornyingsprosess er det også viktig å ha solid markedskontakt og applikasjonkunnskap (programvarekunnskap). En viktig suksessfaktor for divisjonen er å utnytte felles kunnskap og teknologi til utvikling av ulike produkter i ulike markeder.

Divisjonen forventer fortsatt vekst i 2009.

Undervannsfarkosten kartlegger sjøbunnen ved å sende ut lydsignaler under vann og måle styrke og retning på ekkot.

Kongsberg Oil & Gas Technologies

Kongsberg Oil & Gas Technologies som er under oppbygging, er et satsingsområde for KONGSBERG. Tallene vil inntil videre bli rapportert som en del av Kongsberg Maritime.

KONGSBERG OIL & GAS TECHNOLOGIES

KARTET VISER DE LAND KONGSBERG OIL & GAS TECHNOLOGIES HAR ETABLERT VIRKSOMHETER I

Norge, England, Østerrike, India, USA

Antall ansatte 241

Antall ansatte i Norge	220
Antall ansatte utenfor Norge	21

Kongsberg Oil & Gas Technologies leverer komplette systemer for styring, kontroll, optimalisering og sikkerhet i forbindelse med operasjoner på oljeplattformer, produksjonsskip og borefartøy.

2008 har vært preget av høy aktivitet og høy ordreinngang. En av de største avtalene omfatter automasjons- og sikkerhetssystemer til StatoilHydros installasjoner i Nordsjøen. Avtalen har en varighet på to år og dekker Statfjord A-, B- og C-plattformene, samt plattformene på Haltenbanken.

Ordreinngangen har vært spesielt høy knyttet til flytende produksjonsinnretninger og borerigger. I løpet av 2008 har det vært arbeidet med leveranser av integrerte kontrollsystemer for sikkerhet og prosessautomasjon til flere flytende produksjonsheter. To av disse er satt i drift, Alvheim for Marathon Oil i Nordsjøen og AF Dhirubhai (Aker Smart 1) i India.

Posisjonen innenfor dynamisk simulering er sterk i Norge. I 2008 har Kongsberg Oil & Gas Technologies bygget opp sin simulatorvirksomhet i England, og utvidet sin virksomhet i India innen prosesskontroll og simulatorvirksomhet. Fokusområdet har hittil vært prosessanlegg, og det er levert simulatorer for designstøtte, systemverifikasjon og opplæring av opera-

tører. Viktige prosjekter har blant annet vært treningssimulator for "Bohai" – verdens største flytende produksjonsskip (FPSO), samt opplæringssimulator og systemer for produksjonsovervåking for det indiske oljeselskapet Reliance. Det er blitt arbeidet med et livsløps-simulatorsystem til British Petroleum (BP) for Skarvfeltet i Norskehavet, og BP har bestilt en engineeringssimulator for ombyggingsprosjektet på oljefeltet Valhall på norsk sokkel i Nordsjøen.

Kongsberg Oil & Gas Technologies har teknologi som kan simulere tilstanden i rørledninger helt fra oljebrønnen og frem til produksjonsanlegget på en svært presis måte. Dette skjer med ny teknologi utviklet av SINTEF i samarbeid med Total og ConocoPhillips. KONGSBERG ble valgt som partner for industrialisering av denne teknologien, som har fått betegnelsen LedaFlow®.

Siden 2006 er det jobbet strategisk for å utvikle en bredere leverandørposisjon innen olje- og gassindustrien, både nasjonalt og internasjonalt, ved å tilby et mer

komplett spekter av produkter og tjenester.

Kongsberg Intellifield leverer systemer og løsninger for sanntids fjerndrift av boreoperasjoner og produksjonsoptimalisering innen olje- og gassindustrien. Datterselskapet har blant annet fått to rammeavtaler for programvare og leveranser av "Intelligent Collaboration

Environment" (ICE) med Baker Hughes Inteq globalt. Det er også inngått avtale med Petroleum Development Oman, i Oman, for å designe, bygge og levere ICE for datainnsamling innen integrerte operasjoner. I tillegg skal det leveres rådgivningstjenester. Det er også levert en programvareløsning til verdens største

oljeselskap, Saudi Aramco, som vil visualisere selskapets oljereservoar tredimensjonalt.

Datterselskapet Seaflex har også hatt et godt år med konsulent-, simulerings- og engineeringtjenester innenfor teknologi for fleksible og faste stigerør (riser).

PRODUKT

Integrerte operasjoner

Integrerte operasjoner handler om å forbedre samhandlingen mellom fagpersonell, arbeidsprosesser og teknologi ved aktiv bruk av audio, video, data og informasjonssystemer for kommunikasjon, fjernovervåking og fjernstyring. Hovedmålet med integrerte operasjoner er å skape et miljø for bedre og raskere beslutninger, slik at olje- og gassfelt i større grad kan betjenes og styres fra land. Dette vil føre til nye samarbeidsrelasjoner internt i oljeselskapene og mellom leverandørbedriftene og oljeselskapene. Studier på norsk sokkel tyder på at aktiv bruk av integrerte operasjoner kan redusere operasjonskostnadene med 20-30 prosent, og gi økt produksjon for mange titalls milliarder kroner.

Integrerte operasjoner er et viktig satsingsområde for Kongsberg Oil & Gas Technologies, med et betydelig potensial for vekst i årene fremover.

Forretningsområdet satser på å utvikle seg videre som en internasjonalt ledende leverandør av teknologi, produkter og tjenester til integrerte operasjoner for både offshore og landbaserte operasjoner.

2008 har vært et gjennombruddsår der datterselskapet Kongsberg Intellifield har fått aksept for sine tekniske løsninger i en rekke installasjoner verden over. Kongsberg Intellifield har vært først ute med en serverløsning for innsamling av data fra boreoperasjoner. Løsningen kan brukes av alle parter og til data fra alle typer instrumenter og tjenesteleverandører i boreoperasjoner. I desember

2008 mottok Kongsberg Intellifield Teknisk Ukeblads pris "Ingeniørbragden 2008" for dette arbeidet.

Kongsberg Oil & Gas Technologies er ledende innen rådgivning og design av intelligente systemer for integrerte operasjoner, og utvikling av avanserte tredimensjonale applikasjoner for beslutningsstøtte gjennom datterselskapet Kongsberg SIM. Integrerte operasjoner vil fortsatt være et strategisk viktig vekstområde innen olje- og gassmarkedet globalt fremover, med et tyngdepunkt mot operatørselskaper og større serviceselskaper innen oppstrømsaktiviteter som boring og produksjon. Det er et betydelig fokus på integrerte operasjoner som verktøy i alle de viktigste olje- og gassregionene.

OSC – Offshore Support Center

Andre leverandører
Houston
Horten
Kongsberg
Stavanger

Brukerstøtte

Overvåking og kontroll av alle systemene på plattformen

Marine Control System

Subsea Control System

Power Management System

Dynamic Process Simulation System

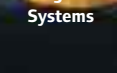
Process Control System

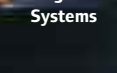
CCR – Central Control Room

Safety Management Systems

Information Management Systems

Forretningsområdet

Kongsberg Defence Systems

KONGSBERG DEFENCE SYSTEMS

- Missile Systems
- Naval Systems & Surveillance
- Integrated Defence systems
- Aerostructures

KARTET VISER DE LAND KONGSBERG DEFENCE SYSTEMS HAR ETABLERT VIRKSOMHETER I

Norge, Svalbard, Finland, England, Ungarn, Hellas, De forente arabiske emirater, Kuwait, Saudi-Arabia, India, Singapore, Sør-Afrika, USA, Canada, Antarktis

Antall ansatte
1 298

Antall ansatte i Norge

1 233

Antall ansatte utenfor Norge

65

Divisjon Missile Systems

Divisjonen utvikler, produserer og leverer avansert teknologi til internasjonal romfartsvirksomhet.

MISSILER

I 2008 har divisjonen fullført industrialiseringen og startet serieproduksjonen av nye sjømålsmissiler (Naval Strike Missile – NSM) til Det norske sjøforsvaret. NSM skal være Sjøforsvarets hovedvåpen på de nye norske fregattene i Nansen-klassen og de nye norske missiltorpedobåtene i Skjold-klassen. I januar 2009 ble det gjennomført en vellykket test av missilet, og utviklingen er nå ferdig. Leveransene til Sjøforsvaret vil starte i 2010 og strekke seg frem til 2014. I desember 2008 ble det inngått en kontrakt verdt 800 millioner kroner med det polske forsvarsdepartementet om leveranse av NSM-missiler samt et kommando- og kontrollsystem. Kontrakten er en viktig referansekontrakt for eksport av NSM og styrker mulighetene for ytterligere salg i det internasjonale markedet.

Joint Strike Missile (JSM) er betegnelsen på et fremtidig missil skreddersydd for kampfly. Australia og Norge har finansiert studier for å se på mulighetene for hvordan

JSM kan bli tilpasset kampflyet F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF). Det ferdig utviklede missilet vil få plass inne i kroppen på JSF-flyet og være et potensielt våpensystem til alle JSFs kunder. Missilet vil også kunne tilpasses andre kampflytyper.

Penguin-missilet er verdens ledende sjømålsmissil fra marinehelikoptre. I 2008 ble det inngått kontrakter på 440 millioner kroner knyttet til Penguin-missiler. Dette inkluderer en kontrakt med Den brasilianske marinen verdt 140 millioner kroner, hvor Penguin-missiler skal anvendes fra Brasils nye marinehelikoptre. Samtlige Penguin-kontrakter de senere årene er en konsekvens av det langvarige og gjensidig forpliktende samarbeidet med Sikorsky Aircraft Corporation (SAC). SAC bearbejder flere interessante markedsmuligheter.

ROMFART

KONGSBERG er Norges største leverandør til den europeiske romfartsorganisasjonen ESA. Divisjonen har bidratt med utstyr til

mange romfartsprogram og til mange av satellittene og bærerakettene som frakter satellitter ut i verdensrommet. I februar 2009 ble det inngått en kontrakt verdt ca 120 millioner kroner som gjelder leveranser til bærerakettene Ariane 5.

TEMA

Joint Strike Fighter - store industrielle muligheter for KONGSBERG

Den norske regjeringens valg av F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF) til fremtidens kampfly for Det norske forsvaret skaper betydelige industrielle muligheter for KONGSBERG.

KONGSBERG har vært ansett som en viktig norsk industripartner i kampflyproduksjonen, uavhengig av hvilket fly som til slutt ble valgt. Med valget av JSF har KONGSBERG allerede sikret seg kontrakter, og vil være i god posisjon i konkurransen om ytterligere leveranser etter hvert som prosjektet utvikler seg.

Regjeringens begrunnelse for å velge JSF var at flyet var det eneste av de to kampfly-kandidatene som tilfredsstillte alle kravene til operativ evne som regjeringen har satt.

JSF er et supersonisk, multirolle, 5. generasjons stealth-kampfly utviklet og finansiert av et konsortium som består av ni nasjoner; USA, Canada, Storbritannia, Australia, Italia, Tyrkia, Nederland, Danmark og Norge. Flyet kommer i tre versjoner. F-35 A (CTOL) er den vanlige varianten beregnet for operasjon på vanlige flyplasser. F-35 B (STOVL) kan ta av på svært korte rullebaner og lande vertikalt, og varianten F-35 C er beregnet på hangarskip. Det er F-35 A som er aktuell for Norge. Det amerikanske selskapet Lockheed Martin skal stå for utvikling og produksjon av flyet, mens amerikanske Northrop Grumman og BAE Systems er Lockheed Martins hovedpartnere i prosjektet.

JSF er sannsynligvis det mest fleksible kampflyet verden noensinne har sett, og det er meningen det skal erstatte en hel rekke nåværende fly med høyst forskjellige bruksområder, som F-16, F/A-18, A-10 og Harrier.

JSF skiller seg fra andre kampfly på en rekke områder. Ett av hovedtrekkene ved JSF er lav synlighet på radar ved hjelp av stealth-teknologi. Amerikernes erfaringer fra både kamp og øvelser viser at radarusynlighet gir en svært stor taktisk fordel.

Noe som også skiller JSF fra tidligere fly, er de avanserte sensorsystemene flyet er utstyrt med. En rekke forskjellige aktive og passive systemer samlet i et Electro-Optical Distributed Aperture System (DAS) har muligheter til å oppdage det meste av trusler og mål, og er koblet sammen på en måte som danner en beskyttende sfære rundt flyet, der piloten får full oversikt over situasjonen. Avanserte radar-, sensor- og våpensystemer skal gi et svært effektivt fly i alle roller.

Joint Strike Fighter: KONGSBERG har hittil sikret kontrakter som gjelder produksjon av blant annet deler til halefinner og sideror.

De foreløpige JSF-kontraktene for KONGSBERG er knyttet til den nye komposittfabrikken på 30 000 m² som ble offisielt åpnet i november 2008. I denne fabrikken kombineres avansert mekanisk produksjon og avansert komposittfremstilling, og begge deler er viktige for leveranser til JSF. Særlig den avanserte komposittproduksjonen er helt avgjørende for JSFs unike radarusynlighet. JSF vil være bærebjelken i denne fabrikken, som retter seg både mot det militære og sivile markedet.

KONGSBERG har signert en rammeavtale med Lockheed Martin som gjelder produksjon av begge siderorene og forkantene på de to halefinnene på JSF-flyet. Denne kontrakten har et potensial på rundt 6 milliarder kroner dersom den utvides til produksjon i full skala. Det forhandles også om en rammeavtale med Northrop Grumman som gjelder produksjon av ulike paneler og luker i den sentrale seksjonen av flykroppen. Northrop Grumman er ansvarlig for senterseksjonen av flyet. Potensialet for denne avtalen er over 2 milliarder kroner over programmets levetid.

En tredje avtale er et samarbeid med tredjepartsleverandøren Marvin Engineering i California, og gjelder oppheng for luft-til-luft-missiler på vingene. Også denne kan få et betydelig omfang.

KONGSBERG har hittil vunnet sine kontrakter i JSF-prosjektet på kvalitet og pris, og det er et godt utgangspunkt i konkurransen om ytterligere leveranser til JSF.

– Det spennende med produksjon til JSF er at det er snakk om store volumer og stor langsiktighet. Bare USA alene er forventet å kjøpe 2 500 fly, og samarbeidslandene skal sannsynligvis til sammen ha flere hundretalls fly. Det kan bety leveranser i 30 år fremover, sier Christian Hauglie-Hanssen som er direktør for Aerostructures i Kongsberg Defence Systems.

Naval Strike Missile

Naval Strike Missile (NSM) er et selvstyrt missil som er 4 meter langt og veier ca 400 kilo. Det har en rekkevidde på 185+ kilometer. Missilet har egenskaper som gjør at det kan følge sjøen og terrenget i meget lav høyde i høy subsonisk hastighet (lavere enn lydens hastighet). Det er bygget av komposittmateriale og har en overflate og en utforming som gjør det vanskelig å oppdage på radar.

KONGSBERG har utviklet NSM i samarbeid med både Forsvarets forskningsinstitutt og Det norske sjøforsvaret siden utviklingskontrakten ble inngått med Sjøforsvaret i desember 1996. Prosjektet er blant Norges mest avanserte utviklingsprosjekter. NSM skal være Sjøforsvarets hovedvåpen på de nye norske missiltorpedobåtene i Skjold-klassen og de nye norske fregattene i Nansen-klassen. Serieproduksjonen av missilet har startet.

Missilet har en infrarød bildedannende søker som representerer det fremste i verden når det gjelder

søketeknologi. Ved hjelp av blant annet satellittnavigasjon (GPS), treghtetsnavigering og en laserhøydemåler vet missilet nøyaktig hvor det er.

Missilet inneholder en betydelig mengde prosessorer som i sanntid behandler data for styring og navigasjon, samt måldeteksjon gjennom bildegjenkjenning. Missilet velger sin bane mot målet ved hjelp av kartinformasjon. I slutfasen gjøres flymønsteret uforutsigbart, noe som gjør det vanskelig å skyte ned. I januar 2009 ble det gjennomført en meget vellykket test av missilet, og utviklingsfasen er dermed avsluttet.

Sjømålsmissilet er det mest avanserte missilet i sitt slag som finnes i dag. Det gjør missilet etterspurt og attraktivt i markedet. Det er inngått en kontrakt med Det polske forsvarsdepartementet om leveranse av NSM-missiler som skal brukes sammen med et kommando- og våpenkontrollsystem tilsvarende KONGSBERGS anerkjente luftvernssystem

NASAMS. Kontrakten representerer et nytt anvendelsesområde for NSM, hvor missilene skal skytes ut fra lastebiler i et kystartillerisystem.

Joint Strike Missile (JSM) er betegnelsen på et fremtidig missil skreddersydd for kampfly. Missilet er en nyutvikling, men bygger på deler av teknologien brukt i NSM-missilet. Australia og Norge har finansiert studier for å se på mulighetene for hvordan JSM kan bli tilpasset kampflyet F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF). Det ferdig utviklede missilet vil få plass inne i kroppen på JSF-flyet og være et potensielt våpensystem til alle JSFs kunder. Missilet vil også kunne tilpasses andre kampflytyper.

Missilets infrarøde målsøker kommanderer missilet mot de rette målene ved hjelp av avansert elektrooptikk og bildebehandling.

Divisjon Aerostructures

Divisjonens hovedvirksomhet er produksjon av flystrukturer i kompositt og titan.

RELATERT INFORMASJON

→ www.kongsberg.com/Aerostructures

KONGSBERG har hatt komposittproduksjon siden 1990-tallet. Divisjonen produserer blant annet missilstrukturer i kompositt og cockpitgulv til helikopteret NH90. Tidligere har det vært produsert sideror og flaps til jagerflyet Eurofighter, samt paneler til en rekke satellittprogrammer.

I 2008 bygget KONGSBERG en ny, moderne fabrikk for avansert produksjon av kompositt og titan på Kongsberg, med tanke på gjenkjøpsavtaler i forbindelse med kjøp av nye norske kampfly. Fabrikken er på drøye 30 000 m² og ble offisielt åpnet i november 2008. Den norske regjeringen stilte garanti for byggingen for å kompensere for risikoen KONGSBERG måtte ta i tilfelle staten besluttet å ikke anskaffe kampfly.

Regjeringen bestemte seg i november 2008 for å velge det amerikanske kampflyet F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF) som arvtakeren til F-16-

jagerflyene, som Det norske luftforsvaret opererer. Det arbeides nå med å få industriavtalene på plass. En av avtalene som skal formaliseres ytterligere er rammeavtalen på over 6 milliarder kroner signert i 2007 med Lockheed Martin og Northrop Grumman, om produksjon av flydeler i kompositt og titan. Denne avtalen var avhengig av Norges fremtidige valg av kampfly. I og med at regjeringen nå har gjort sitt valg er mulighetene i denne rammeavtalen ytterligere styrket. De første delene til JSF skal produseres og kvalifiseres allerede i 2009.

Divisjonen har også en betydelig virksomhet innen mekanisk produksjon og metallbearbeiding, med leveranser både til offshore- og subseamarkedene og til KONGSBERGS våpenstyringssystem (RWS). I tillegg leverer divisjonen overhaling- og vedlikeholdstjenester til helikoptermarkedet.

KONGSBERGS nye, moderne fabrikk for produksjon av kompositt og titan er et av de største industribyggene som er reist i Norge de seneste årene.

De første delene til Norges nye kampfly skal produseres og kvalifiseres i 2009.

Kompositt – et materiale for fremtiden

KONGSBERG åpnet i november 2008 en stor fabrikk for avansert produksjon av flydeler i kompositt og titan. Her skal det blant annet produseres sideror, skrogpaneler og missiloppeng til Norges nye kampfly F-35 Lightning II – Joint Strike Fighter (JSF).

Kompositt består av to forskjellige materialer, hvor kombinasjonen gjør at materialet får bedre egenskaper enn de to elementene har hver for seg. KONGSBERG'S ekspertise ligger innen polymerkompositter, såkalt CFRP (Carbon Fibre Reinforced Plastic), som er en kombinasjon av karbonfiber og en plastmatrise.

En av de største fordelene med kompositt er at det har lav vekt, og at forholdet mellom vekt, styrke og stivhet er optimalt. Kompositt er et fleksibelt materiale som kan skreddersys til ulike formål. Det blir bygget opp av mange lag, slik at styrke og stivhet kan tilpasses etter behov. Materialet har gode utmatningsegenskaper, det vil si lengre levetid enn konvensjonelle metallstrukturer, trenger mindre vedlikehold og rustet ikke.

KONGSBERG produserer kompositt til fly- og aerospaceindustrien. Konsernet startet med å produsere vingen til Penguin-missilet i kompositt, og fortsatte

med utvikling og produksjon av cockpitgulvet til NH90-helikopteret, produsert av Eurocopter. Konsernet har også produsert sideror og indre flaps til jagerflyet Eurofighter, noe som var viktig for inn-treden i jagerflymarkedet.

KOMPOSITTPRODUKSJON STEG FOR STEG

Prosessen for produksjon av en enkel komposittstruktur:

1

Pre-Preg (karbonfiber preimpregnert med resin (limstoff)) er utgangsmaterialet for KONGSBERG'S komposittproduksjon. Materialet har form av vevet duk, og kommer på store ruller. Duken må oppbevares i fryser som holder -23°C for å forhindre herding av limet før selve produksjonsprosessen.

2

Pre-Preg-duken blir tilskåret i lag med forskjellig størrelse og form, alt etter hva som skal produseres.

3

I neste steg blir Pre-Preget lagt lag på lag i en støpeform. Retningen på fibrene i hvert lag er forhåndsbestemt med tanke på styrke og stivhet. En laserprosjektor kan tegne konturen av laget for å lette plasseringen i komplekse strukturer.

4

Plastfilm blir så lagt oppå komposittmaterialet og luften suget ut. Dette for å sikre at alt er tett før støpeformen skal inn i autoklaven, som er en trykksatt herdeovn.

5

I autoklaven herdes komposittmaterialet ved et trykk på typisk 7 bar ved 180°C . Denne operasjonen tar fra 5-12 timer. Autoklaven benyttes for å sikre god kvalitet og repeterbarhet i produksjonen.

6

Delen som lages blir så maskinert, det vil si at ytterkanter blir trimmet og hull boret. I KONGSBERG'S nye, moderne komposittfabrikk er denne operasjonen helautomatisk. Når komposittdelen er ferdig produsert, blir den kontrollert med ultralyd for å sjekke at materialet er som det skal, og ikke inneholder for eksempel porer eller fremmedlegemer. Delen blir så ferdigstilt etter overflatebehandling. Forskjellige metall-deler, festelementer, pakninger og liknende kan da bli montert.

Divisjon Naval Systems & Surveillance

RELATERT INFORMASJON

→ www.kongsberg.com/NavalSystems

Nye kontrakter på til sammen
**ca 1,0 milliard
kroner**

Flere viktige kontrakter er vunnet i åpen internasjonal konkurranse i løpet av året. Det ble inngått kontrakt med Forsvarets logistikkorganisasjon (Flo) som gjelder ny infrastruktur for et integrert kampsystem, et nytt passivt sonarsystem og oppgradering av en taktisk simulator til de seks norske ubåtene i Ula-klassen. Kontrakten har en verdi på 179 millioner kroner.

To kontrakter som gjelder leveranser av kommando- og kontrollsystem, dynamisk posisjoneringssystem samt oppgradering av en taktisk simulator til de norske mine-rydderfartøyene, ble også inngått med Flo Disse har en verdi på ca 150 millioner kroner.

Divisjonen har levert våpen-, sonar- og navigasjonssystemer til de nye norske fregattene i Nansen-klassen. Tre av fem fregatter er levert til Sjøforsvaret. KONGSBERG har inngått en vedlikeholds-kontrakt med Sjøforsvaret og deltar i testingen og evalueringen av fregattene i

Divisjonen leverer kommando- og våpenkontrollsystemer til marinefartøy, systemer for overflate- og undervannsovervåking av hav, kyst og havn, samt opplæringsutstyr og simulatorer.

norske farvann. Leveransen til fregattene har skjedd i samarbeid med det amerikanske selskapet Lockheed Martin og det spanske skipsverftet Navantia. Divisjonen jobber med flere internasjonale prospekter på bakgrunn av erfaringene med det norske ubåtprosjektet og fregattprosjektet.

Leveransen av kommando- og våpenkontrollsystemene til de nye norske missil-torpedobåtene i Skjold-klassen forsetter. De første fartøyene er i en test- og evalueringssfasen, som skjer i samarbeid med Sjøforsvaret. KONGSBERG samarbeider med Umoe Mandal og franske DCNS i Skjold-programmet.

Simulerings- og opplæringsavdelingen har hatt god ordreinngang i 2008. Simulatorer for våpenstyringssystemet Protector er et viktig produkt, og det er blant annet inngått kontrakter for leveranser til US Army.

Overvåking er et satsingsområde, og divisjonen vant i 2008 en kontrakt med det tyrkiske firmaet ASELSAN som gjelder et integrert system for undervannsovervåking. Systemet skal være en del av det totale systemet for overflate- og undervannsovervåking og beskyttelse av de to tyrkiske marinebasene AKSAZ og FOÇA (YUNUS), og kontrakten har en verdi på ca 130 millioner kroner.

Divisjonen har også ansvaret for datterselskapene Kongsberg Norcontrol IT, Kongsberg Spacetec og Kongsberg Satellite Services. Kongsberg Norcontrol IT leverer systemer for overvåking av havner og kystnære farvann. Datterselskapet Kongsberg Spacetec i Tromsø leverer bakkesystemer for jordobservasjonssatellitter, og er internasjonal markedsleder i utvikling av teknologi til bakkestasjoner for mottak og bearbeiding av satellittdata.

Kongsberg Satellite Services er eid 50 prosent av Kongsberg Gruppen og 50 prosent av Norsk Romsenter. Virksomheten består i å laste ned, analysere og videreformidle data fra satellitter som overvåker både vær og miljø. Satellitnedlesningsstasjonen TrollSat i Antarktis ble åpnet i 2008. Selskapet kan nå som eneste i verden gi kundene tilbud om nedlesing og levering av data fra satellitter i polare baner når de passerer over både Arktis og Antarktis. Det ble også inngått en kontrakt med det amerikanske selskapet Raytheon i forbindelse med satellittprogrammet NPOESS. Kontrakten har en verdi på ca 100 millioner kroner.

Divisjonen arbeider også med å styrke sin posisjon som leverandør av overvåkingssystemer for Barentshavområdet, spesielt knyttet til utviklingen av olje- og gassforekomster.

KONGSBERG leverer systemer for overflate- og undervannsovervåking av hav, kyst og havn.

Divisjon Integrated Defence Systems

RELATERT INFORMASJON

→ www.kongsberg.com/AirDefenceSystems

Flere nasjoner skal velge leverandør og anskaffe luftvern i 2009. Divisjonen

forventer derfor vekst

innenfor dette området i 2009.

Divisjonen leverer luftvernsystemer, kommando-, kontroll- og overvåkingsystemer, samt taktiske radio- og kommunikasjonssystemer.

Kommando- og kontrollsystemene samler, tolker og presenterer data, slik at operatøren av luftvernsystemene kan ta de nødvendige beslutningene i forhold til utskyting av missilet.

2008 har vært et år med høy aktivitet og fokus på prosjektgjennomføring. Innenfor divisjonens virksomhet rettet mot luftvernsystemer, har det i 2008 vært gjennomført leveranser av luftvernsystemet NASAMS II til Norge og Nederland.

NASAMS er et mobilt luftvernsystem utviklet sammen med Det norske luftforsvaret og den amerikanske forsvarslleverandøren Raytheon. Den strategiske samarbeidsavtalen med Raytheon går i hovedsak ut på at KONGSBERG leverer beslutningsstøtteverktøy og kommando- og kontrollsystemer, mens Raytheon leverer missiler, radarer og annet utstyr til luftvernsystemene. NASAMS II er en videreutvikling av systemet, og har blant annet bestått av en oppgradering av beslutningskomponenten og radaren, samt en ny elektro-optisk sensor. Flere land er interesserte i denne mest moderne konfigurasjonen av luftvernsystemet.

NASAMS har også vært operativt i Washington DC siden presidentinnsettelsen i USA i 2005, og har siden operert døgnet rundt.

I desember 2008 ble det inngått en kontrakt med forsvarsdepartementet i Polen verdt ca 800 millioner kroner. Kontrakten gjelder et kystartillerisystem med Naval Strike Missiles (NSM), hvor missilene skal skytes ut fra lastebiler. Et kommando- og våpenkontrollsystem tilsvarende NASAMS inngår også i kontrakten.

NASAMS-systemet gjennomgår en kontinuerlig utvikling, og det siste er utviklingen av et AMRAAM-missil med lengre rekkevidde, i samarbeid med Raytheon og norske Nammo. Vellykkede tester ble gjennomført i løpet av 2008, blant annet på Andøya rakettskytefelt.

2008 har vært et viktig år for markedsføring av luftvernsystemene, og flere nasjoner skal velge leverandør og anskaffe luftvern i 2009. Divisjonen forventer derfor vekst innenfor dette området i 2009.

Divisjonens virksomhet innen taktiske radio- og kommunikasjonssystemer er hovedsakelig rettet mot eksportkunder. I 2008 fikk divisjonen en strategisk viktig kontrakt med Det norske forsvar som gjelder en ny generasjon radiolinjer for

høyhastighetsoverføring av informasjon. Flere eksportsalg er oppnådd etter dette.

Innen hærsystemer har det skjedd både en videreutvikling og leveranser av våpensystemet Odin 2 til Det norske forsvar. Dette er et ildledningssystem for artilleriet som støtter bruk av både tungt artilleri, bombekastere og raketartilleri. I løpet av året er det også blitt utviklet ny funksjonalitet til våpenstyringssystemet Protector, som gjør at våpenstyringssystemene i en styrke kan koordineres. Systemet kalles Blue Force Protector.

Datterselskapet Gallium Visual Systems i Canada satser aktivt innen simulering for flykontrolltjenesten, i tillegg til visualiserings- og kartsystemer for militære anvendelser. Galliums kartsystem InterMAPhics er blitt integrert slik at det kan utnyttes i systemsalg fra KONGSBERG.

Forretningsområdet

Kongsberg Protech Systems

KONGSBERG PROTECH SYSTEMS

KARTET VISER DE LAND KONGSBERG PROTECH SYSTEMS HAR ETABLERT VIRKSOMHETER I

Norge, USA

Antall ansatte 533

Antall ansatte i Norge

422

Antall ansatte utenfor Norge

111

Forretningsområdets hovedprodukt er våpenstyringssystemet Protector, som er utviklet for å beskytte militært personell i pansrede kjøretøy. Systemet har fått en ledende posisjon innen dette markedet.

Prinsippet for Protector våpenstyringssystem er at våpen og sensorer er montert på utsiden av kjøretøyet, mens operatøren fjernstyrer systemet fra en beskyttet posisjon inne i kjøretøyet.

Seks nye land har valgt Protector RWS det siste året, og KONGSBERG har kontrakter med Norge, USA, Canada, Storbritannia, Australia, Frankrike, Finland, Irland, Sveits, Tsjekkia, Portugal, Nederland, Luxembourg, Slovenia, Kuwait og Sverige. KONGSBERG har siden oppstarten i 2001 levert over 4 000 RWS-systemer. Dette gjør KONGSBERG til verdens største produsent av fjernstyrte våpenstyringssystemer (RWS) for armerte kjøretøy.

KONGSBERG åpnet i august 2008 en ny fabrikk i Johnstown, Pennsylvania i USA som skal produsere våpenstyringssystemene til CROWS-kontrakten – en ramme-kontrakt som ble inngått i 2007 (se faktaboks). Oppbyggingen i USA bidrar til å redusere valutarisikoen og fører også til at man er nærmere kunden og dermed kan tilby enda bedre service og oppfølging.

Produksjonskapasiteten for forretningsområdet som helhet er mer enn doblet i

løpet av året. Våpenstyringssystemet er et produkt som er etterspurt til flere typer kjøretøy, og det er fortsatt et stort udekket marked. Flere land planlegger å anskaffe tilsvarende systemer, og det finnes fortsatt flere muligheter i land som allerede har inngått kontrakter.

Det foregår en kontinuerlig utvikling og forbedring av våpenstyringssystemet. En ny og lettere versjon for mindre kjøretøy er utviklet og solgt til USA og Norge. En versjon av Protector for bruk om bord på båter (Sea Protector) er ferdig utviklet og prøves nå ut blant annet av Den finske marinen.

FAKTA

Forretningsområdet inngikk i 2007 en rammeavtale over fem år med Den amerikanske hæren verdt 8 milliarder kroner om levering av inntil 6 500 våpenstyringssystemer til deres CROWS-program. Etter halvannet år av avtaleperioden, er det allerede avropt 4,25 milliarder kroner. 2,52 milliarder kroner av forretningsområdets ordreinngang i 2008 kom som bestillinger på bakgrunn av rammeavtalen.

Protector RWS – beskytter militært personell

Protector våpenstyringssystem for personellkjøretøy (Remote Weapon Station) er utviklet for å beskytte militært personell i pansrede kjøretøy. Våpen og sensorer er montert på utsiden av kjøretøyet, mens operatøren fjernstyrer systemet fra en beskyttet posisjon inne i kjøretøyet. Våpenstyringssystemet kan monteres på alle typer kjøretøy.

Protector har vært i fullskalaproduksjon siden desember 2001. Totalt er det levert mer enn 4 000 våpenstyringssystemer siden oppstarten. Styringssystemet er testet i stridsområder, og er i løpet av få år blitt verdensledende innen sitt segment. KONGSBERG har leveranser til 16 land.

Forretningsområdet inngikk i 2007 en rammeavtale over fem år med Den amerikanske hæren verdt 8 milliarder kroner om levering av inntil 6 500 våpenstyringssystemer til deres CROWS-program.

Etter halvannet år av avtaleperioden, er det allerede avropt 4,25 milliarder kroner. 2,52 milliarder kroner av forretningsområdets ordreinnngang i 2008 kom som bestillinger på bakgrunn av rammeavtalen.

Rammeavtalen gjør KONGSBERG til den dominerende og største leverandøren av våpenstyringssystemer til USA, og til verdensledende innenfor nisjen. Rammeavtalen gjør at vi har økt kapasiteten betraktelig i Pennsylvania, USA, og utvidet med ytterligere en fabrikk på 12 000 m².

Dagens Protector er fjerde generasjon våpenstyringssystem som er kvalifisert for internasjonale operasjoner. KONGSBERG bruker store ressurser på å forbedre og videreutvikle våpenstyringssystemet. Protector består i dag av tre hovedprodukter: Protector M151, Protector Lite og Sea Protector. Volum-produktet har til nå vært M151. Produktet

har lav vekt, enkel integrasjon som ikke reduserer kjøretøyetets armering, og stor fleksibilitet for kundetilpasninger. Protector Lite ble lansert i 2006 og er godt egnet for mindre kjøretøy og armerte lastebiler hvor det benyttes våpen av mindre kaliber. KONGSBERG var først i verden med å inngå kontrakt på dette produktet. Det kan være anvendelig på flere nye kjøretøyprogrammer, og KONGSBERG ser gode muligheter for et nytt vekstprodukt.

Våpenstyringssystemet for personellkjøretøy er utviklet slik at operatøren kan fjernstyre systemet fra en beskyttet posisjon inne i kjøretøyet.

IV Virksomhetsstyring og finansiell informasjon

Vekst og forbedringer står sentralt i konsernets strategi

INNHOLD

Virksomhetsstyring
Finansiell informasjon

94
106

Hovedpunkter i 2008

- Eierstyring og selskapsledelse diskuteres og vurderes årlig i konsernets styre
- Fokusering på internkontroll, risikostyring og prosedyrer for etterlevelse og oppfølging
- Konsernet vurderes til "Investment Grade", det vil si lav risiko i forhold til finansiering

KONGSBERG har levert våpen-, sonar- og navigasjonssystemer til de nye norske fregattene i Nansen-klassen.

KONSERNLEDELSEN

Walter Qvam	Konsernsjef
Arne Solberg	Finansdirektør
Torfinn Kildal	Administrerende direktør Kongsberg Maritime AS
Harald Ånnestad	Administrerende direktør Kongsberg Defence Systems
Egil Haugsdal	Administrerende direktør Kongsberg Protech Systems
Even Aas	Konserndirektør Samfunnskontakt
Stig Trondvold	Konserndirektør Forretningsutvikling

STYRET

Finn Jebsen	Styrets leder
Benedicte Berg Schilbred	Styrets nestleder
Erik Must	Styremedlem
Siri Hatlen	Styremedlem
John Giverholt	Styremedlem
Roar Marthiniusen	Styremedlem (valgt av de ansatte)
Audun Solås	Styremedlem (valgt av de ansatte)
Kai Johansen	Styremedlem (valgt av de ansatte)

Virksomhetsstyring

Ansvarlig samspill mellom eiere, styret og ledelsen

KONGSBERG har som mål å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom, vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig og internasjonalt perspektiv. God eierstyring og selskapsledelse skal sikre størst mulig verdiskaping og redusere risikoen ved virksomheten, samtidig som selskapets ressurser skal utnyttes på en effektiv og bærekraftig måte. Konsernet skal nå sine mål gjennom å videreutvikle førsteklasses kompetansemiljøer og levere ledende systemer, produkter og tjenester i sine internasjonale markedssegmenter og gjennom å drive virksomheten etisk, miljømessig og sosialt ansvarlig. KONGSBERG er notert på Oslo Børs og er underlagt norsk verdipapirlovgivning og børsreglement.

HVA VI LEGGER I BEGREPET

Konsernets verdigrunnlag og forretnings-etiske retningslinjer er et grunnleggende premiss for KONGSBERGS eierstyring og selskapsledelse. Eierstyring og selskapsledelse omhandler problemstillinger og prinsipper knyttet til rollefordelingen mellom styringsorganene i et selskap, og det ansvar og den myndighet som er tillagt hvert av organene. God eierstyring og selskapsledelse kjennetegnes ved et ansvarlig samspill mellom eiere, styret og ledelsen sett i et langsiktig, verdiskapende og

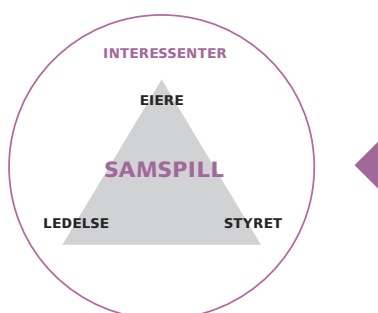
bærekraftig perspektiv. Det krever et effektivt samarbeid, definert ansvars- og rollefordeling mellom aksjeeiere, styret og daglig ledelse, respekt for selskapets øvrige interessenter og en åpen og ærlig kommunikasjon med omverdenen.

HVORDAN TEMAET HAR VÆRT BEHANDLET I 2008

Temaet eierstyring og selskapsledelse er gjenstand for årlige vurderinger og diskusjoner i konsernets styre. Blant annet blir konsernets styringsdokumenter gjennomgått og revidert årlig, og teksten til dette kapitlet i årsrapporten blir grundig behandlet i styret.

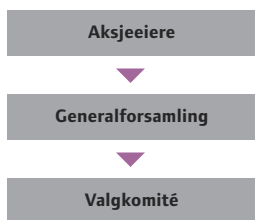
NUES-PRISEN

Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse (NUES) deler årlig ut en pris for beste redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse i årsrapporten. KONGSBERG vant prisen for redegjørelsen i fjorårets årsrapport (2007). Dette er andre gang KONGSBERG mottar denne prisen. Første gang var for redegjørelsen i årsrapporten for 2004, som forøvrig var første gang prisen ble delt ut.

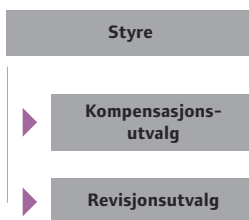
KONGSBERGS MODELL FOR EIERSTYRING OG SELSKAPSELEDELSE

EIERE

Generalforsamlingen velger fem eierrepresentanter til styret etter innstilling fra valgkomiteen. Velges for to år.

STYRE

Overordnet ansvar for strategi og forvaltning av selskapet. Gir råd og fører tilsyn med daglig ledelse.

LEDELSE

Strategi og operativ ledelse.

KONGSBERGS policy

KONGSBERG skal følge "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse" av 7. desember 2004 – sist revidert 4.12.07. Konsernets etterlevelse og eventuelle avvik fra anbefalingen skal kommenteres og gjøres tilgjengelig for konsernets interessenter.

Ovennevnte er besluttet i konsernets styre. Den norske stat, som eier 50,001 prosent av konsernet, legger også til grunn at alle selskaper hvor staten har eierandel, følger anbefalingen. I og med at staten har en eierandel på 50,001 prosent, forholder konsernet seg også til Stortingsmelding nr. 13 (2006/2007) – "Eiermeldingen", statens

10 eierprinsipper for god eierstyring og til OECDs retningslinjer vedrørende statlig eierskap og eierstyring. Disse retningslinjene er gjengitt på konsernets nettsider; www.kongsberg.com

Følgende elementer er bærende i KONGSBERGS policy innenfor området eierstyring og selskapsledelse:

- KONGSBERG skal føre en åpen, pålitelig og relevant kommunikasjon med omverdenen om selskapets virksomhet og forhold knyttet til eierstyring og selskapsledelse.

- KONGSBERG skal ha et styre som er selvstendig og uavhengig av konsernets ledelse.
 - Det skal legges vekt på at det ikke foreligger interessekonflikter mellom eiere, styret og administrasjonen.
 - KONGSBERG skal ha en klar arbeidsdeling mellom styret og administrasjonen.
 - Alle aksjeeiere skal behandles likt.
- Konsernets samfunnsansvar ses på som en integrert del av prinsippene for god eierstyring og selskapsledelse. Det er i tråd med statens syn slik det fremkommer i "Eiermeldingen".

Vedtekter for Kongsberg Gruppen

Sist revidert på ordinær generalforsamling 8. mai 2007

- § 1 Selskapets navn er Kongsberg Gruppen ASA. Selskapet er et allmennaksjeselskap.
- § 2 Selskapets forretningskontor er i Kongsberg.
- § 3 Kongsberg Gruppen ASA er et selskap med formål å drive teknologisk og industriell virksomhet innen maritime, forsvar og tilknyttede områder. Selskapet kan delta i og eie andre selskaper.
- § 4 Selskapets aksjekapital er kr 150 000 000,-, fordelt på 30 000 000 aksjer pålydende kr 5,-. Selskapets aksjer skal være registrert i Verdipapirsentralen.
- § 5 Styret skal ha fra 5–8 medlemmer. Inntil 5 medlemmer og inntil 2 varamedlemmer velges av generalforsamlingen. 3 medlemmer og varamedlemmer for disse velges ved direkte valg av og blant de ansatte etter forskrifter fastsatt i medhold av aksjelovens bestemmelser om de ansattes representasjon i aksjeselskapers styre.
- § 6 Selskapets firma tegnes av styrets leder, eventuelt nestleder og et av styremedlemmene i fellesskap.

- § 7 Generalforsamlingen holdes i Kongsberg eller i Oslo. Ordinær generalforsamling innkalles skriftlig med minst 14 dagers varsel.
- § 8 Den ordinære generalforsamlingen skal:
1. Godkjenne årsregnskapet og årsberetningen, herunder utdeling av utbytte.
 2. Behandle andre saker som etter lov eller vedtektene hører under generalforsamlingen.
 3. Velge aksjonærenes medlemmer og varamedlemmer til selskapets styre.
 4. Velge medlemmene til valgkomiteen.
 5. Velge én eller flere revisorer etter forslag fra generalforsamlingen.
 6. Fastsette styrets godtgjørelse og godkjenne godtgjørelse til revisor.
 7. Behandle styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte.
- I innkallingen kan fastsettes at aksjeeiere som ønsker å delta i generalforsamlingen, skal melde seg innen en frist som angis i innkallingen. Fristen kan ikke utløpe tidligere enn fem dager

- før generalforsamlingen. Generalforsamlingens møter ledes av styrets leder, eller om denne har forfall, av styrets nestleder. Har begge forfall, velger generalforsamlingen en møteleder.
- § 9 Valgkomiteen består av 3 medlemmer som skal være aksjeeiere eller representanter for aksjeeierne. Medlemmene av valgkomiteen, herunder lederen, velges av den ordinære generalforsamlingen. Valgkomiteen avgir innstilling til generalforsamlingen om valg av medlemmer til valgkomiteen. Funksjonstiden er 2 år. Etter innstilling fra styret fastsetter generalforsamlingen godtgjørelsen til valgkomiteens medlemmer. Valgkomiteen avgir sin innstilling til generalforsamlingen om valg av, og godtgjørelse til, medlemmer og varamedlemmer til styret. Styrets leder uten å ha stemmerett, innkalles til minst ett møte i valgkomiteen før valgkomiteen avgir sin endelige innstilling.

Norsk anbefaling

Nedenfor gjennomgås i detalj hvert enkelt punkt i den norske anbefalingen. Gjennomgangen tar utgangspunkt i siste reviderte versjon av anbefalingen fra 4. desember 2007. For fullstendig oversikt over anbefalingen med kommentarer, se Oslo Børs: www.oslobors.no/ob/cg eller NUES (norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse): www.nues.no

AVVIK FRA ANBEFALINGEN

PUNKT 6 Det er to avvik innen dette punktet. Normalt har ikke hele styret deltatt på generalforsamlingen. Saker til behandling i generalforsamlingen har til nå ikke skapt behov for dette. Styrets leder er alltid til stede for å svare på eventuelle spørsmål. Det andre avviket refererer til vedtektenes § 8, som fastslår at generalforsamlingens møter ledes av styrets leder. Dette er et avvik i forhold til anbefalingen om uavhengig møteledelse.

PUNKT 10 Det foreligger i dag ikke egne internkontrollrutiner for oppfølging av selskapets verdigrunnlag og etiske retningslinjer. Konsernet har imidlertid opprettet et etisk råd hvis formål er å bidra til høy etisk bevissthet, god atferd og å sikre et godt omdømme i og for KONGSBERG.

Beskrivelsen er i hovedtrekk strukturert etter anbefalingen. I tillegg er det, slik det anbefales, gitt en høyere detaljeringsgrad på enkelte punkter. Punkt 16, "Ledelsen og interne prosedyrer", omfattes ikke av anbefalingen. Vi har valgt å ta dette med, da vi anser det som et svært sentralt punkt i diskusjonen rundt eierstyring og selskapsledelse.

1

REDEGJØRELSE FOR EIERSTYRING OG SELSKAPSLLEDELSE

Konsernet har utarbeidet en egen policy for eierstyring og selskapsledelse, og styret har besluttet at "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse" skal følges.

Omtale og klargjøring av konsernets verdigrunnlag finnes i bærekraftdelen av denne rapporten på side 113 og på www.kongsberg.com

Konsernet har utarbeidet egne forretningsetiske retningslinjer, sist revidert april 2008. Se nærmere kommentarer på side 122–123, og på www.kongsberg.com

2

VIRKSOMHETEN

Kongsberg Gruppen ASA er et selskap med formål å drive teknologisk og industriell virksomhet innen maritime, forsvar og tilknyttede områder. Selskapet kan delta i og eie andre selskaper. Ovennevnte fremgår av selskapets vedtekter § 3. Selskapets vedtekter finnes i årsrapporten på side 95 og på konsernets nettsider, www.kongsberg.com

Konsernets mål og hovedstrategier omtales på side 10–15.

3

SELSKAPSKAPITAL OG UTBYTTE

Egenkapital

Konsernets egenkapital 31.12.08 var på 1 894 millioner kroner, hvilket utgjorde 15 prosent av totalkapitalen. Styret anser dette å være tilfredsstillende. Selskapets behov for soliditet vurderes til enhver tid i lys av selskapets mål, strategi og risikoprofil.

Utbyttepolitikk

Konsernet vil tilstrebe et årlig utbytte over tid på ca 30 prosent av konsernets årlige overskudd fra ordinær drift, etter skatt.

Generalforsamlingen fastsetter det årlige utbyttet, basert på forslag fra styret. Forslaget er den øverste grense for hva generalforsamlingen kan vedta.

For 2007 ble det utbetalt et utbytte på kr 5,- pr. aksje, og styret foreslår overfor generalforsamlingen at utbyttet for 2008 blir kr 5,50 pr. aksje.

Kapitalforhøyelse

Det foreligger ikke emisjonsfullmakter gitt til styret.

Kjøp av egne aksjer

Generalforsamlingen kan gi styret fullmakt til å kjøpe opptil 10 prosent av egne aksjer. På den ordinære generalforsamlingen 24. april 2008 fikk styret fullmakt til å kjøpe egne aksjer for inntil et høyeste pålydende beløp på kr 7 500 000. Dette utgjør 5 prosent av aksjekapitalen. Fullmakten kan benyttes flere ganger og gjelder 12 måneder frem i tid fra dato for generalforsamlingen. Styrets erverv av egne aksjer kan etter denne fullmakten bare skje mellom en minstepris på kr 100,-

og en høyeste pris på kr 750,- pr. aksje. Konsernet eier pr. 31.12.08 til sammen 17 594 aksjer, eller 0,06 prosent av samlede aksjer i eget selskap.

Aksjene er innkjøpt til aksjeordning for samtlige ansatte, men kan også avhendes i markedet. Aksjene tilbys alle ansatte til redusert pris (-20 prosent), og har en bindingstid på ett år fra det tidspunktet de ble ervervet.

4

LIKEBEHANDLING AV AKSJEIEIERE OG TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE

Aksjeklasse

Konsernets aksjer består kun av A-aksjer. Vedtektene inneholder ingen begrensninger i forhold til stemmerett. Alle aksjer har lik rett.

Transaksjoner i egne aksjer

Styrets fullmakt til erverv av egne aksjer forutsetter at ervervet skal skje i markedet. Avhendelse av ervervede aksjer skal kunne skje i markedet, som oppgjør ved kjøp av virksomhet, samt til aksjeordning for konsernets ansatte.

Transaksjoner med nærstående

Styret har vurdert at det i 2008 ikke har forekommet transaksjoner mellom selskapet og aksjeeier, styremedlem, ledende ansatte eller nærstående av disse som kan betegnes som ikke uvesentlige transaksjoner. Se forøvrig note 31.

Retningslinjer for styremedlemmer og ledende ansatte

Konsernets forretningsetiske retningslinjer omtaler temaet under punktet interessekonflikt, uten at det kan sies å direkte dekke punktet i anbefalingen. Tilsvarende gjelder for styrets instruks punkt 11 – uavhengighet og inhabilitet.

Staten som kunde og aksjeeier

Den norske stat har en eierandel på 50,001 prosent av KONGSBERG og er samtidig en betydelig kunde, spesielt med hensyn til leveranser til Det norske forsvar. Forholdet til Forsvaret er av rent forretningsmessig art og berøres ikke av eierforholdet.

Konsernet avholder kvartalsvise møter med staten, representert ved Nærings- og

handelsdepartementet. Temaene som tas opp på disse møtene, er først og fremst konsernets økonomiske utvikling og orientering om strategiske spørsmål knyttet til KONGSBERG. Statens forventninger til avkastning og utbytte blir også kommunisert. Disse "én til én"-møtene med staten er på linje med hva som er vanlig mellom et aksjeselskap og dets største aksjeeiere. Møtene håndteres innenfor rammen som er gitt i selskaps- og verdipapirlovgivningen, ikke minst med tanke på likebehandling av aksjeeierne.

Kravet om likebehandling av aksjeeierne begrenser muligheten for utveksling av informasjon mellom selskapet og departementet. Staten som aksjeeier får vanligvis ikke tilgang til mer informasjon enn det som er offentlig tilgjengelig for andre aksjeeiere. Det forhindrer imidlertid ikke at det kan tas opp forhold som er av samfunnsmessig betydning. Under spesielle omstendigheter hvor statens medvirkning er påkrevd og regjeringen må innhente fullmakt fra Stortinget, vil det tidvis være nødvendig å gi departementet insideinformasjon. I slike tilfeller er staten underlagt alminnelige regler for behandling av slik informasjon.

5

FRI OMSETTELIGHET

Aksjene er fritt omsettelige, med unntak av ansattes kjøp av aksjer til redusert pris, se punkt 3. Vedtektene har ingen begrensninger på omsetteligheten.

6

GENERALFORSAMLING

Gjennom generalforsamlingen er aksjeeierne sikret deltakelse i organet som er den øverste myndighet i selskapet. Selskapets vedtekter vedtas her. Aksjeeiere som representerer minimum 5 prosent av aksjene, kan kreve ekstraordinær generalforsamling.

Innkalling

Generalforsamlingen blir normalt avholdt innen 1. juni hvert år. I 2009 er datoen fastsatt til 7. mai. Innkalling sendes normalt ut tre uker i forkant. Det er én uke tidligere enn lovens minimumskrav (to uker). Saksdokumentene inklusive valg-

komiteens begrunnede innstilling dersom nye medlemmer skal velges eller eksisterende er på valg, er tilgjengelig på konsernets nettsider minimum 21 dager før generalforsamlingen avholdes. Det legges vekt på at saksdokumentene inneholder all nødvendig informasjon slik at aksjeeierne kan ta stilling til alle saker som skal behandles. Selskapets vedtekter fastslår at påmeldingsfristen ikke kan utløpe tidligere enn fem dager før avholdelse av generalforsamlingen. Det er et mål å legge denne fristen tettest mulig opp til møtedato.

Alle aksjeeiere som er registrert i verdipapirsystemet (VPS) mottar innkallingen og har rett til å fremme forslag og avgi stemme direkte eller via fullmakt.

Finanskalender blir offentliggjort både på konsernets nettsider og i selskapets årsrapport.

Deltakelse

Påmeldingen skjer via skriftlig tilbakemelding, telefaks eller internett. Styret ønsker å legge forholdene til rette slik at flest mulig av aksjeeierne gis anledning til å delta. Aksjeeiere som ikke kan møte, blir oppfordret til å stille med fullmektig, og det er lagt til rette for at fullmaktene knyttes til hver enkelt sak som behandles. På generalforsamlingen deltar representanter fra styret, minst én representant for valgkomiteen og revisor. Fra administrasjonen deltar som et minimum konsernsjef og finansdirektør.

I 2008 ble generalforsamlingen avholdt 24. april, og 73,5 prosent (79 prosent i 2007) av den samlede aksjekapital var representert. Til sammen 65 aksjeeiere var til stede eller representert ved fullmakt.

Dagsorden og gjennomføring

Dagsorden fastsettes av styret, hvor hovedpunktene følger av vedtektenes § 8. Samme paragraf fastslår også at generalforsamlingens møter ledes av styreleder. Konsernsjefen gjennomgår status for konsernet. Protokollen fra generalforsamlingen gjøres tilgjengelig på konsernets nettsider www.kongsberg.com

7

VALGKOMITÉ

Valgkomiteens oppgave er å avgi innstilling til generalforsamlingen om valg av

aksjeeiervalgte styremedlemmer. Innstilling på styreleder skal angis særskilt.

Komiteen består av tre medlemmer som skal være aksjeeiere eller representanter for aksjeeierne. Generalforsamlingen velger samtlige medlemmer til valgkomiteen, herunder lederen. Det er valgkomiteen selv som innstiller overfor generalforsamlingen om valg av medlemmer til komiteen. Funksjonstiden er to år. Valgkomiteens godtgjørelse fastsettes av generalforsamlingen etter innstilling fra styret. Ovennevnte fremgår av konsernets vedtekter § 9. Komiteen arbeider under instruks fra generalforsamlingen. Denne ble sist revidert på ordinær generalforsamling 8. mai 2007.

Sammensetning

Nåværende komité ble valgt på ordinær generalforsamling 24. april 2008 og består av:

- Anne Grethe Dalane, personaldirektør, Yara International ASA (gjenvalg)
 - Knut J. Utvik, avdelingsdirektør, Nærings- og handelsdepartementet (gjenvalg)
 - Sverre Valvik, administrerende direktør, Arendals Fossekompagni ASA (gjenvalg)
- Anne Grethe Dalane er valgt til leder av komiteen.

Ingen av komiteens medlemmer er representant for daglig ledelse eller styret. Flertallet av medlemmene anses å være uavhengig av daglig ledelse og styret. Sverre Valvik er administrerende direktør i Arendals Fossekompagni ASA, hvor KONGSBERGS styremedlem Erik Must indirekte har en betydelig eierandel. Valgkomiteen anses å ha en sammensetning som reflekterer interessene til aksjeeierfelleskapet.

Informasjon om valgkomiteen, skjema for å gi innspill på kandidater til styret og frister er gjort tilgjengelig på konsernets nettsider www.kongsberg.com. Ingen forslag på kandidater til styret ble fremmet gjennom denne kanalen i 2007.

Valgkomiteens arbeid

I forkant av generalforsamlingen i 2008 ble det avholdt 1 møte hvor styrets egenevaluering ble gjennomgått. Styrets leder la frem evalueringen. I tillegg var komiteen i kontakt med alle større aksjeeiere (eierandel > 1 prosent) for å få deres syns-

punkter på saker til behandling i valgkomiteen. Ingen medlemmer av styret var på valg i 2008. Alle styrets medlemmer er på valg i 2009.

8

STYRE – SAMMENSETNING OG UAVHENGIGHET

Styrets sammensetning

Styret består av åtte medlemmer, og har i dag følgende sammensetning; Finn Jebsen (styreleder), Benedicte Berg Schilbred (nestleder), Siri Hatlen, Erik Must, John Giverholt, Roar Marthiniussen, Kai Johansen og Audun Solås. De tre sistnevnte er valgt av og blant de ansatte. Detaljert informasjon om det enkelte styremedlem finnes på side 104.

Det legges vekt på at det samlede styret skal ha kompetanse innen styrearbeid og selskapets hovedvirksomhet.

I tillegg skal styrets medlemmer ha kapasitet til å utføre sine oppgaver. Ifølge selskapets vedtekter skal antall styremedlemmer være mellom fem og åtte. Konsernsjefen er ikke styremedlem.

Styret velges for to år av gangen. Generalforsamlingen velger styrets leder. Det fremgår av instruks for valgkomiteen. Finn Jebsen er valgt til styrets leder.

Styrets uavhengighet

Alle aksjeeiervalgte styremedlemmer anses som selvstendige og uavhengige av konsernets administrative ledelse. Tilsvarende gjelder i forhold til vesentlige forretningsforbindelser. Arendals Fossekompagni ASA, hvor Erik Must direkte og indirekte har en betydelig eierandel, hadde ved årsskiftet en eierandel i Kongsberg Gruppen ASA på 7,96 prosent. Ferd AS, hvor John Giverholt er finansdirektør, hadde ved årsskiftet en eierandel i Kongsberg Gruppen ASA på 0,5 prosent. Styret gir uttrykk for at det er positivt at langsiktige aksjeeiere er representert i styret. Det blir lagt vekt på at det ikke skal foreligge interessekonflikter mellom eiere, styret, administrasjonen og selskapets øvrige interessenter.

Blant de aksjeeiervalgte styremedlemmene er det tre menn og to kvinner, det vil si en kvinneandel på 40 prosent.

Valg av styre

Generalforsamlingen velger de fem aksjeeiervalgte representantene til styret. Valgkomiteen utarbeider en innstilling på aksjeeieres kandidater til styret i forkant av valget. Innstillingen blir sendt aksjeeierne sammen med innkallingen til generalforsamlingen. Vedtak om styrets sammensetning skjer ved simpelt flertall. Staten eier i dag i overkant av 50 prosent av aksjene, og kan i prinsippet utøve kontroll over valget av aksjeeiernes styremedlemmer. Tre av styrets medlemmer velges ved direktevalg av og blant de ansatte i konsernet.

Medlemmene velges for to år av gangen med mulighet for gjenvalg.

Styremedlemmenes aksjeholdning

De aksjeeiervalgte styremedlemmene har pr. 31.12.08 følgende beholdning av aksjer i konsernet: Finn Jebsen, styrets leder, eier 5 000 aksjer gjennom sitt hel-eide selskap Fateburet AS. Benedicte Berg Schilbred, styrets nestleder, eier 17 500 aksjer gjennom selskapet Odd Berg AS. Erik Must eier 31 150 aksjer personlig og 100 000 aksjer gjennom Must Invest AS.

9

STYRETS ARBEID

Styrets oppgaver

Styret har det overordnede ansvaret for forvaltning av konsernet og for å føre tilsyn med daglig ledelse og konsernets virksomhet. Dette innebærer at styret har ansvaret for å etablere kontrollsystemer og ansvaret for at konsernet drives i samsvar med fastsatt verdigrunnlag, forretnings-etiske retningslinjer og eiernes forventninger til en samfunnsansvarlig drift. Styret skal først og fremst ivareta alle aksjeeiernes interesser, men det har også et ansvar for selskapets øvrige interessenter.

Hovedoppgavene består i å bidra til at konsernet blir konkurransedyktig, og at det utvikler seg og skaper verdier. Videre skal styret delta i utformingen av, og vedta konsernets strategi, utføre nødvendige kontrollfunksjoner og sikre at konsernet er tilfredsstillende ledet og organisert. Styret setter mål for finansiell struktur og vedtar selskapets planer og budsjetter. Saker av stor strategisk eller økonomisk betydning for konsernet blir behandlet i styret. Opp-

gavene er ikke statiske, og fokuseringen vil være avhengig av konsernets behov i øyeblikket. Styret ansetter konsernsjef, etablerer vedkommendes arbeidsinstruks og fullmakter, og foretar lønnsfastsettelse.

Styreinstruks

Styrets instruks er omfattende og ble sist revidert 6. februar 2008. Instruksen omfatter følgende punkter; innkalling til styremøte, innkallingsfrist, forutgående saksbehandling, styremøtet, styrets beslutninger, føring av protokoll, styrets kompetanse og saker som skal styrebehandles, styrets og daglig leders arbeidsdeling, forholdet mellom datterselskap og morselskap, uavhengighet og inhabilitet, hovedprinsipper for styrets arbeid ved en eventuell selskapsovertakelse, fortrolighet og taushetsplikt, forholdet til lovgivning, vedtekter og instruks.

Styret kan i enkeltsaker vedta å fravike instruks.

Instruks for konsernsjefen

Det er gjennomført en klar arbeidsdeling mellom styret og daglig ledelse. Styreleder har ansvaret for at styrearbeidet gjennomføres på en effektiv og korrekt måte i henhold til de oppgaver styret har. Konsernsjefen har ansvaret for selskapets operative ledelse. Styret har utarbeidet en egen instruks for konsernsjefen.

Finansiell rapportering

Styret mottar månedlige økonomirapporter hvor selskapets økonomiske og finansielle status kommenteres.

Møteinnkalling og møtebehandling

Styret fastsetter hvert år faste styremøter. Normalt avholdes det åtte møter. I tillegg blir det innkalt til ekstra møter etter be-

hov. I 2008 ble det avholdt ni styremøter og ett styreseminar. Styremøtene hadde 97 prosent møtedeltakelse i 2008.

Alle styrets medlemmer mottar regelmessig informasjon om selskapets operasjonelle og finansielle utvikling i god tid før de fastsatte styremøtene. I tillegg mottar styremedlemmene månedlige driftsrapporter. Selskapets forretningsplan, strategi og risiko er regelmessig gjenstand for gjennomgang og vurdering av styret. Styrets medlemmer har fri tilgang til å konsultere konsernets toppledere dersom de føler behov for det.

Styret utarbeider og fastsetter en årlig plan med fastlagte temaer for styremøtene. Normalt er det konsernsjefen som foreslår agendaen til hvert enkelt styremøte. Den endelige agendaen blir besluttet i samråd mellom konsernsjef og styrets leder.

På styremøtene deltar foruten styremedlemmene selv; konsernsjef, finansdirektør, konserndirektør for samfunnskontakt og juridisk direktør (styresekretær). Øvrige deltakere blir innkalt etter behov.

Styret vedtar saker av signifikant betydning for konsernet. Dette dreier seg blant annet om godkjenning av års- og kvartalsregnskaper, strategi og strategiske planer, godkjenning av betydelige investeringer (normalt over 10 millioner kroner) og godkjenning av oppkjøp og salg av virksomheter.

Nye styremedlemmer orienteres om konsernets gjeldende strategi og historiske forhold relatert til konsernets aktuelle situasjon.

Taushetsplikt – kommunikasjon mellom styret og aksjeeiere

Styrets forhandlinger og protokoller er i prinsippet konfidensielle, med mindre styret bestemmer noe annet eller at det er åpenbart at det ikke er behov for slik behandling. Dette følger av styreinstruks.

Kompetanse

Hele styret har gjennomført et omfattende program for å gi medlemmer innsikt i konsernets aktivitet. I 2007 gjennomførte styret og konsernledelsen en rundreise til konsernets virksomheter i Nordøst- og Sørøst-Asia. Formålet med reisen var å øke styrets innsikt i de forretningsmessige aktiviteter i området. I løpet av 2008 har styret besøkt ulike enheter i Norge.

Habilitet

Styret forholder seg til reglene om inhabilitet slik de fremgår av Allmennaksjeloven (ASAL) § 6–27 og i styrets egen instruks. I 2008 har det vært én sak til behandling hvor ett av styrets medlemmer avsto på grunn av inhabilitet.

Bruk av styrekomiteer

Konsernet har vedtektsfestet bruk av valgkomité. I tillegg opprettet styret i 2005 to underutvalg, et revisjonsutvalg og et kompensasjonsutvalg. For begge utvalgene gjelder at de virker som saksforberedende organer for styret og er bare ansvarlig overfor det samlede styret i selskapet og har kun innstillende myndighet overfor dette.

Styrets revisjonsutvalg

Revisjonsutvalget har oppgaver blant annet i forhold til regnskapsrapportering, ekstern revisor, internrevisjon og risikostyring. I 2008 har utvalget hatt stort fokus på selskapets risikostyring. Utvalget er sammensatt av to aksjeeiervalgte styremedlemmer og ett styremedlem fra de ansattevalgte. Eksternrevisor deltar normalt på møtene. Konsernsjef og øvrige styremedlemmer har rett til å delta etter eget ønske. I løpet av 2008 ble det avholdt fire møter.

Medlemmer: John Giverholt, Siri Hatlen, Audun Solås.

Mandat for revisjonsutvalget finnes på konsernets nettsider www.kongsberg.com.

MØTEDELTAKELSE

	Styremøter	Kompensasjonsutvalg	Revisjonsutvalg
Finn Jebsen	9	5	
Benedicte Berg Schilbred	8		
Siri Hatlen	9		2
Erik Must	8	5	
John Giverholt	9		4
Roar Marthiniusen	9	5	
Audun Solås	9		4
Kai Johansen	9		

Styrets kompensasjonsutvalg

Utvalget har oppgaver knyttet til konsernsjefens betingelser, prinsipielle spørsmål knyttet til lønnsnivå, bonussystem, pensjonssystemvilkår, ansettelsesavtaler og liknende for ledende ansatte, samt øvrige forhold tilnyttet kompensasjon som utvalget finner er av særlig betydning for konsernet. Utvalget er sammensatt av styrets leder, ett aksjeeiervalgt styremedlem og ett ansattevalgt styremedlem. Konsernsjefen har rett til å delta i utvalgets møter når han ønsker, unntatt ved behandling av hans personlige forhold. I løpet av 2008 ble det avholdt fem møter.

Medlemmer: Finn Jebesen, Erik Must, Roar Marthiniussen.

Mandat for kompensasjonsutvalget finnes på konsernets nettsider www.kongsberg.com.

Styrets egevaluering

Hvert år gjennomføres det et eget styreseminar der temaene er knyttet til virksomheten og styrets arbeid og arbeidsform. Styrets arbeidsform og samspill diskuteres fortløpende, og spesielt i forbindelse med styreseminarene. I denne forbindelse vurderer også styret seg selv i forhold til eierstyring og selskapsledelse. Styret har så langt ikke funnet det hensiktsmessig å benytte eksterne personer i egevalueringen. Evalueringen gjøres tilgjengelig for valgkomiteen.

10

RISIKOSTYRING OG INTERN KONTROLL

Styret og internkontroll

Administrasjonen utarbeider månedlige resultatrapporter som oversendes og gjennomgås av styremedlemmene. I tillegg utarbeides kvartalsvise økonomirapporter, risikorapporter og HMS-rapporter som alle er gjenstand for gjennomgang i de kvartalsvise styremøtene. Se side 103 for nærmere beskrivelse.

Styrets årlige gjennomgang

Styret foretar en årlig gjennomgang av risiko- og HMS-forhold. Dette gjøres i forbindelse med gjennomgangen av foreløpig årsregnskap i begynnelsen av februar. Revisor er også til stede på dette møtet. Gjennomgangen kommer i tillegg til kvartalsvise gjennomganger.

Styrets rapportering

Styret foretar en grundig gjennomgang av selskapets finansielle status i årsberetningen. Der beskrives også hovedelementene i HMS- og risikoaspektene. Videre gis det en redegjørelse for aktiviteter knyttet til internkontroll under kapitlet Organisasjon og styring på side 102.

11

GODTGJØRELSE TIL STYRET

Generalforsamlingen fastsetter årlig styrets godtgjørelse. Forslag til godtgjørelse fremsettes av leder for valgkomiteen. For 2008 utgjorde den totale godtgjørelsen til styret kr 1 436 334. Godtgjørelsen fordeles seg som følger: Styreleder kr 330 667, styrets nestleder kr 175 667, øvrige styremedlemmer kr 155 000.

I tillegg mottar revisjonsutvalgets medlemmer kr 7 350 pr. møte, maksimalt kr 36 750 pr. år. Utvalgets leder mottar kr 8 400 pr. møte, maksimalt kr 42 000 pr. år. Kompensasjonsutvalgets medlemmer mottar kr 5 250 pr. møte, maksimalt kr 26 250 pr. år. Utvalgets leder mottar kr 6 300 pr. møte, maksimalt kr 31 500 pr. år.

Styremedlemmenes honorarer er ikke knyttet til resultat, opsjonsprogram eller liknende. Ingen av styrets aksjeeiervalgte medlemmer har oppgaver for selskapet ut over styrevervet, og ingen har avtale om pensjonsordning eller etterlønn fra selskapet.

12

GODTGJØRELSE TIL LEDENDE ANSATTE

Retningslinjer

Styret har utarbeidet egne retningslinjer for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte. Konsernsjefens betingelser fastsettes av styret. Styret gjennomfører årlig en grundig vurdering av lønn og annen godtgjørelse til konsernsjef. Vurderingen baseres på markedsundersøkelser for tilsvarende stillinger.

Strukturen i belønningssystemet for de øvrige medlemmene av konsernledelsen fastsettes av styret, og legges frem for generalforsamlingen til orientering. Betingelsene foreslås av konsernsjefen og godkjennes av styrets leder.

Styrets holdninger når det gjelder lederlønninger, er at de skal være konkurransedyktige og motiverende, men ikke ledende når det gjelder nivå.

Belønningssystemet består av basislønn, bonus-, pensjons-, etterlønsordning og naturalytelser.

Resultatavhengig godtgjørelse

Styret vedtok et nytt bonussystem i 2006. Resultatavhengig godtgjørelse er knyttet til verdiskaping for aksjeeierne eller resultatutvikling for konsernet over tid. Forutsetninger for utbetaling av resultatbasert godtgjørelse er beskrevet i note 31. Totalt har konsernet ca 90 ledere som omfattes av et belønningssystem med et individuelt prestasjonselement. Kriteriene for vurderingen omfatter endringer i konsernets økonomiske resultat, forretningsområdet eller enhetens resultat, kapitalbinding og oppnåelse av mål knyttet til forbedringer og langsiktighet.

Betingelser

Godtgjørelse til konsernledelsen og styret er beskrevet i note 31.

13

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Årsregnskap og årsberetning – periodisk rapportering

Konsernet legger normalt frem et foreløpig årsregnskap i februar. Fullstendig regnskap sammen med årsberetning og årsrapport sendes aksjeeiere og øvrige interessenter i mars/april. Ut over dette rapporteres regnskapstall kvartalsvis. Konsernets finanskalender gjøres kjent gjennom konsernets internettsider og i årsrapporten. Bærekraftsrapportering inngår som en del av årsrapporten som sendes alle aksjeeiere.

Det er en selvfølge at alle aksjeeiere blir behandlet likt.

Annen markedsinformasjon

Det arrangeres åpne investorpresentasjoner i forbindelse med at års- og kvartalsresultater for konsernet blir lagt frem. Her gjennomgår konsernsjefen resultater og kommenterer markeder og fremtidsutsikter. På disse presentasjonene deltar også konsernets finansdirektør, tidvis også øvrige medlemmer fra konsernledelsen.

Presentasjonene i forbindelse med års- og kvartalsresultater gjøres tilgjengelige på konsernets nettsider samtidig med presentasjonen. Års- og halvårsresultat presenteres også via webcast. Ut over dette holdes det løpende dialog og presentasjoner for analytikere og investorer.

Konsernet anser det som svært viktig å informere eiere og investorer om konsernets utvikling og økonomiske og finansielle status. Det blir lagt vekt på at informasjonen er lik og samtidig til aksjemarkedet. I samtale med aksjeeiere og analytikere skal varsomhetsprinsippet i forhold til forfordeling av informasjon legges til grunn.

Konsernet ble i 2004 tildelt Informasjonsmerket og Engskmerket av Oslo Børs.

Styret har utarbeidet egne retningslinjer for kontakt med aksjeeiere utenfor generalforsamlingen.

14

SELSKAPSOVERTAKELSE

Konsernet har ingen forsvarsmekanismer mot aksjeoppkjøp i sine vedtekter, og har heller ikke iverksatt andre tiltak som begrenser muligheten for å kjøpe aksjer i selskapet. Den norske stat eier 50,001 prosent av aksjene. Omsetteligheten av disse aksjene er avhengig av vedtak i Stortinget.

Styrets instruks inneholder et punkt som omhandler hovedprinsippene for hvordan styret skal opptre ved eventuelle overtakelsestilbud. Her heter det blant annet at styret skal bidra til at aksjeeierne i KONGSBERG blir behandlet likt og at virksomheten ikke blir unødig forstyrret.

Dersom det fremmes et bud på selskapet, skal styret avgi en uttalelse med en begrunnet vurdering av budet. Vurderingen skal blant annet ta hensyn til hvordan et eventuelt oppkjøp vil innvirke på den langsiktige verdiskapingen i KONGSBERG.

15

REVISOR

Revisors forhold til styret

Konsernets revisor blir valgt av generalforsamlingen. Hovedtrekkene i revisors planlagte arbeid legges frem for styret en gang i året.

Revisor deltar alltid under styrets behandling av årsregnskapet. Styret blir i den forbindelse orientert om årsregnskapet og saker som opptar revisor spesielt, herunder eventuelle uenigheter mellom revisor og administrasjonen. Revisor deltar i tillegg i revisjonsutvalgsmøtene.

Styret avholder årlige møter med revisor hvor det gjennomgår en rapport fra revisor som omhandler selskapets regnskapsprinsipper, risikoområder og interne kontrollrutiner.

Minimum en gang i året avholdes et møte mellom revisor og styrets revisjonsutvalg uten at konsernsjef eller andre fra ledelsen er til stede.

Revisor har lagt frem for styret en skriftlig erklæring på oppfyllelse av fastsatte uavhengighetskrav, jfr. revisorloven.

Revisors forhold til administrasjonen

Konsernet har styrebehandlet retningslinjer for det forretningsmessige forholdet mellom revisor og konsernet.

Konsernet benyttet fra oppstarten i 1987 revisjonsselskapet Arthur Andersen & Co. Arthur Andersen & Co. i Norge ble i april 2002 slått sammen med Ernst & Young. I tillegg til ordinær revisjon har selskapet utført rådgivning innen områdene regnskap, skatt og due diligence. Det vises til note 11 til konsernregnskapet.

Styret vil med jevne mellomrom vurdere om revisor i tilstrekkelig grad utøver en tilfredsstillende kontrollfunksjon.

16

LEDELSEN OG INTERNE PROSEDYRER

Dette punktet omfattes ikke av anbefalingen.

Konsernsjefen

Konsernsjefen forestår daglig ledelse av virksomheten, med ansvar for at konsernet blir organisert, drevet og videreutviklet i samsvar med lov, vedtekter og vedtak truffet av styret og generalforsamlingen.

Styret har vedtatt instruks for konsernsjefen.

Konsernledelsen

Konsernsjefen utnevner medlemmer til konsernledelsen. Konsernledelsen består for tiden av syv personer. Foruten konsernsjefen består ledelsen av finansdirek-

tør, direktører for tre av de fire forretningsområdene Kongsberg Maritime, Kongsberg Defence Systems og Kongsberg Protech Systems, direktør for Forretningsutvikling og direktør for Samfunnskontakt.

Ledelsen møtes normalt én gang hver 14. dag, men har ut over dette daglig kontakt på operasjonell basis. Konsernet følger det overordnede prinsippet med forpliktelse på avtalt mål og praktiserer derfor en desentralisert styringsform som gir de enkelte enheter handlefrihet med dertil hørende ansvar.

Konsernledelsens hovedoppgave er den operasjonelle drift av konsernet, hvor det er konsernets totalitet som er førende for de avgjørelser som tas. Ledelsen gjennomfører månedlig resultat- og budsjettoppfølging med de resultatansvarlige enheter i konsernet.

Evalueringer

Konsernledelsen gjennomfører årlig en evaluering av eget arbeid og arbeidsform.

Interne styrer

Konsernets datterselskaper har egne styrer, som består av interne ledere og ansatte. Administrerende direktør i eierselskapet, eller den han bemyndiger, vil være styrets leder i datterselskapene. Oppnevning av styre og styrets arbeid i datterselskaper skal skje i henhold til konsernets prinsipper for god eierstyring.

Innsidehandel

Selskapet har nedfelt interne retningslinjer for handel med selskapets aksjer. Reglene er i henhold til gjeldende lover og regler for primærinnsidere og innsidehandel. Disse retningslinjene blir jevnlig oppdatert i henhold til de til enhver tid gjeldende regler, og distribuert til primærinnsidene. De interne retningslinjene pålegger blant annet primærinnsidene en intern klæringsplikt med konsernsjefen før de kjøper eller selger KONGSBERG-aksjer.

Organisasjon og styring

Konsernet har hatt en kraftig vekst de siste årene, både i forhold til driftsinntekter, antall ansatte og internasjonal tilstedeværelse. Målet er at denne veksten skal fortsette. Det medfører behov for ytterligere fokusering på konsernets styringssystemer.

ORGANISERING

KONGSBERGS styringsmodell består av generalforsamlingen, styret, konsernsjefen og konsernledelsen. Ved årsskiftet ble begge forretningsområdene Kongsberg Maritime og Kongsberg Defence & Aerospace splittet i to nye forretningsområder. Det vil si at fra og med 1. januar 2009 har konsernet fire forretningsområder som har egne resultat-, vekst-, forbedrings- og avkastningsmål. Organisasjonsendringen er gjort for å sikre at konsernet utnytter mulighetene for ytterligere vekst.

Det er lagt vekt på å tydeliggjøre hvor ansvaret for resultatene ligger, og derfor er myndighet i stor grad delegert til de enkelte enhetene. Konsernfunksjonenes hovedoppgave er å utarbeide policies og prinsipper gjeldende for hele konsernet, ha fagansvar innen utvalgte områder, gi faglig støtte til forretningsområdene, og yte tjenester innen områder hvor det er lønnsomt å koordinere disse.

STRATEGI

Styret har det overordnede ansvaret for konsernets strategi. Konsernledelsen utarbeider forslag til strategi og langsiktige overordnede mål. Strategien og målene diskuteres og vedtas av styret. Dette er en årlig prosess som rullerer med fem års

horisont. Prosessen starter normalt i mars og avsluttes i juni. Hvert forretningsområde legger frem sine planer for den kommende periode. Med bakgrunn i det strategiske plandokumentet og de langsiktige målene, utarbeides operative mål og planer for alle resultatenheter.

BUDSJETT

Budsjettprosessen starter i midten av september. Alle resultatenheter deltar i dette arbeidet. Føringer for budsjettet blir utarbeidet på konsernnivå og tar utgangspunkt i strategidokumentet og relevante eksterne rammebetingelser. Forbedringer i forhold til tidligere oppnådde resultater er en viktig føring. Budsjettet er gjenstand for en grundig behandling i konsernledelsen og i styret. Det endelige budsjettet vedtas av styret i desember, og er et verktøy for den økonomiske styringen for neste kalenderår. Budsjettet ligger fast gjennom hele budsjettperioden, og er forpliktende for lederne av de enkelte enhetene.

RISIKOSTYRING

Hvert kvartal utarbeides det en omfattende risikoanalyse som legges frem for styret. Analysen omfatter hovedområdene operasjonell, forretningsmessig, juridisk og

Konsernet opprettet i 2008 en egen

funksjon for etterlevelse og kontroll

(compliance) av gjeldende lover og regelverk, med hovedvekt på etikk, anti-korrupsjon og risikostyring.

finansiell risiko. Ansvar for den operasjonelle risiko ligger i de enkelte forretningsområder. Risiko er i hovedsak knyttet til gjennomføring av prosjekter med høy teknisk kompleksitet, hvor evnen til å levere inngåtte kontrakter til avtalt tid, produktkvalitet, funksjonalitet og pris er avgjørende. Videre vil resultatet være avhengig av egne kostnader, leverandørkostnader, rentekostnader, valutarisiko og risiko knyttet til kundens betalingsdyktighet. Forretningsmessig risiko er knyttet til markedsforhold, konkurrenter og andre rammebetingelser i markedene vi opererer i. Juridisk risiko er knyttet til eventuelle pågående tvister som behandles i rettsystemet og til prosjekter hvor det eventuelt er dissens i forhold til kunde/samarbeidspartner. Finansiell risiko er hovedsakelig knyttet til valuta- og rentesvingninger samt finansiering.

I tillegg til ovennevnte, blir styret hvert kvartal forelagt en egen helse-, miljø- og sikkerhetsrapport (HMS). Rapporten inneholder en detaljert oversikt over sykefravær, arbeidsuhell, nesten-ulykker og de tiltak som iverksettes. I tillegg inneholder rapporten oversikt over gjennomførte, iverksatte og planlagte aktiviteter knyttet til HMS-området.

OPPFØLGING AV DAGLIG DRIFT

Konsernledelsen gjennomfører månedlige oppfølgingsmøter med forretningsområdene i konsernet. Oppfølging av mål, store prosjekter, risikoanalyse og forhold som fortjener oppmerksomhet, er en del av disse møtene i tillegg til økonomisk og markedsmessig status. Det blir lagt vekt på å kommentere avvik i forhold til budsjett, foregående år, planlagte aktiviteter og prognoser for året. Dersom det er behov, blir korreksjoner iverksatt.

NYOPPRETTET COMPLIANCE-FUNKSJON
Konsernet opprettet i 2008 en egen funksjon for etterlevelse og kontroll (compliance) av gjeldende lover og regelverk, med hovedvekt på etikk, anti-korrupsjon og risikostyring. Funksjonens innhold og mandat vil videreutvikles gjennom 2009. Leder av denne funksjonen rapporterer til konsernsjefen.

INTERNKONTROLL

Internkontroll i KONGSBERG omfatter de kontrollhandlinger, analyser og eventuelle tiltak som gjennomføres for å sikre at konsernet styrer risiko og når sine mål på en forutsigbar måte. KONGSBERG har ingen internrevisjon.

På oppdrag fra revisjonsutvalget, ble det i løpet av året gjennomført en vurdering av konsernets risikohåndtering, herunder internkontroll og eventuelt behov for internrevisjon i selskapet. Utredningen skulle vurdere om KONGSBERG hadde en tilstrekkelig god internkontroll sett i forhold til konsernets viktigste risikoelementer. Det skulle i tillegg gjøres en vurdering av om prosessene for internkontroll knyttet til de viktigste risiki var gjenstand for tilfredsstillende revisjon. Konklusjonen på dette arbeidet ble at det ikke etableres en internrevisjon, men at det utarbeides en ny modell som skal verifisere at internkontrollen til enhver tid er tilpasset risikobildet i selskapet. Administrasjonen rap-

porterer til styrets revisjonsutvalg i dette arbeidet.

Forøvrig fungerer internkontrollen i hovedtrekk etter beskrivelsen nedenfor:

Hovedtyngden av internkontrollen foretas gjennom den daglige drift i forretningsområdene. Regnskapskontrollen blir ivarettatt gjennom forskjellige former for arbeidsdeling, retningslinjer og godkjennelsesrutiner. Konsernets sentrale regnskapsfunksjon har overordnet ansvar for etablering og oppfølging av retningslinjer og prinsipper. Innføringen av regnskapsstandarden International Financial Reporting Standard (IFRS) og ny bokføringslov, har medført økte krav til regnskapsmessig oppfølging og kontroll. Konsernets styre har et eget revisjonsutvalg.

Konsernets interne finanstransaksjoner er gjenstand for egne kontrollsystemer og rutiner. Den finansielle risikoen reduseres ved hjelp av egnede finansielle instrumenter. Styringen av den finansielle risikoen håndteres av konsernets sentrale finansfunksjon.

Ansvar for det kommersielle innholdet i kontrakter og avtaler ligger hos forretningsområdene.

Konsernet har et eget etisk råd som behandler temaer knyttet til konsernets forretningsetiske retningslinjer. I tillegg har konsernet tre ombudsmenn for etiske spørsmål.

Styret i Kongsberg Gruppen ASA

Finn Jebsen (59)

Styrets leder

Stilling: Selvstendig næringsdrivende.

Utdannelse: Siviløkonom, Norges Handelshøyskole i Bergen (1974), mastergrad i Business Administration fra University of California, Los Angeles (1976).

Annet: Tidligere konsernsjef i Orkla ASA.

Antall år i styret: 4

Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 5 000

(gjennom heleid selskap Fatebure AS).

Styreverv utenom Kongsberg Gruppen: Styreleder i Kavli Holding AS. Nestleder i styret for KLP Forsikring. Styremedlem i Berner Gruppen AS, Anders Wilhelmsen Management AS og Norsk Hydro ASA.

Benedicte Berg Schilbred (62)

Styrets nestleder

Stilling: Arbeidende styreleder i Odd Berg Gruppen.

Utdannelse: Kandidateksamen fra Bedriftsøkonomisk Institutt (1969) og tilleggsutdannelse fra Norges Handelshøyskole (1972).

Antall år i styret: 8

Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 17 500

(gjennom selskapet Odd Berg AS)

Styreverv utenom Kongsberg Gruppen: Styreformann i Odd Berg AS, AS Tromsø Bunkerdepot, Tromsø Kulkran AS, Tromsø Fiskeindustri AS, Eximo AS, Tos Lab AS, Veita Senter AS, Bergship AS og AS Arctic Hunting. Styremedlem i Norway Pelagic Group AS.

Erik Must (66)

Styremedlem

Utdannelse: Siviløkonom, Handelshøyskolen i København (1967).

Antall år i styret: 4

Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 100 000

(gjennom Must Invest AS), 31 500 (personlig).

Styreverv utenom Kongsberg Gruppen: Styreleder i Fondsfinans ASA, Fondsfinans Kapitalforvaltning Holding AS, Arendals Fossekompagni ASA, Gyldendal ASA og Erik Must AS. Styremedlem i Norges Handels- og Sjøfartstidende AS, Norsk Folkemuseum, Arentz Legat og Bioteknologiseret Universitetet i Oslo.

Siri Hatlen (51)

Styremedlem

Stilling: Konserndirektør i Statkraft AS, tiltrær stillingen som administrerende direktør for Oslo universitets-sykehus fra 1. juli 2009.

Utdannelse: Sivilingeniør, Norges Tekniske Høgskole (1980) og tilleggsutdannelse (MBA) fra INSEAD, Fontainebleau (1991).

Antall år i styret: 6

Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 0

Styreverv utenom Kongsberg Gruppen: Styreleder i AS Vinmonopolet, Det Norske Samlaget og SN Power AS. Styremedlem i NTNU.

John Giverholt (56)

Styremedlem

Stilling: Finansdirektør i Ferd AS.

Utdannelse: Siviløkonom, Universitetet i Manchester (1976). Høyere revisoreksamen, Norges Handelshøyskole (1979).

Annet: Har tidligere innehatt lederstillinger i Orkla ASA, Den norske Bank ASA og Norsk Hydro ASA.

Antall år i styret: 4

Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 0

Styreverv utenom Kongsberg Gruppen: Styremedlem i Telenor ASA.

Roar Marthiniusen (52)

Styremedlem (valgt av de ansatte)

Stilling: Salgs- og markedsjef i Kongsberg Maritime AS.

Utdannelse: Ingeniør fra Horten Ingeniørhøgskole.

Antall år i styret: 10

Antall år i konsernet: 30

Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 3 350

Audun Solås (50)

Styremedlem (valgt av de ansatte)

Stilling: Overingeniør i Kongsberg Defence & Aerospace AS.

Utdannelse: Sivilingeniør, Kungliga Tekniska Högskolan, Stockholm.

Antall år i styret: 4

Antall år i konsernet: 18

Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 0

Kai Johansen (41)

Styremedlem (valgt av de ansatte)

Stilling: Klubbleder i Kongsberg Defence & Aerospace AS.

Utdannelse: Tinius Olsen skole og har fagbrev som maskinarbeider.

Antall år i styret: 2

Antall år i konsernet: 24

Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 0

Konsernledelsen

Walter Qvam (55)

Stilling: Konsernsjef.
Utdannelse: Sivilingeniør fra Norges Tekniske Høgskole (1979) med tilleggsutdannelse fra INSEAD i Singapore (1985).
Annet: Har innehatt lederroller i flere større norske og internasjonale virksomheter innenfor olje, gass og shipping (Det Norske Veritas), IT (Capgemini), transport (NSB) og konsulentbransjen (Gemini Consulting). Overtok som konsernsjef i Kongsberg Gruppen 1. mars 2008.
Antall år i konsernet: 1
Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 940
Styreverv utenom konsernet: 0

Arne Solberg (56)

Stilling: Finansdirektør.
Utdannelse: Økonom fra Bedriftsøkonomisk Institutt (1980).
Annet: Har tidligere hatt ledende stillinger innen økonomi/administrasjon i Elektrisk Bureau AS.
Antall år i konsernet: 22
Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 7 590
Styreverv utenom konsernet: Kitron ASA (styrets nestleder), Navico Holding (styremedlem).

Torfinn Kildal (54)

Stilling: Administrerende direktør Kongsberg Maritime AS.
Utdannelse: Siviløkonom fra Norges Handelshøyskole (1977).
Annet: Begynte sin yrkesaktive karriere i AS Kongsberg Våpenfabrikk, og hadde senere ledende stillinger i SIMRAD-konsernet.
Antall år i konsernet: 12
Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 8 369
Styreverv utenom konsernet: Argos Control AS (styremedlem).

Harald Ånnestad (48)

Stilling: Administrerende direktør Kongsberg Defence Systems.
Utdannelse: Sivilingeniør fra Norges Tekniske Høgskole (1984).
Annet: Begynte sin yrkesaktive karriere i AS Kongsberg Våpenfabrikk, hvor han har hatt en rekke ledende stillinger.
Antall år i konsernet: 22
Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 534
Styreverv utenom konsernet: 0

Egil Haugsdal (48)

Stilling: Administrerende direktør Kongsberg Protech Systems.
Utdannelse: Ingeniør fra Gjøvik Ingeniørhøgskole
Annet: Begynte sin yrkesaktive karriere i AS Kongsberg Våpenfabrikk, og hadde senere ti år i ledende stillinger innen logistikk og produksjon i ABB-konsernet.
Antall år i konsernet: 12
Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 1 538
Styreverv utenom konsernet: 0

Even Aas (47)

Stilling: Konserndirektør Samfunnskontakt.
Utdannelse: Sosialøkonom fra Universitetet i Oslo (1988).
Annet: Har tidligere vært ansatt i LO, vært politisk rådgiver og senere statssekretær for handel og skipsfart i Utenriksdepartementet og vært ansatt i Telenor ASA.
Antall år i konsernet: 11
Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 2 386
Styreverv utenom konsernet: Norsk Industri (medlem av styret og representantskapet).

Stig Trondvold (55)

Stilling: Konserndirektør M&A – Forretningsutvikling.
Utdannelse: Sivilingeniør fra Norges Tekniske Høgskole (1976), samt MBA fra IMD i Sveits (1984).
Annet: Startet sin yrkeskarriere i SINTEF, og har senere hatt flere ledende stillinger i AS Kongsberg Våpenfabrikk, Kongsberg Automotive AS, Kongsberg Automotive Technology AS, AP Kongsberg Ltd. og Kongsberg Techmatic AS.
Antall år i konsernet: 9
Antall aksjer i Kongsberg Gruppen ASA: 3 334
Styreverv utenom konsernet: Kongsberg Innovasjon AS (styreleder), Teknologisk Institutt AS (styreleder), Divisjonsstyret for innovasjon – Norges Forskningsråd (styremedlem).

Finansiell informasjon

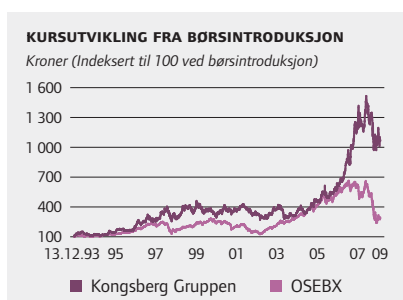
Vekst gjennom egen utvikling og oppkjøp

Aksjer og forholdet til aksjeeierne

Aksjekursen for KONGSBERG endte på kr 328,- ved utgangen av 2008. Inkludert utbytte på kr 5,- pr. aksje var avkastningen i 2008 på minus 1,8 prosent.

RELATERT INFORMASJON

→ www.kongsberg.com/InvestorInformasjon

AKSJEEIERPOLITIKK

KONGSBERG har som et overordnet mål å øke aksjeeierne verdier. Konsernets hovedfokus skal være innen de fire forretningsområdene. Veksten skal skje gjennom egen utvikling og oppkjøp innenfor utvalgte strategiske markedsegmenter.

KONGSBERG legger stor vekt på å holde aksjemarkedet og omverdenen godt infor-

mert om selskapets resultatutvikling og fremtidsutsikter. Informasjonen skal til enhver tid være relevant og tidsriktig. Den skal publiseres på en måte som sikrer likebehandling, troverdighet og forutsigbarhet, samt skaper et godt grunnlag for aksjemarkedets verdivurdering av selskapet. Aksjeeierne skal sikres en langsiktig, konkurransedyktig avkastning som står i forhold til den risiko som tas.

UTBYTTE OG RESULTAT PR. AKSJE

Beløp i kroner	2008	2007	2006	2005	2004 ¹⁾	2003 ³⁾	2002 ³⁾	2001 ³⁾	2000 ³⁾
Ordinært resultat pr. aksje	19,44	16,17	8,30	7,19	3,66	4,23	7,21	4,18	(1,86)
Utbytte	5,50	5,00	2,50	2,15	2,00 ²⁾	1,30	2,10	-	-

1) Tallene er justert for effekter ved overgang til IFRS og salget av fritidsbåtvirksomheten.

2) Utbyttet for 2004 ble foreslått med utgangspunkt i resultatet før resultatbelastningen på 150 millioner kroner knyttet til NSM prosjektet.

3) Ikke justert for effekter i forbindelse med overgangen til IFRS, men presentert i henhold til NGAAP og inkluderer fritidsbåtvirksomheten.

Avkastningen er en kombinasjon av aksjekursens utvikling og utbytte til aksjeeiere.

Konsernet har som mål at 30 prosent av konsernets årlige overskudd etter skatt fra ordinær drift skal betales tilbake til aksjeeierne i form av utbytte.

UTBYTTE OG RESULTAT PR. AKSJE

Det har vært utdelt utbytte alle år siden 1993, med unntak av 2000 og 2001, og utbyttet har i gjennomsnitt utgjort ca 30 prosent av selskapets nettoresultat.

Ordinær generalforsamling avholdes 7. mai 2009. Her vil styret foreslå et utbytte pr. aksje på kr 5,50. Eventuelt vedtatt utbytte vil bli utbetalt 20. mai 2009 til den som pr. 7. mai 2009 står oppført som aksjeeier i det norske aksjeeierregisteret

VPS. Ved utbetaling av utbytte til utenlandske aksjeeiere, vil det bli gjort fradrag for norsk kildeskatt i henhold til gjeldende bestemmelser. Aksjene vil bli notert på Oslo Børs eksklusivt utbytte fra og med 8. mai 2009.

KURSBEVEGELSE I 2008

Børsverdien endret seg i løpet av året fra 10 170 millioner til 9 840 millioner (-3,2 prosent). Konsernet ble notert på Oslo Børs 13. desember 1993 med en børsverdi på 643 millioner kroner.

Total avkastning på aksjen siden børsintroduksjon var 1 092 prosent ved årsskiftet. Oslo Børs hovedindeks har i samme periode steget 186 prosent.

Aksjekursen ble redusert med kr 11,- pr. aksje i 2008 (-3,2 prosent) og endte på

kr 328,- ved utgangen av året etter å ha avsluttet 2007 på kr 339,-. Hoved- og industriindeksen falt med henholdsvis 54 prosent og 63 prosent i samme periode.

AKSJENS LIKVIDITET

Det ble i 2008 omsatt 3 millioner KONGSBERG-aksjer fordelt på 14 703 transaksjoner. KONGSBERG-aksjer for 1 015 millioner kroner ble omsatt i 2008. Likviditeten er fortsatt på et relativt lavt nivå og selskapet fortsetter arbeidet med å øke interessen for aksjen.

AKSJEKAPITAL

Kongsberg Gruppen ASA har en aksjekapital på 150 millioner kroner, fordelt på 30 millioner aksjer pålydende kr 5,- pr. aksje. Det er bare én aksjeklasse, og det er ingen stemmebegrensninger. Ved børsintroduksjonen 13. desember 1993 hadde selskapet 5,85 millioner aksjer, pålydende kr 20,-. Antall aksjer ble i 1996 utvidet til 6 millioner i forbindelse med en emisjon rettet mot de ansatte. I mai 1997 ble aksjen splittet i fire slik at antall aksjer ble økt til 24 millioner, pålydende kr 5,- pr. aksje. Alle nøkkeltall for 1997 og tidligere år er justert i forhold til dette. I juli 1999 ble det gjort en emisjon på 6 millioner nye aksjer slik at antall aksjer økte til dagens nivå på 30 millioner aksjer.

AKSJE- OG OPSJONSPROGRAM FOR ANSATTE

Sommeren 2008 ble konsernets årlige aksjeprogram for ansatte gjennomført. Det var tolvte gang alle ansatte hadde anledning til å kjøpe aksjer i konsernet med 20 prosent rabatt. Det ble solgt 133 612 aksjer til en kurs på kr 300,-. Aksjer ble tildelt 1 441 ansatte. Konsernet gikk fra og med 2007 bort fra ordningen med å tildele opsjoner i forbindelse med det årlige aksjeprogrammet.

I forbindelse med aksjeprogrammet for ansatte i 2006, ble alle som kjøpte aksjer tildelt et antall opsjoner tilsvarende halvparten av antall aksjer de kjøpte. Innløsningskurs for disse opsjonene var kr 168,-. Ved utløp av opsjonene var kursen på aksjen kr 392,-. De ansatte hadde valget mellom å kjøpe aksjer til avtalt kurs eller motta et kontantoppgjør for gevinsten. 158 ansatte valgte å kjøpe totalt 17 379

FORDELING AV AKSJEIERE ETTER BEHOLDNINGSSTØRRELSE PR. 31.12.08

Eierpost	Antall aksjeeiere	% av antall aksjeeiere	% av antall aksjer
1 – 1 000	5 573	92,15 %	3,13 %
1 001 – 10 000	391	6,46 %	3,17 %
10 001 – 100 000	67	1,11 %	8,19 %
100 000 – 1 000 000	13	0,21 %	13,72 %
Over 1 000 000	4	0,07 %	71,80 %

KURSDATA PR. KVARTAL 2008

Beløp i kroner	4. kv. 2008	3. kv. 2008	2. kv. 2008	1. kv. 2008
Startkurs	300,0	385,0	333,0	339,0
Sluttkurs	328,0	300,0	385,0	333,0
Avkastning i perioden	9 %	(22 %)	16 %	(2 %)
Høyeste sluttkurs	328,0	390,0	417,0	390,0
Laveste sluttkurs	267,0	298,0	318,0	321,0
Gjennomsnittlig sluttkurs	291,4	351,6	367,7	347,7
Median	290,5	352,5	373,0	340,0
Volum (i 1 000 aksjer)	1 134	465	728	740

OVERSIKT OVER DE STØRSTE AKSJEIERE PR. 10.2.09

Aksjeeiere	Antall aksjer	%-andel
Staten v/Nærings- og handelsdepartementet	15 000 400	50,00 %
Folketrygdfondet	3 023 630	10,08 %
Arendals Fossekompagni ASA	2 388 199	7,96 %
MP Pensjon	1 203 200	4,01 %
Skagen Vekst	729 280	2,43 %
Orkla ASA	711 800	2,37 %
Odin Norge	667 740	2,23 %
Odin Norden	547 887	1,83 %
Odin Offshore	250 000	0,83 %
DnB NOR Norge (IV)	226 623	0,76 %
Totalt for de 10 største aksjeeierne	24 748 759	82,5 %
Totalt antall aksjer	30 000 000	100,0 %

aksjer i forbindelse med dette programmet.

Pr. 31.12.08 eier over 1 500 ansatte totalt ca 750 000 aksjer. Dette tilsvarer 2,5 prosent av aksjene i Kongsberg Gruppen.

EGNE AKSJER

På KONGSBERGs ordinære generalforsamling 24. april 2008, ble styret gitt fullmakt til kjøp av egne aksjer. Fullmakten er begrenset oppad til 5 prosent av aksjekapitalen og gjelder i 12 måneder fra datoen for generalforsamlingen. KONGSBERG eier pr. 31.12.08 til sammen 17 594 aksjer i eget selskap. Avhendelse av de ervervede aksjene kan kun skje i markedet, som oppgjør ved kjøp av virksomhet, samt til aksjeprogram for konsernets ansatte.

AKSJER EID AV STYRE OG LEDELSE

For aksjer eid av styremedlemmer og konsernledelse vises det til konsernregnskapets note 31.

INVESTOR RELATIONS

KONGSBERG skal gi aksjemarkedet relevant og utfyllende informasjon som grunnlag for en balansert og korrekt prising av aksjen. Konsernet legger vekt på en åpen dialog med aksjemarkedet og media gjennom børsmeldinger, pressemeldinger og andre medietiltak, samt gjennom presentasjoner for analytikere og investorer. Konsernets nettsted, www.kongsberg.com, inneholder egne sider med investorinformasjon. Her kan en blant annet finne konsernets årsrapporter, delårsrapporter

og presentasjonsmateriale. Konsernet er tildelt informasjonsmerket og engelskmerket av Oslo Børs.

I løpet av 2008 har KONGSBERG arrangert presentasjoner og møtt eiere og potensielle investorer både i Norge og utlandet. KONGSBERG ønsker å være tilgjengelig for markedet, og konsernledelsen eller deler av denne er til stede ved de fleste slike arrangementer. Års- og halvårspresentasjonene gjøres også tilgjengelig via webcast. I september 2008 arrangerte KONGSBERG kapitalmarkedsdag i egne lokaler på Kongsberg. Arrangementet var godt besøkt og de tilreisende fikk presentasjoner fra flere i konsernledelsen, samt omvisning på området og demonstrasjon av noen av produktene. Det kommer til å bli arrangert kapitalmarkedsdag også i 2009.

HISTORISK AKSJEINFORMASJON

Beløp i kroner	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1993
Børsverdi pr. 31.12.	9 840	10 170	5 250	3 720	2 970	3 180	2 715	2 895	2 550	643 ²⁾
Endring i løpet av året	(3,2 %)	93,7 %	41,1 %	25,3 %	(6,6 %)	17,1 %	(6,2 %)	13,5 %	(32,5 %)	-
Sluttkurs pr. 31.12.	328,00	339,00	175,00	124,00	99,00	106,00	90,50	96,50	85,00	32,25
Sluttkurs 1. handelsdag	339,00	170,00	125,00	99,00	104,00	90,50	102,00	86,50	127,00	27,52
Høyeste sluttkurs	417,00	345,00	175,00	132,00	116,00	110,00	118,00	115,00	127,00	32,5
Laveste sluttkurs	267,00	167,00	122,00	91,00	76,75	74,00	86,00	83,00	80,00	30,25
Gjennomsnittlig sluttkurs	340,40	243,51	145,79	108,34	92,21	88,97	102,26	99,80	101,30	31,10
Antall aksjer omsatt (i 1 000)	3 043	4 229	2 990	5 297	7 861	11 736	2 458	9 379	9 278	
I % av frie aksjer ¹⁾	20 %	28 %	20 %	35 %	52 %	78 %	16 %	63 %	62 %	
Antall transaksjoner	14 703	5 158	1 980	3 345	4 552	4 329	1 558	2 274	3 305	
Antall handelsdager	252	242	225	247	252	238	218	231	250	

1) Av aksjer i omlop. Statens andel på 50,001 % (15 000 400 aksjer) er holdt utenfor.

2) Børsintroduksjon 13. desember 1993.

Finansiell risiko og markedsforhold

KONGSBERG har som målsetting å skape langsiktige verdier. Et viktig virkemiddel her er begrensning av finansiell risiko.

VALUTA

KONGSBERG har en stor andel av sine inntekter knyttet til eksportkontrakter, med en relativt liten andel innkjøp i samme valuta. Dette gjør at KONGSBERG har en betydelig valutaeksponering.

Valutaeksponeringen merkes særlig i offshoremarkedet, hvor mange konkurrenter har dollar som kostnadsbase. I markedet for handelsflåten befinner mange av konkurrentene seg i Europa. Økt konkurranse fra Asia øker valutarisikoen også i dette segmentet. I forsvarsvirksomheten vil alle nye tilbud være basert på markedsкурser. Kundene i forsvarsmarkedet er mindre valutasensitive.

KONGSBERG har som policy å begrense valutarisiko både for forretningsområdene og for konsernet som helhet. Samtidig har vi et aktivt forhold til valutaens betydning som konkurransefaktor. Alle kontraktsfestede valutastrømmer blir sikret (prosjektsikringer). Det foretas også sikring av fremtidige, prognostiserte valutastrømmer (prognosesikringer). Disse sikringene og sikring av større kontraktstilbud i utenlandsk valuta tar utgangspunkt i det enkelte forretningsområdets markeds- og konkurransesituasjon. Valutasikringsstrategien demper effekten av kortsiktige svingninger i valutakurser samtidig som den gir tid til operasjonelle endringer ved eventuelle varige kursendringer.

Pr. 31.12.08 har konsernet samlet sikret valuta tilsvarende 19 milliarder kroner, hovedsakelig i USD og EUR.

Prognosesikring

Sikringsstrategien har et 2–3 års perspektiv og innebærer at kortvarige valutasvingninger utliknes, mens det ved mer varige endringer gis tid til å foreta operasjonelle endringer. Vi arbeider aktivt med tiltak som kan redusere effekten av valutasvingninger, både gjennom å øke andelen av verdiskapingen utenfor Norge og ved å øke kostnadsbasen i valuta.

Sikring av netto fremtidige prognostiserte valutainntekter i USD og EUR er basert på en sikringsmatrise som er nivå- og tidsbasert. I prinsippet sikres det større volumer lenger frem i tid ved historisk "høye" kurser, og lavere, eller ingen volumer, ved historisk "lave" kurser.

Se note 23 til konsernregnskapet for detaljer om sikringene.

FINANSIERING

Tilfredsstillende kredittverdighet hos finansinstitusjoner er en forutsetning for forutsigbarhet i finansiering av drifts- og investeringsplaner. KONGSBERG er vurdert til "Investment Grade", det vil si at konsernet blir forbundet med lav risiko. God kredittverdighet vil redusere refinansieringsrisiko og i tillegg gi reduserte finansieringskostnader.

KONGSBERG har i 2008 økt brutto gjeld til 1 700 millioner kroner. Lånebehovet

varierer som følge av sesongsvingninger og betalingsbetingelsene i store forsvarskontrakter. Eventuelle oppkjøp vil også påvirke behovet for kapital. KONGSBERG har ved inngangen til 2009 følgende lån i konsernets sentrale finansieringsprogram:

Obligasjonslån		
NO001022638.4.	400 mill. kr	Forfall juni 2009
Obligasjonslån		
NO001036178.5.	300 mill. kr	Forfall mars 2012
Lånesyndikat		
(fullt trukket)	1 000 mill. kr	Forfall juli 2013

KONGSBERGS finansieringsbehov er i tillegg dekket ved en syndikert lånefasilitet (en gruppe banker står bak lånerammen) på 800 millioner kroner med løpetid til 2010. Fasiliteten er ubenyttet ved inngangen til 2009. Finansiering og likviditetsstyring koordineres fra Kongsberg Finans, som er konsernets sentrale finansfunksjon.

RENTER

Ved utgangen av 2008 hadde konsernets låneprogram en gjennomsnittlig rentebindingstid på seks måneder. KONGSBERGS holdning til renterisiko er knyttet til betjeningsevne.

Rentebytteavtaler	Mill. kr	Forfall	År til regulering
DnB 13	300	17.6.09	6 måneder

Det vises forøvrig til note 24 i konsernregnskapet.

TILGANG PÅ FREMMEDKAPITAL

Tilgang på fremmedkapital har vært et tilbakevendende tema i annet halvår 2008, og risikoen for ikke å få refinansiert lån ved forfall har vært svært reell for mange selskaper. Etableringen av den nye syndikerte fasiliteten som ble gjennomført høsten 2008 gir KONGSBERG fleksibilitet for en eventuell refinansiering av obligasjonslånet som forfaller i juni 2009.

SIKRING ETTER FORMÅL	Verdi basert på avtalte kurser	Verdi basert på avtalte kurser	Mer- (+)/mindre verdi (-)	Mer- (+)/mindre verdi (-)
Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07	31.12.08	31.12.07
Prognosesikring (kontantstrømsikring)	10 275	3 292	(1 373)	188
Valutaopsjoner	535	261	(81)	14
Sum kontantstrømsikring	10 810	3 553	(1 454)	202
Prosjektsikringer (verdisikring)	8 602	5 263	(1 308)	243
Lånesikringer	756	123	-	2
Samlet	20 168	8 939	(2 762)	452

Viktige eiendelsposter i balansen

Verdien av konsernets totale eiendeler økte med 35 prosent fra 2007 til 2008.

EIENDOM

KONGSBERG har en betydelig eiendoms- masse som består av eide og innleide eiendommer. Hovedtyngden av disse finnes i Kongsberg og Horten.

Eid av KONGSBERG

	Forventet brutto leieinntekt i 2009 – mill. kr	Balanse- ført verdi mill. kr	Areal m ²
Kongsberg	123,6	751	124 900
Horten	28,2	187	31 200
Samlet	151,8	938	156 100

Eiendommene er fullt utleid, hovedsakelig til egen virksomhet. Den samlede eiendoms- massen er fordelt på flere selskaper, alle 100 prosent eid av Kongsberg Gruppen ASA, og har en samlet bokført verdi på 1 117 millioner kroner. I løpet av året er det bygget en ny komposittfabrikk som medfører en betydelig økning av eiendoms- massen som er eid av KONGSBERG. Leieinntektene reflekterer markedsleie for tilsvarende eiendommer i området.

GOODWILL

Goodwill er en eiendel som oppstår i forbindelse med oppkjøp, og er differanse mellom vederlaget og det som er identifisert og balanseført av underliggende eiendeler og forpliktelser. Sammenliknet med andre eiendeler som bygg, teknologi,

fordringer og varelager er goodwill mer abstrakt og bestående av flere elementer. Vår goodwill inneholder verdien av oppkjøpt kompetanse og forventede synergier som følge av oppkjøpene. Synergiene kan bestå av kompetanse, økt markedstilgang og distribusjon, salg og administrasjon, og kostnadsreduksjon som følge av mer effektive prosesser og samkjøring av sentrale funksjoner. Goodwill skal ikke avskrives, men beregnes årlig for å se om verdien er lavere enn balanseført verdi. Dersom verdien vurderes til lavere enn balanseført, må goodwill nedskrives.

Goodwill utgjør pr. 31.12.08 ca 14 prosent av våre totale eiendeler. Se note 13 og 14.

ANDRE IMMATERIELLE EIENDELER

Andre immaterielle eiendeler er i hovedsak verdien av teknologi, anskaffet gjennom oppkjøp og egenutviklet teknologi. De siste årene har vi kjøpt selskaper som har høy verdi på teknologi og hvor teknologien er avgjørende for salget til kundene. Teknologien avskrives over en antatt levetid. Gjennværende levetid vurderes årlig.

Egenfinansiert utvikling er en vesentlig del av våre kostnader, totalt utgjør disse 464 millioner kroner. I tillegg er det også balanseført 55 millioner kroner på egenfinansierte utviklingsprosjekter. Kriteriene for aktivering (balanseføring) er strenge. Det er omfattende krav til dokumentasjon og sannsynliggjøring av suksess for at egenfinansierte utviklingsprosjekter skal kunne balanseføres.

I en tidlig fase er det normalt stor usikkerhet om prosjektet kan realiseres, derfor vil mange av kostnadene være påløpt før vi tilfredsstill kriteriene for balanseføring. Den aktiverte andelen er derfor relativt lav. Egenfinansiert utvikling som ikke er balanseført, har fortsatt en vesentlig verdi for selskapet. Andelen av egenutviklingskostnader i forhold til omsetning

er et måltall som indikerer hvor mye vi investerer i egenutvikling.

FORDRINGER

Konsernet har pr. 31.12.08 samlede fordringer på 2 515 millioner kroner, jfr. note 21 til konsernregnskapet.

Beløp i mill. kr	31.12.08	31.12.07
Kundefordringer	2 097	1 456
Andre fordringer	249	151
Forskudd til leverandører	169	83
Sum	2 515	1 690

PROSJEKTER

Konsernets aktivitet består for en stor del av utvikling og produksjon av produkter og systemer på basis av inngåtte ordrer. Balanseførte verdier knyttet til langsiktige tilvirkningskontrakter rapporteres til brutto verdi. Skyldig bruttobeløp fra kunder for kontraktsarbeid rapporteres som en eiendel.

Innenfor Kongsberg Maritime er hoveddelen av prosjektene av kortere varighet enn to år og inntektene fra de enkelte prosjektene utgjør hver for seg en begrenset andel av de samlede inntektene. Prosjektene i forsvarsområdene er stort sett av lengre varighet. Samlede inntekter for det enkelte prosjekt innenfor dette forretningsområdet utgjør vesentlige beløp i forhold til konsernets aktivitet. Se note 22.

AKSJEINVESTERINGER

Konsernet har ved inngangen til 2009 aksjeinvesteringer klassifisert som tilgjengelig for salg for totalt 260 millioner kroner. De vesentligste postene er Roxar ASA og Kitron ASA.

Egenfinansiert utvikling er en vesentlig del av våre kostnader, totalt utgjør det

464 mill. kr

I tillegg er det også balanseført 55 millioner kroner i egenfinansiert utvikling.

Økonomiske nøkkeltall

Beløp i mill. kr		2008 ²⁾	2007 ^{1) 2)}	2006 ²⁾	2005 ³⁾	2004 ³⁾	2003 ⁴⁾	2002 ⁴⁾	2001 ⁴⁾	2000 ⁴⁾	1999 ⁴⁾	1998 ⁴⁾
DRIFT	Driftsinntekter	11 056	8 306	6 720	5 791	5 901	6 651	6 980	6 176	5 296	4 412	4 404
	- utenfor Norge	77 %	71 %	72 %	67 %	69 %	76 %	72 %	74 %	74 %	62 %	62 %
	- sivilt	62 %	62 %	57 %	59 %	54 %	54 %	58 %	63 %	64 %	73 %	71 %
	Driftsresultat før avskrivninger (EBITDA)	1 319	966	627	536	410	583	673	595	465	400	417
	Driftsresultat (EBITDA) pr. ansatt i kr	252	230	172	159	117	140	160	148	124	118	125
	Driftsresultat før amortisering (EBITA)	1 122	796	464	378	239	383	485	437	287	249	278
	Ordinært resultat før skattekostnad (EBT)	861	685	390	314	180	190	291	191	188	205	279
	Årsresultat	587	490	252	262	118	125	216	123	(56)	233	171
	Effektiv skattesats	32 %	28 %	35 %	32 %	40 %	34 %	28 %	38 %	-	32 %	33 %
	Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	(26)	1 037	623	631	328	83	264	321	46	409	423
	Driftsmargin før amortisering (EBITA)	10,1 %	9,6 %	6,9 %	6,5 %	4,1 %	5,8 %	6,9 %	7,1 %	5,4 %	5,6 %	6,3 %
	Resultatmargin (EBT)	7,8 %	8,2 %	5,8 %	5,4 %	3,1 %	2,9 %	4,2 %	3,1 %	3,5 %	4,6 %	6,3 %
	Ordreinn gang	14 635	14 338	7 672	5 683	5 323	7 421	5 725	5 967	7 648	4 123	4 604
	Ordrereserve	16 692	12 646	6 472	5 416	5 425	5 913	5 143	6 401	6 610	4 258	4 551
	Ordrereserve / Driftsinntekter	1,5	1,5	1,0	0,9	0,9	0,9	0,7	1,0	1,2	1,0	1,0
	Egenfinansiert utvikling	464	374	320	325	286	302	318	282	184	185	172
	Aktivert egenfinansiert utvikling i løpet av året	55	72	17	-	-	-	-	-	-	-	-
	Egenfinansiert utvikling i % av driftsinntekter	5 %	5 %	5 %	6 %	5 %	5 %	5 %	5 %	3 %	4 %	4 %
KAPITAL	Totalkapital	12 450	9 214	7 356	6 586	6 258	6 008	5 597	5 629	5 371	4 012	3 949
	Sysselsatt kapital	4 446	4 900	4 055	3 715	3 930	3 698	3 260	3 078	2 942	1 796	1 959
	Avkastning på sysselsatt kapital	16 %	12 %	8 %	7 %	4 %	6 %	9 %	8 %	7 %	8 %	7 %
	Kundeforskudd	1 320	1 938	1 497	1 617	1 044	931	818	1 028	957	858	552
	Netto rentebærende gjeld	1 439	(242)	294	282	1 101	1 164	795	776	1 029	(330)	456
	Netto rentebærende gjeld/EBITDA	1,1	(0,3)	0,5	0,5	2,7	2,0	1,2	1,3	2,2	(0,8)	1,1
	Gjeldsgrad	76 %	(9 %)	17 %	19 %	68 %	64 %	46 %	50 %	73 %	(22 %)	41 %
	Egenkapital	1 894	2 758	1 684	1 505	1 626	1 830	1 741	1 538	1 406	1 490	1 106
	Egenkapitalandel	15 %	30 %	23 %	23 %	26 %	30 %	31 %	27 %	26 %	37 %	28 %
	Investeringer	1 385	878	476	168	197	292	360	339	1 235	305	574
	Utbetalinger i forbindelse med kjøp av virksomhet og minoritet	544	281	225	62	15	115	108	41	717	8	206
	Avskrivninger og amortiseringer	281	214	179	165	174	292	269	267	240	187	228
ANSATTE	Antall ansatte	5 243	4 205	3 650	3 372	3 495	4 176	4 208	4 012	3 765	3 382	3 333
	Antall siv.ing./ing./tekn.	3 722	3 116	2 898	2 426	2 898	2 904	2 871	2 633	2 294	2 106	1 990
	Lønnsandel	30 %	34 %	35 %	35 %	35 %	33 %	30 %	30 %	32 %	32 %	30 %
EIERNES	Børsverdi	9 840	10 170	5 250	3 720	2 970	3 180	2 715	2 895	2 550	3 780	1 824
VERDIER	Årlig verdiendring	(330)	4 920	1 530	750	(210)	465	(180)	345	(1 230)	1 956	0
	Resultat pr. aksje i kr	19,44	16,17	8,30	7,19	3,66	4,23	7,21	4,18	(1,86)	8,84	7,04
	P/E	16,87	20,96	21,08	17,24	27,62	25,06	12,55	23,09	-	16,20	10,80
	Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter pr. aksje	(0,87)	34,57	20,77	21,03	10,93	2,77	8,80	10,70	1,53	13,63	14,10
	Utbytte pr. aksje i kr	5,50	5,00	2,50	2,15	2,00	1,30	2,10	0,00	0,00	2,25	2,00

DEFINISJONER

Driftsmargin før amortisering (EBITA)

Driftsmargin (EBIT)

Resultatmargin (EBT)

Effektiv skattesats

Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter

Totalkapital

Sysselsatt kapital

Avkastning på sysselsatt kapital

Gjeldsgrad

Egenkapital

Egenkapitalandel

Lønnsandel

Årlig verdiendring

Resultat pr. aksje

P/E

RISK

Driftsresultat før amortisering (EBITA) i % av driftsinntekter.

Driftsresultat (EBIT) i % av driftsinntekter.

Ordinært resultat før skattekostnad (EBT) i % av driftsinntekter.

Skattekostnad i % av resultat før skatt.

Se kontantstrømoppstilling side 28.

Samlede eiendeler.

Totalkapital minus kortsiktig rentefri gjeld.

Driftsresultat minus skatt i % av gjennomsnittlig sysselsatt kapital

Netto rentebærende gjeld i % av egenkapital

Balansført egenkapital og ansvarlig lån fra Staten (300 millioner kroner fra 1996–98).

Egenkapital i % av totalkapital.

Lønn og sosiale kostnader i % av driftsinntektene.

Vekst i børsverdi i forhold til året før.

Majoritetens andel av årsresultat i forhold til veid gjennomsnittlig antall aksjer.

Price/Earnings. Forholdet mellom aksjekursen 31.12. og resultat pr. aksje.

Regulering av aksjens inngangsverdi med skattlagt kapital.

1) Tallene er presentert før engangseffekter knyttet til oppgjør av pensjonsordning og gevinst ved salg av eiendom.

2) Tallene er presentert i henhold til IFRS (International Financial Reporting Standards) og felleskontrollert virksomhet er konsolidert etter bruttometoden.

3) Tallene er justert for effekter ved overgang til IFRS, salget av fritidsbåtvirksomheten og felleskontrollert virksomhet er konsolidert etter bruttometoden.

4) Tallene er ikke justert for effekter i forbindelse med overgangen til IFRS, men presentert i henhold til NGAAP. Felleskontrollert virksomhet er rapportert som tilknyttede selskaper.

V Bærekraftsrapport

Samfunnsansvar – en integrert del av virksomhets- styringen

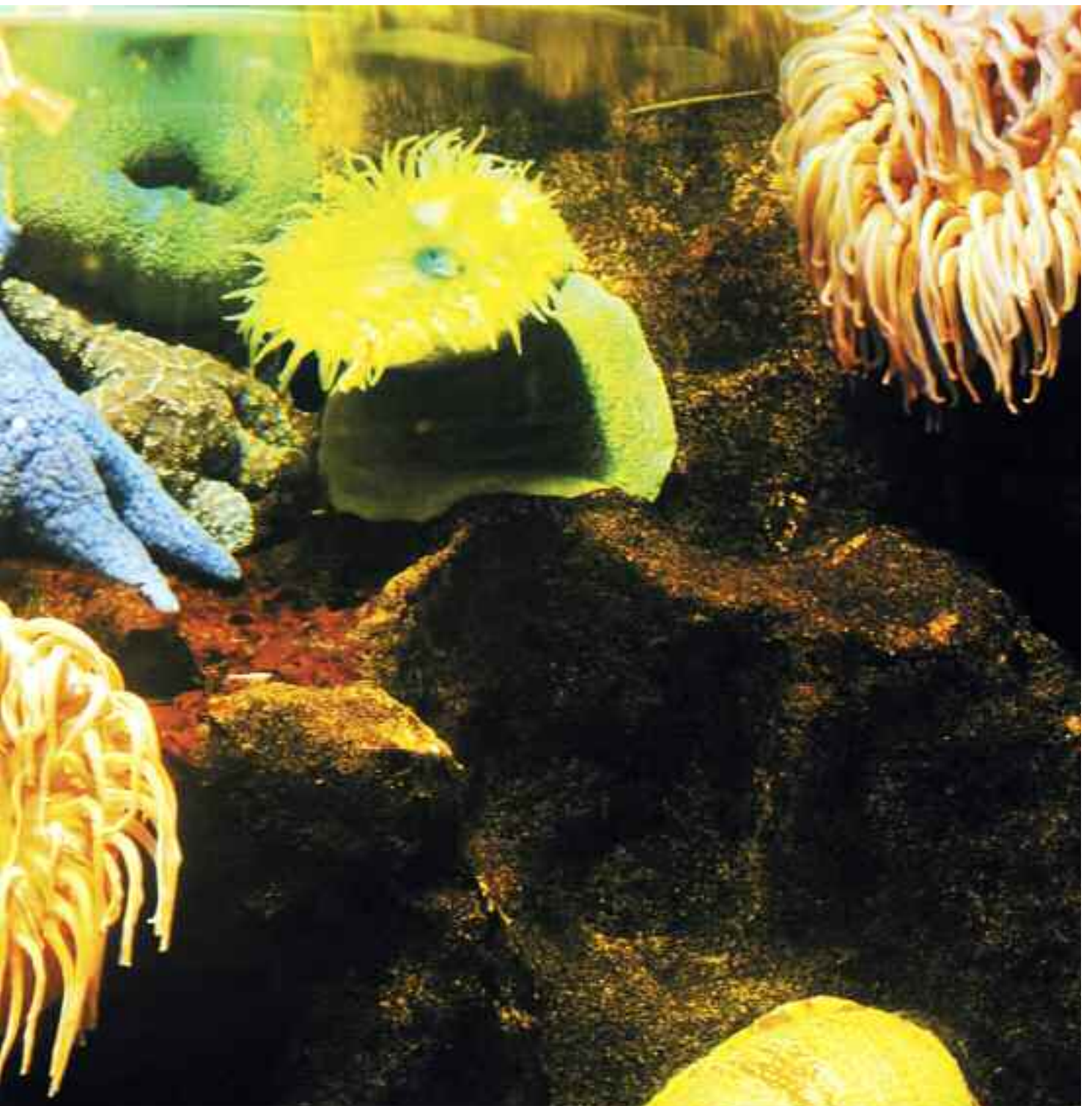

INNHOOLD

Innledning	114
Økonomi og verdiskaping	118
Etikk	122
Helse, arbeidsmiljø og sikkerhet	125
Samfunnsansvar	127
Miljø	131

Hovedpunkter i 2008

- Nye etiske retningslinjer godkjent av styret
- Arbeid med systemer for etterlevelse og oppfølging knyttet til samfunnsansvar startet opp
- Energieffektivitet vektlagt i produktutvikling innen maritim sektor
- Rapportering av CO₂-utslipp iht Greenhouse Gas Protocol – Scope 2

KONGSBERGS dynamiske posisjoneringssystem brukes om bord på cruiseskip, blant annet for å slippe å ankre opp på sårbare korallrev.

Verdier

KONGSBERGS verdiområder er en del av vårt fundament og underbygger vår visjon: **WORLD CLASS – through people, technology and dedication.**

KUNDEN

Vi skal til enhver tid ha kunden i sentrum og fokusere på hvordan vi kan bidra til å øke kundens verdiskaping.

KVALITET

Pålitelighet må gjennomsyre alt vi gjør og leverer slik at kunden har tillit til våre produkter og tjenester. Å levere kvalitet skal være vårt kjennetegn.

MOT

Medarbeidere som tenker modige tanker og ledere som gir disse tankene en mulighet for vekst, vil kunne bidra til ytterligere innovasjon i våre miljøer.

NETTVERKSBYGGING

Samhandling er viktig internt og i alle KONGSBERGS eksterne relasjoner. Samordning og gjenbruk av kunnskap er lønnsomt og motiverende for medarbeiderne.

Innledning – om rapporten

RELATERT INFORMASJON

→ [Global Reporting Initiative:
www.globalreporting.org](http://Global Reporting Initiative: www.globalreporting.org)

Styringsystemer for samfunnsansvar

KONGSBERGS overordnede styringssystem er knyttet til "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse".

GENERALFORSAMLINGEN

Generalforsamlingen er øverste myndighet i konsernet. Gjennom denne er aksjeeierne sikret sin rett til medbestemmelse.

STYRET

Konsernets styre har det overordnede ansvaret for at **KONGSBERG** bidrar til en bærekraftig utvikling. Bærekraftsrapporten legges frem for og behandles av styret.

KONSERNLEDELSEN

Konsernledelsen har overordnet ansvar for det operative arbeidet. Det betyr at de har ansvar for at lover og forskrifter blir fulgt, og at policy og mål for miljø og samfunnsansvar følges.

FORRETNINGSOMRÅDENE

Det praktiske arbeidet med samfunnsansvar og miljø blir i hovedsak utført ute i forretningsområdene.

MILJØFORUM

Miljøforum har ansvaret for å følge opp, evaluere og foreslå eventuelle endringer og justeringer av konsernets policy om påvirkning på det ytre miljø. Forumet har også ansvar for å utarbeide og foreslå miljømålsetting på konsernnivå, oppfølging av målene i forretningsområdene og rutiner og rapporteringsansvar på konsernnivå.

ETTERLEVELSE OG OPPFØLGING

I løpet av året vil det arbeides med å komme frem til rutiner og systemer for etterlevelse og oppfølging av konsernets policy og mål innen samfunnsansvar.

For ytterligere opplysninger om våre styringssystemer, se side 94–103.

KONGSBERG skal stå for en bærekraftig utvikling hvor det er god balanse mellom økonomiske resultater og samfunns- og miljøansvar. Arbeidet med samfunnsansvar og miljø skal være en integrert del av konsernets daglige virksomhet.

Denne delen av rapporten gir en oversikt over våre holdninger og vårt arbeid med samfunnsansvar.

GLOBAL REPORTING INITIATIVE

Bærekraftsrapporteringen er delt inn i tre hovedkapitler: økonomi, samfunnsansvar og miljø. Det er rapporteringsprinsippene – G3 – i Global Reporting Initiative (GRI) som legges til grunn. For 2008 rapporterer vi på flere kriterier enn vi gjorde i fjor. Fortsatt er det kriterier vi ikke har gitt svar på. Årsaken er at vi mangler datagrunnlag på det som etterspørres i G3. Vår ambisjon er å rapportere på samtlige kriterier i G3 som er relevante for vår virksomhet.

Vi vurderer årets rapport til å tilfredsstillende kravene til nivå B i G3. Dette er samme nivå som vi rapporterte på i fjor. Svarene på indikatorene vil finnes direkte i den løpende teksten. På de siste sidene i rapporten finnes henvisning til de enkelte GRI-indikatorene og hvor i rapporten omtalen finnes. Rapporten er ikke eksternt verifisert.

Bærekraftsrapporten er i sin helhet behandlet og godkjent av konsernets styre.

BEGRENSNINGER

Informasjonen i rapporten er basert på opplysninger innhentet fra ulike deler av organisasjonen. Innenfor enkelte områder er opplysningene basert på estimater. **KONGSBERG** har pr. i dag ikke et eget rapporteringssystem for samfunnsansvar, men arbeider for å forbedre prosedyrene.

Siden 2007-rapporten har **KONGSBERG** slutført oppkjøpet av de amerikanske selskapene Hydroid og GlobalSim. Videre er det kinesiske selskapet Kongsberg Maritime China Zhenjiang kjøpt opp, og det er inngått avtale om kjøp av det britiske selskapet GeoAcoustics. Når det gjelder miljøregnskapet er data fra disse selskapene ikke inkludert i rapporteringen, det vil først skje for 2009.

Alle selskaper hvor vi har en eierandel større enn 50 prosent, er med i rapporteringen.

GRI-MODELL		C	C+	B	B+	A	A+
Obligatorisk	Selv-erklært			KONGSBERG			
Valgfri	Eksternt verifisert						
	GRI-verifisert						

Policy for samfunnsansvar

INNLEDNING

KONGSBERG skal stå for en langsiktig bærekraftig utvikling hvor det er balanse mellom økonomiske resultater og samfunns- og miljøansvar. Verdiene som skapes skal tilflyte eiere, interessenter og samfunnet generelt.

Konsernets arbeid med samfunnsansvar skal være på høyde med den generelle nasjonale og internasjonale utvikling på området. Kvaliteten og vektleggingen av arbeidet skal stå i forhold til de forventninger som stilles fra eiere, kunder og øvrige interessenter.

KONGSBERGS mål innen samfunnsansvar er å forstå og å møte de lokale og globale utfordringer samfunnet står overfor i de geografiske områder hvor KONGSBERG opererer.

Det forventes at konsernets leverandører og øvrige samarbeidspartnere følger grunnleggende prinsipper for samfunnsansvar og miljø som svarer med KONGSBERGS egne prinsipper.

Integritet og åpenhet skal være førende for konsernets arbeid med samfunnsansvar.

SAMFUNNSANSVAR

KONGSBERG slutter opp om FN-initiativet Global Compact og vil arbeide aktivt for å fremme initiativets ti grunnleggende prinsipper. På samme måte vil konsernet arbeide for å fremme intensjonene i ILO-konvensjonene og intensjonene i OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper. KONGSBERGS ansatte skal følge konsernets forretningsetiske retningslinjer som gjenspeiler aksepterte og forventede holdninger i samfunnet. Retningslinjene skal holdes å jour og følge gjeldende utvikling i samfunnet.

Medarbeidere

Våre medarbeidere skal utfordres til å bruke sine evner og til å bidra til konsernets egen utvikling. De skal bli tatt på alvor, behandles med respekt og gis ordnede arbeidsforhold.

KONGSBERG skal være et konsern med et rikt mangfold. Det er en selvfølge at helse og sikkerhet skal prioriteres og at alle våre medarbeidere skal ha like muligheter uavhengig av kjønn, alder, kulturell og religiøs bakgrunn.

Menneskerettigheter

KONGSBERG skal arbeide systematisk for å fremme internasjonalt anerkjente menneskerettigheter. All vår virksomhet skal være i henhold til FNs menneskerettighetserklæring. Brudd på menneskerettighetene skal ikke forekomme i selskapet.

Korrupsjon

KONGSBERG skal arbeide systematisk for å bekjempe alle former for korrupsjon. Korrupsjon skal ikke forekomme i selskapet.

Lokalt engasjement

Gjennom sosiale investeringer skal vi bidra positivt til utvikling av lokalsamfunn der vi har vår virksomhet.

MILJØ

KONGSBERG skal være et ansvarlig konsern i forhold til hvordan virksomheten påvirker det ytre miljø. Det betyr at vi skal arbeide for å redusere direkte og indirekte skadelig påvirkning på det ytre miljø, inkludert utslipp av klimagasser som følge av virksomheten.

KONGSBERG slutter opp om FN-initiativet Global Compact og vil arbeide aktivt for å fremme miljøprinsippene i initiativet. På samme måte vil konsernet arbeide for å fremme miljøintensjonene i OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper.

Klima

KONGSBERG skal arbeide for å redusere egne direkte og indirekte klimautslipp som følge av driften av selskapet. Vi skal arbeide for en effektiv og miljøvennlig energibruk i driften av konsernet.

Produktene

Det skal arbeides aktivt for å finne innovative produktløsninger som kan redusere klimautslipp innenfor de områder vi opererer. Produktutvikling, produksjon, distribusjon, bruk, gjenbruk og resirkulering av konsernets produkter skal tilpasses en langsiktig ansvarlig samfunnsutvikling. Vi vil arbeide for at våre produkter skal medføre minimale miljøbelastninger.

Interessenter

Vi skal samarbeide med våre kunder, partnere og leverandører i miljø- og sikkerhetsspørsmål for å komme frem til mest mulig miljøvennlige løsninger i et kortsiktig og langsiktig perspektiv.

Ansatte

Vi arbeider aktivt for å bevisstgjøre og engasjere organisasjonen og enkeltmennesket i miljøspørsmål.

OPPFØLGING

Vi skal sikre at vårt arbeid innen samfunnsansvar og miljø planlegges på en profesjonell måte og integreres i konsernets forretningsstrategi, blir en del av forretningsplanleggingen og konsernets oppfølgingsrutiner.

Konsernets policy for samfunnsansvar skal danne et overordnet rammeverk for arbeidet med samfunnsansvar og miljø, og skal minimum evalueres hvert andre år.

Vår eksterne rapportering skal følge prinsippene til Global Reporting Initiative (GRI).

Konsernets policy for samfunnsansvar besluttes av konsernets styre.

Aktiviteter – samfunnsansvar og miljø 2008

Nedenfor følger en oversikt over hovedmål og aktiviteter for KONGSBERG i 2008.

Mål	Aktiviteter	Status	Utførelse
Samfunnsansvar			
OPERATIV INVOLVERING <ul style="list-style-type: none"> Involvering av operative enheter i csr mål og strategi 	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomføring av risikoprojekt knyttet opp mot omdømme/csr Forankre csr strategi i konsernledelsen og ledergruppene i Kongsberg Maritime og Kongsberg Defence & Aerospace 	<ul style="list-style-type: none"> Forprosjekt gjennomført Delvis gjennomført 	☹️
ETIKK <ul style="list-style-type: none"> Revisjon av konsernets forretningsetiske retningslinjer Opplæring og trening i etiske problemstillinger 	<ul style="list-style-type: none"> Informasjon om endringene i revidert utgave Vurdere å utarbeide interaktive e-læringsmoduler Opplæring og trening inn som en integrert del av konsernets lederopplæringsprogrammer Tema inn som et element i klimaundersøkelser Oppfølging av lederansvar knyttet til etterlevelse av forretningsetiske retningslinjer 	<ul style="list-style-type: none"> Ok Moduler utarbeidet Delvis gjennomført Delvis gjennomført Inn som en del av etikkopplæring og compliance prosedyrer 	😊
Miljø			
KLIMATILTAK <ul style="list-style-type: none"> Fortsette arbeidet med å redusere klimautslipp Engasjere ansatte for å øke bevisstheten i forhold til klimautslipp Transport 	<ul style="list-style-type: none"> Utvikle produkter og systemer som gjør at våre kunder kan redusere egne utslipp. Produktutvikling skal i størst mulig grad benytte materialer som tar hensyn til miljø og i størst mulig grad designes for gjenbruk og resirkulering Utveksle ideer med andre norske selskaper/institusjoner Klimatiltak inn som et tema på intranett – Involvere ansatte i idédugnad for reduksjon av klimautslipp Tilrettelegge for redusert bilbruk 	<ul style="list-style-type: none"> Nye produkter lansert, se bl.a. s 79 Delvis gjennomført Ok En del tiltak knyttet til kollektiv trafikk gjennomført 	😊
ENERGISPARING <ul style="list-style-type: none"> Videreføre ENOVA-prosjektet i regi av Kongsberg Næringspark Ta spesielle miljøhensyn ved nybygg 	<ul style="list-style-type: none"> Energiforbruket i Kongsberg Næringspark skal reduseres med 25 prosent innen utgangen av 2008 i forhold til 2003-nivået Energiøkonomiske tiltak overfor KONGSBERG-enheter utenfor Kongsberg Næringspark skal iverksettes ENØK-tiltak i Kongsberg Defence & Aerospace 	<ul style="list-style-type: none"> Målet forskjøvet til 2010 ENØK-tiltak i våre enheter i Horten gjennomført Ok 	😊
KILDESORTERING <ul style="list-style-type: none"> Videreføre kildesortering i regi av Kongsberg Næringspark 	<ul style="list-style-type: none"> Sorteringsgrad på restavfall skal minimum holdes på dagens nivå, dvs 60 prosent av total avfallsmengde 	<ul style="list-style-type: none"> Sorteringsgrad på 74 prosent 	😊

Mål – samfunnsansvar og miljø 2009

Nedenfor følger en oversikt over hovedmål og aktiviteter for KONGSBERG i 2009.

Mål	Aktiviteter
Samfunnsansvar	
<ul style="list-style-type: none"> Involvering av operative enheter i mål og strategi for samfunnsansvar 	<ul style="list-style-type: none"> Forankre strategi og mål for samfunnsansvar i konsernledelsen og i ledergruppene for forretningsområdene som en del av den årlige strategiprosessen i konsernet
Anti-korrupsjon	
<ul style="list-style-type: none"> Revidere prosedyrer for etterlevelse og oppfølging Gjennomføre opplæring i problemstillinger knyttet til korrupsjon 	<ul style="list-style-type: none"> Utarbeidelse og godkjenning av styringsdokumentasjon Gjennomføre generell opplæring og spesialopplæring for enkelte grupper
Etikk	
<ul style="list-style-type: none"> Opplæring av samtlige medarbeidere Evaluerer retningslinjene 	<ul style="list-style-type: none"> Alle medarbeidere skal ha gjennomført tilpasset opplæring i løpet av året Starte evaluering av eksisterende retningslinjer innen utgangen av året
Menneskerettigheter	
<ul style="list-style-type: none"> Øke kunnskapsnivået i forhold til problemstillinger knyttet til menneskerettigheter Vurdere risiko knyttet til våre aktiviteter i forhold til menneskerettigheter 	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomføre intern opplæring i internasjonale regler og konvensjoner om menneskerettigheter, for utvalgte medarbeidere Gjennomføre risiko- og landanalyser i forhold til problemstillinger knyttet til menneskerettigheter, herunder vurdering av enkelte partnere og leverandører
Leverandører	
<ul style="list-style-type: none"> Revidere prosedyrer og systemer for oppfølging av leverandører 	<ul style="list-style-type: none"> Kriterier for oppfølging, hvem skal følges opp, hvordan, når, konsekvenser ved avvik Inngå samarbeid med kunder og leverandører i forhold til oppfølging av leverandørnettverket
Miljø	
<ul style="list-style-type: none"> Utvikle miljøvennlige produkter Redusere egne klimautslipp 	<ul style="list-style-type: none"> Utvikle produkter som gjør at våre kunder reduserer egne klimautslipp Det skal settes i verk tiltak for å redusere egne klimautslipp

En del av teamet som har jobbet på "HOS Coral" i Pascagoula, Mississippi. Båten er en Platform Support Vessel som frakter utstyr og forsyninger til og fra rigger i Mexicogulfen. Den ble overlevert kunden (Hornbeck Offshore) i mars 2009.

Økonomi og verdiskaping

God balanse mellom økonomiske resultater og samfunns- og miljøansvar

KONGSBERG skaper verdier i de områder og land vi er til stede. Dette skjer direkte gjennom utbetaling av utbytte til eiere, utbetaling av lønn til medarbeidere, og indirekte ved innkjøp av varer og tjenester fra leverandører. I tillegg skapes det

verdier gjennom betydelig satsing på forskning og utvikling.

Virksomhetene påvirker et stort antall interessenter. Mange av disse interessentene er direkte eller indirekte delaktige i konsernets verdiskaping.

VERDISKAPING OG FORDELING AV OVERSKUDD

Beløp i mill. kr

	2008	2007	2006	2005
Driftsinntekter (før engangsposter)	11 056	8 306	6 720	5 791
Netto lønn etter justering for skattetrekk	1 729	1 338	1 206	1 060
Kjøp av varer og tjenester	6 372	4 518	3 767	3 212
Renter til långivere	93	59	51	54
Støtte til organisasjoner og samfunnsnyttige formål	2,0	1,9	1,8	1,6
Resultat før skatt	861	685	390	314
Skattekostnad	274	293	138	99
Årsresultat	587	490	252	262
Utbytte til aksjeeiere	165	150	75	65
Tilbakeholdt overskudd	422	836	177	197

DRIFTSINNTEKTER

FORDELT PÅ GEOGRAFISKE OMRÅDER

Beløp i mill. kr

	2008		2007		2006		2005	
Norge	2 570	23 %	2 417	29 %	1 892	28 %	1 920	33 %
Øvrige Europa	2 483	23 %	1 981	24 %	1 764	26 %	1 402	24 %
Amerika	3 403	31 %	2 038	25 %	1 512	23 %	1 180	20 %
Asia	2 479	22 %	1 762	21 %	1 415	21 %	1 181	20 %
Annet	121	1 %	108	1 %	137	2 %	108	2 %
Totalt	11 056	100 %	8 306	100 %	6 720	100 %	5 791	100 %

Nedenfor følger en oversikt over pengestrømmen generert av våre aktiviteter og hvordan verdiene blir fordelt blant våre hovedinteressenter.

LØNN OG SOSIALE KOSTNADER

I 2008 utgjorde totale lønnskostnader 3,4 milliarder kroner. Det er en økning på 0,5 milliarder kroner i forhold til 2007.

Lønn og sosiale kostnader utgjør 29 prosent av de totale driftskostnader, noe som er en lavere prosentandel i forhold til tidligere år.

KJØP AV VARER OG TJENESTER

KONGSBERG kjøpte varer og tjenester for ca 6,4 milliarder kroner i 2008. Innkjøpene fordeler seg på ca 10 000 leverandører hvor ca 75 prosent skjer hos eller via norske leverandører. Produktene er imidlertid i stor grad produsert i utlandet.

SKATTEKOSTNAD

Konsernets skattekostnad for 2008 ble 274 millioner kroner. Kostnadene fordeler seg på følgende geografiske områder:

Beløp i mill. kr	2008	2007	2006	2005
Norge	210	261	99	91
Øvrige Europa	21	12	9	1
Nord-Amerika	26	10	4	3
Asia	17	10	26	4
Totalt	274	293	138	99

UTBYTTE

Styret foreslår overfor generalforsamlingen et utbytte for 2008 på kr 5,50 pr. aksje. Dersom forslaget blir vedtatt på generalforsamlingen 7. mai 2009, vil utbytte utbetales som følger, forutsatt at aksjeeierstruktur pr. 10. februar ikke endres:

Beløp i mill. kr	2008	2007	2006	2005
Den norske stat	82,5	75,0	37,5	30,2
Organisasjoner/ bedrifter	40,4	36,3	17,25	14,2
Verdipapirfond	16,9	16,5	9,0	10,3
Forsikring/ pensjonskasser	9,5	9,9	4,5	3,8
Private personer	7,3	6,6	3,75	3,2
Utenlandske eiere	8,4	5,7	3,0	0,6
Totalt	165,0	150,0	75,0	64,5

KLIMAENDRINGER

Ifølge forskerne i FNs klimapanel har vi så langt bare sett begynnelsen på klimaendringene. Nyere forskning viser at endringene kan komme mye raskere enn tidligere antatt og vil få enorme og kostbare konsekvenser.

Konsekvensene for KONGSBERG vil fortløpende bli vurdert. Klima som tema er kommet inn i konsernets målsettinger knyttet til miljø, både når det gjelder interne forhold og i forhold til produktutvikling.

ØKONOMISK STØTTE

KONGSBERG mottok i overkant av 4 millioner kroner i refusjon av skatt fra norske skattemyndigheter. Refusjonen er knyttet til utviklingsprosjekter.

SAMFUNNSANSVARLIGE INVESTERINGER

Økt vektlegging av bedrifters samfunnsansvar blant kapitalmarkedets aktører, kan blant annet forklares med økt forståelse blant profesjonelle investorer for den betydning miljørelaterte og sosiale spørsmål kan ha for verdiutviklingen.

Konsernet opplever en økt interesse for disse spørsmålene, spesielt fra institusjonelle investorer.

KONGSBERG har levert alarm-monitorering (K-Chief 700), thruster-kontroll (K-Thrust) og et klasse 2 DP-system til "HOS Coral".

KONGSBERG skaper verdier i de områder og land vi er til stede.

Totale lønnskostnader utgjør

35 prosent

av driftskostnader inkludert avskrivninger og amortiseringer.

KONGSBERG i verden

Europa

Norge	Nederland	Tyskland
Svalbard	Østerrike	Polen
England	Spania	Finland
Hellas	Skottland	Ungarn
Italia	Sverige	

Driftsinntekter

5 053 mill. kr

Antall ansatte

4 126

NORGE

Kongsberg Gruppens hovedkontor ligger i Kongsberg. Konsernets maritime virksomhet er lokalisert i Kongsberg, Horten, Asker, Oslo, Sandefjord, Skien, Kristiansand, Stavanger og Trondheim, og driver både utvikling, produksjon, test, salg og service. Forsvarsvirksomheten har sin hovedaktivitet i Kongsberg, og er i tillegg lokalisert i Horten, Billingstad, Kjeller, Stjørdal, Tromsø og Svalbard. På disse stedene drives det utvikling, produksjon, test, salg og service.

STORBRITANNIA

Hovedsenteret for KONGSBERGS offshorevirksomhet i Storbritannia ligger i Aberdeen, Skottland. Produktutvikling og produksjon av undervannskameraer foregår i Wick, Skottland, og vi har en mindre engineering- og supportvirksomhet i Waterlooville i Hampshire, England. Kongsberg Norcontrol IT har et salgs- og servicekontor i Bristol. I august 2008 kjøpte KONGSBERG sonarselskapet GeoAcoustics som holder til i Great Yarmouth, England.

ØVRIGE EUROPA

Konsernet har også virksomhet i Sverige, Tyskland, Nederland, Ungarn, Spania, Østerrike, Italia, Polen og Hellas. Dette er i sin helhet salgs- og serviceenheter. På grunn av økt aktivitet i Finland de senere årene har konsernet etablert et selskap i Tampere, Kongsberg Defence Oy. Selskapet har vært i drift siden 1. januar 2009.

Asia

India	De forente arabiske emirater
Kina	Kuwait
Singapore	Saudi-Arabia
Sør-Korea	
Japan	

Driftsinntekter

2 479 mill. kr

Antall ansatte

691

SØR-KOREA

Konsernets maritime hovedvirksomhet i Sør-Korea ligger i Jungkwan utenfor Busan. Hovedoppgaver er salg, engineering, installasjon, igangkjøring og service/support samt noe lokal produksjon. Vi har i en årrekke bygget opp lokal tilstedeværelse med høyt kvalifiserte medarbeidere i verdens største skipsbyggernasjon. Kundene skal oppfatte oss som en pålitelig, lokal leverandør, som kjenner kundens forretningsdrift og arbeidsmetodikk og kommuniserer på kundens språk.

SINGAPORE

Den maritime virksomheten i Singapore har sine hovedoppgaver innen salg, installasjon, igangkjøring og service/support. Singapore har en av verdens største havner, og tilstedeværelse i et slikt maritimt knutepunkt er helt nødvendig. Vi har utstyr om bord i mer enn 17 000 seilende skip. Singapore er også en betydelig reder- og verfts-nasjon som det er viktig for KONGSBERG å betjene på en god måte. Kongsberg Norcontrol IT har betydelige leveranser til Singapores havneovervåking, og er også representert her.

KINA

Konsernet har bygget opp en betydelig virksomhet i Kina som drives i samarbeid med KONGSBERGS mangeårige samarbeidspartner, Hoi Tung. Hovedhensikten er å operere som en lokal leverandør mot den kinesiske verftsindustrien, og KONGSBERG har nå kontorer i Shanghai, Dalian, Guangzhou og Zhenjiang. I tillegg gjennomføres en god del lokal produksjon, hovedsakelig av kabinetter med tilhørende montasje av datautstyr.

INDIA

Aktiviteten i Mumbai har hovedsakelig vært rettet mot salg og service av simulatorprodukter og utvikling av programvare. Virksomheten er betydelig styrket i løpet av 2008, da det indiske markedet har vært i sterk vekst. Det er i løpet av året blitt opprettet et salgs- og servicekontor for konsernets øvrige maritime produktportefølje til det indiske markedet.

Det er økende fokus på maritim sikkerhet og kyst- og havneovervåking i India. Kongsberg Norcontrol IT er representert med et salgs- og servicekontor i Ahmedabad i Gujarat.

JAPAN

Kongsberg Maritime har et salgskontor i Japan.

MIDTØSTEN

Konsernets forsvarsvirksomhet har aktiviteter i De forente arabiske emirater, Kuwait og Saudi-Arabia med hovedvekt på drift og leveranse av prosjekter innen taktiske radio- og kommunikasjonssystemer.

Nord-Amerika

USA
Canada

Driftsinntekter

3 274 mill. kr

Antall ansatte

423

USA

KONGSBERG har virksomhet i Seattle (Washington), Houston (Texas), New Orleans (Louisiana), Pocasset (Massachusetts), Salt Lake City (Utah) og West Mystic (Connecticut) på maritim side. I Pocasset drives utvikling, salg og support av autonome undervannsfarkoster (AUV) i tett samarbeid med AUV-aktiviteten i Norge. De øvrige enhetene driver hovedsakelig med salg og kundestøtte, men virksomheten i Seattle driver også med teknologiutvikling og tilpasning av eksisterende produkter til markedet i USA.

I 2008 ble det åpnet enda en fabrikk for produksjon av våpenstyringsystemer i Johnstown (Pennsylvania). KONGSBERG utfører dermed produksjon og vedlikehold av våpenstyrings-systemet Protector for personellkjøretøy i USA til det amerikanske markedet. I tillegg er det et salgskontor for forsvarsvirksomheten i Washington D.C.

CANADA

KONGSBERGS største maritime virksomhet i Canada ligger i Vancouver. Her har selskapet egen produktutvikling og produksjon.

Aktiviteten i Vancouver er basert på hydroakustikkrelatert teknologi, og er koordinert med øvrig undervannsvirksomhet i Kongsberg Maritime. For øvrig er Kongsberg Maritime representert med kontorer to steder på østkysten, i Nova Scotia og Newfoundland. Alle virksomhetene driver salg og kundestøtte.

Forsvarsvirksomheten er representert gjennom selskapet Gallium Visual Systems Inc. i Ottawa, som er kjent for sitt kartgrafikkverktøy for militære kommando- og kontrollsystemer.

Sør-Amerika

Brasil

Driftsinntekter

129 mill. kr

Antall ansatte

0^{*)}

BRASIL

Konsernets maritime virksomhet i Brasil er i sin daglige drift tett knyttet til den lokale agenten i Brasil, REM. Kontoret tar hånd om salg, service, igangkjøring av systemer til offshore-fartøy, samt brukeropplæring.

Det er stor virksomhet på oljefeltene utenfor Rio de Janeiro. Skipsindustrien har hatt en formidabel vekst i takt med den politiske og finansielle situasjonen i landet. KONGSBERG har i dag en rekke leveranse- og igangkjøringsprosjekter i området, som tas hånd om av lokalt personell. Opplæringscenteret i Macaé utenfor Rio de Janeiro tilbyr ulike opplæringsprogram for brasilianske mannskap.

*) KONGSBERG har utestasjonerte medarbeidere i de fleste regioner. I tillegg benytter vi i enkelte tilfeller arbeidskraft via samarbeidspartnere.

Afrika

Sør-Afrika

Driftsinntekter

85 mill. kr

Antall ansatte

3

SØR-AFRIKA

Kongsberg Norcontrol IT har levert overvåkingsystemer til flere sørafrikanske havner de siste årene i forbindelse med Sør-Afrikas havneutviklingsprogram. Selskapet er representert i Durban hvor det drives programvareutvikling, samt i Cape Town med salgs- og serviceaktiviteter.

Etikk

God forretnings- etikk handler om å velge rett fremfor galt

RELATERT INFORMASJON

→ www.kongsberg.com/csr

Konsernets forretningsetiske retningslinjer utgjør en viktig del av vårt fundament og skal bidra til å sikre en god bedriftskultur.

KONGSBERGS HOLDNINGER TIL ETIKK

Retningslinjene uttrykker vår grunnholdning og forteller hvordan vi skal opptre og forholde oss til kollegaer, kunder, leverandører og samfunnet rundt oss. Det legges vekt på at samtlige medarbeidere og konsernets styre skal ha en høy etisk standard i sitt arbeid.

Retningslinjene gjelder for konsernets styremedlemmer, ledere, medarbeidere, alt innleid personell, konsulenter, agenter, lobbyister og andre som opptre på vegne av KONGSBERG. Vi forventer også at konsernets leverandører følger etiske stan-

darder som samsvarer med våre retningslinjer.

REVIDERTE FORRETNINGSETISKE RETNINGSLINJER

Konsernets forretningsetiske retningslinjer ble sist revidert våren 2008 og skal som et minimum evalueres og eventuelt revideres hvert annet år. Dette gjør vi for å holde oss oppdatert på generell utvikling innenfor området. Hovedendringene i revisjonen fra 2008 er knyttet til økt lederansvar i forhold til etterlevelse av retningslinjene, menneskehandel og forbud mot kjøp av seksuelle tjenester, fokus på miljø og klima, regler for bruk av mellommenn og konsekvenser ved brudd på retningslinjene.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL

Transparency International (TI) er en non-profit, upartisk organisasjon som skal motarbeide korrupsjon nasjonalt og internasjonalt. Organisasjonen ble stiftet i 1993 og har base i Berlin. Gjennom nasjonale avdelinger i 90 land, oppmuntres myndighetene til å iverksette effektiv lovgivning og politikk mot korrupsjon. Sammen med internasjonale organisasjoner jobbes det for åpenhet i internasjonale forretningstransaksjoner. TI jobber også med å øke

befolkningens bevissthet om korrupsjon, og organisasjonens korrupsjonsindekser er anerkjent for systematikk og etterrettelighet. Medlemskapet i TI er åpent for alle som støtter tiltak som reduserer korrupsjon.

Transparency International-Norge (TI-Norge) er en norsk avdeling av Transparency International. TI-Norge ble etablert i 1999 og har samme overordnede mål som resten av organisasjonen. Den norske avdelingen finansieres av medlems-

kontingenter og støtte fra staten og næringslivet. KONGSBERG har vært medlem av Transparency siden 2007.

INTERN OPPLÆRING

I løpet av 2009 skal samtlige medarbeidere i konsernet ha gjennomført grunnopplæringen og dilemmatrening. I tillegg vil det bli gjennomført og spesialtilpasset opplæring for enkelte utvalgte grupper.

ETISK RÅD

Konsernet har et etisk råd som i 2008 har hatt to møter. Etisk Råd ledes av konsernsjefen og består ellers blant annet av representanter for konsernledelsen og ansattrepresentantene fra konsernets

styre. Det er ikke rapportert brudd eller mistanke om brudd på retningslinjene i 2008. Konsernet har egne rutiner for varsling av brudd på de forretningsetiske retningslinjene.

RISIKOVURDERING

I løpet av 2008 har KONGSBERG gjennomført risikovurderinger på flere områder enn de rent økonomiske, blant annet er det gjennomført en vurdering i forhold til sentrale temaer innenfor samfunnsansvar.

SANKSJONER

Konsernet er ikke ilagt bøter eller andre typer sanksjoner som følge av konkurransehennende atferd eller manglende overholdelse av lover og forskrifter.

Anti-korrupsjon

Korrupsjon er en trussel mot rettsstaten, demokratiet og menneskerettigheter fordi korrupsjon svekker etiske og moralske verdier. I et globalt perspektiv er korrupsjon et alvorlig hinder for sosial og økonomisk utvikling i mange deler av verden. Verdens samlede bistand er liten sammenliknet med penger som forsvinner ut av fattige land som følge av korrupsjon og skatteunndragelse. Det skaper forskjellsbehandling og hindrer sosial rettferdighet. Korrupsjon undergraver den redelige konkurransen mellom selskaper.

KONGSBERGS MARKEDER

KONGSBERG har sine virksomheter innen maritim- og forsvarsmarkedet. Olje- og gass- og forsvarsindustrien er globalt sett to av de sektorer som er

mest utsatt for korrupsjon. Det betyr at KONGSBERGS arbeid med anti-korrupsjon er svært viktig.

KONGSBERG TAR AVSTAND FRA KORRUPSJON

KONGSBERG tar avstand fra alle former for korrupsjon. Våre holdninger til korrupsjon uttrykkes klart gjennom våre forretningsetiske retningslinjer, vår tilslutning til FNs Global Compact og vårt medlemskap i Transparency International. Vi arbeider aktivt med problemstillinger knyttet til korrupsjon i våre forretningsområder.

ARBEID MED ANTI-KORRUPSJON

I løpet av 2009 vil våre rutiner og systemer for etterlevelse og oppfølging bli oppdatert. Det vil

også bli gjennomført betydelig opplæring innen området, både på generelt nivå og dybdeopplæring innen utvalgte deler av organisasjonen. Konsernets styre og konsernledelsen vier dette arbeidet stor oppmerksomhet.

SANKSJONER

Konsernet har ikke registrert noen form for brudd på korrupsjonsbestemmelser i 2008. Dette har heller ikke forekommet i tidligere år, og selskapet har av den grunn aldri vært involvert i noen form for sanksjoner knyttet til korrupsjon.

Menneskerettigheter

Konsernets aktiviteter, geografisk og operativt, er i dag av en karakter som kun i beskjeden grad gir oss utfordringer knyttet til menneskerettigheter. Vår økte internasjonale satsing gjør imidlertid at vi må fokusere på å sikre at vi ikke direkte, eller indirekte, kommer i konflikt med gjeldende menneskerettigheter.

KONGSBERG støtter arbeidet med menneskerettigheter gjennom sin tilslutning til FNs Global Compact. Vi følger rapporteringsstandarden til Global Reporting Initiative (GRI). Nedenfor følger svar på noen av de menneskerettighetsindikatorer GRI etterspør.

LEVERANDØRER

KONGSBERG benytter over 10 000 leverandører i sin virksomhet. I konsernets forretningsetiske retningslinjer går det frem at vi forventer at våre leverandører følger etiske standarder som samsvarer med

KONGSBERGS etiske krav. Dette omfatter også menneskerettigheter.

OPPLÆRING

KONGSBERG har foreløpig ikke funnet det nødvendig å utarbeide og gjennomføre egne opplæringsprogrammer for sine medarbeidere spesielt rettet mot spørsmål knyttet til menneskerettigheter. Konsernets forretningsetiske retningslinjer er likevel gjenstand for gjennomgang i alle konsernets enheter. Flere forhold knyttet til menneskerettigheter er en del av disse retningslinjene.

DISKRIMINERING

Det er ikke rapportert noen episoder eller hendelser som berører området diskriminering. I våre forretningsetiske retningslinjer heter det blant annet: "Vi aksepterer ikke diskriminering av noen art, for

eksempel på grunn av kjønn, rase, religion eller legning." Videre fremgår det at vi klart tar avstand fra enhver form for menneskehandel, dette omfatter også kjøp av seksuelle tjenester.

BARNEARBEID OG TVANGSARBEID

Konsernets virksomhet er av en slik art at problemstillinger knyttet til barnearbeid og tvangsarbeid er lite relevante. Det er heller ikke rapportert noen tilfeller knyttet til disse temaene.

URFOLKS RETTIGHETER

Konsernet har ikke vært involvert i overtredelser som gjelder urfolks rettigheter.

KONGSBERG og forsvarsvirksomhet

KONGSBERG er Norges ledende leverandør av høyteknologiske forsvarssystemer. Av konsernets totale omsetning utgjør 38 prosent leveranser til forsvarsmarkedet.

"All eksport av forsvarsprodukter krever tillatelse av Utenriksdepartementet. Dette følger av regelverk vedtatt av Stortinget om at forsvarsprodukter kun kan selges til godkjente land."

Walter Qvam
Konsernsjef

KONGSBERG baserer seg på disse grunnpilarene for å sikre en etisk og sosialt ansvarlig virksomhet:

- Det er bred politisk enighet om at Norge skal ha et forsvar og en forsvarsindustri. KONGSBERG er en sentral del av denne industrien i Norge, noe vi har vært i snart 200 år.
- Vi opprettholder og utvikler en betydelig teknologisk kompetanse som vi og samfunnet også drar nytte av innenfor våre sivile forretningsområder.
- Virksomheten vår drives innenfor de lover og regler vi er pålagt og innenfor allment aksepterte normer for etikk og samfunnsansvar.
- Det at våre produkter i ekstreme situasjoner kan være med på å ta liv, er et dilemma. Dette ligger i forsvarsindustriens natur – enten det gjelder forsvar av vårt eget land eller at våre systemer blir benyttet i konfliktsituasjoner ute i verden.
- I våre forretningsetiske retningslinjer tar vi klar avstand fra alle former for korrupsjon. Vi har etablert interne varslingskanaler for uregelmessige beslutninger, handlinger og avtaler. I 2007 meldte vi oss inn i Transparency International Norge. Dette er et viktig signal

i forhold til våre klare holdninger og motstand mot korrupsjon.

- Norske myndigheter praktiserer et av verdens strengeste regelverk for eksport av forsvarsprodukter. All eksport av forsvarsprodukter krever tillatelse av Utenriksdepartementet. Dette følger av regelverk vedtatt av Stortinget om at forsvarsprodukter kun kan selges til godkjente land.
- Det forlanges også en sluttbruker-erklæring, dersom vi selger våre produkter til land utenfor NATO. Det vil si at det er regjeringen i mottakerlandet som garanterer for at produktet blir benyttet til det avtalte formålet. Dersom leveransen fra oss bare inngår som en liten del av et større system, er det eksportreglene i det landet som leverer hoveddelen av systemet som gjelder.
- KONGSBERG leverer produkter som normalt må integreres med kundens våpenplattformer før de kan benyttes. Det betyr at det kreves et omfattende samarbeid med våpenplattformleverandøren for at våre produkter og systemer skal være funksjonelle. Dette betyr igjen at det er lite sannsynlig at våre produkter og systemer skal komme på avveie.

HVILKE TYPER FORSVARSPRODUKTER SELGER KONGSBERG?

KONGSBERG produserer ikke våpentyper som er svartelistet av etiske fond, det vil si klasevåpen, landminer, atomvåpen eller håndvåpen. Hoveddelen av vår forsvarsvirksomhet leverer missiler, systemer innen styring og kontroll av våpen, beslutningsstøtte og kommunikasjon.

Helse, miljø og sikkerhet

KONGSBERGS HMS-arbeid skal være forebyggende

KONGSBERG arbeider systematisk med helse, arbeidsmiljø og sikkerhet (HMS). Vi legger vekt på ansvar og medvirkning på alle nivåer i organisasjonen for å sikre at gjeldende lover og regler følges. Hovedprinsippet er at HMS-arbeidet skal være forebyggende, slik at det skapes trivsel og et sunt arbeidsmiljø. Status i HMS-arbeidet rapporteres til styret hvert kvartal.

KONGSBERG har et stadig økende antall ansatte utenfor Norge. Dette krever økt oppmerksomhet og innsikt i problemstillinger knyttet til helse, arbeidsmiljø og sikkerhet i de land vi har aktiviteter i.

ORGANISERING AV HMS-ARBEIDET

HMS-arbeidet er organisert gjennom formelle organer med representanter fra ledelsen og de ansatte. I Norge er de

formelle organene konsernutvalg, samarbeidsutvalg, avdelingsutvalg og arbeidsmiljøutvalg. I utlandet er HMS-ansvaret tillagt ledelsen i de enkelte virksomhetene. I tillegg utnevnes det en HMS-kordinator.

Konsernutvalg

Konsernutvalget er konsernledelsens møteplass med de tillitsvalgte, og et forum for informasjon og drøfting av saker som angår to eller flere av konsernets virksomheter. Den kvartalsvise HMS-rapporteringen gjennomgås i utvalgets møter.

Samarbeidsstruktur

Hvert av forretningsområdene har en samarbeidsstruktur som ivaretar kravene i lov- og avtaleverket, samt forretnings-

enhetenes operative behov. I Norge er det samarbeidsutvalg og arbeidsmiljøutvalg i hvert forretningsområde, hvor ledelsen og tillitsvalgte behandler saker som angår hele forretningsområdet. I tillegg er det avdelingsutvalg i den enkelte divisjon. I andre land er organiseringen av HMS-arbeidet preget av den norske samarbeidsstrukturen, men med tilpasning til lokalt lovverk, praksis og ansattes behov for representasjon. De av konsernets virksomheter som ikke inngår i forretningsområdene, har etablert en samarbeidsstruktur i tråd med lov- og avtaleverk.

I Norge er ca 75 prosent av våre arbeidstakere representert gjennom disse formelle organene. For våre utenlandske virksomheter er det tilsvarende tallet under 25 prosent.

Programmer relatert til forebygging av alvorlige sykdommer

Deltaker	Utdannelse/opplæring		Rådgivning		Forebyggende		Behandling	
	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei
Medarbeider	■		■		■		■	
Medarbeiders familie generelt		■		■		■		■
Medarbeiders familie v/utestasjonering	■		■		■		■	
Lokalbefolkning		■		■		■		■

FOREBYGGENDE TILTAK

I våre norske virksomheter har vi et godt utbygget HMS-apparat. Alle medarbeidere i Norge har tilgang til bedriftshelse-tjeneste.

I våre utenlandske virksomheter varierer dette i tråd med lokal praksis og lovgivning. Det er et grunnleggende prinsipp at KONGSBERG skal være en seriøs, langsiktig og god arbeidsgiver på alle områder relatert til helse, miljø og sikkerhet. Det betyr at våre lokale ordninger skal være like gode eller bedre enn gjennomsnittet i det aktuelle landet.

KONGSBERG har egne programmer og forebyggende tiltak som skal sikre våre medarbeidere og deres familier mot alvorlige sykdommer og epidemier. Vi tilpasser oss nasjonalt helsevesen og supplerer med egne bedriftsavtaler der det er nødvendig. Nødvendige vaksinasjonsprogrammer, forebyggende helsekontroller og beredskap for ekstraordinære tiltak er inkludert i våre avtaler med bedriftshelsetjenesten. Utestasjonerte medarbeidere, deres familier og reisende personell er spesielt tatt hånd om gjennom bedriftshelsetjenesten, egne seminarer og utvidete forsikringsdekninger. KONGSBERG har foreløpig ikke aktiviteter i land som krever spesielle tiltak for ansattes familier og lokalbefolkning.

FORMELLE AVTALER MED ANSATTES ORGANISASJONER

I Norge er HMS i stor grad dekket av tariffavtaler og lovverk innarbeidet gjennom mange år. Der dette ikke er nedfelt i formelle avtaler i våre utenlandske virksomheter, får alt personell opplæring, personlig sikkerhetsutstyr og mulighet for å reservere seg dersom arbeidet skulle virke risikofylt. Det finnes lokale HMS-utvalg, periodiske inspeksjoner hvor ansattrepresentanter er med, og divisjonstilpassede system for rapportering av feil og mangler. Uhell eller ulykker vil alltid bli undersøkt for å finne årsaker og muligheter for forbedringer. I slike undersøkelser er det helt sentralt at ansatte som kjenner de aktuelle arbeidsoppgavene og lokale forhold, deltar. Globalt har KONGSBERG i løpet av 2008 gjennomført opplæring for ledere og ansattes representanter i et eget system for rapportering av hendelser og nestenulykker.

BRUK AV SIKKERHETSPERSONELL INTERNASJONALT

Våre internasjonale virksomheter er så langt ikke av en slik art at det har vært nødvendig å bruke eget sikkerhetspersonell for å ta hånd om våre ansattes sikkerhet. KONGSBERG har beredskap for å kunne håndtere slike utfordringer.

SYKEFRAVÆR

Sykefraværet (i prosent av antall disponible timer) lå i 2008 på 2,4 prosent. Dette er en videreføring av en positiv trend de senere år, og godt under landsgjennomsnittet, som pr. tredje kvartal 2008 lå på 6,9 prosent. Vi ser at et godt arbeidsmiljø, interessante arbeidsoppgaver og gode utviklingsmuligheter har positiv effekt på sykefraværet. Langtidssykefraværet har ikke økt, i forhold til organisatorisk vekst.

HYPPIGHET AV SKADER, YRKESYKDOMMER, TAPTE DAGER OG FRAVÆR OG ANTALL ARBEIDSRELATERTE DØDSFALL

I løpet av 2008 hadde vi 33 arbeidsuhell i konsernet. 15 av disse var mindre uhell som ikke krevde noen form for behandling eller oppfølging. Syv var uhell som utløste legebehandling, og 11 var nestenulykker som krevde oppfølging. Det er ikke registrert yrkessykdommer eller arbeidsrelaterte dødsfall i løpet av 2008. Totalt medførte arbeidsuhellene 33 tapte arbeidsdager i form av sykemeldinger.

ARBEIDSMILJØ OG ANSETTELSESFORHOLD

Tariffavtaler

37 prosent av konsernets medarbeidere i Norge er dekket av tariffavtaler. Organisasjonsfrihet og retten til å føre kollektive forhandlinger er en selvfølge, og gjelder alle konsernets enheter nasjonalt og internasjonalt. Dette håndteres i tråd med lov- og avtaleverk.

I våre utenlandske virksomheter har vi som policy at arbeidstakere som ønsker å organisere seg, er velkomne til det, så sant dette er innenfor landets lovgivning. I slike tilfeller etableres en passende samarbeidsstruktur, og nødvendige kompetansehevingstiltak for både tillitsvalgte og ledelse settes i verk.

Det er ikke registrert noen tilfeller hvor retten til organisasjonsfrihet og kollektive forhandlinger er blitt forsøkt satt til side.

Sykefraværet (i prosent av antall disponible timer) lå i 2008 på

2,4 prosent

Lokale ansettelser

Hver enkelt virksomhet gjør ansettelser lokalt ved hjelp av lokale ledere. I etableringsfasen har vi i stor grad valgt å bruke norske ledere ved våre internasjonale virksomheter. Etter hvert som driften er etablert, ønsker vi å ansette flere lokale ledere.

Begynnerlønn

KONGSBERGS begynnerlønn følger gjennomsnittet i de lokale markedene hvor vi har virksomhet.

Etterutdanning

Konsernet har et omfattende tilbud for videre- og etterutdanning gjennom en kombinasjon av interne og eksterne programmer og kurs. Disse omfatter både faglig utvikling og ledelsesutvikling. Våre medarbeidere skal kunne bevege seg både horisontalt og vertikalt karrieremessig i konsernet. I løpet av 2008 er det, både i og utenfor Norge, blitt gjennomført flere kompetansehevingstiltak.

Seniorpolitikk

Ansatte som har nådd en alder hvor de kan velge å gå av med pensjon, representerer en viktig del av KONGSBERGS kompetanse og mangfold. KONGSBERG har som policy å strekke seg langt for at alle arbeidstakere skal ha meningsfylt arbeid frem til pensjonsalder. Ved behov kan spesielle, tilpassede tiltak settes i verk.

Seniorene har mulighet for kompetansehevende tiltak på linje med øvrige ansatte. Gjennom medarbeidersamtalene motiverer vi våre seniorer til å vedlikeholde sin kompetanse og fortsette i arbeid. Alle ansatte i Norge har mulighet for uttak av full AFP fra fylte 62 år. Ved ønske om delvis uttak av AFP/reduisert stilling legger bedriften til rette for dette når det er praktisk mulig.

Samfunnsansvar

Med innflytelse følger også ansvar

Vi lever i en tid med store utfordringer. I global sammenheng er klimautfordringene, mangel på rent vann og fattigdom de mest alvorlige.

KONGSBERGS internasjonale virksomhet ekspanderer. Det betyr at vi har økt påvirkning og økt innflytelse i de områder vi har aktivitet. Selskaper som driver internasjonal forretningsvirksomhet spiller viktige samfunnsroller, og påvirker utviklingen der de opererer. Med innflytelse følger også ansvar.

For KONGSBERG betyr samfunnsansvar å ta hensyn til omverdenen vi berører gjennom våre aktiviteter. Dette omhandler også relasjoner til våre medarbeidere, til samfunnet rundt oss og eksterne interessenter.

KONGSBERGS mål innen samfunnsansvar er å forstå og å møte de lokale og globale utfordringer samfunnet står overfor i de geografiske områder hvor KONGSBERG opererer. Dette vil vi bruke mer tid på i 2009.

FNs Global Compact

Global Compact er et strategisk politisk FN-initiativ for at næringslivet skal tilpasse sin virksomhet og sine strategier til ti prinsipper knyttet til områdene menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljøforpliktelser og arbeidet mot korrupsjon. Hensikten er å engasjere privat sektor for å bidra til å nå målene om fattigdomsreduksjon og en bærekraftig utvikling. Selskaper som slutter seg til Global Compact, forplikter seg til å støtte og drive virksomheten i tråd med de ti prinsippene. Felles mål som å bygge nye markeder, bekjempe korrupsjon, redusere negativ miljøpåvirkning og kampen for sosial rettferdighet har resultert i et fruktbart samarbeid mellom næringslivet, myndigheter, samfunnet, arbeidstakerorganisasjoner og FN.

KONGSBERG sluttet seg til Global Compact i 2006. Ved utgangen av 2008 hadde over 6 200 selskaper og institusjoner fra over 120 land sluttet seg til initiativet, herav 30 norske. Tabellen til høyre gir en oversikt over hvor i rapporten vi omtaler de ti prinsippene.

MENNESKERETTIGHETER

Prinsipp 1	Støtte og respektere internasjonale anerkjente menneskerettigheter	side 115, 123
Prinsipp 2	Sikre at selskapet ikke medvirker til brudd på menneskerettigheter	side 115, 123

ARBEIDSTAKERRETTIGHETER

Prinsipp 3	Anerkjenne organisasjonsfrihet og retten til å føre kollektive forhandlinger	side 126
Prinsipp 4	Avskaffe alle former for tvangsarbeid	side 123
Prinsipp 5	Avskaffe barnarbeid	side 123
Prinsipp 6	Avskaffe diskriminering i arbeids- og yrkesliv	side 123

MILJØ

Prinsipp 7	Bruke føre-var-prinsippet i miljøspørsmål	side 115
Prinsipp 8	Ta initiativ til å fremme større miljøansvar	side 115
Prinsipp 9	Oppfordre til utvikling og bruk av miljøvennlig teknologi	side 115, 117

ANTI-KORRUPSJON

Prinsipp 10	Bekjempe alle former for korrupsjon, inkludert utpressing og bestikkelsler	side 115, 123
-------------	--	---------------

For mer informasjon om Global Compact, se www.globalcompact.org

Dialog med våre interessenter

Nedenfor følger en oversikt over de interessenter vi fører en aktiv dialog med.

VÅRE KUNDER

Kundene er alltid i sentrum for vår oppmerksomhet. Vi har som mål å innfri kundenes forventninger til oss. En tett og nær dialog er en forutsetning for å lykkes.

VÅRE EIERE OG INVESTORER

Åpenhet og tillit ligger til grunn for vår dialog med eiere og investorer. Vi arbeider for at alle aktører skal behandles likt. Våre faste rutiner og kanaler er:

- Våre internettsider er alltid oppdatert med hensyn til investorinformasjon.
- Vi arbeider for at årsrapporten alltid ligger i forkant av forventningene som stilles.
- Vi har faste rutiner når det gjelder presentasjoner til markedet.
- I tillegg gjennomfører vi en rekke investorpresentasjoner i inn- og utland.

Alle informasjonskravene til Oslo Børs er tilfredsstillt.

VÅRE MEDARBEIDERE

Vi legger vekt på å ha en åpen og god dialog med våre medarbeidere gjennom forskjellige typer utvalg der konsernledelsen og medarbeidernes representanter møtes regelmessig for informasjon og diskusjon.

VÅRE LEVERANDØRER

Vi har et nært samarbeid med våre leverandører. Våre etiske retningslinjer slår fast at leverandørene skal behandles upartisk og rettferdig, og at de skal være sikre på at de konkurrerer om kontrakter med KONGSBERG på lik linje med andre tilbydere. Det forventes at konsernets leverandører følger etiske standarder som samsvarer med KONGSBERGs etiske retningslinjer.

VÅRE ALLIANSE- OG SAMARBEIDSPARTNERE

Alle våre forretningsområder har mange samarbeidspartnere. De er viktige medspillere innen produktutvikling og markedskontakt. Som en nisjeaktør i forsvarsmarkedet, er vi i enkelte sammenhenger

avhengig av allianser for å sikre markedstilgang for våre produkter.

MYNDIGHETER OG SAMFUNN

En tett dialog med myndighetene er viktig for å sikre best mulige vilkår for KONGSBERG som en aktør i et internasjonalt marked. Myndighetene er både kunde og beslutningstaker på de fleste store forsvarsinnkjøp. Vi har en tett og god dialog med arbeidslivets parter. På lokalt nivå arbeider vi aktivt for å være en positiv bidragsyter i de lokalsamfunn der vi er tungt representert.

ORGANISASJONER

KONGSBERG støtter FN-initiativet UN Global Compact og er medlem av Global Compacts nordiske nettverk. Siden 2007 har vi vært medlem av Transparency International.

Leverandører

Samfunnsansvar i leverandørkjeden er et felt i rask utvikling med økt oppmerksomhet og betydning. Ansvaret omfatter normalt leverandørens forhold til etiske retningslinjer, menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og anti-korrupsjon.

HVOR LANGT GÅR ANSVARET?

Kravet til et selskaps leverandøransvar er økende. Pr. i dag er det ingen fastsatte normer på dette området.

Trenden internasjonalt er at det tas et større ansvar for at hele verdikjeden tilfredsstillt bedriftens standarder. Det er imidlertid ofte både praktiske og økonomiske begrensninger for hvor langt ned i verdikjeden det er mulig for den enkelte bedrift å kunne kvalitetssikre sine leverandører. Samtidig ser man en økende tendens til et samarbeid mellom de berørte parter. Man samarbeider med leverandøren, stiller ikke bare krav, men har dialog og driver opplæring. Det er etter hvert også vanlig at flere kunder, som til og med kan være

konkurrenter, inngår et samarbeid med leverandørene og frivillige organisasjoner (NGO-er) for å stille felles krav og gjennomføre felles revisjon. På denne måten tilføres økt kompetanse, økt kvalitet og prosessene gjennomføres mer rasjonelt og effektivt.

Det er viktig at kravene til leverandørene er utformet i tråd med internasjonale standarder for arbeidstakerrettigheter, menneskerettigheter og miljøhensyn, slik at disse er mest mulig ensartet.

MULIGHETER

Det kan også gi forretningsmuligheter å stille krav til samfunnsansvar i leverandørkjeden. Nøkkelfaktorer er systematisk forbedringsarbeid og kompetansebygging over tid. Ved å være tidlig ute med tilpassning til kommende reguleringer, til langsiktig markedsutvikling og til å imøtekomme markedsforsøpninger, kan bedriftene skaffe seg konkurransefortrinn.

HVA GJØR OG HVA PLANLEGGER KONGSBERG?

KONGSBERG benytter ca 10 000 leverandører i sin virksomhet. Konsernets forretningsetiske retningslinjer stiller forventninger til konsernets leverandører om at de følger etiske standarder som samsvarer med disse. Forventninger til leverandørens etterlevelse av miljø og etiske standarder er også lagt inn som generelle standardbetingelser i kontrakter og avtaler. Der stilles det også krav til at våre leverandører stiller tilsvarende krav overfor sine leverandører. I tillegg til ovennevnte benyttes skjemaer for egenerklæring om hvordan en leverandør forholder seg til etiske og miljømessige krav, og det gjennomføres revisjoner hos et utvalg leverandører. Rutinene og oppfølgingen av leverandører er planlagt ytterligere forsterket i 2009.

Teknologikompetanse møter kundebehov

KONGSBERG er et kunnskapsbasert konsern, og våre medarbeideres samlede kunnskap og kompetanse er en viktig del av vårt fundament. Konsernet opererer i mange forskjellige markedssegmenter, og felles kjernekompetanser gjør dette mulig.

KONGSBERGS kjernekompetanser består av mer enn teknologikompetanse. Konsernet har en unik blanding av teknologi-, markeds- og mellommeneskelig kompetanse. Verdiskapingen for våre kunder skjer både fra et markedsperspektiv (utenfra og inn) og fra et teknologisk perspektiv (innenfra og ut).

Modellen viser KONGSBERGS kjernekompetanser fordelt i fem lag. Det unike ved KONGSBERGS kompetansmodell er at vi fokuserer på at det største verdiskapingspotensialet for våre kunder skjer i krysningspunktet mellom markedsdrivkreftene og teknologidrivkreftene. Våre ingeniører kommer svært nært produktet de arbeider med, de møter tidlig en kundesituasjon og får en forståelse for hvordan

produktet skal brukes. Forretningsområdene har mange fellesnevnerer når det gjelder teknologi og systemkompetanse, mens markeds- og anvendelseskompetansen er spesifikk for de enkelte forretningsområdene. Dette gir muligheten til effektivt å betjene mange relativt ulike markedssegmenter fra en omforent og felles kompetansmodell.

KONGSBERGs sosiale ansvar

For KONGSBERG betyr samfunnsansvar å integrere sosiale og miljømessige hensyn i den daglige drift.

RELATERT INFORMASJON

→ www.kongsberg.com/csr

INTERNT

KONGSBERGs sosiale ansvar omfatter først og fremst konsernets medarbeidere. Vi legger vekt på at KONGSBERG skal være en god arbeidsplass der medarbeiderne kan føle at de utvikler seg og arbeider i et positivt og motiverende miljø.

EKSTERNT

KONGSBERG tar sosialt ansvar i lokal- og miljøene der konsernet er representert. Vi har gjennom flere år bidratt med støtte til idrett, kultur og humanitære organisasjoner. I tråd med KONGSBERGs sponsorstrategi fordeler vi midlene jevnt mellom disse tre gruppene.

Humanitære organisasjoner

KONGSBERG har nylig forlenget avtalen med SOS-barnebyer med tre år.

Vi støtter også skoleprosjektet Bola pra Frente i Rio de Janeiro i Brasil, sammen med flere andre norske maritime bedrifter og selskaper som har investert i landet. I tillegg gir vi mange bidrag til forskjellige humanitære organisasjoner.

For KONGSBERG er det viktig å vise sine medarbeidere at konsernet er en integrert del av det samfunnet det opererer i, og at vi er et sosialt ansvarlig selskap som vil bidra aktivt til å bygge et positivt samfunn.

Idrett

Konsernet støtter barne- og ungdomsidrett i betydelig grad. Dette er gode formål vi fortsatt skal ha vår oppmerksomhet rettet mot.

Kultur

KONGSBERG støtter opp om lokale kulturarrangement, som for eksempel Kongsberg Jazzfestival og Glogerfestivalen.

BOLA PRA FRENTE, BRASIL

Skoleprosjektet Bola pra Frente i Rio de Janeiro ble grunnlagt i 2000 av verdensmester i fotball, Jorginho – et idol for svært mange brasilianske barn. I tillegg til fotballskole, får barna ved Bola pra Frente ekstraopplæring i engelsk og matematikk. Bola pra Frente har til nå hjulpet 850 barn og unge i alderen 6 til 17 år, gitt dem tro på at de kan bli noe, og holdt dem borte fra gata. Prosjektet og metodene har vært svært vellykket og vekker oppsikt hos andre sosiale samfunnsaktører. Prosjektet har også fått offisiell bistand fra Norge. I tillegg har KONGSBERG og flere andre norske maritime selskaper som har investert i Brasil, bidratt med støtte til skoleprosjektet.

SOS-BARNEBYER

KONGSBERG har finansiert byggingen av ett familiehuis i "Fotballens barneby" i Livingstone i Zambia. Barnebyen åpnet 7. oktober 2008 og ti barn har fått sitt hjem i huset. KONGSBERG har inngått en ny avtale med SOS-barnebyer hvor vi støtter driften av huset.

SOS-barnebyer er en politisk og religiøst nøytral organisasjon, som arbeider uavhengig av nasjonalitet, kultur og religion. Organisasjonen gir foreldreløse og forsømte barn en familie og et trygt hjem, hjelper dem med å skape sin egen fremtid og forebygger at barn blir alene ved å styrke utsatte familier og bidra til lokalsamfunnets utvikling.

Denne virksomheten finner sted i SOS-barnebyers barnehager, skoler, yrkesopplæringsentre, sosialsentre, familieprogram, medisinske sentre og nødhjelpsprogrammer – prosjekter SOS-barnebyer

bygger og driver i tillegg til barnebyene. Slik bedres de sosiale forholdene både for SOS-barna og barna og familiene i barnebyens nærmiljø.

Miljø

Vi jobber målrettet for å redusere vår påvirkning på miljøet

RELATERT INFORMASJON

→ www.kongsberg.com/Miljø

KONGSBERG arbeider systematisk med rapportering av data knyttet til energiforbruk, avfallshåndtering, kjemikalieforbruk og utslipp av klimagasser. Informasjonen gjør oss bevisst de utfordringer vi står overfor, og gir oss mulighet til å sette i gang forbedringstiltak.

Global oppvarming er en av de største truslene jorden står overfor. Ny kunnskap om jordens klima viser at endringene skjer enda raskere enn det som ble offentliggjort i rapportene fra FNs klimapanel i 2007.

KONGSBERG har i liten grad utslipp til luft ut over det som stammer fra normal forretningsvirksomhet.

Målet for 2009 er å sette i verk ytterligere tiltak som kan redusere våre utslipp av CO₂.

Greenhouse Gas Protocol er en internasjonal standard for klimarapportering. Standarden benytter tre nivåer for rapportering. For 2008 rapporterer KONGSBERG utslipp fra forbruk av energi på nivå 1 og 2. Dette omfatter både direkte utslipp av klimagasser fra egen produksjon (nivå 1) og indirekte utslipp fra de kilder man kjøper ekstern energi fra (nivå 2).

Rapportens begrensninger

Rapporten omtaler kun selskaper hvor vi eier 50 prosent eller mer. Miljødataene omfatter alle norske enheter, alle produksjonsenheter og enkelte kontorer i utlandet.

Rapporten omfatter ikke følgende selskaper

Oppkjøpet av det amerikanske selskapet Hydroid ble slutført i 2008. Data fra dette selskapet vil først inngå i miljørapporteringen for 2009. Tilsvarende gjelder for det kinesiske selskapet Kongsberg Maritime China Zhenjiang.

Miljøregnskap 2008

Miljøregnskapet gir en oversikt over Kongsberg Gruppens forbruk av energi, kjemikalier, generering av avfall og utslipp av CO₂. Det omfatter alle norske enheter, alle produksjonsenheter og enkelte kontorer i utlandet.

Følgende nye enheter er tatt med i miljøregnskapet for 2008: Kongsberg Maritime Aberdeen og Kongsberg Intellifield.

Energi

KONGSBERG bruker energi i forbindelse med produksjon og kontorvirksomhet. Konsernet benytter energi i form av elektrisk kraft, fjernvarme, gass og olje. Fjernvarmeanlegget i Kongsberg Næringspark forsyner flere av selskapene i konsernet med energi. Energiforbruk inngår i KONGSBERGS interne miljørapportering. Data for fjernvarme inkluderer både egne og eksterne anlegg. Vårt eiendomsselskap arbeider med reduksjon av energiforbruk og konvertering til alternative energikilder for selskapene lokalisert i Kongsberg Næringspark og i konsernet forøvrig.

KONGSBERG DEFENCE & AEROSPACE	Elektrisitetsforbruket har økt det siste året, mens forbruk av fjernvarme, olje og gass ikke er vesentlig endret. Økningen skyldes hovedsakelig etablering av en ny fabrikk ved Kongsberg Defence Corp. i USA og oppstart av den nye komposittfabrikken på Kongsberg. Energiforbruket pr. ansatt og driftsinntekter har gått ned.
KONGSBERG MARITIME	Elektrisitetsforbruket har økt det siste året, mens forbruk av fjernvarme og olje og gass ikke er vesentlig endret. Økningen skyldes en utvidelse av bygningsmassen ved virksomheten i Horten. Energiforbruket pr. ansatt og driftsinntekter har gått ned.

ENERGIFORBRUK FORDELT PÅ ENERGIKILDE

ENERGIFORBRUK (ELEKTRISITET, FJERNVARME OG OLJE/GASS) RELATERT TIL ANTALL ANSATTE OG DRIFTSINNTEKTER

1) Energiforbruk fra administrasjon i Kongsberg Næringspark, samt morselskapet, er inkludert i Kongsberg Defence & Aerospace.

2) Forbruk av olje til fjernvarmeanlegget i Kongsberg Næringspark er ikke inkludert her for å unngå dobbelt rapportering. Fjernvarmeforbruket rapporteres av selskapene i næringsparken.

CO₂

Kongsberg Gruppens virksomhet genererer utslipp av klimagasser fra en rekke ulike kilder. I miljøregnskapet for 2008 har utslippet av CO₂ fra forbruk av energi blitt beregnet i henhold til anbefalingene i "Greenhouse Gas Protocol" som utgis av World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) og World Resources Institute (WRI).

- **Direkte utslipp (Scope 1):** Utslipp fra kilder under Kongsberg Gruppens direkte kontroll. Utslippene omfatter bruk av olje og gass til oppvarming, samt forbruk av fyringsolje i fjernvarmeanlegget til Kongsberg Næringspark.
- **Indirekte utslipp fra elektrisitet (Scope 2):** Utslipp fra bruk av elektrisitet eller fjernvarme fra en leverandør utenfor Kongsberg Gruppen.

Kongsberg Næringspark leverer fjernvarme til tre enheter i Kongsberg Gruppen (om lag 60 prosent av produksjonen) i tillegg til flere andre eksterne bedrifter i Næringsparken. Utslippene fra Kongsberg Næringspark presenteres derfor separat, og utslippene fra de tre enhetene i Kongsberg Gruppen inkluderes som et direkte utslipp fra Kongsberg Næringspark for å unngå dobbelrapportering.

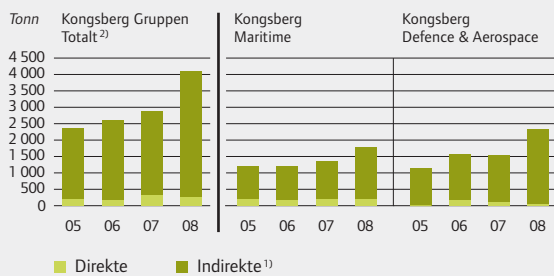
KONGSBERG DEFENCE & AEROSPACE

Utslipp av CO₂ har økt de siste årene. Årsaken til dette er økningen i forbruket av elektrisitet og fjernvarme, mens direkte utslipp fra forbruk av olje og gass er blitt redusert. Utslipp av CO₂ er redusert i forhold til driftsinntektene, mens det har økt i forhold til antall ansatte. Dette skyldes at økningen i driftsinntekter var relativt mye større enn økningen i antall ansatte fra 2007 til 2008. Årsaken til at utslipp av CO₂ pr. ansatt øker mens energiforbruk pr. ansatt har gått ned, er at økningen i utslipp er knyttet til den nye fabrikk ved Kongsberg Defence Corp. i USA, der utslippene fra elektrisitet er langt høyere enn i Norge. Utslippene fra den nye fabrikk er beregnet med grunnlag i gjennomsnittlig utslipp fra produksjon av elektrisitet i USA. Ettersom denne produksjonen i større grad er basert på forbruk av fossile energikilder gir dette større utslipp enn hva som er tilfelle i Norge.

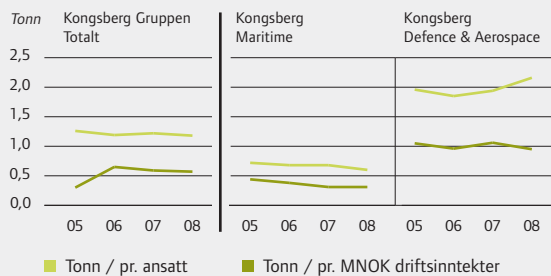
KONGSBERG MARITIME

Det totale utslippet av CO₂ har økt de siste årene, mens utslippet pr. ansatt og i forhold til driftsinntekter har gått ned. Årsaken til dette er det økte forbruket av elektrisitet og fjernvarme som følge av utvidet bygningsmasse og produksjonsvolum.

UTSLIPP AV CO₂

UTSLIPP AV CO₂ RELATERT TIL ANTALL ANSATTE OG DRIFTSINTEKTER

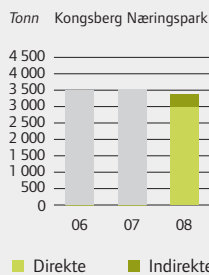
- 1) Indirekte utslipp inkluderer ikke fjernvarme fra Kongsberg Næringspark.
2) Omfatter ikke direkte utslipp fra Kongsberg Næringspark. Disse presenteres separat.

KONGSBERG NÆRINGSPARK

Totalutslippene fra Kongsberg Næringsparks fjernvarmeanlegg har tidligere blitt beregnet for 2006 og 2007. I årets miljøregnskap er både direkte (bruk av fyringsolje) og indirekte (bruk av elektrisitet) utslipp fra produksjonen av fjernvarme blitt beregnet.

De totale utslippene av CO₂ er blitt redusert det siste året. Årsaken til dette er hovedsakelig at gjenvinning av energi ved bruk av varmpumper økte med nær 50 prosent i 2008 sammenliknet med 2007. I tillegg ble det benyttet forholdsvis mer elektrisitet enn fyringsolje til produksjonen sammenliknet med fjoråret. Utslipp pr. produsert enhet er blitt redusert fra om lag 163 til 139 gram CO₂ pr. kWh sammenliknet med 2007.

UTSLIPP AV CO₂

Avfall

KONGSBERG genererer avfall fra produksjon og fra kontorvirksomhet. Avfallsmengder inngår i KONGSBERGS interne miljørapportering. Det rapporteres på generert avfall fordelt på avfallskategorier og avfall til gjenvinning fordelt på gjenvinningsfraksjoner. Vårt eiendomsselskap arbeider med tiltak for økt kildesortering på tvers av selskapene lokalisert i Kongsberg Næringspark.

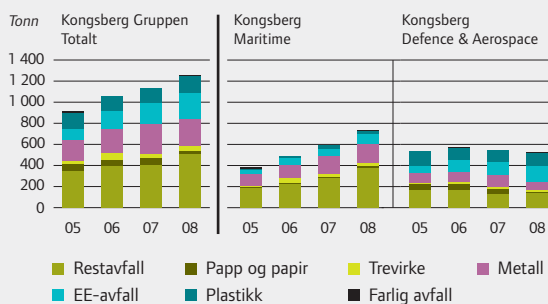
KONGSBERG DEFENCE & AEROSPACE

Mengden avfall til gjenvinning og restavfall har ikke endret seg vesentlig det siste året. Den totale mengden avfall er imidlertid noe lavere, ettersom mengden farlig avfall fra virksomheten på Kongsberg er betydelig redusert. Den totale mengden avfall generert pr. ansatt og driftsinntekter har gått ned.

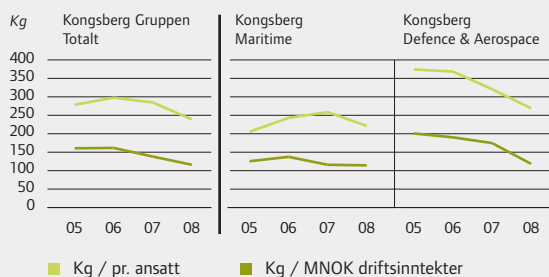
KONGSBERG MARITIME

Mengden avfall til gjenvinning og restavfall har økt det siste året. Årsaken til dette er en økning i volum og driftsinntekter det siste året, samt at det er blitt gjennomført en del større bygge- og rehabiliteringsaktiviteter i Horten. Den totale mengden avfall generert pr. ansatt har gått ned og mengden pr. driftsinntekter har ikke endret seg.

MENGE AVFALL FORDELT PÅ AVFALLSFRAKSJONER

GENERERT AVFALL RELATERT TIL ANTALL ANSATTE OG DRIFTSINTEKTER

Kjemikalier

KONGSBERG benytter miljø- og helseskadelige kjemikalier i enkelte deler av produksjonen. Kjemikalieforbruk inngår i KONGSBERGS interne miljørapportering. Rapportering på kjemikalier gjøres imidlertid ved at en bruker innkjøpsinformasjon. Da kjemikalier kjøpes inn i store parti, er det store svingninger i de rapporterte data fra år til år.

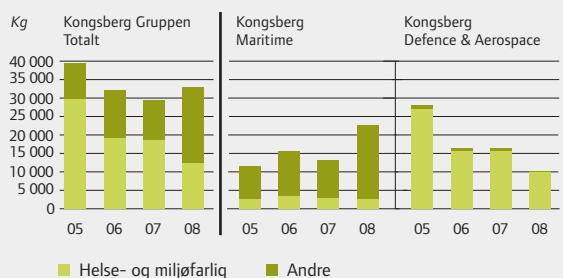
KONGSBERG DEFENCE & AEROSPACE

Kjemikalieforbruket har gått ned det siste året. Årsaken til dette er omlegging av produksjonen og flytting til nye lokaler.

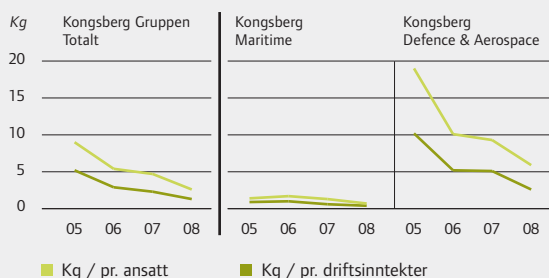
KONGSBERG MARITIME

Forbruket av helse- og miljøfarlige kjemikalier har gått noe ned det siste året, mens forbruket av andre kjemikalier har økt. Årsaken til dette er en økning i produksjonsvolumet ved Kongsberg Maritime Subsea i Horten.

KJEMIKALIEFORBRUK FORDELT ETTER KLASSIFISERING¹⁾

TOTALT FORBRUK AV HELSE- OG MILJØFARLIGE KJEMIKALIER RELATERT TIL ANTALL ANSATTE OG DRIFTSINTEKTER

1) Basert på klassifisering i CAS (Chemical Abstracts Service register), tallene er å betrakte som estimer.

Miljøteknologi i verdensrommet

Data fra satellitter og romsonder er helt sentrale i å overvåke omgivelsene og miljøet rundt oss. Hver dag bidrar KONGSBERG til å samle inn bedre og raske informasjon om klimaendringer og andre viktige forhold – både i havet, på jordoverflaten, i luften og til og med om forhold i solsystemet som omgir oss.

En betydelig del av KONGSBERGS romfartsvirksomhet er knyttet til innsamling av miljødata og overvåking av klimaet, ikke minst gjennom det europeiske samleprogrammet Global Monitoring for Environment and Security (GMES). Programmet er et samarbeid mellom den europeiske romfartsorganisasjonen ESA og EU, og skal sikre tilgang på informasjon om miljøet på global, regional og lokal basis. GMES fokuserer på globale endringer, miljøforstyrrelser og natur- og menneskeskapte katastrofer. Datainnsamlingen skal skje ved hjelp av satellitter, fly og bakkebasert utstyr.

GMES omfatter både nyutvikling og allerede igangsatte og operative systemer som ENVISAT og MetOp-satellittene, og bidrar allerede til å bringe frem store mengder viktige data om miljø og klimaendringer.

LEVERANSER TIL ENVISAT OG METOP

ENVISAT er den hittil største og mest avanserte jordobservasjonssatellitten. KONGSBERG har levert referanseenheten til ett av de 12 instrumentene på ENVISAT som gir oss informasjon om blant annet hvor mye oksygen og ozon som finnes i forskjellige lag av jordens atmosfære. I tillegg har KONGSBERG levert ca 50 prosent av satellittstrukturen i kompositt til satellitten. Forskerne kan studere vær, klima, forurensning, hav- og landområder, beiteressurser

for dyr og mange andre viktige områder med ENVISAT.

MetOp er verdens mest avanserte vær- og klimasatellitt. Satellitten gir meteorologer og klimaforskere global informasjon om vær- og klimasituasjonen. Kongsberg Spaceteq har levert mottakerutstyr og prosesseringssystemer for MetOp. Utstyret er plassert på Svalbard og i Darmstadt i Tyskland. KONGSBERG har levert utfoldingsmekanismer for antennene til vindradaren og mottakerenheten til instrumentet som måler temperaturer og luftfuktighet i troposfæren og nedre stratosfære.

NESTE TRINN

Neste trinn i GMES' romfartsdel er en serie på fem satellitter som har fått betegnelsen Sentinel.

Sentinel-satellittene inkluderer radar og super-spektral fotografering for overvåking av land, hav og atmosfære. De første tre Sentinel-satellittene er allerede under utvikling, og Sentinel-1 skal etter planen skytes opp i 2011. KONGSBERG er i gang med utvikling og leveranser av rotasjonsmekanismer for solcellepanel til Sentinel-1. Mekanismene likner på de KONGSBERG tidligere leverte til Rosetta MEX og VEX, og som fortsatt virker feilfritt i rommet.

KOMMERSIELLE SATELLITTDATA

Overvåking av miljøet fra rommet handler også om å gjøre satellittdataene tilgjengelig for de som trenger dem, enten det er forskere, meteorologer eller andre. KONGSBERG er også sterkt involvert i å samle satellittdata gjennom Kongsberg Satellite Services AS (KSAT). Dette selskapet er verdens-

ledende på kommersielle data fra satellitter i polarbane. Selskapet opererer i øyeblikket fire bakkestasjoner: Tromsø Satellittstasjon, Svalbard Satellittstasjon, Grimstad (Sør-Norge), og TrollSat 72°S 2°E, Antarktis. KSAT er i stand til å tilby tjenester til alle polarbanesatellitter på grunn av sin unike nordlige beliggenhet. Etter at TrollSat kom i drift på den sørlige halvkule i 2007, kan KSAT tilby pol-til-pol-tjeneste med muligheter for datanedlasting på begge polene.

NYE KOMBINASJONER GIR NYE BRUKSOMRÅDER

Nye spennende bruksområder med miljøet i fokus oppstår ved å ta i bruk ny teknologi og bruke den i nye kombinasjoner. Ett eksempel er Kongsberg Spaceteqs MEOS SAR (Synthetic Aperture Radar), som brukes til å oppdage og overvåke skip, oljeutslipp og liknende på alle hav. Utstyret gjør det enkelt for operatørene å få oversikt og planlegge tiltak. Dataene kan kobles til skipenes automatiske identifikasjonssystem (AIS) for å gi skip et totalbilde av situasjonen. Satellittdata fra Kongsberg Satellite Services AS kombineres og utnyttes på nye forretningsområder, for eksempel til å utvikle tjenester som overvåker is-, bre-, og snøsmelting, algeoppblomstring etc.

ESAs fremstilling av Sentinel-1 med SAR-antennen (radar) pekende mot jorda. (Foto: ESA)

Bærekraftige nøkkeltall

Indikator	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002
ØKONOMISK	<i>Verdiskaping</i>						
VERDISKAPING	Skatter og avgifter til stat/kommune (mill. kr)						
		1 347	993	889	919	924	905
	1 719	1 338	1 206	1 060	1 198	1 212	1 167
	Lønninger til ansatte (netto etter skatt) (mill. kr)						
	165	150	75	64,5	60	39	63
	Aksjeutbytte (mill. kr)						
	93	59	51	54	86	89	101
	Renter til långivere (mill. kr)						
	422	836	177	197	(23)	86	153
	Tilbakeholdt overskudd (mill. kr)						
SAMFUNNSANSVAR	<i>Utdannelsesnivå</i>						
	Sivilingeniører og andre med annen høyere utd. (4 år +) %						
	26	27	26	25	27	25	25
	Ingeniører/teknikere (opp til 3 år) %						
	45	47	46	47	45	44	44
	Øvrige funksjonærer (høyere utd. 3 år) %						
	16	15	17	16	17	19	20
	Operatører %						
	13	11	11	12	11	12	11
	Gjennomsnittsalder						
	42,0	40,5	42,5	43,2	43,2	42,9	42,9
	Antall ansatte						
	5 243	4 205	3 650	3 372	4 017	4 176	4 208
	Antall heltidsansatte						
	5 015	4 021	3 486				
	Antall deltidsansatte						
	228	184	164				
	<i>Sosialt ansvar</i>						
	Økonomisk støtte til organisasjoner og liknende (tusen kroner)						
	2 000	1 900	1 785	1 640	1 350	1 500	1 450
	<i>Kvinneandel</i>						
	Kvinner i % av antall ansatte						
	19,5	19,5	19	20	22	21	21
	Kvinner i ledende stillinger i % av totale lederstillinger (Norge)						
	13	13	12	9	11	10	10
	Aksjeeiervalgte kvinner i styret						
	40	40	40	40	40	40	20
	<i>Ansatte aldersfordeling i %</i>						
	Antall ansatte under 30 år						
	17	15	12				
	Antall ansatte mellom 30 og 50 år						
	56	57	60				
	Antall ansatte over 50 år						
	27	28	28				
	Turnover (ansatte som har sluttet)						
	222	203	335				
	Turnover i %						
	4,2	3,9	5,5				
	– menn						
	3,0	3,3	4,3				
	– kvinner						
	1,2	0,6	1,2				
	<i>Helse og sikkerhet</i>						
	Sykefravær i % av antall disponible timer						
	2,4	2,4	2,7	3,1	3,2	3,2	3,3
MILJØ	<i>Avfall</i>						
	Avfall til gjenvinning (tonn)						
	715	668	606	494	519	611	339
	Restavfall (tonn)						
	511	408	392	340	441	608	735
	Farlig avfall (tonn)						
	19	58	60	60	157	91	105
	<i>Kjemikalier</i>						
	Miljø- og helseskadelige kjemikalier (tonn)						
	12,2	18,6	19,1	23,0	59,4	18,5	
	Annen klassifisering (tonn)						
	20,7	10,8	12,9	9,9	19,7	20,5	
	<i>Energiforbruk</i>						
	Elektrisk kraft (MWh)						
	46 200	40 342	39 534	37 670	42 840	42 030	41 670
	Fjernvarme (MWh)						
	14 400	14 164	11 957	12 470	15 670	18 230	17 340
	Gass/olje (MWh)						
	1 208	1 239	689	740	1 860	1 040	220
	Energiforbruk (MWh) pr. ansatt Kongsberg Defence & Aerospace						
	21,1	21,9	22,4	25,0			
	Energiforbruk (MWh) pr. ansatt Kongsberg Maritime						
	6,3	8,2	8,7	9,0			
	CO ₂ -utslipp (tonn) – ekskl. reiser						
	7 500	6 503	6 142				

Global Reporting Initiative Index (GRI)

RELATERT INFORMASJON
→ www.globalreporting.org

På de neste sidene gjengir vi GRI-indikatorene (G3) med henvisning til hvor i rapporten temaene omtales. De enkelte indikatorene beskrives i en kort og forenklet versjon. For full beskrivelse, se engelsk versjon av rapporten eller våre engelske nettsider www.kongsberg.com

IR – Ikke relevant U – Utelatt D – Delvis rapportert

Indikator		Omtales på side
	PROFIL	
1	STRATEGI OG ANALYSE	
1.1	Konsernsjef om betydningen av bærekraftighet for konsernets strategi	7 (D)
1.2	Hovedpåvirkning, risiko og muligheter i forhold til bærekraftig utvikling	U
2	ORGANISASJONSPROFIL	
2.1	Navn på organisasjonen	Omslag
2.2	Hovedprodukter og aktiviteter	7–8, 76–91
2.3	Organisasjon	Omslag
2.4	Lokalisering av hovedkontor	140
2.5	Land med betydelig aktivitet eller som er spesielt relevant i forhold til bærekraftighet	120–121
2.6	Legal selskapsform og eierstruktur	35, 107
2.7	Markeder, sektorer og geografiske områder	70–101
2.8	Nøkkeltall	1–3, 111, 136
2.9	Betydelige endringer i rapporteringsperioden: størrelse, struktur og eierskap	U
2.10	Priser mottatt i rapporteringsperioden	94
3	RAPPORTERING	
	<i>Rapportprofil</i>	
3.1	Rapporteringsperiode	Omslag
3.2	Dato for siste rapport	Omslag
3.3	Rapporteringsintervall for rapporten	Omslag
3.4	Kontaktperson for spørsmål relatert til rapporten	140
	<i>Rapportens omfang og begrensninger</i>	
3.5	Prosess for å komme frem til omfang og begrensninger	U
3.6	Rapportens begrensninger	114
3.7	Spesielle begrensninger i forhold til omfang og begrensninger	U
3.8	Vesentlige endringer i rapporteringsgrunnlaget fra forrige rapportering	U
3.9	Datafangstteknikken	114 (D)
3.10	Effekten av endrede policy/holdninger siden forrige rapportering	U
3.11	Betydelige endringer mht rapporteringskriterier siden forrige rapport	U
	<i>GRI-indeks</i>	
3.12	Tabell for GRI-indikatorene	114
	<i>Ekstern verifisering</i>	
3.13	Ekstern verifisering av rapporten	114
4	STYRING, FORPLIKTELSE OG ENGASJEMENT	
4.1	Styringsstruktur, inkl. styrekomiteer	95
4.2	Styreleders uavhengighet	98
4.3	Styrets uavhengighet	98
4.4	Rutiner for innspill fra aksjeeiere og ansatte til styret	U
4.5	Resultatavhengig godtgjørelse til ledende ansatte og styret knyttet til organisasjonens resultater (inkl. miljø og samfunnsansvar)	58, 100
4.6	Rutiner for å unngå interessekonflikt for styremedlemmer	99

Indikator		Omtales på side
4.7	Kartlegging av styrets kompetanse i forhold til strategi for økonomi, miljø og sosialt ansvar	U
4.8	Policyer for miljø, samfunnsansvar, etiske retningslinjer og status implementering	115, 123
4.9	Styrets kvalitetssikring av organisasjonens arbeid med økonomi, miljø og samfunnsansvar, inkl. risiko og muligheter	U
4.10	Styrets egenevaluering knyttet til dets arbeid med økonomi, miljø og samfunnsansvar	U
	<i>Tilslutning til eksterne initiativ</i>	
4.11	Tilnærming til føre-var-prinsippet for miljø	115 (D), 127 (D)
4.12	Tilslutning til eksterne initiativ for samfunnsansvar	127
4.13	Medlemskap i organisasjoner hvor konsernet har styreplass, yter økonomiske bidrag eller anser medlemskapet som strategisk	U
	<i>Interessent-engasjement</i>	
4.14	Interessent-grupper KONGSBERG har dialog med	128
4.15	Begrunnelse for hvorfor man har valgt å ha dialog med disse	128 (D)
4.16	Beskrivelse av dialogen med interessentene	128 (D)
4.17	Hovedtemaer i interessent-dialogen	U
	ØKONOMISKE INDIKATORER	
	ØKONOMISK YTELSE	
EC1	Økonomisk verdi skapt og fordelt	118–119
EC2	Økonomiske konsekvenser, risiko grunnet klimaendringer	U
EC3	Inndekning av organisasjonens trygdeforpliktelser	U
EC4	Økonomisk støtte fra myndighetene	119
	LOKAL TILSTEDEVÆRELSE	
EC5	Forhold mellom standard begynnerlønn og lokal minstelønn	126
EC6	Retningslinjer, praksis og innkjøp fra lokale leverandører	119 (D)
EC7	Rutiner for lokal ansettelse og andel lokalt ansatte i ledelsen	126
	INDIREKTE ØKONOMISK PÅVIRKNING	
EC8	Infrastrukturinvesteringer og tjenester primært rettet mot fellesskapet	U
EC9	Omfang av betydelig indirekte økonomisk påvirkning	U
	MILJØINDIKATORER	
	MATERIALER	
EN1	Forbruk av materialer, etter vekt eller volum	132–134 (D)
EN2	Andel bruk av resirkulert materiale	U
	ENERGI	
EN3	Direkte energiforbruk etter primær energikilde	132–133
EN4	Indirekte energiforbruk etter primærkilde	132–133
EN5	Energibesparelser grunnet ENØK-tiltak	116
EN6	Produkter og tjenester som er energieffektive eller basert på fornybar energi. Reduksjon i energibehovet som resultat	79
EN7	Tiltak for å redusere indirekte energiforbruk og oppnådde reduksjoner	U

Indikator		Omtales på side
	VANN	
EN8	Totalt vannforbruk etter kilde	U
EN9	Vannkilder som påvirkes betydelig av vannforbruket	U
EN10	Vann som gjenvinnes og gjenbrukes	U
	BIOLOGISK MANGFOLD	
EN11	Landområder som eies, leies eller forvaltes i eller ved beskyttede områder med stort biologisk mangfold	IR
EN12	Produkters påvirkning på områder med stort biologisk mangfold	IR
EN13	Habitater som er beskyttet eller tilbakeført	IR
EN14	Strategier, tiltak og planer for å håndtere virksomhetens påvirkning av det biologiske mangfoldet	IR
EN15	Utrydningstruede arter på IUCNs røde liste og nasjonale lister som påvirkes av virksomheten	IR
	FORURENSNING, UTSLIPP OG AVFALL	
EN16	Direkte og indirekte utslipp av klimagasser etter vekt	133 (D)
EN17	Andre relevante indirekte utslipp av klimagasser etter vekt	U
EN18	Tiltak for å redusere utslipp av klimagasser og oppnådde reduksjoner	U
EN19	Utslipp av ozon-ødeleggende stoffer etter vekt	U
EN20	NO _x , SO _x og andre betydelige luftutslipp etter type og vekt	U
EN21	Utslipp av vann etter kvalitet og bestemmelsessted	U
EN22	Vekt av avfall etter type og avhendingsmetode	134–136
EN23	Antall og volum av betydelige utslipp	U
EN24	Vekt av transportert, importert, eksportert eller behandlet avfall betegnet som farlig avfall i henhold til Baselkonvensjonens vedlegg I, II, III og VIII, og andelen av transportert avfall som eksporteres	U
EN25	Vannområder og relaterte habitater som er betydelig påvirket av virksomhetens utslipp av vann og avrenning	U
	PRODUKTER OG TJENESTER	
EN26	Tiltak for å redusere miljøpåvirkninger fra produkter Oppnådd reduksjon	U
EN27	Andel av solgte produkter inkludert emballasje som gjenvinnes pr. avfallsfraksjon	U
	OVERHOLDELSE AV LOVER OG REGLER	
EN28	Bøter og totalt antall ikke-økonomiske sanksjoner for brudd på miljølover og -forskrifter	U
	TRANSPORT	
EN29	Miljøpåvirkning fra transport av produkter, varer og materialer som brukes i virksomheten, og ansattes reisevirksomhet	U
	TOTALT	
EN30	Totale utgifter og investeringer til miljøltiltak etter type	U
	INDIKATORER FOR ARBEIDSFORHOLD	
	SYSSELSETTING	
LA1	Ansatte etter engasjementstype, ansettelseskontrakt og region	136 (D)
LA2	Ansatte som har sluttet (turnover) etter aldersgruppe, kjønn og region	136 (D)
LA3	Ytelser for heltidsansatte som ikke gis til midlertidig ansatte eller deltidsansatte, etter virksomhetsområder	U
	FORHOLD MELLOM ANSATTE OG LEDELSE	
LA4	Andel ansatte som omfattes av tariffavtaler	126 (D)
LA5	Korteste varslingsperiode(r) overfor de ansatte i forkant av endringer som berører dem	U
	HELSE OG SIKKERHET	
LA6	Andel ansatte representert i ulike former for helse- og sikkerhetsutvalg	125 (D)
LA7	Skader, yrkesrelaterte sykdommer, tapte arbeidsdager og fravær, og antall arbeidsrelaterte dødsfall	126
LA8	Programmer iverksatt for å assistere ansatte, deres familier eller medlemmer av lokalsamfunnet når det gjelder alvorlige sykdommer	125–126
LA9	Helse- og sikkerhetsforhold som dekkes av avtaler med fagbevegelsen	125–126 (D)
	OPPLÆRING OG UTDANNELSE	
LA10	Gjennomsnittlig antall timer opplæring pr. år pr. ansatt etter ansattekategori	U

Indikator		Omtales på side
LA11	Programmer for livslang læring og forberedelse for pensjonsalderen	126 (D)
LA12	Andel ansatte som regelmessig får tilbakemelding om innsats og utviklingsmuligheter (medarbeidersamtale)	U
	MANGFOLD OG LIKESTILLING	
LA13	Styre, ledelse og ansatte etter kjønn, alder, minoriteter og andre indikatorer for mangfold	136 (D)
LA14	Forhold mellom menn og kvinners grunnlønn etter stillingskategori	U
	INDIKATORER FOR MENNESKERETTIGHETER	
	PRAKSIS FOR INVESTERINGER OG ANSKAFFELSER	
HR1	Investeringsavtaler som inkluderer avsnitt om menneskerettigheter	U
HR2	Prosent av viktige leverandører evaluert i forhold til menneskerettigheter og gjennomførte tiltak	123 (D)
HR3	Timer opplæring av ansatte, og andel i menneskerettsspørsmål som er relevant for driften	123 (D)
	IKKE-DISKRIMINERING	
HR4	Registrerte episoder av diskriminering og tiltak gjennomført	123
	ORGANISASJONSFRIHET OG KOLLEKTIVE FORHANDLINGER	
HR5	Situasjoner der rettigheten til å utøve organisasjonsfrihet og tariffforhandlinger har vært i fare, og tiltak gjennomført for å støtte rettighetene	126
	BARNEARBEID	
HR6	Situasjoner hvor det har vært risiko for brudd på regler om barnearbeid, og tiltak gjennomført for å eliminere barnearbeid	123
	TVANGSARBEID	
HR7	Situasjoner hvor det har vært risiko for episoder med tvangsarbeid, og tiltak for å eliminere tvangsarbeid	123
	SIKKERHETSPRAKSIS	
HR8	Sikkerhetspersonell som har fått opplæring i menneskerettighetsspørsmål som er relevante for driften	126
	URFOLKS RETTIGHETER	
HR9	Overtredelser som gjelder urfolks rettigheter, og tiltak som er gjennomført	123
	SAMFUNNSMESSIGE INDIKATORER	
	LOKALSAMFUNN	
SO1	Programmer som vurderer driftens påvirkning på lokalsamfunnet	U
	KORRUPSJON	
SO2	Antall forretningsenheter som er analysert med tanke på risiko for korrupsjon	123 (D)
SO3	Ansatte som har fått opplæring i organisasjonens retningslinjer for anti-korrupsjon	123 (D)
SO4	Tiltak gjennomført som svar på korrupsjonsepisoder	123
	POLITISK AKTIVITET OG BIDRAG	
SO5	Deltakelse i lobbyvirksomhet for politiske vedtak	U
SO6	Økonomiske bidrag til politiske partier, politikere og relaterte institusjoner etter land	U
	KONKURRANSEHEMMENDE ATFERD	
SO7	Tiltaler for konkurransehemmende atferd, antitrust og monopolpraksis og utfallet av disse	123
	OVERHOLDELSE AV LOVER OG REGLER	
SO8	Bøter og ikke-monetære sanksjoner for manglende overholdelse av lover og forskrifter	123
	INDIKATORER FOR PRODUKTANSVAR	
	KUNDENES HELSE OG SIKKERHET	
PR1	Forbedringer vurdert i forhold til produkters livssyklus, påvirkning av helse og miljø	116 (D)
PR2	Episoder med manglende overholdelse av forskrifter/regler som berører helse- og miljøpåvirkning fra produkter i deres livssyklus	U
	MERKING AV PRODUKTER OG TJENESTER	
PR3	Retningslinjer som krever produktinformasjon og prosent av produkter som er underlagt slike informasjonskrav	U
PR4	Antall brudd på forskrifter og regler som omhandler produkt- og merkeinformasjon	U

Indikator		Omtales på side
PR5	Måling av kundetilfredshet, inkludert resultater av undersøkelser	U
MARKEDSFØRING		
PR6	Retningslinjer for overholdelse av lover, standarder og regler relatert til markedsføring, inkludert reklame og sponsoravtaler	U
PR7	Antall episoder med brudd på forskrifter og frivillige regler som omhandler markedsføring	ingen
PERSONVERN		
PR8	Antall dokumenterte klager som omhandler brudd på personvernet og tap av kundedata	ingen
OVERHOLDELSE AV LOVER OG REGLER		
PR9	Bøter for manglende overholdelse av lover og regler som gjelder fremstilling og bruk av produkter	ingen

Adresser

Hovedkontoret er lokalisert på Kongsberg.

Kongsberg Gruppen ASA

Kirkegårdsveien 45
Postboks 1000
3601 Kongsberg
Telefon: 32 28 82 00
Telefaks: 32 28 82 01
Internett: www.kongsberg.com
E-post: office@kongsberg.com
Org. nr. 943 753 709

Kongsberg Maritime AS

Kirkegårdsveien 45
Postboks 483
3601 Kongsberg
Telefon: 32 28 50 00
Telefaks: 32 28 50 10
E-post: km.office@kongsberg.com

Kongsberg Defence Systems

Kirkegårdsveien 45
Postboks 1003
3601 Kongsberg
Telefon: 32 28 82 00
Telefaks: 32 28 86 20
E-post: kda.office@kongsberg.com

Kongsberg Oil & Gas Technologies

Kirkegårdsveien 45
Postboks 483
3601 Kongsberg
Telefon: 32 28 50 00
Telefaks: 32 28 50 10
E-post: km.office@kongsberg.com

Kongsberg Protech Systems

Kirkegårdsveien 45
Postboks 1003
3601 Kongsberg
Telefon: 32 28 82 00
Telefaks: 32 28 86 20
E-post: kda.office@kongsberg.com

Finanskalender 2009

Generalforsamling

Ordinær generalforsamling holdes
torsdag 7. mai 2009 kl 14.00.
Konferansesenteret,
Kongsberg Næringspark
Kongsberg

Utbytte utbetales 20. mai 2009

Offentliggjøring av kvartalsresultater

Første kvartal: 27. april
Andre kvartal: 14. august
Tredje kvartal: 23. oktober

Ticker kode: KOG (Oslo Børs)

ÅRSRAPPORT

Har du synspunkter eller spørsmål knyttet til årsrapporten er vi takknemlige dersom du gir oss tilbakemeldinger på e-postadressen under.

Er det feil i navn eller adressefeltet ditt i forbindelse med utsendelse av års- og bærekraftsrapporten, er det fint om du sender oss riktig navn og adresse:
annualreport@kongsberg.com

SAMFUNNSANSVAR

Har du synspunkter eller spørsmål knyttet til bærekraftsrapporten eller andre spørsmål knyttet til KONGSBERGS arbeid med samfunnsansvar, kan du kontakte oss på:
csr@kongsberg.com

Tekst

Kongsberg Gruppen
Kathrine Kirkevaag
Raymond Dalen

Kommunikasjonskonsept og design

Studio Reform

Trykk

Bryne Stavanger Offset

Foto

KONGSBERG, Scanpix, Tommy Normann, www.jsf.mil, Statoil Hydro, Getty Images, Tor Aas-Haug, Øyvind Hagen/StatoilHydro, Leif Höegh, Forsvaret, Ole Musken, Bjørn-Owe Holmberg, Lee Celano, Bård Ek

Kongsberg Gruppen ASA

Postboks 1000

3601 Kongsberg

Telefon: 32 28 82 00

Telefaks: 32 28 82 01

E-post: office@kongsberg.com

www.kongsberg.com

